دو ماہی
شیرازہ
پہاڑی
گیت نمبر (۲)
جموں اینڈ کشمیر
اکیڈمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لینگویجز

شیرازہ

دوماہی

گیت نمبر (۲)

(پہاڑی)

جلد: ۴۱ * شمارہ: ۶ * سنہ ۲۰۲۰ء

نگراں: منیر الاسلام (کے، اے، ایس)

مدیر اعلیٰ: ڈاکٹر مرزا فاروق انورؔ

مدیر: محمد ایوب میر

معاون: عبدالواحد منہاس

جموں اینڈ کشمیر اکیڈمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لینگویجز

ناشر :

سیکریٹری جموں اینڈ کشمیر اکیڈیمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لینگویجز۔ لالمنڈی سرینگر

کمپوزنگ: عبدالواحد منہاس/ بشیر احمد نجار/ امتیاز احمد خان

چھاپ خانہ:

تعداد: 500

سرورق: معراج الدین

قیمت: 100 روپے

نوٹ :

اس شمارے بچ شامل مقالیاں تہ دیگر مشمولات بچ ظاہر کیتی گئی آراء نال ادارے نا کُلًا یا جزوً اتفاق ضروری نیہہ ....(ادارہ)

چھٹی اِس پتے تے لکھو:

چیف ایڈیٹر

(پہاڑی)

جموں اینڈ کشمیر

کلچرل اکیڈیمی

لالمنڈی سرینگر/

کنال روڈ، جموں توی

رابطہ اِنہاں موبائل نمبراں اُپر کرو:

9596929801

9469249766

9622861597

سرہند

پہلی گل

گیت تہ کہانی اوہ دو صِنفاں ہین جیہڑیاں انسان نی معاشرتی زندگی نیاں ہانی ہین۔ انسان اپنی آفرینش تھیں ہی جدوں ٹھُنڈے نی اگ بجھانے واسطے کہروں نکلیا تہ زندگی نیاں تلخ حقیقتاں اُس نے منہہ لگیاں۔ نویں نویں تجربے ہون لگے' کھٹیاں مِٹھیاں یاداں نال باہ پین لگا۔ تہیاڑ ساری نی نس پج تھیں بعد سنجاں ویلے جدوں مُڑی اوہ اپنے بال بچے بہنا تہ تہیاڑی نی ساری چھکو تانی نی روداد لون مرچ لائی اپنے بال بچے کی سُنانا۔ ماہڑے نزدیک اوہ ہی کہانی نی بِسم اللہ سی۔ روز تہیاڑے ایہہ سلسلہ اگے بدھنا گیا تہ کہانیاں نِت نوین روپ بچ جنم ہننیاں گئیاں۔

زندگی نی اِسے دوڑ بچ جدوں انسان نال کُجھ اَنہونیاں ہونیاں شروع ہوئیاں تہ ایہہ وجہ بنیاں' زندگی نے اک تارے ورسٹ ماری تہ درد ویلے سُر پیدا کرن نی۔ گیت حیاتی نے درد ویلے پہلو نا عکس ہونے ہین۔ اوہ کسے حادثے نی صورت بچ ہون یا دِلاں نے سمندراں بچ ہل چل پیدا ہون نی صورت بچ ہون۔ جدوں انسان کی کسے قسم نی سٹ لگی تہ اُس نے ہوٹھاں اُپروں گیتاں نے سُریلے بول پھٹی پیئے۔

پہاڑی شاعری نی نیں وی گیت ہی ہین۔ جدوں اُس لوک ادب نا پچھوکڑ تلاشنے ہاں تہ اَساں کی اُس نے اندر گیتاں نا اک سمندر چھلیاں مارنا دِسنایا۔ لوک گیت جیہڑے کسے وی معاشرے نے سچے ترجمان ہونین' پہاڑی معاشرے نے وی معتبر ماخذ تہ عکاس ہین۔ جدوں جدید پہاڑی شاعری نا دور شروع ہویا تہ اَساں نے شاعر تہ قلمکار اپنے پچھوکڑ تھیں پِنڈ نہ چھڑائی سکے۔ شاعر ہون یا افسانہ گار اُنہاں نیاں تخلیقاں بچ لوک رنگ چھلکنا تکیا جائی سکنا اے۔ جئیاں جئیاں ایہہ قافلہ اگے بدھیا تہ ہولیاں ہولیاں اِس اثر تھیں باہر نکلنا گیا۔ ور اک چیز کہ جس اُپر ایہہ رنگ کسے نہ کسے طراں چڑھیا رہیا' اوہ ہین پہاڑی گیت۔

پہاڑی سیکشن اَج تھیں تقریباً ۲۳ برہے پہلاں ۱۹۹۷ء بچ شیرازہ پہاڑی نی جلد ۱۹ نا چھیماں شمارہ ''گیت نمبر'' نے تحت کڈھیا سی۔ ور پچھلے دو تہا کیاں نے دوران گیتاں نا اک اچھا خاصا ذخیرہ اَساں کول جمع ہوئی گیا سی تہ اِس نے پیشِ نظر ہی ایہہ فیصلہ کیتا گیا کہ شیرازہ پہاڑی نا اک ہور شمارہ ''گیت نمبر'' واسطے مختص کیتا جائے۔ اِسے خیال ہور جذبے کی توڑ چاہڑنیاں ہوئیاں اِس سال اَساں شیرازے نی جلد اکتالی نا چھیماں شمارہ گیت نمبر واسطے مختص کیتا ہور پچھلے گیت نمبر نے برعکس اِس بچ گیتاں نے حوالے نال اَساں کُجھ اک تحقیقی مقالے وی شامل کرنے نی سعی کیتی اے تاں جے کل نے قاری ہور طالبعلماں کی پہاڑی گیتاں نے حوالے نال کم کرنیاں کُجھ راہنمائی تہ اَسانی نصیب ہوئی سکے۔

اَساں کی اُمید اے جے اَساں نے قارئین اِس شمارے کی پڑھنے تھیں بعد اِدارے کی اپنی رائے تھیں ضرور نوازسن گے۔ ادارہ اُڈیک رکھسی گا۔

جموں　　　　　　　　　　　　ڈاکٹر مرزا فاروق انوؔار

۵ر مارچ ۲۰۲۰ء

نثار راہی......
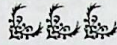
ضلع راجوری تہ پہاڑی گیت

اک جائزہ

گیتاں "بُجھارتاں تہ آکھان وغیرہ قدیم زمانے توں عوامی مزاج نی فلمائی صورت بچ اظہار نا ہِک ذریعہ رہے ہین۔ اُنہاں نا تعلق لٹریچر Literature نے بنیادی خاندان نال جُڑنا ہے۔ اِنہاں واسطے ماحول نی موافقت نا عمل دخل کہٹ پر غنائت نا غلبہ زیادہ بڑھ چڑھ کے نظر آونا ہے۔ گیتاں واسطے تعلیمی نصاب نیاں حد بندیاں بھی نیہہ تہ ڈوہنگی ذہانت حاجت بھی نیہہ۔ شاید میں ایہہ گل آکھن بچ دُرست ہوواں کہ گیت ادبی دُنیا بچ زبان نی ساخت توں بعد پہلی کوشش رہئی ہے۔ ایہہ ادبی مراکز نے محتاج بھی نیہہ تہ عروض جیسے گورکھ دھندے توں بھی دور رہ سکنے ہین۔ گیت ماں نی لوری تہ بچے نے رونے نے درمیان گل نا بھی ناں ہے۔ ماں نے ہاڑے، بچے نی صحت وسلامتی یا بیماری نے دوران گیت نی صورت بن جانے ہین۔ بچے کی لبھانے نے واسطے چند لفظاں نا تکرار ہی گیت نی پیدائش نا باعث ہوسکنا ہے۔ "اللہ اللہ" نا تکرار بھی گیت نے ماحول بچ پہلا داخلہ" نے طور پر متعارف ہونا ہے۔

آس پاس نے ماحول بچ جدوں تہذیبی سفر نے طور پر انسان داخل ہویا۔ اسکی پرندیاں نی صحبت ملی تہ پرندیاں نیاں مِٹھیاں مِٹھیاں لوریاں بھی پرندیاں نیاں آوازاں بھی انسان کی سُن کے نقل کرنے نی ترغیب پائی۔ کُدے گُگو بولیا، کدے کاگ نی کاں کاں نی آواز آئی۔ کُدے بُلبل نی مدبھری آواز ابھری، کُدے تیتر نی بولی نے سُننے آلیاں کی متاثر کیتا، اِس طراں قدرتی قافیے نی لپیٹ بچ لفظاں نا انتخاب ہویا تہ اوہ ہلکے پُھلکے گیت نی سُر ملنے نا باعث بنے۔

انسان نی ایہہ فطرت ہے کہ اوہ ماحول تو متاثر ہونا ہے۔ اس طراں اِس نے افعال و کردار بچ نویاں نویاں تبدیلیاں نا آنا قدرتی ہونا ہے۔ جدوں کہ باقی نی مخلوق اِس تبدیلی نا ذائقہ نیہہ چکھ سکنے۔ اِنہاں نے مُنہہ توں نِکلیا آوازاں ہِک ہی طراں نیاں رہنیاں ہین۔ پہاویں ایہہ مخلوق ایشیاء نی ہووے یا امریکہ، آسٹریلیائی ہووے یا کوہ قاف نی، اِنہاں بچ کوئی بھی لفظ نا یا زبان نا اختلاف نیہہ، ایہی وجہ ہے کہ جدوں اس انساناں نی دُنیا نا تجزیہ یا تجربہ کراں گئے تہ اِس بچ ہما ہمی۔ بوقلمانی، تہ مختلف انوع بولیاں آپسی تعارف نا ذریعہ بنن گئیاں۔ اسراں اج بھی اس وسیع دُنیا بچ پندراں سو زباناں پل رہیاں ہین۔

دوداسن بالا۔ راجوری

بہر حال پہلے دور بچ جدوں لسانی تہذیب وثقافت اپنے شیر خوار ماحول بچ سی۔ اُس ویلے پہلاں قافیہ پیمائی نے طور پر پکھنواں نیاں آوازاں تو متاثر ہو کے گیتاں نی تخلیق ہوئی ہوسی۔ جیہڑی کدے کاغ اُڈانے نال، کدے بُلبُل نے چہچہانے نال سُنائی دِتی تہ اُڑیل بچے کی سلانے واسطے ہک عبادتی گیت نی ضرورت ہوئی۔ اللہ اللہ، آ اللہ، آ اللہ۔ فر ککڑواں نی بانگ سُن کے اگے قافیہ ملا کے گیت نے خدوخال مکمل کرنے نال گیت نی مکمل ساخت سامنے آئی۔

فِر کدے عشق نے مارے عاشق اپنا والہانہ انداز اپنا کے پانی نی روانی توں مضطراب نی کیفیت کشید کر کے گیتاں نی دُنیا بچ دِل بہلانے واسطے ٹُر گئے۔ آس پاس نے خلائی ماحول توں بھی سبق سِکھ کے گیت نی تولیدگی نے اسباب ملے۔ اِس طراں ماہیا، وغیرہ نی شکل ملی۔ فر فوک لور Folk lore نی پیدائش ہوئی آہستہ آہستہ اِس تہذیبی سفر نے نئے دور نے موقع تہ مزاج کی بھی شامل کر کے ہک منضبط گیتاں نا رواج بنیا۔

گیت راجوری بچ بولے جان یا کشمیر کے مغربی یا شمالی حصے بچ ہوون، ایہہ صرف زبان نے اظہار نے محتاج ہونے ہین۔ پہاڑی جئی قدیم زبان کول گیتاں نی متی ساری دولت موجود ہے۔ اِنہاں نا مزاج تہ docale بھی ہک جیسا ہے۔ اس بچ ملکے جئے عشق نے ہاڑے، پیار نیاں گلاں، غماں نا بوجھ تہ جُدائی نے سیک متواتر ملنے ہین۔ جتھے انسان خود نیہہ پہچ سکنا، اُتھے پرندیاں نی معانیت، ہواواں نا وسیلہ، کاگاں نے گیت، کبوتراں نی پرواز نال اپنے پیار نی شدت بیان کرنے ہین گیت دراصل انگریزی ادب نے دستر خوان نیاں بچیاں ہڈیاں نا ذائقہ ہے فِر ایہہ لوکل زباناں تہ خاص کر کے ''پہاڑی زبان'' بچ اپنا ٹھکانا حاصل کرن بچ کامیاب رہئے ہین۔

گیت کاراں نا کہاٹا کسے بھی خِطے بچ نیہہ لگنا۔ ہر خطے نی اپنی ادبی تہ ثقافتی ساخت ہے پر ہر گیت نا نفس مضمون یا مفہوم Gist ہک جیسا ہی ہے۔ اس نی گہرائی بچ جا کے ایہہ نظر آنا ہے کہ نفس مضمون ایک جیسا ہی ہے۔

راجوری خِطے بچ لکھے جانے والے گیت بھی اپنے میعار تہ مواد نے اعتبار نال چوکھی اہمیت رکھنے ہین۔ اِنہاں نے پس منظر بچ اسے طراں نی کیفیت نا دخل ہے جسطراں باقی خطیاں بچ ہے۔ اِس توں ایہہ نتیجہ حاصل کرن بچ مشکل درپیش نیہہ کہ گیتاں نا مزاج ہک ہی ٹکسال توں بنیا ہے۔ اِتھے نے گیتے لکھنے آلے بڑے علم رکھنے آلے لوک سن، انہاں بچ مرحوم صابر مرزا، رشید قمر، پرویز ملک، ثمینہ سحر مرزا، قاری اشرف مرحوم، عبدالکریم رحمتی، ملک ذاکر خاکی، بشیر خاکی محمد یونس ربانی وغیرہ ہین۔ انہاں گیتاں نے حوالے نال پہاڑی ادب کی متا سرمایہ دِتا۔

گیتاں نی خوبصورتی نا میعار ایہہ بھی ہے کہ گیت کتنے لوک گانے ہین تہ کتنے لوکاں نے گیت لوکاں نے حافظے نی پلیٹ پر ہین۔ ڈاکٹر صابر مرزا نا گیت زبان زدِ خاص و عام، کسطراں رہیا۔ باعث تعجب ہے۔ ہلکے پُھلکے انداز نے بچ ہک کردار ''کڑیئے'' کی ہک علاقے نی جاگیردے کے اِس کولوں کسطراں

نیاں گلاں نی ترتیب دِتی جاسکنی ہے۔ ملاحظہ کرو۔

گُڑیئے درابے نیئے ، کپُئے شرابہ نیئے
تگی گُھٹی گُھٹی سپنے لاواں
نالے سدھراں مکاواں
گندلے گلابے نیئے

اس گیت ہک ماحول متا، جیہڑا فی الواقعہ ہک علاقہ ہے جسکی درابہ آکھیا جانا ہے۔ ہک تہ ایہہ مظفر آباد آلے پاسے ہے تہ دوہا نوری چھم نے تاریخی مقام نے نیڑے نا علاقہ ہے۔ اِسطراں اِس خوبصورت مقام نے نال منسوب خوبصورت کُڑی ناذکر ادبی چاشنی یا چٹنی مہیا کرنا ہے۔

اِسے نِطے نا ہک ہور ثبوت اپنے لازوال شعری سرمائے نے نال گیتاں نی پٹولی لئی اُچھنا ہے تہ دور پاروں بُلا بُلا کے ڈولی ٹُرنی نی کیفیت بچ گیتاں نی سوغات ادا کرنا ہے۔

کونجاں اُڈیاں تہ بول گیاں بولی با بلا
ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈولی با بلا

نیل خوشیاں نے رنگاں نیاں لاراں تازیاں
سدا بہیڑے بچ رہن ایہہ بہاراں تازیاں
پُھلاں نال پہئری رہوے تیری چھولی بابلا

ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈُولی با بلا

ہک ہور گیت جیہڑا راجوری توں پرواز کر کے ریڈیو تہ ٹی وی نی چُھولی بچ پُجیا، تہ فِر ایہہ گیت پہاڑی جانن آلے لوکاں نی سعاعتاں بچ سیاسی تہ علاقائی حد بندیاں تو اُڈ کے برطانیہ تک پُجیا، تہ اپنی پوری آب وتاب نال لوکاں کولوں دادِ تحسین وصول کرسکیا۔ گیت ملاحظہ کرو۔

دِل کمیا کلیجہ ماہڑا ڈولیا
رَب خیر کرے کاگ کھبے بولیا

دِتی کُگڑے منڈھیرے چڑھی بانگ وے
آساں کچیاں کی لگی گئی اے لاہنگ وے
اُکھیں دِکھ دِکھ رَستے نی تھکیاں
بَدّھی گئی مِگی سجنا نی تاہنگ وے

یاداں غمے نے بوہے کی آنی کھولیا
رَب خیر کرے کاگ کھبے بولیا

قمر اُچھے یا نہ اُچھے ساہ آخری
اَکھیں وچ رہوے تیری راہ آخری
چِٹھی آئی تاں قبر ور پڑھیو
ساہڑی جینیاں نی بس چاہ آخری

پھٹ لہو اپنے سنگ تھولیا
رَب خیر کرے کاگ کھبے بولیا

ہک ہور گیت قمر صاحب نا بڑا مقبول ہویا:

ڈلاں وچ لوڑیاں میں بنّاں وچ لوڑیاں
جانے کُتھے ریہئی گیئاں کونجاں نیاں جوڑیاں

مالیاں نے بیس وچ باغاں کی اُجاڑیا
تِیلا تیلا کری ساہڑے آہلنے کی ساڑیا
پھل وی لتاڑے نالے کلیاں مروڑیاں
جانے کُتھے ریہئی گیئاں کونجاں نیاں جوڑیاں

پے گئے ہنیرے دِیتے بلنے توں رہ گئے
پھٹ نویں یاداں نے کلیجے وچ پے گئے
قمراَساں تھوتیاں نہ زُلفاں نچوڑیاں
جانے کُتھے ریہئی گیئاں کونجاں نیاں جوڑیاں

اِسطراں نا گیت جذبات نے اتھڑے پن نی نجیہ گری کرنے نا باعث بننے ہین۔

گیتاں نی دُنیا نی ہک ہور نسوانی آواز ثمینہ سحر مرزا ہے۔جنہاں نے جذبہ عشق و محبت کی ماں باپ (بابل) نال جوڑ کے اپنے گیت نے ذریعہ ایہہ پیغام سُنایا۔ ایہہ غزل نے پھیرائے کی بھی اپنا کے کامیاب سفر کر چکیاں ہین تہ اسطراں انہاں گیت بچ سچی محبت نے انوکھے تجربے ملاحظہ کرو۔

فر آئیاں شب قدراں بابل
رونیاں رہیاں نظراں بابل
کُن سدسی گا تھیاں کی
کُن آکھسی گا تیہئے جی
کُن کرسی گا قدراں بابل
فر آئیاں شب قدراں بابل

رانی ساری سَے نہ سکساں
رامے نال میں بہہ نہ سکساں
ہُن بدلاں ہاروں برساں بابل
فر آئیاں شب قدراں بابل

بہر حال ہک بیٹی نا اپنے والدین نال جُڑی نسبت رہنی ہے اوہ زوال جئی رہنی ہے۔ بیٹیاں نواں کہر بسانے نے باوجود ماں باپ نال بے پناہ محبت ناں خزانہ اپنے ذہن و ضمیر بچ بسائی رکھنیاں ہین تہ انہاں کی ایہہ تاہنگ ہر حال ہر موقعہ تہ ہر موسم بچ تروتازہ رہنی ہے۔ انہاں نے ہور گیت بھی لکھے جیہڑے مقبول ہوئے۔

ہک ہور معتبر گیت لکھنے نا مشن اپنانے ہوئے قاری اشرف ہین۔ انہاں نے گیت تہ انہاں نی مترنم آواز جادو بکھیرنی ہے گیتاں بچ چونکہ غنائی صفت ہونی ہے تہ اوہ کدے بنجلی نے نال بھی گائے جانے ہین خاص کر کے جدوں ساون نی تہنھد، ٹھوکاں نا ماحول، تنہائی نا احساس اُبھرنا ہے تہ اِسطراں نے گیت ہی زندگی نی تاہنگ نی تہنھد بنائی رکھنے ہین۔ انہاں نے متے سارے گیت ہین۔ ہر ہک گیت نے نال انہاں نے جذبات کی سیڑھ کے کسطراں بیان ہویا ملاحظہ کرو۔

چناں نہ رُس اَج نی رات وے
تیری راہ تکاں دن رات وے
پل پل چیتے آونیاں مِٹھی گلاں تیریاں مٹھیاں وے
ڈاکیئے کی جائی پچھنی ہاں نیہہ آئیاں تیریاں چٹھیاں وے
ہوئی ہنجواں نی برسات وے
تیری راہ تکاں دن رات وے
تیرے چھوٹھے لاریاں مِٹھی گلیاں نے بچ رولیا
غیراں نا توں بن گیا نی بھیت دل نا کھولیا
اجاں کیتی نہ گل بات وے
تیری راہ تکاں دن رات وے

ہک ہور معتبر ناں ملک شفیق عارش، جیہڑے غزل بھی لکھنے ہین تہ گیتاں نے پاسے بھی چہل قدمی کرنے ہین۔ ایہہ کے اے ایس آفیسر ہین پر لِکھنے نا مزاج خاندانی ہے انہاں نے متے سارے گیتے لکھے۔ انہاں بچ اوہی مانوسیت، اپنا پن docale تہ ملی جُلی جدائیاں نی کیفیت حرف حرف بولنی ہے۔ گِلے، ہاڑے، افسوس تڑفاہٹ ہر جگہ سامانِ اِشتراک Common value جنیا ملنا ہے، گانے نی دولت بھی ملی

ہوئی ہے تہ درہال نے مخصوص ماحول اپنا شعری سفر شروع کر کے ریاست نے دوئے علاقیاں بچ بھی جذبیاں نی طراوت بحال کیتے ہوئے ہین۔

انہاں نا ہک گیت ملاحظہ کرو۔

سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
اینویں نہ تڑفا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
ماہڑے اوہ نین شتابی بس غم نیاں تصویراں
درداں سنگ سینہ چھلنی ارمان ہوئے نی لیراں
سب خواب ماہڑے کیوں ٹُٹے سڑیاں کیاں تعبیراں
تاریا سرغی نیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
میں باہر منڈیرے کھل کے کچر ہک بال سنواراں
ہر روز سویرے شامی اینویں ہی کاغ اڈاراں
اکھیاں نی تہیوی تھکی بے چین دِلا نیاں تاراں
پردیسی راہیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

ہک ہور گیت کار ذاکر شبنم لون جنہاں چوکھہ شعری سرمایہ پیدا کیتا انہاں بھی گیت لکھنے نا بیہڑہ اُٹھایا۔ انہاں کول بھی پردیس، جُدائی تہ اِس نی وجہ تُوں دوئے اسباب نا گُزر بھی عجیب جئیا سماں بندی کرنا نظر آنا ہے۔ انہاں نا ہک گیت پیش ہے۔

آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
سُہک سُہک تِیلا ہوئی پیلا ہویا رنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
دو سال دو مہینے چار دن ہوئی گے
ڈُبکی ڈُبکی اتھروں چھولی ماہڑی تھوئی گے
نہ کوئی کتاں بالی نہ باہواں بنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے

ہک ہور گیت کار جسکی اللہ تعالیٰ نی توفیق نال گانے نا بھی ملکہ دِتا رہیا ہے۔

اوہ غزل لکھنا بھی ہے تہ گانا بھی، گیت لکھناوی ہے تہ گانا بھی۔ ایہہ ہین پرویز ملک خوب لکھنے ہین

عروض نی تر کڑی پر تول کے خوبصورت آواز نے حوالے بھی کرنے ہین، انہاں نا گیت ملاحظہ کرو۔

ایہہ نہ سوچیں تگی مِلن نے چاء مُک گئے
تیرے راہ نہ مُکّے ماہڑے ساہ مُک گئے

تڑفانیاں رہیاں دل کھانیاں رہیاں
بہاراں آنیاں تہ لارے لپے لانیاں رہیاں
ہُن رُتاں نے وی سجناں بساء مُک گئے
تیرے راہ نہ مُکّے ماہڑے ساہ مُک گئے

دِلا چل کسے ہور پاسے ٹُر چلیئے
اِتھے کہہ دِل لانا اِتھے کہہ کریئے
اِس جگ بچوں مہر و وفا مُک گئے
تیرے راہ نہ مُکّے ماہڑے ساہ مُک گئے

ہِک ہور گیت کار ہین عارف اقبال عارف، انہاں نی ساری کوشش محنت گیتاں نال جوڑ رکھ کے ترنم نے حوالے نال جاری رہنی ہے۔ رومانی انداز نی سوچ ہے تہ آواز کی نعمت بھی میسر ہے۔ محکمہ تعلیم بچ بحثیت سی ای او ریٹائر ہوئے ہین درہال نی خوبصورت وادی نال اُنہاں نا تعلق ہے۔ انہاں نا ہک گیت ملاحظہ کرو۔

آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّھے بنّھے تریل ہوگئی
ماہی آوے تہ کِدھروں آوے بنّھے بنّھے تریل ہوگئی
اکھیں بچ اَساں رات گُزاری ، دل آکھے ماراں اُڈاری
لگا نیندرو نا نِکا جیا چھُولا تہ کدھرے سویل ہوگئی

اس طراں عارف جرال عارف اپنے مخصوص رنگ نال گیتاں نا سرمایہ لے کے پہاڑی ادب بچ چاشنی ی پیدا کرنے رہئے ہین۔ انہاں نی غزل بھی متی ساری جاندار تہ معنی خیز ہونی ہے چھوٹی عمر ہے، تجربہ پرانا ہے، شعری وصف پر قدرت ہے۔ انہاں نے خوبصورت گیت بھی لکھے۔

جھہاں بچ تاثر آفرینی تہ اثر پذیری نا سرمایہ مخفی رہنا ہے۔ انہاں نا ہک مشہور گیت ملاحظہ وے۔

کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی
ساری عمری نہ رہیا انتظار میں کھلی تلی تکنی رہئی
سنگ موسماں نے بدلیا تو جیاں برفاں تھیں بعد بہار
ساہڑا پُھلیا سُچا اوہ پیار میں کھلی تلی تکنی رہئی

سُکی سُکی تہ ہوئی ہاں تیلا رنگ سریاں تھیں بد ہو یا پیلا
ہوئی ہاں ہجر بچ سخت بیمار میں کھلی تلی تکنی رہئی

درہال نی تہرتی تُوں ہِک ہور گیت کار ملک ذاکر خاکی کِسے تعارف نے محتاج نیہہ۔ گیت کئی ہِک لکھے تہ گیتاں نا ماحول بھی انہاں نے پیدا کرنے نی کوشش کیتی۔ واقعات نگاری تہ لفظاں نی پُھلکاری انہاں نے حصے بچ چنگی طراں پیدا ہوئی ہے۔

دُکھاں پہَرے ہوئے بول نہ توں بولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہنکھیاں نہ چھولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہنکھیاں نہ چھولیں بابلا

تیرے محل چھوڑی اَج پردیس چلی ہاں
گلاں اماّں جی نیاں وی مِگی نہیہ پُھلیاں
چوڑاں یاداں نیاں اَج نہ پھرولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہنکھیاں نہ چھولیں بابلا

تیرے بیہڑے بچ سوہنی خوشبو لگنی
سوہنے ہیراں نیاں مَتھیاں نی لوہ لگنی
اِتھوں کڈھی کُدے ہور نہ توں جولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہنکھیاں نہ چھولیں بابلا

درہال نی تہرتی توباہر محمد یونس ربانی نے گیت تُساں نی نذر ہین۔ خوبصورت گیت تہ واقعاتی شہادتاں نال شعری رُوپ بچ سمو کے اِسطراں ایہہ آکھنے ہین۔

کوئے گل کراں کِس نال
بچھوڑا سجنا دا

مکو کاگ اُڈینداں تیرے او
کدے ڈاک چِٹھی ول پھیرے او
چن گذر گئے کئی سال
بچھوڑا سجنا دا

ماہڑے بچ جگر دے پیڑ ہوئی
ایہہ جِندڑی لیر و لیر ہوئی
آ دِل دا تک جا حال
بچھوڑا سجنا دا

ہک ہور گیت کا رسیدا الطاف حسین بے تاب بھی گیتاں نے ماحول نال متعارف ہور ہے ہین۔ گیتاں نا ماحول تہ مزاج اپنا کے لفظاں نا جوڑا ایہنا کے اپنا گیت پیش کرنے ہین۔

آلنے دا تیلہ تیلہ ایویں مُڑ کھولیا
بیٹھی اُڈیک میں تاہنگ ہجاں تیرے آنے دی
جوڑا سوایا میں تہ خوشی تیرے لانے دی
کیاں وساریا ہی من میرا ڈولیا

عبدالکریم رحمتی نے بھی گیتاں نے مزاج کی اپنا کے گیت لکھے۔ انہاں گیتاں نی زمی بچ لفظاں کی چنگی کاشت کیتی ہے۔ غزل بھی لکھنے ہین۔ اُنہاں نا ہک گیت ملاحظہ کرو۔

کالیاوے کاواں توں منڈیرے ماہڑے بولیا
ٹُر گیا چن کُدے دل ماہڑا ڈولیا
چِٹھی آئی سجناں نی پڑھ پڑھ رکھنی آں
دل کی میں دیئی حوصلہ تہ راہ تکنی آں
ٹُر گیا چن اِتھے رون گیاں اَکھیاں
کول ماہڑے درداں نی کون چھولے پکھیاں
آگئی بہار سوہنی رُت مستانی
اوہ سوہنا لا گیا دِل بچ کانی

اِس طراں نے تجربے گیت نے حوالے راجوری خطے بچ ہوئے ہور کُجھ گیت لکھنے آلے ہوسن، پر انہاں نا کلام میسر نیہہ آسکیا۔ بہر حال اِس پہاڑی زبان نے حوالے نال تہ اس خطے نے چلن کی سامنے رکھیناں ہوئیاں ایہہ کم مِتا سارا حوصلہ افزاء ہے۔ ایہہ ہک نِکا جئیا خطہ ہے جس بچ اتنی اچھی گیتاں نی سوغات بنڈھی جارہئی ہے۔ مقابلہ نے طور ریاست نے دوئے حصیاں نے کم کی اگر تکیا تہ تولیا جائے تہ ایہہ کم حوصلہ افزاء ہے۔ بحثیت مجموعی گیتاں نے سلسلے کافی دِلچسپ تہ بھر پور مزاج سناسی نے دور بچوں نکل کے اپنا میعار پیش کرنے نی دوڑ بچ ہین۔ اگر ایہجی رفتار ہی تہ ایہہ خِطہ جتھے دوہے صنف شاعری ونثری اسلوب بچ کافی اَگے بدھ گیا ہے۔ اِسطراں گیتاں بچ کسے خطے توں پچھے نیہہ رہسی گا۔

میر حید رندیم......
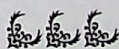
پہاڑی گیت

منظر تہ پس منظر

مفکرین دا قول ہے جے گیت دی تواریخ اُتنی ہی پُرانی ہے جتنی حضرت انسان دی ہے۔یعنی انسان دی پیدائش دے نال نال گیت دی پیدائش بھی فطرتاً ہوئی دی ہے۔ہک نِکا جئیا جندک جِیاں رُونداہے تہ اُسدی ماں نانی یا دادی اُسکو جُھولی یا بُکلی بچ رکھ کے چُپ کرالے واسطے لوری دیندیاں ہین۔ایہہ لوری جس بھی زبان بچ ہووے ایہہ گیت آکھالداہے ہورانسان دی پیدائش نال ہی اِسدی سنگت شروع ہوگیندی ہے۔ایہہ لوری یا گیت سُندیاں ہی جندک صرف چُپ ہی نیہہ ہوندا بلکہ اُسکو نیندر پینی شروع ہوگیندی ہے۔اِس گل تھیں پتہ چلداہے کہ لوری یا گیت داتعلق انسانی روح نال ہے۔کیانکہ روح کوسکون مِلدیاں ہی اُس داجُثہ نیندرا دی چادر ٹھنگ رکھینداہے۔جسطراں صبح دی تازہواباغ دے پُھلاں کوخوشنما طریقے نال لوری دیندی ہے اِسی طراں نکیاں جندکاں دے نرم ونازک کناں بچ ترنم والی لوری اُسکو فطری طور مِٹھی نیندرسوال چھوڑدی ہے۔ایہہ لوریاں یا گیت ہرزبان بچ موجود ہین۔

پہاڑی زبان بچ بھی لوری یالوری نما گیت موجود ہور مشہور ہین۔جیہڑے دادی اماں یانانی اماں دی سُریلی آوازبچ اداہوکے نِکیاں جندکاں کومٹھی نیندرسوالدے ہین۔مثلاً اکثر جندکاں کورُلدیاں رُلدیاں لوری دِتی جُلدی ہے کہ:

نہ رو مِنیاں لوری دیسیں
ہتھاں بچ کگڑا دی چوڑی دیسیں

اِسی طراں لوری نما گیت اگرچہ ماؤدی ممتاتہ پیار،ماوپیئو دادی نانی دی تمناتہ آرزوتھیں بعدلذیز مِٹھے تہ پیارے بول ہوندے ہین۔جِنداا صلی مقصد جندکا کوتھپکی دے کاسوالنا ہونداہے بلکہ اِنہاں گیتاں بچ ہک غیرمحسوسانہ طریقے نال اپنے سماجی حالات وواقعات کوبھی بیان کیتا جُلداہے۔ اِنہاں گیتاں بچ سجناں دِیاں یاداں بھی ہوندیاں ہین ہورڈوہنگاجئیا ہجروفراق داذکر بھی۔

دلدار، کرناہ۔کپواڑہ

اِنہاں بچ اُنہاں جندکاں دے چنگے مستقبل واسطے دُعا بھی منگی جُلدی ہے ہور اپنے ارماناں کو موزون الفاظ دی پوشاک بھی لوالی جُلدی ہے مثلاً کُڑیاں جندکاں کو سوالے واسطے ہولیاں ہولیاں سُریلی آواز بچ گنگنیندیاں ہین۔

مِل مِل وے پیاریا ہک واری
میں تہ رُوندی پھراں عُمر ساری

لوک طعنے ماردے مِل مینوں
توا تہر پکیندیاں مانیاں لگاں
افسوس وطناں دیا پانیاں لگاں

ٹُک تہر پیساں مِل مینوں
لوک طعنے ماردے مِل مینوں

چرخہ کتاں تہ مال ماہڑی رینگے
ماہڑے سجناں دارہ لمّی پینگ ہے

دِکھ دِکھ تھکیاں مِل مینوں
لوک طعنے ماردے مِل مینوں

چُھل چُھل وے شہراں دیئے کنگے لگئیں
تو چُھلیں تہ چُوڑا ماہرا چھنکے لگئیں

چھٹی رنگ ساڑیا مِل مینوں
لوک طعنے ماردے مِل مینوں

گیت پہاویں کسے بھی زبان دا ہووے اُسدی اِبتدا یا مُنڈھ لوک گیت ہی ہوندے ہین۔ پہاڑی گیتاں ہور لوک گیتاں بچ سجناں دِیاں یاداں تہ ارماناں دی ہک لمی تہند ڈِنگے ترِیڈے انداز بچ جُدائی ہور ہجر وفراق دا سفر طے کردی نظر ایندی ہے۔ اِنہاں لوک گیتاں ہور گیتاں بچ کُرے ماء اپنے پُتر ادی جُدائی یا اپنی تہیو دی جُدائی بچ کونکدی، رُوندی تہ کُرلیندی نظر ایندی ہے ہور کُرے پہَین اپنے پہَراودے بچھوڑے بچ ہاکے کردی ہے۔ کُرے کوئی محبوب اپنی محبوبہ تہ کُرے محبوبہ اپنے محبوب دے فراق بچ دِل دی پہَڑ اس کو گیتاں دی نذر کردی ہے۔ کُرے دؤ رد ُراڈے بیاہی دی تہی اپنے ماء پیو تہ پہَین پہَراواں دے ارماناں بچ کُرلیندی تہ گیت گیندی ہے ہور کُرے اُس تہیو دی یاد بچ اُسدی ماء اُچے نکے تے بہہ کے گیتاں بولدی تہ دِلا دا پہَار ہولا کردی نظر ایندی ہے۔ ایہہ محبوب یا محبوبہ، پہَین یا پہَراء، ماں پے یا پُتر تہی سارے ہکیں دوئے واسطے سجن دے رُوپ بچ گیتاں دا وساز چھیڑ کے دِلا دا پہَار ہولا کردے ہین۔

میں سمجھداہاں جے گیت فطرت دی آواز دا ڈواناں ہے۔ گیت دا رشتہ ہور تعلق انسانی جسم ہور روح دویاں نال ہوندا ہے۔ گیت سنگیت ہِک سِکّے دے دو پاسے ہین۔ گیت نال سنگیت رل کے جیہڑا ساز ہور سوز پیدا کردے ہیں اُس نال اِنسانی رُوح کوتازگی مِلدی ہے۔ سنگیت دی سنگت توں بعد گیت دے مِٹھے بولاں بچ چاشنی پیدا ہوندی ہے ہور اُسکو سُندیاں ہی انسانی دِلاں بچ ہِک تھہوکھ جئیی اُٹھدی ہے۔ جُثہ تہ روح لرزگیندے ہین مگر تھہواں نظر نیہہ ایندا۔ البتہ سارے جسم بچ کپکپی، کمڑیاٹ تہ سرسراہٹ جئیی ہون لگدی ہے۔ بس اِتھوں ہی انسان محسوس کرداہے کہ گیت ہور انسان دا رِشتہ منڈھ قدیمی ہے۔ جسکو تروڑنا یا ختم کرناہُن انسانی بس دی گل نیہہ کیانکہ ایہہ ہُن فطری عمل بن گیاداہے۔ جِچر تک انسان دے کناں بچ گیت سنگیت دی مِٹھی رس نچڑدی رہندی ہے اِچر تک انسانی دِل تھہکھدا تہ اُس تھیں لُطف اندوز ہوندے رہندے ہین۔ ایہہ تھہوکھ یا ایہہ غیر محسوسانہ لُطف ہی انسانی روح کوتازگی بخشدا ہے ہور ایہہ تازگی انسانی صحت کو بقاء بخشدی ہے۔

اِس گل بچ کوئی دوئی رائے نیہہ ہوسکدی جے پہاڑی لوک گیتاںِ دا جنم بھی پہاڑی زبان دے جنم نال ہی ہو یاداہے۔ ایہہ لوک گیتاں سینہ بسینہ ہور پیڑھی در پیڑھی اساں تکر پُہچی دِیاں ہین۔ پہاڑی زبان دے لوک گیت مثلاً سپاہیا، ٹُھول، گونجڑی، کنگی، ڈُوریا، پنچھی، تِری، مہندی، لگو، قینچی، چینگن تہ چرخہ وغیرہ صدیاں تھیں پہاڑی ثقافت داحِصہ ہین ہور ہر پہاڑی زبان بولے والے دی زبان تے عام ہین۔ اِنہاں لوک گیتاں نال پہاڑی ثقافت، پہاڑی لوکاں دے دُکھ درد، پہاڑی سماج دی عکاسی، بچھوڑے تہ فراق ہور جُدائی دی کوک، ہور سجناں داوصال تہ بچھوڑا وابستہ ہے۔ کئیں لوک گیتاں بچ پہاڑی لوکاں دی غربت، افلاس، ناداری دے نال نال سماجی مشکلات ہور رہن سہن دے واقعات بھی جُڑے دے ہین۔ پہاڑی ثقافت دا ہِک بڑا خزانہ موجود ہے۔

اُس خزانے بچ پہاڑی لوک گیتاں اپنا ہِک وکھرا مقام رکھدیاں ہین۔ ایہہ گیتاں ہر موقعے دِی مناسبت نال گائی گئی دِیاں ہین۔ اِنہاں گیتاں دے ترنم مِصرعے ہور نیم مصرعے ہین۔ اِنہاں بچ مچ سارے لوک گیت بے معنی مگر موزُون الفاظ دا مجموعہ ہوندے ہین۔ کئی لوک گیت مُفلس ہور پسماندہ پہاڑی سماج دی زندہ تصویر ہین ہور مختلف ادوار بچ مختلف سماجی حالات دی عکس بندی کردے ہین۔ اِنہاں گیتاں بچ پہاڑی رسم ورواج، زندگی گُزارے دے طریقے ہور اُندی نشاندہی دے نال نال اخلاقی سبق بھی موجود ہوندے ہین۔

پہاڑی لوک گیتاں بچ شادی بیاہ دے گیت مُچ مشہور ہین۔ ہر سماج نالوں پہاڑی سماج بچ بھی بیاہ شادیاں بڑے جوش خروش ہور شوق تہ ولولے نال کیتیاں جُلدیاں ہین۔ پہاڑی سماج بچ دُکھ درد ہور خوشیاں سارے گراں ہور برداری نال سانجھیاں ہوندیاں ہین۔ ایہہ اُس پسماندہ سماج دی گل ہے جتھا بیاہ شادی نہ صرف ہِک مذہبی ہور سماجی فریضہ سمجھ کا کیتی جُلدی ہے بلکہ شادی ہور

اُسدی تیاری دے مختلف مرحلے سارے گراں واسطے ہک جشن تھیں کہٹ نیہہ ہوندے۔ ڈھول ٹھُما کے ہور گیتاں سارے گراں دی ساجھی کھٹی ہوندیاں ہین۔ اِس خوشی دے مختلف مرحلیاں تھیں گُزر دِیاں مختلف لوک گیت کُڑیاں دی سُریلی تہ پتلی آواز بچ گائے گیندے ہین۔ اِس خوشی دا پہلا مرحلہ بیاہ دے چاول چھڑے ہور چھارے تھیں شروع ہوندا ہے۔ چاول چھار دِیاں گراں دِیاں ساریاں گدریاں تہ کُڑیاں جمع ہو کے ایہہ گیت گیندیاں ہین۔

میں چاول چھٹن تہ چھارن آیاں
میں صدقے بیرا میں گھُولی بیرا
میں چاول چھارن آیاں
سوہنی رانی ایسی بیرا
اوہ آ کے کھیسی بیرا
میں چاول چھارن آیاں
مزمان ماہڑے بیرا دے
رج رج کھا کے گیسن
میں چاول چھارن آیاں

اِس لوک گیت بچ جِتھا چال چھار دِیاں نویں بوہٹی دِی آمد دی خوشی دا ذِکر ہے۔ اُتھا پہاڑی لوکاں دی مہمان نوازی دا ذکر بھی بڑے جوش وخروش نال کیتا جُل رہیا ہے۔

بیاہ دا دُوّا مرحلہ گدری والیاں دے کہُر خرچ جولے دا ہے۔ ایہہ پہاڑی سماج دی ہک پُرانی رسم آسی جے کُڑی والیاں کو غریب تہ نادار سمجھ کا اُندے کہُر والیاں دی طرفوں کُجھ خرچ جنسی مثلاً چاول، ساگ یا گوشت وغیرہ جولدے آسے۔ مگر اَج ایہہ رسم تبدیل ہویا کے گدری والیاں کولوں جہیز دی لعنت دا تقاضہ کیتا جُلدا اہے۔ اُس موقعے اُتے گدرے والیاں دے کہُر چاولاں دی کڑاہی تیار کیتی جُلدی ہے۔ شُہوالے دِیاں پھُوپھیاں، ماسیاں، ماویاں ہور اُنہاں ساریاں رِشتیاں دِیاں پہیناں کھٹھیاں ہوندیاں ہور کڑاہی گھُولدیاں ایہہ گیت گاندیاں آسیاں ؎

آنو شربت کٹورہ
گھُولو کڑھائیاں
کہُڑائیاں کھاون پہیناں رانیاں
پھُوپھیاں، ماسیاں تہ ماویاں
جیہڑیاں دُوروں آیاں

اِتھوں اَگا دا مرحلہ بوہٹی دا سِر کھولے دا مرحلہ ہوندا ہے۔ بوہٹی کو سجائے واسطے ہور اُسدا رُوپ سنوارے ہور نکھارے واسطے اِبتدا مینڈھی کھولے تھیں ہوندی ہے۔ یعنی بوہٹی دی مینڈھی کھولدیاں ہی بیاہ دی عملی شروعات ہو جُلدی ہے۔ اِس مناسبت نال برادری، محلے تہ گراں دِیاں ساریاں کُڑیاں جمع ہو کے کسے بُزرگ کُڑی کولوں بوہٹی دی مینڈھی کھولے دی شروعات کرالدیاں ہور نال ہی ایہہ گیت بولدیاں ہین۔

اَمّاں ماہڑے بال کِس پالے
تہے توہڑے بال عطر والے
امّاں ماہڑے بالاں کو ہتھ نہ لائیو
لیسن پہُر جائیاں جیہڑیاں سُدو پرائیاں

بوہٹی دی مینڈھی کھولدیاں کُڑی والیاں دے کہُر جشن دا سماں ہوندا ہے۔ نالوں نال مہندی رات دا شغل شروع ہو گیندا ہے۔ بوہٹی کو مہندی لوالے دی رسم بڑی متبرک سمجھی جُلدی ہے۔ شُہوالے دے کہُروں اُسدے پہُین پہُراء بوہٹی کو مہندی لوالے واسطے ایندے ہین۔ اُس ویلے ساریاں کُڑیاں ایہہ گیت گاندیاں ہین۔

مہندیئے رنگا دِیئے
کیہُرے باغوں آندی ہیں
مہندیئے رنگا دیئے

اِس توں بعد پہاڑی لوک اپنے رسم ورواج دے تحت شُہوالے کو گُہوڑی تے چاہڑھ کا ہک خوبصورت جنج (بارات) سمیت ڈُہول ڈُہماکیاں نال کُڑی والیاں دے کہُر پُہچدے ہین۔ اِس جنجو بچ گراں ہور برادری دے بُزرگ ہور نوجوان شامل ہوندے ہین۔ جنجو دی اِس خوبصورت فوج کو دِکھدیاں ہی بوہٹی دے کہُر جمع ہوئی دِیاں کُڑیاں ایہہ پُرسوز گیت گیندیاں ہین۔

بُندلے دیسوں کوئی گُہوڑی چڑھیا
سُم بجن جئیاں لعلاں دے ہار
امڑی داجایا سانوں اَٹ نہ مِلیا
مِلیا تہ فوجاں دے نال

نکاح خوانی تھیں فارغ ہو کے بوہٹی کو بدھیا کیتا جُلدا ہے۔ بوہٹی رُخصت کیتے دا ویلہ ہر سماج بچ انتہائی دردناک، مشکل ہور دُکھ دا ویلہ ہوندا ہے۔ اِس دُکھی ہور سخت موقعے تے بھی پہاڑی ثقافت اپنا حِصہ پیش کردِیاں دُکھاری ہور اتھروں کیردیاں کُڑیاں کولوں ایہہ گیت گوالدی ہے۔ اِتھا کُڑیاں ایہہ گیت بوہٹی دی طرفوں بولدیاں ہین۔

تیار کریو ماہڑی پالکی ڈولی
نالے گھوڑیاں بائیو زین
باہر کڈھو ماہڑی اماں رانی
کر رکھناں توزین
میں پیاریاں بیراں دی پہین
ماہڑے کھلڑے ڈُلڑے نین

باندی جلیاں بندیوان جلیاں
میں پیاریاں بیراں دی پہین

بوہٹی رکھن کا جنج واپس شھوالے دے کہر پُہچدیاں ہی ہک نویں ہلچل شروع ہوگیندی ہے۔ ٹھول ٹھما کے، بنجلی مُرلی دی سُریلی آواز ہور گدریاں دا پہانگڑہ اِس گل دا پتہ دیندا ہے کہ جنج کامیابی تھیں ہمکنار ہوکے مُڑھی دی ہے۔ بس بڑے جوش وجذبے نال بوہٹی دی پالکی ہور مانجھیاں تے کھوڑ ہور مٹھائیاں چھینکیاں جلدیاں ہین۔ اِس خوشی بچ کُڑیاں ایہہ گیت چھیڑدیاں ہین۔

اگا اگا رتری دے ماء پے ڈاہڈے
ہُن ڈاہڈا سریج
رتری کڈھ آندی

اللہ دے حکماں نال
شرع شریعتاں نال
رتری کڈھ آندی

بوہٹی سریج پُہچ کے ساری رات کُڑیاں لوک گیت، لوک ناچ ہور لوک ساز بچ مشغول رہندیاں ہین۔ اس بچ بیاہ دی رسم دا ہک آخری پڑاؤ آن پُہچدا ں ہے۔ اَدھی راتیں کو بوہٹی دی چُھنڈ چاء کے اُسکو تحفے تحائف پیش کیتے جلدے ہین ہور بوہٹی کو کھانا بھی پیش کیتا جلدا ہے۔ سس، جٹھانیاں ہور نناناں کٹھیاں ہوکے بہندیاں ہور بوہٹی دی چُھنڈ چیندیاں ہین۔ چُھنڈھ چیندیاں ہی کُڑیاں دی گیت شروع ہوگیندی ہے۔

چُھنڈھ چاء بختاں والیئے
سساں تہ ننانیاں تکو دِکھن آئیاں
شابا ملکہ زادیئے سُوہنے بیراں والیئے
پر ملکہ زادی دئے سوہنے ملنگ

اِنہاں گیتاں دے علاوہ پہاڑی لوک گیت ہور بھی بچ ساریاں موقعیاں تے گائے گیندے ہین۔ نِکیاں جندکاں کو کھارے چاہڑ دِیاں یعنی ختنالاں دے موقعے تے بچ بھی گیت گائے جُلدے ہین ہور خاص کر برّیادے موسم بچ بہکاں تہ ماہلیاں دِیاں محفلاں ہور مجلساں بچ بھی لوک گیت گائے دی مکمل روایت ہے۔ بہکاں ہور ماہلیاں دے مختلف مناظر دی منظر کشی پہاڑی لوک گیتاں ہور گیتاں دی پہچان ہے۔ دُکھ سُکھ، خوشی غمی ہور ہجر وفراق نال پئہرے دے ایہہ گیت پہاڑی ثقافت دا ماضی ہی نیہہ رہئے بلکہ روشن تہ لازوال حال ہور مستقبل بھی ہین۔

پہاڑی زبان وادب ہور تمدن وثقافت دی جدیدیت توُں جتھا پہاڑی ادیباں ہور شاعری دی دویاں صِنفاں بچ بھرپور طبع آزمائی کیتی، اُتھا گیت دے مدان بچ بھی پہاڑی شاعراں اس بچ نویں روح پھوکی۔ لوک گیتاں دے ترنم ریز مصرعے ہور نیم مِصرعیاں کو نویں پہاڑی شاعراں صحیح ہور مناسب شاعری دے سانچے بچ ٹھاں اِنہاں بچ نویں جان باء چھوڑی۔ گیت دی شاعری دا تصور ہور تخیل روائتی ہی رہیا جدکہ اسدے بے معنی الفاظ کو دُرست تہ خوبصورت معنیاں دا رنگ چاہڑ چھوڑیا۔ ریڈیو کشمیر، ریڈیو مظفر آباد ہور دور درشن تھیں پہاڑی پروگراماں دی شروعات توُں بعد جتھا پہاڑی لوک گیتاں کو اقبال ملنگامی، ماسٹر کرتار چند، عالم لوہار، عبدالرّشید قریشی محمد مقبول خان، عنائت اللہ خان، غلام حسن تبسّم، طارق پردیسی تہ مسرت ناز، صدیق احتشام پوری، زمان سیلانی ہور یونس لولابی جئیاں عظیم فنکاراں ہور گائیکاراں دی سُریلی آواز نال آسمان دی بُلندی تکر پُہچایا ہور ایہہ گیت سارے جموں وکشمیر تہ مظفر آباد بچ مشہور ہوئے اُتھا ہی پہاڑی گیت دی نویں شاعری کو پہاڑی زبان دے نامور تہ معروف فنکار عبدالرّشید قریشی، عالم قریشی، مقبول خان، ماسٹر کرتار چند، اشونی کمار، فیاض احمد خان، طارق پردیسی، مسرت ناز، خورشید راتھر، سید کا قابل بخاری ہور مظفر آباد تھیں عمران شوکت علی، بانو رحمت، افضل گجراتی ہور شہباز قمؔر تہ عارف لوہار سُن پہاڑی گیتاں کو چار چن لائے۔ اِنہاں عظیم فنکاراں دی جادوئی آواز ہور موسیقی نال پہاڑی گیت دے ساز ہور سُوز صدیاں تکر فضاواں بچ بکھر کا اپنا اُچا مقام قائم کر گیئے۔

پہاڑی دی جدید شاعری بچ گیت جیہڑا پہاڑی ثقافت دی پہچان آسی ہور نویں نسل کو اپنے آباؤ اجداد کولوں منتقل ہویا دا آسا اُسدی نسبت نال رج رج کا کم ہویا۔ پہاڑی زبان دے منّے پڑمنّے دے شاعر میاں کریم اللہ قریشی، رشید قمؔر، ڈاکٹر صابر مرزا، پرویز ملک، پرویز مانوسؔ، مقبول ساحل، سیف علی خان سیفیؔ، نور احمد قریشی، اکرم حازق، عبدالعزیز ملدیال ہور لعل الدین مظلوؔم تہ شام لال شرما اس پُرخار مدان بچ لتھے ہور اِجی کامیابی تھیں ہمکنار ہوئے کہ اُندے تحریر کردہ گیت صدیاں تکر پہاڑی زبان دا اثاثہ بن گیئے۔

پہاڑی زبان دی احیائے نو توُں بعد پہلا گیت کِس لِکھیا اِسدا باضابطہ ثبوت پیش کرنا مشکل ہی

نیہہ بلکہ کمال بے ادبی دانمونہ بھی ہے البتہ اِس حد تکر ماہڑا اجافظہ ماہڑا ساتھ ضرور دیندا ہور یقین دے رہیا ہے کہ ستر دی دھائی بچ پہاڑی زبان وادب دِیاں سرگرمیاں داد ۔نیہہ کرناہ دی زرخیز تہ آہلی تہر تی تُوں طلوع ہو و یا تہ اُس علاقے بچ سب توں پہلیاں میاں کریم اللہ قریشی دے لکھے دے دو گیت گائے گئے جنہاں کو اِتنی مشہوری ہوئی کہ اوہ عام لوکاں دی زبان دا ورد بن کے رہ گئے ۔ایہہ گیت پہاڑی دے ابتدائی نامور گائیکار عبدالرّشید قریشی ہور محمد مقبول خان دی آواز بچ گائے گئے دے ہین ۔ایہی دو گیت سب توں پہلیاں ریڈیو کشمیر تھیں نشر ہوئے ہور اِندی صدا پونچھ راجوری، اُوڑی، کیرن ہور کشمیر دے باقی پہاڑی خطیاں بچ گُونجی ۔عبدالرّشید قریشی ہوراں جس گیت دی صدا بندی کیتی اُوہ اِسطراں ہے

نِکی نِکی لوئی تُوں بول کا گا
تلاں داہروں آوے ماہڑا ٹُھول راجا
کا گا نِت نِت توہڑے بول سُنا میں
کدوں ایسی ٹھول ربا سا یتاں گِناں میں
کریں کِیّاں دہس تو مخول کا گا
تلاں داہروں آوے ماہڑا ٹُھول راجا
دِکھ دِکھ راہ ہوئیاں اَکھیاں چِٹیاں
نہ آیا ٹُھول تہ نہ باہیاں چِٹھیاں
پل کہڑی کِسے نہ بساۂ ساۂ دا
تلاں داہروں آوے ماہڑا ٹُھول راجا
ٹُھولا دے کیتے میں کیتیاں تیاریاں
آوے ماہڑا ٹُھول دور ہُون بیزاریاں
دُکھی سُکھی کراں دِل کھول کا گا
تلاں داہروں آوے ماہڑا ٹُھول راجا

دُوّا ابتدائی گیت جیہڑا محمد مقبول خان ہوراں اپنی سُریلی آواز بچ گایا اوہ اِسطراں ہے۔

توہڑے پِچھا میں رُلی ہوئیاں
پھیرا مُڑ کا باۂ سجناں
کدوں تکر اُڈیکاں میں
پٹ سٹیاں شریکاں میں

اِسی ابتدائی دور بچ عبدالرّشید قریشی ہوراں ہِک ہور گیت گایا جسدے خالق پہاڑی زبان دے ہِک

گمنام شاعر یٰسین عباسی ہین۔ اُس گیت دے بول اِسطراں ہین

اُڈ جا کبوترا ڈالیاں تے بول نی
کُجھ کے تُو بن سارا سجناں کو لوڑنی
سوہنیاں کبوترا کے یاداں پالیاں
دِکھ دِکھ سجناں کوٹل گیاں لالیاں

ریڈیو کشمیر توں پہاڑی پروگرام دی شروعات کُجھ ہک لوک گیتاں دے نال نال اِنہاں ہی ابتدائی گیتاں نال کیتی گئی۔ ریڈیو کشمیر توں ایہہ گیت گونجے ہور سارے جموں و کشمیر تہ مظفر آباد دے پہاڑی لوکاں دے دِل دا سکون بن گئے۔ اِنہاں ابتدائی گیتاں دی صدا اجہاں تکر لوکاں دِیاں کناں بچ مِٹھی رس گھول رہئی ہے۔ اِتھوں اُگا پہاڑی زبان بچ گیت لکھے دا ہک مکمل سلسلہ جاری رہیا۔ پہاڑی زبان دِیاں شاعراں اِس مدان بچ ہکیں دوئے کولوں بازی جِتے دی کوشش کیتی ہور اِس نسبت نال پہاڑی زبان دی ایہہ صنف ترقی دِیاں منزلاں طئے کردی جُل رہئی ہے۔ جدید پہاڑی ادب بچ ایہہ گیت لوکاں دے دِلاں تے حکمرانی کرر ہئے ہین۔ ہُن ہولیاں ہولیاں پہاڑی گیت کاراں سُن نویں نویں طرزاں تے گیت لکھنے شروع کیتے دے ہین جسدی وجہ نال اَج پہاڑی گیتاں دا ہک خاصا خزانہ کتابی شکل بچ طور موجود ہے۔ ایہہ خزانہ کافی حد تک صدا بند بھی ہے ہور اکیڈیمی دے ذریعہ کتاباں بچ بھی محفوظ کیتا گیا دا ہے اِسدے علاوہ نجی طور پہاڑی شاعری دِیاں کتاباں بچ بھی گیت موجود ہین۔ پہاڑی زبان وادب دی جدیدیت توں بعد جنہاں لِکھاریاں سُن گیت لِکھے یا پہاڑی گیت دا حق اَدا کیتا اِنہاں دے خاص خاص اسم گرامی میں اُپر درج کرر ہیاں داہاں۔ جد کہ اِس مدان دے تمام شہسواراں دے کلام دا نمونہ پیش کرنا میں اپنی اخلاقی ذمہ داری سمجھدا ہاں جنہاں سُن پہاڑی گیتاں دی خوبصورتی، نِکھار ہور مِٹھاس واسطے اپنے خون جگر کو قلمی سیاہی دی جائی پیش کیتا۔

میاں کریم اللہ قریشی ہوراں دے کلام دا نمونہ پہلاں ہی کر چُکیاں ہاں۔

رشید قمر پہاڑی زبان دے نامور شاعر ہین۔ اِنہاں اِس زبان کو غزل دی دُنیا بچ اُچا مقام عطا کیتا غزل کو شناخت دِتی ہور پہاڑی غزل کو نویں جوانی تہ نواں رنگ بخشیا۔ جد کہ اُسدے نال نال اُندے گیت اِس زبان دا لاثانی اثاثہ ہین۔ اتفاقاً رشید قمر دے ڈوہنگے تہ مِٹھے تخیل والیاں گیتاں کو عبدالرشید قریشی دی لاجواب آواز مِلی جسدی وجہ توں ایہہ گیت پہاڑی ثقافت دا عظیم سرمایہ بن گئے۔ رشید قمر ہوراں دے شعری اسلوب دا ایہہ خاصہ ہے کہ اوہ بڑے نفیس، سادہ تہ عام فہم لفظاں بچ رمزیت ہور معنی دا پہلو تخلیق کر دے ہین۔ جسدی وجہ نال اُندی شاعری یا گیت بچ ہک نویں جان پیدا ہوندی ہے۔ اُندی شاعری بچ استعارات تہ تلمیحات دا بھی برموقع استعمال ہوندا ہے ہور نیچھ پہاڑی الفاظ اپنی وکھری شان نال استعمال ہوندے ہین۔ اُندے مشہور گیت نمونے دے طور پیش ہین۔

کوئی دِکھنا سی کھلا راہواں میریاں یا بلّی وروں کاگ ڈارنا
ماہی کچ نے پہروسیاں نی راکھی یا پتھراں نے تیر مارنا
کدے لبھناں تہ کدے چھپّی جاونا کدے غُصّے وِچ آپ ہسی جاونا
کدے ڈُبناں سی آساں نا شکارہ کہ ڈُبیا نا کہڑا تارنا
آپ وعدیاں نے پھل کِھلیارنا آپ ڈیکاں ور چھہل پیا مارنا
ماہی پل پل بے اعتبارہ کہ نت نویں روپ تہارنا
وعدے سِدھراں نے پے گئے جَد پالنے اُگی بچ وی بنائے اُساں آہلنے
تیرے بدلاں نا پیائی ای پھوہارا کہ بچے ہوئے ککھ ساڑنا
گُئیاں رُتاں نیاں یاداں رہئی جانیاں سُچے موسماں نے رنگ موڑی آنیاں
ٹُٹی جائے نہ خیالاں نا سہارا کہ رہواں میں جِند وارنا

رشید قمر ہوراں دا ہک ہور گیت نمونے دے طور پیش ہے

چن تگی ڈیکنا ایہہ تارے تگی ڈیکنے
پھلی نی رویل نے کیارے تگی ڈیکنے

آساں پہری شام رنجھاں پالی پالی رکھیاں
چپہ چپہ راہے بچ اکھیں بالی رکھیاں
چاہتاں نی لوہ نے منارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ایہہ تارے تگی ڈیکنے

تیرے لئی گہلاں ماہی تلی لائی سوتیاں
بیہڑا پورا لمیا میں پہڑیاں وی پوچیاں
جالیاں چ پھسے کچے گارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ایہہ تارے تگی ڈیکنے

ہک ہور نمونہ کلام:

لمے بال تہوئی کسے سنوارے تہ شاماں شرمان لگیاں
چن کھلتا سی جہلماں کنارے تہ لہراں مچلان لگیاں
بائیں گوریاں تہ بنگاں کچ ساویاں روپاں نی پربہت ڈولنی
رنگ پُھٹ پُھٹ مارنے اُڈاریاں تہ موسماں نی نیت ڈولنی
اُتی آئے اسمانوں چن تارے جے زُلفاں لہران لگیاں

اَکھیں ڈوہنگیاں چناب نِیاں لہراں تہ آسے پاسے لال ڈوریاں
ہرے سوٹ وِچ پری آئی کِدھروں دِلے وِچ کہن گوریاں
تہیّاں منگاں وِچ چڑھنے نی نسارے تہ سدھراں ستان لکیاں

پہاڑی زبان وادب دے ہِک ہور مشہور ومعروف شاعر ادیب مرحوم نوراحمد قریشی ہین۔مرحوم پہاڑی زبان وادب دے ہراوّل رستے دے رہنماہاں بچ شمار ہوندے ہین۔اِنہاں کو پہاری زبان دا مجنون بھی آکھیا جُلدا آسا۔اُوہ ہمیشہ پہاڑی قوم دی ترقی واسطے سرگرداں رہندے آسے۔اُندے پہاڑے گیت اِس زبان دا عظیم سرمایہ منّے جُلدے ہین۔رشید قمؔر ہور کریم اللہ قریشی ہوراں نالوں نوراحمد قریشی بھی پہاڑی زبان دے اوہ خوش نصیبب شاعر ہین جنہاں کو نامور تہ لاثانی گلوکار عبدالرّشید قریشی دی مٹھی، سُریلی ہور جادوئی آواز مِلی۔ریڈیو کشمیر تُوں اِندے لِکھے دے گیت پچھلی ترے دھائیاں تھیں گونج رہئے ین ہور شائید صدیاں تِکر ایہہ گیت لوکاں دے دِلاں دا درد بنڈ دے رہسن مرحوم دے گیتاں بچ غم، خوشی، حسرت، اخلاقی قدراں دی پامالی ہور پہاڑی قوم دی بدحالی کسے چنگی گُڑی نالوں بال کھنڈیارے دے نظر ایندی ہے۔اُندے چنام کُجھ گیت نمونے دے طور پیش ہین۔

رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِل دیا جانیاں
دنے راتیں توہڑے ہی خیالاں بچ پُھلیاں
بن کے دیوانہ میں تہ تیرے اُتوں ڈُلیاں
سچ من تیرے نال سدا میں نبھانیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
رنگ ساوے پیلے توہڑے بُت نال سجدے
تیرے بناں دُنیا دے ہاسے مندے لگدے
کھل کھل گیندیاں نے زخماں پُرانیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
رُوپ تیرا دِکھ کے کلیجہ ماہڑا ساڑدا
تیری ایہہ جُدائی والا روگ مکو ماردا
دُکھ بنڈے کون اَساں کہلیاں نبھانیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں

مرحوم نوراحمد قریشی ہوراں دے کُجھ ہور گیت بھی پیش ہین۔

شاماں پئیاں پنچھیاں دے ڈار کُہر مُڑے
لٹکے توہڑے عاشقاں دے ہوش لے اُڑاے
اِنہاں عاشقاں کو کچھ نہ ترسا سوہنئے
لگے سوہنی توہڑے وطناں دی وہا سوہنئے
سوہنی مست جوانی توہڑی کنّی ہے شاہ زور
میں شیدائی پیار توہڑے دا دُوجا نہ کوئی ہور
کالیاں زُلفاں نین کٹورے دند چمبے دِیاں کلیاں
دِکھ دِکھ کوئی پیار اَساں دا نت مچاندے شور

☆

میں تہ چُم اَکھیاں نال لاواں
چھلّہ چاندی دا
میں رُوٹھڑ یار مناواں
چھلّہ چاندی دا

☆

دِکھ دِکھ کے چُوبارے توُں میں اِنی تھکیاں
اَج آوے ماہڑا ماہی تہ میں چُھولاں پکھیاں
چن پردیسیا توُں گئیں دوُر نی
اَم پک گئے نالے کِر گئے بُور نی
اَساں یار تیرے مِلن دِیاں آساں رکھیاں
اَج آوے ماہڑا ماہی تہ میں چُھولاں پکھیاں
نوؔر عشق والا روگ ڈاہڈا من ساڑ دا
تن عشق والا مِٹی بچ لہو کاڑ دا
راتاں لمّیاں ہوئیاں ٹُر ٹُر تھکیاں
اَج آوے ماہڑا ماہی تہ میں چُھولاں پکھیاں

ڈاکٹر صابر مرزا مرحوم پہاڑی زبان وادب دے پہلی صف دے شاعر ہین۔ ڈاکٹر صابر بنیادی طور غزل دے شاعر ہین۔ پہاڑی زبان بچ غزل دی صنف کو جیہڑا مقام صابر ہوراں دِتا او صرف پہاڑی زبان دے کُجھ شاعراں ہی کو نصیب ہویا دا ہے۔ البتہ اُنداطرز بیان ہور بلند تخیّل اِنہاں کو دوّیاں ساریاں شاعراں

تھیں بُلند کردا اے۔ اِنھاں نِکیاں نِکیاں بحراں بچ تخیّل ہور معنیاں دا سمندر بند کیتا دا اے۔ اُندی غزل ہی اُندا پورا تعارف اے اُندے ٹھیٹھ پہاڑی الفاظ تہ ڈوھنگے تخیّل کو پڑھدیاں لگدا اے کہ ایہہ فنکاری صرف کوئی بڑا فنکاری ہی کرسکدا اے۔ ڈاکٹر صاحب مرحوم ہوراں چند ہِک گیت بھی لکھے دے ہین جیہڑے خوشنما پھلاں نالوں پہاڑی گیت دے گلشن بچ باہدا کردے ہین۔ صابر ہوراں دا ڈوہنگا تخیّل پہاڑی موسماں تہ فضاواں، صاف چشمیاں تہ کٹھیاں ماہلیاں تہ جنگلاں ہور اُچیاں پہاڑاں تہ خوشنما کھلی ہواواں دا ذِکر اُندیاں گیتاں بچ جائی جائی مِلدا اے۔

ڈاکٹر صابر ہوراں دے دو گیت بطورِ نمونہ پیش کر رہیاں ہاں۔

اَج لگنا اے دِلدار موسم برہیا دا
آ یار کراں اَس پیار موسم برہیا دا
خوش تنگ تہ سوہنے دِیار موسم برہیا دا
چُھلے چیڑ تہ نال چنار موسم برہیا دا
بچ ندیاں نے شوُنکار موسم برہیا دا
چلے گوڈی تالی یار موسم برہیا دا

دوّا نمونہ:

ہوئے ایڈے نہ بے حال بہاراں آن دیو
ٹُرجُلساں چک جمال بہاراں آن دیو
دل مِلسن گے دِل نال بہاراں آن دیو
سب جاسن رنج ملال بہاراں آن دیو
بہوں بجسن گے سُرتال بہاراں آن دیو
ٹُرجُلساں چک جمال بہاراں آن دیو

پہاڑی زبان وادب ہور پہاڑی قوم دے ہِک پُر خلوص، باجُرت مند، نِڈر ہور دیانت دار لیڈر تہ شاعر مرحوم سیف علی خان سیفی ہین۔ اِنھاں پہاڑی زبان دی ترویج وترقی دے نال نال پہاڑی قوم دی شناخت ہور ترقی دا بیڑا سر چایا رہیا۔ اوہ پہاڑی دے ہراوّل رستے دے لوکاں بچوں صفِ اوّل دے رہنما منّے جُلدے ہین۔ اوہ زبردست بانکے ہور رنگین مزاج شاعر گُزرے دے ہین۔ اِنھاں پہاڑی زبان بچ کئی گیت لِکھے ہور ابتدائی دور بچ اُندیاں گیتاں کو پہاڑی زبان دے نامور گلوکار جوڑی عبدالرّشید قریشی ہور مقبول خان دی آواز ہور ساز دا ساتھ مِلیا۔ اِس گلوکار جوڑی دے ذریعہ اُندا ہِک گیت اتنا مشہور ہویا کہ دوگانے دی صورت بچ اُسدا ثانی اجھاں تکر نیہہ مِل سکدا۔ ایہہ گیت اِنھاں اپنے ہِک جواں سال پُتر دی

بے وقت موت دی سجری سٹ چھلن توں بعد لکھیا آسا۔ گیت اِسطراں ہے۔

چھوٹھا سب سنسار
ایہہ دُنیا تھوڑے چِر دی یار
بڑے بڑے سُلطان بھی آئے
پیر پیغمبر ولّی بھی آئے
اِس دُنیا دی مٹی کھا گئی
بڑے بڑے دِلدار
ایہہ دُنیا تھوڑے چِر دی یار
ماں پیو کو رب پُتر دیندا
چار تِہیاڑے کھیڈ کھیڈیندا
کھس لیندا جد مرضی آوئے
اوہ ہے آپ غفار
دُنیا تھوڑے چِر دی یار
رب دا بندہ سیفی بھی ہے
دَر رب دے تے معافی بھی ہے
کول قبردے پہنچ کے اوہ بھی
کردا استغفار
دُنیا تھوڑے چِر دی یار

دُوّا گیت:

گُل جگ ڈِٹھے جہان ڈِٹھے
پَر عشق جیا جہان کوئی نیہہ
جنہاں اپنیاں بن کے زخم لائے
اُنہاں اپنے بچوں پشیمان کوئی نیہہ

پہاڑی گیت دے ہک ہور سجیلے تہ خوبصورت شاعر تہ خالق پرویز ملک ہین۔ پرویز ملک ہوراں دے گیت جتھا اُندے فکروفن دے آئینہ دار ہین اُتھا اُندی شاعرانہ عظمت دے عکاس بھی ہین۔ گیت دی ڈوہنگائی بے پنا خوبیاں، نِچھ پہاڑی الفاظ اُندے گیتاں بچ جلوہ افروز ہین۔ اُندیاں گیتاں بچ فن تہ تخیّل دا حسین مزاج دِکھے کو ملدا ہے۔ پرویز ملک اپنی گیتاں دے ذریعہ سمندے کو کوزے بچ بند کیتے دا فن رکھدے ہین۔

اُندیاں گیتاں بچ آرزواں ہور ارماناں دی ہک حسین دُنیا بسدی نظر ایندی ہے۔ اُنہاں اپنے ہک خوبصورت گیت دے ذریعہ پہاڑی ثقافت دے ماضی کو دُہرایا دا ہے۔ اِس گیت کو نامور گلوکار طارق پردیسی سُن گا کے ہمیشہ ہمیشہ واسطے امر کر چھوڑیا دا ہے۔ ایہہ گیت ہے۔

نہ ویلے نہ میلے نہ اوہ یار رہے
نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے۔

نہ کوئی مٹیارن چرخا ڈاہنی اے
نہ ہُن بیہڑے بہہ کے بال گُندانی اے
رونق کدھر گئی اوہ سِر نے صافے نی
چُھون گئی کس پاسے لک نے لاچے نی
نہ اوہ بِپنی بُگدر نے بڈیار رہے

نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے

چاٹی بچ مدہانی کی کھڑکاسی کون
کہُر آیاں مزماناں چھاہ پلاسی کون
مک نی روٹی نال تندور نے لاسی کون
کھیتاں بچ ہُن سریاں چُننے جاسی کون
نہ اوہ بنگاں شنگاں نے چھنکار رہے

پرویز ملک ہوراں دے کُجھ ہور گیتاں دا نمونہ پیش کرن دی سعادت حاصل کر رہیا ہاں:

دؤر جان والیا اوہ راہیا بنجاریا
فِر پھیرا پاویں کدے اَکھاں دِیا تاریا

کُھلے ہوئے بالاں داہر ہک نگاہ مار جا
سُکے ہوئے ہُونٹھاں دی نہ عرض بسار جا
روندی ہوئی اَکھاں دِیا آخری نظاریا

فِر پھیرا پاویں کدے اَکھاں دِیا تاریا

عشقے دے بیڑے بچ کھیڈاں رکھڑا کے
چُک پرویزؔ کی توں سینے نال لا کے
اَج فِر کِتیاں تیر ہجرے دا ماریا

فِر پھیرا پاویں کدے اَکھاں دِیا تاریا

☆

کوئی گیت سُنائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا
دِل تھوڑا پرجائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا

توں اُڑ جانا مُڑ نیہہ آنا
پل چل دِیا اوہ مزمانا
ماہڑا درد بنڈائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا
کوئی گیت سُنائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا

سجنا ول جے پایا پھیرا
گُزر ہویا جے اُدھروں تیرا
حال احوال سُنائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا
کوئی گیت سُنائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا

پہاڑی زبان واادب دے کہنہ مشق ادیب تہ شاعر مرحوم محمد مقبول ساحلؔ ہین۔ مرحوم دی بے وقت موت سُن پہاڑی زبان ہور پہاڑی قوم دا لک پہُن چھوڑیا جدکہ اوہ اپنی زبان واسطے جیہڑا کم کر گئے اوہ صدیاں تکر قوم کو یاد رہسی۔ ساحل ہوریں پہاڑی شاعری دی ہر صنف بچ طبع آزمائی کرن دی صلاحیت رکھدے ہین۔ اُنڈیاں غزلاں، نظماں، نعتاں تہ حمداں پہاڑی شیرازیاں دی رونق ہین۔ جدکہ گیتاں دی دُنیا بچ اُنڈا دینہہ ہمیشہ لاٹاں ماردا ہے۔ اُنڈے لکھے دے گیت بے حد رسیلے تہ مٹھے ہین۔ اُنڈیاں گیتاں بچ معنویت، موسیقیت تہ رمزیت سر چاء کا دِکھدی نظر ایندی ہے۔ اُنڈیاں گیتاں بچ حیاتی دا راز ہور ناپائیداری دا بھی تذکرہ ہے۔ اوہ ذاتی جذبات ہور احساسات کو پُر کیفیت انداز بچ پیش کیتے دا فن رکھدے ہین۔ مقبول ساحلؔ کو چار تہیاڑیاں دی مزمان حیاتی دے شب وروز عیش وعشرت بچ گُزارے دی شوق نہ آسی بلکہ اُنڈے اندر خدمت خلق دا جذبہ ہور قوم دی ترقی دا خیال بدرجہ اُتم موجود آسا۔ اُنڈے دِل بچ زبان ہور قوم دا درد بھی آسا ہور اِس قوم دی ترقی دی فکر بھی آسی۔ اوہ زبان وادب دے سچّے تہ پکّے شیدائی آسے۔ اُنڈے گیتاں دا نمونہ پیش ہے:

رات اَنہیری جان اکیلی دوُر سجن دا اڈیرا ہے
رستہ اوکھا کھلیاں ٹُرنا پیندا سخت بہتیرا ہے
جنگل جنگل صحرا صحرا اپنی جان بچانی ہے
اُس پیارے محبوب دی خاطر ایہہ ماہڑی جوانی ہے
اُسدی دُنیا اَبدی دُنیا ایہہ ہک رین بسیرا ہے

نہ کوئی زبردستی کیتی نہ کوئی سینہ زوری
قدرت نے دے دِتی میرے ہتھ بچ تیری ڈوری
بنگاں نال سجا کے پھڑ لئی تیری بینی گوری
چِن چکوری اِس دُنیا بچ ملدے چوری چوری

عبدالرّشید غمگین پہاڑی زبان وادب بچ ہِک معتبر تہ معروف شخصیت ہین۔ اُندے لِکھے دے ڈرامے ہور شاعری پہاڑی ادب واسطے ہِک قابلِ قدر ہور قابل فخر سرمایہ ہین۔ اُنہاں اپنی شاعری بچ محبت، انسان دوستی تہ اخوت دے جذبے کو عام کرنے دا پیغام دِتا دا ہے۔ اُندی شاعری بچ سوز وگداز ہور درد مندی دا پہلو نمایاں ہے۔ اوہ ہر فن مولیٰ ہُن دا فن رکھدے ہین۔ جدید پہاڑی ادب دے ابتدائی دور بچ اُنہاں مزاحیہ شاعری نال اپنا ادبی کبھر بسایا۔ اُندیاں گیتاں کو اَسّی دی دھائی بچ پہاری زبان دے نامور موسیقار، گلوکار فنکار ہور اداکار مرحوم عالم قریشی دی طوفانی آواز مِلی ہور اِس آواز دے جادو سُن غمگین ہوراں دے گیتاں کو چار چن لا چھوڑے۔ گلوکاری دے میدان بچ عالم قریشی ہوراں کو پہاری زبان دا غلام علی آکھیا جُلدا ہے۔ غمگین ہوراں اُس دور بچ اپنے سارے گیت عالم قریشی ہوراں ہی واسطے لِکھے۔ اُندیاں گیتاں بچ زمانے دی بے ثباتی، نویں فیشن دی تنقید تہ سماجی بُرائیاں دے خاتمے دی تریہہ چیھ لڑکائی دی دِسدی ہے۔ نمونے دے طور کجھ گیت پیش ہین۔

جانے وے ماہڑیئے آئیں بھی توں نہ
لا کے محبتاں دِھیں بھی توں نہ

توہڑے مار گئے نیہہ لارے
پل پل ماہڑا اِسراں گزرے
جِسراں ہار تہیاڑے
رات کڈھاں میں بچ دلیلاں
گِن گِن راتیں دے تارے
کیونکر دُکھیا کیتا ہئی جانی
توہڑے مار گئے دُکھ سارے
جانے وے ماہڑیئے آئیں بھی تو نہ

☆

توہڑے رُوپ دی کے تعریف کراں
تکو رب نے بنایا ہتھوں آپ سوہنے

توہڑیاں اَکھیاں کٹورے نالوں لگیاں
جِیاں بوتلاں نی سُرمے دِیاں پچیاں
جدوں ٹُردی ہیں لگے جِیاں تھاپ سوہنئے
تکو رب نے بنایا ہتھوں آپ سوہنے

☆

میں توبہ کیتی دُنیا تھیں
ایہہ دُنیا ساری کوڑی ہے
میں دِکھیا اِسکو رج رج کے
کیہڑی چیز اِتھا دی پُوری ہے
میں توبہ کیتی دُنیا تھیں
ایہہ دُنیا ساری کوڑی ہے

☆

کدواں والی شکل بنائی
رناں والا بھیس وے یارو
فیشن فیشن ہر جائی مچیا
کیتا مُفلس دیس وے یارو

پہاڑی زبان وادب بچ گیت دے ہک ہور مشہور شاعر قاری محمد اشرف ہین۔ایہہ اسدے ادب دے ہک نابینہ شاعر ہین۔ایہہ حافظ قرآن تہ قاری بھی ہین۔قاری ہوراں زیادہ تر گیت دی صنف تے ہی طبع آزمائی کیتی دی ہے۔جدید پہاڑی گیت دی تصویر کشی بچ قاری محمد اشرف ہوراں دا بچ بڑا ہتھ ہے۔اُندیاں گیتاں بچ پہاری ثقافت دا رنگ نمایاں دِسدا ہے۔وطن دی محبت، پیار ومحبت دے طعنے ٹوکاں، پہاڑی لوکاں دی زندگی دِیاں اوہکتھاں،لوکاں دی پسماندگی ہور جفاکشی اُندی گیتاں دے خاص موضوع ہین۔اُندی گیتاں کوسُونگھے نال پہاڑی مٹی دی خوشبو، ماہلیاں دی چھٹی داشو نکار ہور اُچیاں پہاڑاں دی آن بان داپتہ ہی نیہہ لگدا بلکہ مُشک بھی ایندی ہے۔اُندے گیت موسیقی دے رِدھم تے فُٹ بہندے ہین ہور گائیکاری دی سُرتال دے مطابق ہین۔اُندے لفظاں دی سادگی نمونہ پیش ہے۔

غیراں اَگے دُکھ نہ پھرول سجناں
چھم چھم اَتھروں نہ ڈوہل سجناں

ماہڑے ور لائے تُساں لکھ الزام وے
اوپریاں لوکاں بچ کیتا بدنام وے
ماہڑے سنگ کر نہ مخول سجناں
غیراں اَگے دُکھ نہ پھرول سجناں
چنّاں تُساں کیتیاں نے ماہڑے سنگ دوٗریاں
کدے مِکی دَسیاں نہ تُساں مجبوریاں
پیراں بچ مِکی نہ توں رول سجناں
غیراں اَگے دُکھ نہ پھرول سجناں

☆

چناں نہ رُس اَج نی رات وے
تیری راہ تکاّں دن رات وے
پل پل چیتے اَونیاں مِکی گلاں تیریاں مٹھیاں وے
ڈاکیئے کی جائی پچھنی ہاں نیہہ آئیاں تیریاں چٹھیاں وے
ہوئی ہنجواں نی برسات وے
تیری راہ تکاّں دن رات وے
تیرے چھوٹھے لاریاں مِکی گلیاں نے بچ رولیا
غیراں نا توں بن گیا نی پہیت دل نا کھولیا
اجاں کیتی نہ گل بات وے
تیری راہ تکاّں دن رات وے

☆

بنگاں پنہیاں تہ باہواں وی مروڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دکھی کری چھوڑیاں مائے
مِکی سس تہ نناناں ڈاہڈا تڑفانیاں
آپوں کھان چنگا چوکھا مِکی ترسانیاں
کیاں پتھراں نے سنگ میں جوڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دُکھی کری چھوڑیاں مائے
بتی سال نا مُنڈا باراں سال نی کڑی
دل آکھے کھائی مراں میں زہر نی پڑی

اکھیں دکھی کیاں جوڑیاں نہ جوڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دکھی کری چھوڑیاں مائے

☆

اَج سجناں نے ماری مِس کال نیندراں نسی گیأں
ہویا اَکھیاں نا رنگ سوہا لال وے تارے دسی گیأں

روز بولنی ایہہ بھیڑے بچ کاگنی
دِنے راہ تکاں راتی رہواں جاگنی
سِر عشقے نا پیأ ہے جنجال
غماں بچ پھسی گیأں

تیرے وعدیاں نے مِگی ڈاہڈا رولیا
پھیٔت دِلے والا اساں وی نہ کھولیا
میں تہ سامی سامی رکھنی رومال
وے گُڑیاں ھسی گیأں

پُھل آساں والے کدے وی نہ کھلنے
اَج اشرف ٹاور نہ ملنے
یاداں تیریاں نے کیتا ہے کمال
دل ماہڑا کھسی گیأں

پہاڑی زبان وادب دی دُنیا بچ لعل الدین مظلوم کسے تعارف دے محتاج نیہہ۔انہاں پہاڑی زبان دی کوچھی بچ لرساریاں کتاباں دا اضافہ کیتا دا ہے۔موت دا بے رحم ہتھ بے وقت اُندی شاہ رگ تے ٹِک گیا۔اُندی موت نال پہاڑی زبان دے حسین گلشن بچ شرّ دچھا کیا۔اِنہاں اپنی چار تیہاڑے دی حیاتی بچ پہاڑی شاعری دی تقریباً ہر صِنف تے اپنے قلم دا زور دہسیا۔پہاڑی گیتاں دا اُندا اِک پورا مجموعہ گلزار مظلومؔ" دے ناں نال شائع ہویا دا ہے۔اُندے گیتاں بچ عام فہم پہاڑی الفاظ دا وافر ذخیرہ موجود ہے۔اُندے گیتاں بچ شادی بیاہ دے گیت، بالخصوص بوہٹی دی رُخصتی دے گیت، شہوالے دی خوش آمدید دے گیت ہور زلزلے دے حالات دے گیت شامل ہین۔انہاں گیتاں بچ مظلومؔ ہوراں پہاڑی، جنگلاں تہ ماہلیاں دی منظر کشی دے علاوہ لوکاں دے جذبات ہور سماج دی بر پُور عکاسی کیتی دی ہے۔مظلومؔ ہوراں دے گیت پہاڑی لوک گیتاں دے تصور ہور تخیل دے عکاس ہین۔اُنہاں روائتی لوک شاعری دے سانچے بچ اپنی گیتاں دا قد کاٹھ فٹ کیتا دا ہے نمونہ پیش ہے۔

میں پہر دی رہ گیاں ساس
کہ چن ماہڑا اُٹھ چلیا
جینے دا اوہ سہارا دیکے چھوٹا سجنو لارا دیکے
کھا گیا دِل دا ماس
میں پہر دی رہ گیاں ساس
مُڑ مظلوم میں کر دُعایاں
کیتی ہاں زچ میں گرائیاں
کردے لوک کنگاس
میں پہر دی

☆

بے حال کر گیا اوہ کمال کر گیا
لہرو نال مُکھڑا اوہ لال کر گیا
اَتھروں دِکھ کے رُوندا زمانہ
سارا جگ لگدا ہے سجناں بیگانہ
حل ہووے نہ جیہڑا سوال کر گیا
لہرو نال مُکھڑا اوہ لال کر گیا

☆

رنگ ماہڑا دِکھ ہے بادامی لگاں
شاعری دی لگی بدنامی لگاں
گیتاں بنا کے اوہ لوکاں سُناوندے
رُواں میں کہلی اوہ ہنس ہنس جاوندے
چُھلی ہے چھنگ ایہہ حرامی لگاں

امتیاز نسیم ہاشمی ہوراں دا شمار پہاڑی زبان دے صف اوّل دِیاں شاعراں بچ ہوندا ہے۔ اُندے کلام بچ جذبات ہور احساسات دا اِک عجیب، حُسین ہور مِٹھا جئیا امتزاج ملدا اے۔ اُنہاں اپنیاں حسرتاں کو شاعری دی مذہب ہور مِٹھی زبان بچ پیش کر کا اپنی ادبی تریہہ بجھائے دی کوشش کیتی دی ہے۔ ہاشمی ہوراں اپنا ادبی تعارف غزل تھیں شروع کیتا۔ جدکہ اُنہاں مِٹھے تہ شیرین پہاڑی گیت بھی لِکھے دے ہین۔ اُندیاں گیتاں بچ زبان دے آسان الفاظ دی چاشنی مِلدی ہے۔ اُندے بچ سارے گیت ریڈیو کشمیر، ریڈیو

جموں ہور دوردرشن تھیں صدا بند ہوئے دے ہین۔ اُنداں غزلاں ہور گیت موسیقی دے رِدھم ہور سُر تال دے مطابق ہونے دی وجہ نال پہاڑی دے نامور گلوکاراں گائے دے ہین۔ نمونہ گیت حاضر کر دِیاں فخر محسوس کرداہاں۔

گُرے ماہڑے بیہڑے آ کاگا
کوئی خیر نی گل سُنا کاگا
اِس ہجر نے تتے صحرا بچ
کوئی آس نا تمبو لا کاگا
گُرے ماہڑے بیہڑے آ کاگا
گُرے ماہڑے بیہڑے آ کاگا

اوہ ماہیا پھُل گلاب جئیا
اُس اَکھ نا کیف شراب جئیا
اوہ زُلف سُنہری شام ہاروں
اوہ نغمہ چھنگ رباب جئیا
میں اَکھ نے دِیّے بالی تہ
بچ بیٹھاں تواہڑے راہ کاگا
گُرے ماہڑے بیہڑے آ کاگا

☆

کیتا عشقے ناپیار زُلفاں کھلر گیاں
دل رُونازاروزار زُلفاں کھلر گیاں
ڈاہلی ڈاہلی کگوئے شور پایا
پردیسی میں تھیں دوُر ہویا
گل کرُتی تارو تار زُلفاں کھلر گیاں
دِل رُونازاروزار......
مِگی کہنی جُل اپنے نال کُڈ یئے پونچھ نئیے
ماہڑا ہوئی گیا بُراجئیا حال کُڈ یئے پونچھ نئیے
اوہ یاد جدوں وی آناہے
ڈوہنگی پیڑ کلیجے پاناہے

اَکھاں ہوئی گئیاں رتیاں لال کڈ یئے پونچھ نئے
مِگّی ۔کِہن جُل……

راقم غلام حیدر ندیم بھی انگل کپال کا شہیداں بچ ناں لِکھالے دی شوق بچ پہاڑی زبان وادب کو اپنا حِصہ دِتے دی کوشش کیتی دی ہے۔ اپنی ماء بولی نال عشق دی حد تکر پیار ہونے دی وجہ نال ساری زندگی فرصت دِیاں کہڑیاں بچ کُجھ نہ کُجھ لکھے دا شُغل جاری رکھیا رہیا۔ پہاڑی شاعری دی مچ ساری اصناف نال شوق دے قلم کو جوڑ رکھیا۔ جنہاں بچ پہاڑی گیت دا شوق بھی سر چڑھتا رہیا۔ اپنی کُجھ گیتاں دا نمونہ پیش کر کے صرف اپنے دِل کو تسلّی تہ تشفی دینداہاں البتہ فیصلہ قارئین حضرات دی عدالت تھیں ہوندا اے۔ عرض کیتی دی ہے:

اک واری بن مہمان چنّاں
میں لکھ واری قُربان چنّاں

چھم چھم روندے ایہہ نین چنّاں
توہڑے باجھ سُکھ نہ چین چنّاں
ایہہ دیس آیا اَج کھان چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

سوہنے پکھڑوں بولن ڈاہلیاں تے
جوگی پھردے سارے ماہلیاں تے
میں تک تک راہ حیران چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

چھڑ گئیاں نے دِل دِیاں تاراں
رَبّا موڑ سجن دِیاں مہاراں

لتھا دہنہہ تہ بتیاں بلیاں نی
تکّاں میں سجن دیاں گلیاں نی
بچ باری دے کھل کے پُکاراں
رَبّا موڑ سجن دِیاں مہاراں

میں اندر چھپ چھپ روندی ہاں
نالے ہنجواں دے ہار پروندی ہاں
گل پے گئی بچ بازاراں
رَبّا موڑ سجن دِیاں مہاراں

☆

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ
توں بچھڑے یار مِلا مولیٰ

ایہہ ہجر فراق دے تیر مندے
نت کردے اُتھروں نیر مندے
توں رُسے یار منا مولیٰ
ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ

بہریاں دیاں رُتاں بدل گئیاں
گل چڑیاں باغوں اُڈّر گئیاں
کہٹ کر چھوڑ ہُن سزا مولیٰ
ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ

ڈاکٹر فاروق انوار مرزا پہاڑی زبان دی ریڑھ دی ہڈی منے جُلدے ہین۔ اوہ اپنی شاعری بچ اِشاریاں، کنائیاں، رمزاں تہ استعاریاں ہور تلمیحات بچ بڑیاں بڑیاں گلاں آکھ چھوڑے ہین۔ ڈاکٹر صاحب بنیادی طور غزل دے شاعر ہین۔ اوہ پہاڑی زبان دے اُنہاں کُجھ ہک ابتدائی شاعراں بچ شمار ہوندے ہین جنہاں پہاڑی غزل دی اِبتداتوں بعد اِسدی نوک پلک سنوار کے ادبی دُنیا بچ اِسدی شناخت کرالی ہور پہاڑی غزل کو دوئی زباناں دی غزل دے مقابلے واسطے تیار کیتا۔ پہاڑی غزل سُن انہاں کُجھ ہک ابتدائی شاعراں دی تصوراتی کوک تھیں جنم رکھدا ہور اِندی چھولی بچ جوان ہو کے سوہنے لٹکے نال ادبی بازاراں دی رونق بنی۔ فاروق انوار ہوراں دا انہاں ہی صف اوّل دے شاعراں بچ شمار ہوندا ہے۔ اُنہاں پہاڑی گیت بھی ہک عظیم سرمائے دے تحت پہاڑی قوم کو پیش کیتے۔ اُندی خوش نصیبی دا ایہہ عالم ہویا جے اُندے گیتاں کو پہاڑی دے نامور گلا کار اقبال ملنگامی ہور عبدالرّشید قریشی دی سُریلی آواز مِلی۔ اُندے گیت اپنا نمونہ پیش کر رہے ہین۔

لنگ گیا کوئی ہائے دؤروں آلہ مار کے
برچھی اوہ طعنیاں دی سینے بچ مار کے

ککھ نالوں رولیا سی سجناں پیاریاں
جنہاں دی اُڈیک بچ عمراں گزاریاں
اوہی اَج ٹُری گئے سجناں بسار کے
برچھی اوہ طعنیاں دی سینے بچ مار کے

☆

اُٹھ جاگ سویلے جاگ دِلا
دِینہہ چڑھیا بولن کاگ دِلا
گئی لمّی رات جُدائیاں نی
رُت بدلی بہاراں آیا نی
پر ایہہ اَکھیاں تہریائیاں نی
ڈنگ لاگئے زہری ناگ دِلا
دِینہہ چڑھیا بولن کاگ دِلا

☆

اوہ وعدے قول و قرار چنّاں
اوہ قسماں سو سو وار چنّاں
اوہ پھیرے رار و پار چنّاں
اوہ کُدھر گیا ہُن پیار چنّاں
آ فِر مِل جا اِک وار چنّاں
توں نیناں کی شرماون دے
توں زُلفاں کی بل کھاون دے
اِک گیت خوشی نا گاون دے
میں سو واریں قربان چنّاں
آ فِر مِل جا وار چنّاں

پہاڑی زبان وادب دے مطالعے توں بعد پتہ چلدا ہے کہ جے ڈی مینؔی اِس ادب دی اُچّی ہور قدآور شخصیت ہین۔ اُنہاں پہاڑی نثر ونظم دویاں بچ اپنا حصہ کہن کے اپنی مادری زبان دا فرض ادا کیتا دا ہے۔ اوہ بیک وقت ہِک مصنف، ہِک ادیب، ہِک شاعر، ہِک مورخ ہور ہِک نقاد دے علاوہ ہِک صحافی بھی ہین۔ جدید پہاری شاعری بچ مینؔی صاحب ہوراں دا شمار پہلی صف بچ ہوندا ہے۔ اوہ اس مقام تے اِسطراں گوٹھ مار کا بیٹھے دے ہین کہ اجہاں تِکر اوہ پہاڑی قوم ہور زبان دا ثاشہ دِسدے ہین۔ اُندی پہاڑی شاعری اپنے اندر ہِک پورا جہان ہے۔

اُندیاں غزلاں تہ گیتاں بچ پیکر تراشی ہور آسان ترکیباں مُچ ڈوہنگیاں معنیاں بچ نظر ایندیاں ہین۔ اوہ ہسدیاں ہسدیاں اپنی شاعری دے ذریعہ عام فہم ہور معنی خیز تہ باوزن گلاں آکھ گیندے

ہین۔ اُندے دو خوبصورت گیتاں دا نمونہ پیش کر رہیاں ہاں۔

آ نیناں سنگ نین ملایئے
رانجھاں کریئے تاہنگاں پایئے

برہیا رنگ رنگیلی آئی
سکھیاں رِل مِل کِکلی پائی
تیرے باجھوں میں تہریائی
توں سینے کیوں برچھی لائی

آ پیار پریت دی عید منایئے
رانجھاں کریئے تاہنگاں پایئے

☆

اُچی ڈُپری تہ کُھلا پسار اڑیا
پیئی گئی ہے بچھوڑے نی مار اڑیا
تُدھ باجھ سینے ڈاہڈا ہُول جانی
مِگی سنگیا سنگ لئی جول جانی

نیلی گھوڑی تہ بانکا سوار صدقے
ماہی جرگے نا سردار صدقے
اساں چا دِتی جِند بے مول جانی
مِگی سنگیا سنگ لئی جول جانی

پہاڑی زبان وادب دا جتنا بھی جدید سرمایہ ہے اُسکو یاد کر دِیاں کدے ہِک ناں پُہنل گچھے تہ اوہ سرمایہ اُدھا دِسدا ہے ہور اِسطراں لگدا ہے جِیاں کوئی پیاری چیز ہتھوں نِکل گئی دی ہے۔ اوہ نال پرویز مانوس ہوراں دا ہے۔ مانوس ہوراں پہاڑی زبان وادب بچ اِتنا باہدا کیتا دا ہے کہ دورِ جدید دی پہاڑی نثر و نظم ہمیشہ ہمیشہ واسطے اُندے مرہون منّت رہسی۔ مانوس اپنے اندر اُردو، پہاڑی ہور گوجری دا ہک مکمل جہان رکھدے ہین۔ بے پناہ ہور لاجواب نثر تھیں ہٹ کے اُندی شاعری بھی لاثانی ہے۔ شاعری دی دُنیا بچ اُندے مختصر ہور نِکے نِکے اِشارے ہِک دیوان آکھالدے ہین۔ اُندی شاعری بچ تصور عشق دے مختلف رنگ مِلدے ہین۔ اُندیاں غزلاں ہور گیتاں تھیں عشق دی عظمت، افادیت تہ اہمیت دا احساس ہوندا ہے۔ اوہ ہر نویں رُت بچ پُرانی یاد کو سینے نال لا کے غزل دی نوک پلک سنواردے ہین۔ اُندی شاعری بچ پہاڑی ثقافت، پہاڑی قوم دا تواریخ جغرافیہ، اُندی سماجی حالت صاف سُتھرے

چشمیاں دا پانی، ٹھنڈی ہوا تہ صاف فِضاء ہور عشق و محبت دیاں حسرتاں داذ کر جائی جائی مِلدا اہے۔ نمونے دے طور اُندے گیت پیش کرداں تاں جیاں قارئین حضرات مانوسؔ ہوراں دی شاعری تھیں مانوس ہوسکن۔

دِل ماہڑا ڈُبی ڈُبی جانا
جدوں یاد توں آنا اوہ پردیسیا
تُگی ماہڑی جِندڑی دا کِتنا خیال سی
ٹھنڈو بچ ہِک واریں دِتا مِگی شال سی
اُنہاں گلاں کی وی ہویا ہے زمانہ
اوہ پردیسیا اوہ پردیسیا

☆

کمال اڑیا کمال اڑیا
مِگی لئی جُل اپنے نال اڑیا
توہڑی خبر نہ آئی
کوئی چِٹھی نہ پائی
تُگو ڈیکی ڈیکی تھکی
ماہڑی جِند گئی مُکی
ہُن لگی گیا ہور اِک سال اڑیا
مِگی لئی جُل اپنے نال اڑیا

☆

پونچھے نی ٹھنڈی ٹھنڈی مِٹھی چھاں
اِس وروں دِل ماہڑا جِند قربان
ٹھنڈے مٹھے چشمے تہ سوہنیاں نے ٹھُوکاں
موہنڈے نال موہنڈا لائی دُشمن کو روکاں
پکتاں نے راکھے اِتھے گبرو و جوان
اِس وروں دِل ماہڑا جِند قربان

ذاکر شبنمؔ لون پہاڑی ادب دے ہِک ہور گیت کار ہین۔ شبنمؔ ہوراں دِیاں مُچ ساریاں گیتاں پہاڑی ادب دے کوٹھارہ بچ خاطر خواہ اضافہ کیتا داہے۔ اُندی گیتاں دی شاعر روائتی لوک گیتاں دی

نشاندہی کردی ہے۔اُندے دوگیت نمونے دے طور پیش کرنا مناسب سمجھداہاں۔

اوٹھاں ور پھولیاں تہ کھلرے نے بال نی
کہیڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی
آجا ماہی چھپٹ کہیڑی بہہ جا ماہڑے کول نی
تکی میں سناساں کجھ دُکھاں والے بول نی
کھیڈی دسو کیاّں تُساں ماہڑے سنگ چال نی
کہیڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی

☆

پردیسی ٹھولا ٹری چلیا ، تیرے ہجر کلیجڑا ماہڑا سلیا
مری گیاّں اُو اللہ جی غماں دے نال
اِک واری مُڑی دِکھ سجناں ، کدوں آسیں مِگی دَس سچ سجناں
مری گیاّں اوہ اللہ جی
اک دے جا نشانی میں یاد کرساں
سینے لا کے میں چن کی یاد کرساں
نالے اللہ اگے فریاد کرساں
مری گیاّں اوہ اللہ جی

پہاڑی زبان دے ہک ہور خوبصورت تہ بانکے شاعر محمد رفیق خان رفیقؔ ہین۔اُنہاں پہاڑی ادبی سرمائے کوکلاوے پہُر پہُر گیتاں پیش کیتاں ہین۔اِنہاں بھی تمام گیت روائتی لوک گیتاں دی بحر تے لِکھے دے ہین۔جدکہ اُندے لفظاں ہور تخیل بچ نچھ پہاڑی مِٹی دی خوشبواپندی ہے۔اوہ لِکھدے ہین کہ۔

بنیاں نہ علاج زخماں دُکھیاں دا
کدے تہ کرتوں خیال روندیاں اَکھیاں دا
گُزرے سال مہینے چن جی نیہہ آیا
داغ جُدائیاں والا سینے بچ لایا
رو رو گمیاں حال توہڑیاں سکھیا ں دا
کدے تہ کرتوں خیال روندیاں اَکھیاں دا

☆

سُن فریاد پردیسیا دی یار وے
واسطہ رب دا توں دیویں نہ بسار وے

رب سوہنے لِکھی تقدیر ماہڑی سجناں
خوشیاں دی لوڑ نہ تہ غماں نال رجناں
دُشمناں کیتا ماہڑا دِل دوچار وے
واسطہ رب دا توں دیویں نہ بساروے

ثمینہ سحر مرزا پہاڑی قوم دی اوہ لاڈلی تہئی ہے جس سُن اپنی زبان کو فروغ دِتے واسطے اپنے خیالات تصورات ہور تخیل دا گھوڑا ہمیشہ ہمیشہ واسطے میدان کارِزار بچ سٹ چھوڑیا دا ہے۔ سحر غزل دی ہک بلند خیالات والی خوبصورت شاعرہ ہین۔ اُنہاں پہاڑی زبان بچ غزل دی صِنف کو ہک نواں بانکپن دِتا۔ سحر جی دِیاں غزلاں دا تخیل انسان کو سحر زدہ کر چھوڑ دا ہے۔ اُنہاں غزل دے علاوہ خوبصورت تہ نِکھرے دے گیتاں دی سوغات پہاڑی ادب دی جھُولی بچ باہی۔ گیت دی دُنیا بچ اُنہاں کُڑیاں دے معاملات، اُندے دُکھ درد تہ حسرتاں ہور بچھوڑے دے زہر دا ذکر کیتا دا ہے۔ اوہ لِکھدی ہین کہ

تہیاں نے دِل بچ تھیں نازک ہر صدمے نال چوُر ہوون
چُپ رہون تہ حال گماون جد ماء پے تھیں دوُر ہوون
رب جبّار ہے پالنہار اوہی سب نا مدد گار
پنچھیاں ہاروں اُڈ جاون جس کہر بچ پہُور ہوون

مشکور شادؔ بھی پہاڑی زبان دے ہک نوجوان ہور منجے دے بانکے شاعر ہین۔ شادؔ غزل دے شاعر ہین۔ اُندیاں غزلاں بچ پہاڑی سماج دی عکاسی دا درس مِلدا ہے۔ شادؔ کدے گیت دی دُنیا دی سیر کو بھی اندے ہین۔ ہک گیت بچ اوہ لِکھدے ہین

اَج رُس رُس بیٹھے نے دو کرن والے
اِک نال جیون والے اِک نال مرن والے
ڈُہلدے نی ایہہ اَتھروں طوفان ہی آگیندا
اِک پل کوئی اَکھیاں کو ہک خاب دِہسا گیندا
اَج دوُر کنارے تے بیٹھے نے تماشائی
اِک نال جیون والے اِک نال مرن والے

پہاڑی گیت دا موضوع اِتنا طویل تہ وسیع ہے کہ اس موضوع تے کئی کتاباں رقم ہو سکدیاں ہین۔ میں طوالت دے خوف تہ ڈر نال اِسکو مختصر کیتے دی کوشش کرساں۔ جد کہ پہاڑی زبان دے اوہ شُعراء جنہاں گیت لِکھ کا اِس زبان دے جُثے کو جسیم کیتا۔ اُندے کلام سمیت مختصراً اُندا تعارف پیش نہ کرنا ادبی ناانصافی ہوسی۔ اِس ضمن بچ میں ہر شاعر دے ہک گیت نال اُنہاں کو یاد کیتے دی کامیاب کوشش کرساں۔

ملک ذاکر خاکی:

دُکھاں پہرے ہوئے بول توں نہ بولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہکھیاں نہ چھُولیں بابلا

تیرے محل چھوڑی اَج پردیس چلی ہاں
گلاں اماں جی نیاں وی مِکّی نیہہ پُھلیاں
چُوڑاں یاداں نیاں اَج نہ پھرولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہکھیاں نہ چھُولیں بابلا

نِکی عُمری دے ویلے مائے یاد آونے
لکھے کس پردیسا بچ غوطے کھاونے
ہور زہر نہ بچھوڑے والا کہولیں بابلا
اَج غماں نیاں پہکھیاں نہ چھُولیں بابلا

عارف جرال عارف:

کنڈھ پھیری تہ ٹُری گئے نی یار میں کھلّی تلّی تکنی رہئی
ساری عُمری دا رہیا انتظار میں کھلّی تلّی تکنی رہئی
سنگ موسماں نے بدلیا توجیاں برفاں تھیں بعد بہار
ساہڑا پُھلیا سُچّا اوہ پیار میں کھلّی تلّی تکنی رہئی

بابو نور محمد نور:

اُس نی آئی ہے یاد اَج دِل فر دیوانہ ہوہئی گیا
کِس کی سُناواں حالِ دِل دُشمن زمانہ ہوئی گیا
ماہی جدوں نادُور ہے دِل ایہہ بڑا مجبور ہے
کِس اگا میں کراں گِلہ ماہی دیوانہ ہوئی گیا

حاجی نذیر حسین انس:

اُڈ جا کبوترا توں چِٹھی کھڑ نال وے
جائی پردیسیا کی دہس ماہڑا حال وے
کراں جے میں کم کوئی دِل رہنا ڈولنا
کھبّے پاسے ہر ویلے کاگ رہنا بولنا
خبرے کے گل ہوسی سجناں نے نال وے
اُڈ جا کبوترا توں چِٹھی کھڑ نال وے

حافظ محمد حسین فاقر:

توہڑے ملنے نا مِگی بڑا چاہ
توں بھُلا کہُر آ سجناں

توہڑے باہجوں ماہرا لگنا نیہہ دل وے
کہن چھٹی کہُر آئی مِگی مِل وے
ایویں دوٗروں دوٗروں مِگی نہ تڑفا
توہڑے ملنے نا مِگی بڑا چاہ
توں بھُلا کہُر آ سجناں

معراج راہی:

چیتر نیاں لمیاں راتاں بچ
ان تھک بہُرنی برساتاں بچ
اِنہاں لمیاں ہجر نی راتاں بچ
جدوں یاد کسے نی آنی ہے
ساری رات کلیجہ کھانی ہے

طفیل انجم:

ہائے خزاں نیا ظالم بچھوڑیا وے
نالے کچی شاخ نالے پھل تروڑیا وے
مُک گیاں پھلاں نیاں مہکاں
مُڑ سجناں کدے آنا ہے بہکاں
میں پیار نا رشتہ جوڑیا وے
ہائے خزاں نیا ظالم بچھوڑیا وے

شریف حسین منہاس شوق:

توں بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے
توں اپنا آپ بچا کُڑیئے
جیہڑی ایہہ جوانی ہے
ہونی بڑی دیوانی ہے
بدنامی نی نشانی ہے
کہُروں باہر نہ توں جا کُڑیئے

توں بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے
توں اپنا آپ بچا کُڑیئے

شام لال شرما:

یاداں نے کبوتراں کی رِکیاں توں اُڈاریا
دہس کُتھا چھپی گیا لوئی نیا تاریا
دِل نی حویلی ماہڑی بن گئی جاڑ نی
راہ بچ کھڑا ہوئی گیا ہجر ناپہاڑ نی
محبتاں کے باغ کی ہُن رِکیاں اُجاڑیا
دہس کُتھا چھپی گیا لوئی نیا تاریا

عبدالکریم رحمتی:

کالیاں وے کانواں تو مُنڈیرے ماہڑے بولیا
ٹُر گیا چن کدے دِل ماہڑا ڈولیا
چِٹھی آئی سجناں دی پڑھ پڑھ رکھنی آں
دِل کی میں دیئی حوصلہ تہ راہ تکنی آں
کوئی کدے بہہ کا ماہڑا غم نیہہ پھلوریا
ٹُر گیا چن کدے دِل ماہڑا ڈولیا

اقبال راجوروی:

بن پکھڑوں بہکاں آ گوریئے
اِنہاں تلیاں رونقاں توں لا گوریئے
اِتھے مال چریندے کُھلے نی
اِتھے لمّے چوڑے ڈُلے نی
پھل رنگ برنگے پُھلے نی
توں آ کے دِل بہلا گوریئے
بن پکھڑوں بہکاں آ گوریئے

محمد شریف مڑہوتی:

تخت نہ تاج منگے دِل اطمینان منگے
لوکاں نی سازشاں تھیں بکھرا جہان منگے

ہوون سکون جتھے شرم وحیاء ہووّے
کھوّرن نہ اَکھیاں جتھے خوفِ خدا ہووے
دِل سوہنی گماہنڈیاں نی مِٹھی زبان منگے
لوکاں نی سازشاں تھیں بکھرا جہان منگے
ظلماں نا بدلہ جگ ور ظالم انسان پہگتے
اَکھیں مُظلوم تکن ضد اوہ امتحان پہگتے
شریف ایہہ محشر جیا جگ درمیزان منگے
لوکاں نی سازشاں تھیں بکھرا جہان منگے

حاجی شیر محمد پرواز:

اوہ پردیسیا اوہ دلبر جانیاں
مُڑ کہہر آویں چتاں واسطے میں باہنیاں
نوکری تو کیتی نالے چاکری وی کر لئی
دِکھ لے جوانی نیاں رُتاں لنگی جانیاں
مُڑ کہہر آویں چتاں واسطے میں باہنیاں
جس ویلے ہتھاں تے مہندی رتی لگدی
دِکھ دِکھ ہتھاں کو یاداں توہڑیاں آنیاں
مُڑ کہہر آویں چتاں واسطے میں باہنیاں

محمد یونس ربانی:

کوئی گل کراں کِس نال
بچھوڑا سجناں دا
ماہڑے جگر دے وچ پیڑ ہوئی
ایہہ جِندڑی لیرو لیر ہوئی
آ دل دا تک جا حال
کوئی گل کراں کِس نال
بچھوڑا سجناں دا
توں یونس ربانی کے کیتا
ایہہ زہر پیالہ خود پیتا

ہُن کون کرے پچھ پہاڑ
کوئی گل کراں کِس نال
بچھوڑا سجناں دا

رتن سنگھ کنولؔ:

پیلے پیلے موسماں دے پیلے پیلے رنگ وے
تیرے خیالاں گیاں عُمراں اوہ لنگ وے
راہ بِچ بیٹھی کراں لوکاں دا شمار وے
کوئی نہ ڈِٹھا ماہی تیرے جئیا یاروے
سکھنا ہے خاکہ میرا پہریں کوئی رنگ وے
تیرے خیالاں گیاں عُمراں اوہ لنگ وے

ماسٹر محمد اقبال منجاکوٹیؔ:

مِگی کہلیاں نہ تو رول وے
میں جُلساں توہڑے کول وے
میں اِتھے تہ ٹہول منجاکوٹ وے
مِگی ڈاہڈی لائی توں چوٹ وے
جِند دُکھیا کر کُجھ ہُول وے
مِگی کہلیاں نہ تو رول وے
میں اِتھے تہ ٹہول کشمیر وے
آ تک جا سینے چیر وے
دِل قیدی کیتا کھول وے
مِگی کہلیاں نہ تو رول وے

عبدالرّشید ریشمقامیؔ:

موسم سیال داہے برفاں دے ٹہیر وے
ماہی نیہہ مُڑیا رب کرے خیر وے
لٹھے جئیا رنگ ہویا باغاں تہ جنگلاں
گلی گلی بند ہوئی پیراں پئیاں سنگلاں
شامی ویلے پچھیاں نہ کر تو دیر وے
ماہی نیہہ مُڑیا رب کرے خیر وے

محمد صدیق احتشام پوری:

توں ماہڑی اَکھیاں دی لوہ سوہنی
مٹھی مِٹھی لگے توہڑی خو سوہنی

بچ پردیس رہندا توہڑا ہی خیال نی
مِٹھیاں اوہ پیار دِیاں گلاں آون یاد نی

توں ماہڑی اَکھیاں دی لوہ سوہنی
مٹھی مِٹھی لگے توہڑی خو سوہنی

ملک شفیق عارش:

سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
اینویں نہ تڑفا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

ماہڑے اوہ نین شتابی بس غم نیاں تصویراں
درداں سنگ سینہ چھلنی ارمان ہوئے نی لیراں
سب خواب ماہڑے کیوں ٹُٹے سڑیاں کیاں تعبیراں

تاریا سرغی نیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

میں باہر منڈیرے کھل کے کچر ہک بال سنواراں
ہر روز سویرے شامی اینویں ہی کاغ اڈاراں
اکھیاں نی تہیوی تھکی بے چین دلا نیاں تاراں

پردیسی راہیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

محمد شریف غمگین:

خط ماہڑے سجناں دا توں جلدی لے کے آ
آکھیں ماہڑے چن جی کو آنے توہڑے دا دکھدیاں راہ
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

مُج واری ٹھاکیہ میں توں پردیساں نہ جا
ماں پُیو توہڑے بُڈھیڑ تہ نِکے نِکے پھین پھرا
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

اپنے اِس مضمون دے آخیر تے میں اتنا ضرور آکھساں جے پہاڑی گیت دے مچ سارے شعراء کرام کو میں اپنے اِس مضمون بچ درج نہ کرسکیاں۔ اُسدی وجہ ایہہ ہوئی جے میں مچ ٹھونڈی کیتی مگر کافی شعراء حضرات دا کلام میسّر نہ ہوسکیا۔ جنہاں شاعراں دے ناں اِس مقالے بچ درج نیہہ ہوسکے میں اِنہاں کولوں فی الحال معافی داخواہشگار ہاں۔ اِس موضوع واسطے کافی مواد موجود ہے۔ میں سمجھداہاں جے اَہجاں کافی کم کرن دی ضرورت ہے۔ انشااللہ کدے زندگی وفا کیتی تہ سارے گِلے شکوے مُک جُلسن۔

......محمد منشاء خاکی

پہاڑی گیت: اک جائزہ

انسانی زندگی نے اُتار چڑھاؤ بچ دو کہڑیاں ایہجیاں اشنیاں ہین؛ جس ویلے اکثر لوک اپنے جذباتاں تہ احساساں کی قابو بچ نیہہ رکھی سکنے۔کوئی کُجھ وی گلائے ایہہ انسانی نفسیات نا تقاضا اے جے خوشی ہور غمی ویلے انسان نے اندر نالا وا زبان ہور اکھیاں تھیں باہر اشنا شروع ہوئی جانا اے۔ اوہ اگر ہنسنا اے تہ زور زور نال ہنسنا اے ہور اگر رونا اے تاں تہوائیاں ماری ماری۔لیکن زندگی نے سفر کی جاری رکھن جوگی اُس کی حالات نال سمجھوتہ کرن نی لوڑ اے۔ اپنے آپ کی تسلی دین نی لوڑ اے ہور خورے اِسے ضرورت نے اظہارسُن گیتاں کی جنم دِتا۔ اِس نے اَتھرواں نا پہار الفاظ چُکنے ہین ہور اوہ کہڑیاں بہوں خوبصورت یاداں نی شکل بچ ہمیشاں جوگی محفوظ ہو جانیاں ہین۔ انسانی زندگی نے اِس لمے سفرے بچ زندگی نے بارے بچ اکثر موضوعاں کی گیتاں سُن اپنی بکھی چھکنے نی کوشش کیتی اے ہور ایہہ اکثر ہجر تہ فراق نے اَگے پِچھے پھر نا رہنا اے۔ موسیقی سُن ہر دور بچ' ہر زبان بچ ہور معاشرے بچ پلن والی زندگی نا ساتھ دِتیا اے ہور نبھار ہیئی اے۔

شاعری نی دُنیا بچ گیتاں کی ساری کولوں متی اہمیت دِتی گئی اے۔ اِس نا بڑا ثبوت اساہڑی لوک شاعری اے۔سگوں ایہہ گل آکھاں غلط نہ ہوسی گی جے برصغیر نی لوک شاعری بچ اکثر حصّہ لوک گیتاں تِکر ہی محدود اے۔ ایہہ ذہنی سِلسلے جیہڑے انسانی حافظے بچ صدیاں تھیں محفوظ رہے ہین' اَج وی تخلیقی عمل بچ اہم رول ادا کرنے ہین۔ گیتاں ورگل کرنیاں ہوئیاں لوک گیتاں ہور لوک دُھناں کی اک بکھی نیہہ کیتا جاسکنا' کیاں جے سماج نے جمالیاتی شعور نا علم اِسے نال ہونا اے۔لوک گیت سماجی زندگی نے اتنے نیڑے ہونے ہین جے معاشرے نے ہر فرد کی اِنہاں گیتاں بچ اپنی شبیہہ دِسنی اے ہور جیہڑی تخلیق جتنی معاشرے نے نیڑے ہوسی' اس نا دائرہ اتنا ہی متا ہونا اے؛ جس نی وجہ تھیں اس کی مقبولیت حاصل ہونی اے۔

پہاڑی گیتاں کی وی اِس تھیں بکھ نیہہ کیتا جاسکنا۔ شاعر اپنے احساس کی لفظاں نے کپڑے لائی گلوکار نے حوالے کر شوڑ نا اے؛ جیہڑا اس کی دُھناں نے سانچے بچ باہی سجائی تہ لوکاں اَگے پیش کرنا اے۔ ایہہ

بابا نگری (وانگت)' کنگن۔ گاندربل

اے۔ ایہہ نذرانہ کدے دِلاں نی تہہ تکن تہ کدے جذباتاں ناا ظہار ہنی عوامی قبولیت نے سہارے اُچائیاں کی چھون لگنا اے ہور صدیاں تِکر قائم رہنا اے۔ گیتاں کی وی تخلیق ہونے ہور سجنے سنور نے واسطے مناسب ماحول نی لوڑ ہونی اے ہور پہاڑی علاقیاں بچ رہن آلے پہاڑی لوکاں کی ایہہ ماحول میسر اے۔ درد، فراق، ہجر، وصال، وفا، عشق، بدلنے موسم، شادی بیاہ، پکھنواں نیاں وازاں وغیرہ گیتاں نے اہم موضوعات ہین، جنہاں ور لوک شاعری نا دار و مدار اے۔ لیکن اوہ گیت جیہڑے کسے خاص زبان بچ خاص موضوع کی ذہن بچ رکھی تہ کسے اکس ہی شاعر تخلیق کیتے، اوہ لوک گیتاں یا لوک شاعری تھیں تھوڑی مختلف ہونے ہین۔ میں اپنے موضوع کی اِنہاں ہی گیتاں تِکر محدود رکھنیاں ہوئیاں کُجھ حوالیاں تہ عنواناں نے سہارے اپنی گل کی اُگے بدھان نی کوشش کرساں گا۔ جموں وکشمیر بچ پہاڑی زبان نے جتنے وی شاعر ہین، انہاں ساریاں سُن اپنی مادری زبان کی نویاں گیتاں نی تخلیقات تھیں مالا مال کرن نے جتن کیتے ہین۔ ہُن کون کس میدان بچ کتنا کامیاب رہیا، ایہہ اک بکھری گل اے۔ کُجھ تہ پہلاں تھیں ہی بنیاں بنائیاں دُھناں، منتخب بحراں ہور موضوعاں ور نویاں تخلیقاں نی بِسم اللہ ہوئی۔ اِنہاں بچ ماہیے، چن، سی حرفی وغیرہ نا ذکر خاس طور ور اچھسی گا۔

پہاڑی گیتاں نا اک اپنا مخصوص انداز ہور ماحول اے، جس بچ اِنہاں کی پروان چڑھنا ہونا اے ہور اِنہاں نے محرکات نے اثرات یقیناً تخلیق کارنے ذہن کی وی متاثر کرنے ہین، جیہڑے کہ پہاڑی گیتاں بچ باندے باچھڑ دِسنے ہین۔ مثلاً پنچھی، بیساکھ، کُکو وغیرہ اِس گل نا ثبوت ہین، پہاویں جے اِنہاں نا ذکر لوک شاعری بچ ہونا اے لیکن باقی گیت وی اِنہاں نے تذکریاں تھیں خالی نیہہ۔ برفو نال ٹھکے نے پہاڑاں، چھمراں ہور کُھلی تہ صاف شفاف فضا بچ ساہ کہنی زندگی نی سوچ یقناً مختلف ہوسکنی اے۔ پہاڑی لوک شہر نی رنگینیاں تھیں تہ دؤر ہین لیکن ہمدردی نا جذبہ، خلوص، مہمان نوازی ہور فراخدلی نے بہوں نیڑے ہین۔ اپنیاں نی دؤری بچ زندگی اَدھ کرڑی جیئی لگنی اے۔ زمانے نیاں سختیاں تہ سِتم چھلی چھلی جس ویلے بہار آوے، لیکن ماہی نہ آوے تاں جذبات کُجھ اِسراں آنی باہر نکلنے ہین:

چن ماہڑے کولوں دؤر گیا
کر شیشہ دِل نا چؤر گیا
کھنڈ برہیا کہمن باہنی اے
سینے بچ برچھی لانی اے

(خوش دیو مینیؔ)

ایہیٔ اے اوہ جُدائی ہور تنہائی بچ گُزرن آلیاں کہڑیاں نا منظر جس نا رونا تہیؤنا سماج نے ہر اک معاشرے بچ دِسنا اے۔ شاعر سماج نی نبض ور انگلی تہری، اوہ جو کُجھ محسوس کرنے ہین، کی مجھن نی کوشش کرنا

اے ہور فردویاں نے غم کی اپنا غم ہور درد سمجھی گِنے چُنے لفظاں بچ سامعین ہور قارئین نی نذر کرنا اے۔

خوشیاں نے گیت پالی توں آساں کی پاس رکھ
تھکی اے رات درد نی سرگی نی آس رکھ
(شہباز راجوروی)

زندگی نا سفر جاری رکھن لئی مُیداں نا سہارا ضروری اے۔ شہباز صاحب ریاست بچ بولی جان والی کئی زباناں نے شاعر ہین۔ اُردو، کشمیر ہور گوجری بچ وی اِنہاں نا کلام موجود اے۔ لگاتار محنت تہ لگن نال کم کرن نی وجہ تھیں، ہی شعری دُنیا بچ انہاں کی اک خاص مقام حاصل اے، اوہ وی اپنے درد کی چھپائی نیہہ سکے۔

کگو پہور پپیہے بولن
پھلے بسرے درد پھولن
ایہہ موسم نی رہت اُڑیا
آ چھیڑاں کوئی گیت اڑیا
(ڈاکٹر مرزا فاروق انوار)

اوہی درد نی کسک، پہاڑی بستیاں نی منظر کشی، موساں نا تذکرہ ہور اِسے فریاد نے نال دِلاں بچ پلنے ارماناں نا ذکر اِنہاں کول وی مِلنا اے۔ شاعر کئی واری اپنے آپ کی بے بس محسوس کرنا اے:

توں وی مجبور ایں
میں وی مجبور ہاں
بند اپنی زبان
کے کراں، کے کراں
(ڈاکٹر مرزا فاروق انوار)

لیکن کدے کدائیں اس کی دؤر اُچائیاں ور کدھرے لوئی نی رِنکی جیئی رِسم دِسنی اے تہ اوہ اپنے آپ کی خوش نصیب سمجھی جان آلیاں بہاراں کی جی آیاں کی آکھن ور مجبور ہونا اے ہور ایہئی مجبوری اس نی باقی بچی نی زندگی نا سہارا ثابت ہونی اے۔ شاعری بچ ساری حقیقت تہ نیہہ ہونی، لیکن حقیقت نی ترجمانی اِسراں کیتی جانی اے جے ہر کسے کی اِس بچ اپنی شبیہہ دِسنی اے ہور ایہئی حقیقت پسندی ہور ترجمانی کسے وی نویں تخلیق نی مقبولیت نا سبب بنی اے۔

اُجڑ گیا ماہڑا ایہہ گلزار ربا سڑ گئیاں
پانی چھمبراں دا ٹھنڈا ٹھار ربا سڑ گئیاں
ماہلیاں دی ہوا ہے مزیدار ربا سڑ
(سید اقبال ملنگامی)

چویاں نا ٹھنڈا ٹھار پانی، گندگی تھیں پاک صاف ٹھنڈی ہوا بچ پلّن ولا وجود معمولی گرمی ہور تپھ کی برداشت کن واسطے تیار نیہہ اے۔ سید قبال ملنگامی صاحب پہاڑی موسیقی نی جانی پہچانی آواز ہین۔ اوہ جس ویلے اِنہاں گیتاں کی اپنی آواز دینے ہین تہ سُنن والیاں نی خوشی نی کوئی انتہا نیہہ رہنی ہور ایہئی تہ اوہ جادو اے جس کی ٹھونڈی لئی ہر شاعر گلی گلی پھرنا اے۔ اس کی دُنیا ہور دولت نال تہ کوئی غرض نیہہ لیکن اوہ ایہہ ضرور چاہنا اے جے ہر کوئی اس نی ہر تخلیق نی خوب تعریف کرے۔ لوک اس کی پاگل آکھن، چھلا آکھے، پھاتر آکھے، مفلس آکھے یا امیر، اس کی اس نی کوئی پرواہ نیہہ۔

ماہڑی ٹٹی گئی ہے اَدھ وِچوں ڈور کہ پتنگ وانگوں ڈولنی پھراں
سُکی گیا ماہڑے لیکھاں والا باغ کہ پانی پئی ڈوہلنی پھراں
ماہڑی ٹُٹی گئی ہے اَدھ وِچوں ڈور کہ پتنگ وانگوں ڈولنی پھراں
ٹُری گیا پردیس رونی چھوڑ کے ، کوئی گیا دِل باٹے رُخ موڑ کے
دِل ٹھگی لئی گیا دِل چور کہ دُکھڑے پھرولنی پھراں
ماہڑی ٹٹی گئی ہے اَدھ وِچوں ڈور کہ پتنگ وانگوں ڈولنی پھراں
راتاں لمیاں تہ ہنیریاں گزاریاں ، تیرے لئی جانِی اَساں ٹہائیں ماریاں
سپنہ سڑ بَل ہویا ہے کھکھور کہ میں سجیاں گرولنی پھراں
ماہڑی ٹٹی گئی ہے اَدھ وِچوں ڈور کہ پتنگ وانگوں ڈولنی پھراں

جس ویلے دِل سڑنا اے تاں اَکھاں انگار بن جانیاں ہین۔ جس ویلے اَکھیاں انگار بنیاں ہین فر اتھروں نیہہ اکھیاں بچوں اگ بہرنی اے۔ فر اگ تہ اگ......! دُنیا والے اس کی کوئی وی ناں دیون لیکن جس ویلے بلنی اے تہ سجیئے نے ٹہیر لائی شوڑنی اے۔ فر جدوں یار نی یاری تروٹنی اے یا پتنگ نی ڈور تروٹنی اے اِنہاں ور کہہ برتی اے دُنیا تہ تماشہ ہی تکنی اے۔

میری لگدی کسے نہ دیکھی
تہ ٹُٹدی نوں جگ جاندا

اوہ تہ اپنی وفاداری نے ثبوت بچ پکھنواں، چھمراں، جنڈ بوٹیاں، برفونیاں مانیاں، چن تاریاں، پھلاں نیاں نرم تہ نازک پتیاں ہور بارش کی اپنا گواہ بنائی تہ پیش کرن نے ہاڑے کرنا اے۔ ایہئی تہ اس نی صاف گوئی نا ثبوت اے جس کی دُنیا پسند کرنی اے۔

موراں مچایا اے شور ڈاہڈا
پھلاں کو سونگھنا اے پہور ڈاہڈا
رکیاں غوطے لگن ہزار سجناں
میرے دِلے دا قرار سجناں

موسیقی ہور رقص نا بہوں نزدیکی تعلق اے، جسر اں پھل ہور پہورنا، فر لفظ ''موڑ'' تہ اک علامت نے طور ور برتیا جانا اے۔ ساون، پہوڑ، گھٹا، چن، موڑ، موج، دریا، سمندر ایہہ سارے لفظ گیتاں بچ علامت نے طور ور برتے جانے ہین۔ علامتاں شعری تخلیقاں نی جان منیاں جانیاں ہین۔

راوی کا کنارا ہو

ہر موج کے ہونٹوں پر افسانہ ہمارا ہو

''ماہیا'' پہاڑی گیتاں ہور لوک گیتاں بچ بہوں مشہور ہور ہردلعزیز اے۔ اک بہوں پیارا جئیا خیالی کردار اے لیکن اس کی اتنا باہدا دِتا گیا اے جے ہر روز پیش آن والے واقعات کی ماہیے سُن اپنے سانچے بچ باہی تہ گیتاں نی شکل بچ پیش کیتا اے۔

گل گانی نے دو پوٹے

پلا چائی تک ماہیا

ماہڑے کالجے نے دو ٹوٹے

☆

ڈوہنگی ڈابے بچ دوئے ترساں

جیساں تہ دوئے جیساں

جے مرساں تہ سنگ مرساں

(نذیر حسین انسؔ)

وفاداری نے وعدے، ساتھ نبھان نی گل ہوؤے یا فر بے وفائی نا رونا، جو کجھ وی ہوؤے احساس نی رگو نی تہڑکن ورانگلی تہڑی تہ ''ماہیے'' نے بول لکھے جانے ہین۔ ایہئی وجہ اے جے سُنن والیاں نے دلاں نی تہڑکن وی تیز ہوئی جانی اے ہور ایہئی تیز بہاؤ زندگی نیاں حساس رگاں نے نال چھیڑنے رہے ہور گیتاں کی جنم دینا اے ہور ایہہ دور کدوں تکر چلنا رہسی گا، اس نا فیصلہ آن آلیاں نسلاں کرسن گئیاں۔

اکھاں روندیاں نی کردیاں زاریاں

کیہڑا دُکھ دیاں کرے ہُن کاریاں

حالیں ملنے دی وار نہ آئی

نیہہ ترٹری کی مُکھ دَہس جا

ہجر وصال، دُکھ ہور سُکھ، خوشی ہور غمی، عاشق ہور معشوق، ایہہ ایہے موضوعات ہین جنہاں کی گیتاں سُن صدیاں تھیں اپنے سینے نال لائی رکھیا اے۔

بن کے توں میت ماہڑے دِل کو دُکھا گیا
عشق دا روگ ماہڑی جِندڑی کو لا گیا
(محمد مقبول ساحلؔ)

زندگی بچ قول وفعل بچ یکسانیت ہووّے تاں اعتبار قائم رہنا اے۔ پیار نے نازک رِشتیاں کی نبھانا ہور بدگمانیاں تھیں بچانا ہور بچنا اِس راہ ورٹُرن والیاں واسطے بہُوں ضروری اے۔ پنجابی گیتاں سُن اس ویلے دُنیا پہر بچ تہلکہ مچایا ہویا اے۔ فِر جموں وکشمیر بچ بولی جان والی پہاڑی زبان' پنجابی نے اتنے نیڑے اے جے کدے کدے دواں زباناں نے درمیان حد بندی کرنا مُشکل ہوئی جانا اے۔ ریہئی گل اِنہاں نے معیار نی تاں آن والے ویلے بچ اس نا تجزیہ کیتا جاسکنا اے۔ رِکیاں جے اس واسطے تمام پہاڑی گیت کاراں نیاں تخیلقاتاں نی لوڑ اے' لیکن ایہہ گل قابلِ ذکر اے جے بہُوں ہی کہٹ عرصے بچ پُرخلوص شاعراں سُن پہاڑی زبان کی چنگا متا ادبی خزانہ مہیا کیتا اے۔ بہر حال ماہڑے نیڑے بہترین تخلیق اوہ اے جیہڑی اگر کوئی پڑھے تہ اتنا متاثر ہووّے جے کہڑی کہڑی پڑھنا چاہوے ہور اگر سُنے تاں فِر تھیں سُننے نی خواہش کرے۔ شاعر کائنات نے دردنی عکاسی لفظاں نال اِسراں کرنا اے جے اوہ تمام تکن' سُنن ہور پڑھن والیاں کی اپنے غم بچ شریک کری ہِنا اے۔ اِیاں وی اگر دُنیا غم دینی اے تاں شریک غم وی ہونی اے۔

ڈاکٹر لیاقت نیر......

پہاڑی گیتاں نا تجزیاتی مطالعہ

اس گل ور سب متفق ہین کہ ابراہیم عادل شاہ جگت گرو ۱۲۶۷۔۱۵۸۰ء نی تخت نشینی تھیں بعد ادب تہ فن نی بہوں ترقی ہوئی۔ اس زمانے بچ زبان کی وی خوب مانجھ کُوچ کے صاف ستھرا کیتا گیا۔ نالو نال شاعری بچ موسیقی نی وجہ تھیں جمالیت نا وی اثر شامل ہوئی گیا۔ اس زمانے بچ تقریباً ہر زبان بچ گیتاں نے بہوں ترقی کیتی۔ فر تھوڑا اگے آئی اِنہاں گیتاں بچ تصوف نے موضوع شامل ہوئی گے۔ اس گل بچ ذرّہ ماسہ شک نیہہ کہ گیتاں نی ترقی بچ تصوف نا بڑا عمل دخل رہیا اے۔ اس دور نے مشہور گیت کاراں بچ امین الدین اعلیٰ، شیخ ہاجن محمود دریائی تہ کام دھنی ہوراں نے ناں قابل ذکر ہین۔ صوفی شاعراں نا ایہہ انداز مشہور رہیا اے کہ اُنہاں شاعراں راگ تہ راگنیاں نے مطابق گیت ترتیب دتّے۔ اصل گل ایہہ اے جے اس دور بچ گیت موسیقی نی زبان بچ لکھے گئے۔ انہاں گیتاں بچ شری کرشن وی ہین تہ شیو جی مہاراج وی۔ اس زمانے نیاں گیتاں بچ آکھیا گیا اے کہ مُرشد پاک نی جوت نال سارے ہنیرے چھٹے جانے ہین تہ فر اپنے معشوق نا مشاہدہ ہوئی جانا اے۔ اوہ آکھنے ہین کہ اپنی ذات کی اللہ نی ذات بچ فنا کرن نال عرفان حاصل ہوئی جانا اے۔ بحر حال انہاں گیتاں بچ پوری دنیا کی نیکی تہ ہمدردی نا درس دتا گیا اے۔ اسطراں نے گیتاں نال محفل سماع اپنے جوبن ور ہوئی جانی سی۔ ایہہ دور گزری گیا تہ فر اس تھیں بعد قرون وسطہ نی گل کراں تہ اس زمانے بچ عوام تہ خواص نیاں گروہ بندیاں نے ادب تہ اسلوب دواں کی بہوں متاثر کیتا۔ اس دور بچ قلی قطب شاہ تھیں علاوہ کوئی بڑا شاعر نظر نیہہ اچھنا، جیہڑا غزل تھیں علاوہ گیت واکھ وی مائل ہویا ہووّے۔ اس دور بچ تصوف نے موضوع ختم ہوئی گئے۔ گیت تہ موسیقی وی لازم وملزوم نہ رہیئی سکے۔ زمانہ بدلیا تہ ادب وی بدل گیا۔ فر اس دور تھیں بعد ڈرامیاں تہ فلماں نا دور شروع ہویا جیہڑا اک واری فر گیتاں واسطے سازگار ثابت ہویا۔

تھنڈک، سورنکوٹ۔ پونچھ

تعریف:

''گیت ہندوستانی ادب نی مقبول ترین صنف اے۔اس نا تعلق صرف ادب نال ای نیہہ بلکہ براہ راست موسیقی نال وی جُڑیا ناا ے۔ گیت تہ گھاتھاواں وی اس زمرے بچ شامل ہین۔ سنگیت لفظ وی گیت نال تعلق رکھنا اے۔ سم تہ گت کی ملائی اے سنگیت بنایا گیا اے۔ سم تھیں مراد سُر تہ تال اے۔ گت نغمے نی دل کشی کی آکھیا جانا اے۔'' (بیکل اُتساہی)

ماہڑے خیال بچ گیت نی اس تھیں بہتر تعریف ممکن نیہہ اے۔ بحر حال گیتاں نیاں دو قسماں بہوں مشور ہین (۱) ویدک گیت (۲) لوک گیت۔

ویدک گیت نا تعلق سام وید ناک اے۔ لوک گیت نیاں وی دو قسماں ہوئی جانیاں ہین۔ (۱) شُدھ گیت (۲) پرگئت شُد گیتاں کی سازاں ور گایا جائی سکنا اے تہ انہاں بچ موجودہ ترقی یافتہ گیتاں کی رکھیا جائی سکنا اے۔ اسطراں اساں کول گیتاں نا سرمایہ لوک گیت، ادبی گیت تہ فلمی گیتاں ور مشتمل اے۔ پرگئت شُد گیتاں اسطراں نے گیت کی گایا نیہہ جائی سکنا مثلاً آزاد نظم وغیرہ۔

تجزیہ:

گیت اک بہوں پرانی صنف اے۔ اس نا وجود انسان نے وحشی دور بچ وی سا۔ دوسری گل ایہہ اے کہ ہوئی سکنا اے ہندی، پنجابی، سندھی تہ پہاڑی وغیرہ زباناں بچ گیت عربی تہ فارسی ادب آلے رستے داخل ہوئے ہوون۔ کیاں جے ایہہ مشور روایت اے کہ سرکار دو عالم ﷺ نے مدینے پاک بچ داخل ہون ویلے مدینے پاک نیاں بچیاں نے دف بجائی خوشی بچ گیت گائے سن۔ عربی قصیدے تہ تہنیتاں وی گیت نا اک روپ ہین۔ بعد بچ موسماں، سوہنے منظراں تہ جوان دو دلاں کی ملن ور اُبھرنے آلے جذبات گیت بن کے ادب بچ داخل ہوئی گئے۔ فلمی گیت اسطراں نے جذبات نا آئینہ ہونے ہین۔ اِنہاں گیتاں نی وجہ تھیں بہوں ساریاں فلماں کامیاب ہوئیاں ہین۔ اس تھیں علاوہ خوشیاں تہ غماں نے موقعے نے گیت، مزدوراں تہ کساناں نے گیت تہ انہاں گیتاں بچ زندگی نے مسائل، معاشرے نی خستہ حالت، لہولہو وارداتاں تہ حادثیاں نی تصویر کشی ہونی اے۔ گیت ہی اک ایجی صنف اے جیہڑی دُنیانی ہر اک زبان بچ مقبول اے۔ خوشیاں تہ غماں نے گیت، شادی بیاہ نے گیت، فصلاں کپن نے گیتاں تھیں علاوہ جلسیاں جلوساں تہ جشناں نے گیت رسمی طور ہر جگہ گائے جانے ہین۔

جسطراں کہ پہاڑی زبان ہزاراں سال پُرانی اے۔ یعنی جدوں تھیں ہمالیہ نیاں کہاٹیاں ور حضرت انسان نے اپنا قدم رکھیا سی، ادوں تھیں ای پہاڑی زبان اُس نی زبان رہیئی اے۔ تاریخ گواہ اے کہ پہاڑی زبان مہاراجہ اشوک نے دور بچ بولی جانی سی۔ فر اس زبان کی پوری طراں وجود بچ آونے واسطے کہٹو کہٹ اک ہزار سال لگے ہوسن گے۔ اج ایہہ زبان جموں و کشمیر بچ ہمالیائی سلسلے نے نال نال

کٹھوعہ، بھدرواہ، کشتواڑ، اُدھمپور، بانہال، ریاسی، پونچھ، راجوری، میرپور، اُڑوی، کرناہ، مظفرآباد تہ دراباتھیں علاوہ بارہمولہ، کپواڑہ، دارہ، شوپیان، اننت ناگ بچ بولی جانی اے۔ پاکستان بچ کوہ مری، وادی کاغان تہ ہزارہ نے نال نال دریائے سندھ نیاں کنڈیاں تکر اپنا راج کرنی اے۔ سچ پچھو تہ ایہہ گلاں وی گیت نی تمہید ورسیاں۔ پیر پنچال جیہڑا پہاڑی زبان نا حبّ منیا جانا اے، اس بچ اس رنگ نے پہاڑی گیت صدیاں تھیں مشہور رہے ہین۔

ٹھول:

اس درد پہرے گیت بچ ہجر فراق تہ جدائیاں نیاں سبھ کیفیتاں موجود ہین۔ اپنے محبوب نی جدائی بچ دلاں بچ ہجر نے سر کنے کنڈے وی ہین تہ مرچیلے اُتھروں وی۔ پہر واواں واسطے پہیناں نا اتھاہ پیار وی اے تہ ماں نی بے لوث محبت وی۔ ''ٹھول'' پہاڑی زبان نا پُر درد گیت اے۔ اس گیت بچ اساں کی اوہ پہین وی باندے با چھڑ نظر آونی اے جس نا اپنے بابل نے کہر ور کوئی دعویٰ نیہہ رہیا۔ ہن پہرجائیاں کی اُس نا بابل نے کہر آونا وی چنگا نیہہ لگنا تہ اوہ اواں چھنڈے چھوڑے کرنیاں نظر آونیاں ہین۔ بلکہ پہرجائیاں سب کُجھ کھسّی ہندہ اے تہ پہرا وی پہرجائیاں نے آکھے ور چلنا اے۔ پہین فروی اُس نی ذرہ برو بر تکلیف نیہہ سہی سکنی۔

ماہڑے بابُل نیاں سونیاں اندرا
جتھے پہرجائیاں ماریا جندرا
تہیٔ بے دوسی اوئے ٹھولا
میں سُتّی تہ جھمکا ہلیا
ماہڑا ویر مسافر چلیا
اللہ ملاوے اوئے ٹھولا
اَدھی رات تہ لشکے تارا
وڈیا منگے ویر پیارا
پونچھ تیاری اے جی ٹھولا

شوپیا:

پہاڑی بستیاں بچ ایہہ گیت بہوں مشہور اے۔ اس گیت بچ محاذِ جنگ بچ گئے بندے نے کہر آلیاں نا اضطراب تہ بے قراری نا سراغ لبھنا اے۔ معاشی مجبوریاں انسان کی کتنا مجبور کرنیاں ہین، اس تلخ حقیقت نا آئینہ ایہہ گیت اے۔ اس تھیں علاوہ اس گیت بچ شادی بیاہ نا وی ذکر اے تہ بلا نا سوز وگداز وی۔ سچ گل ایہہ اے کہ اس گیت بچ پرائے کہر جان آلی تہیٔ نیاں کہروں نکلن ویلے نیاں

چیخاں ہین۔ اپنا کہر تہ گلی کوچے اس واسطے پرائے بنی جانے ہین' جتھے ایہہ اپنے بچپن بچ کھیڈی تہ جوان ہوئی۔ پہر اپچھنا اے ماہڑی پہنین ہُن کدوں آوسیں۔ اوہ آکھنی اے ہُن ماہڑا جوگیاں ملنگاں آلا پھیرا ہوسی۔ جنے ہُن میں کدے کدے ای اِتھے آوساں گی۔ انتہائی دُکھاں درداں آلا ایہہ گیت پہاڑی زبان بچ کئی طراں نال لکھیا گیا اے۔ بحر حال ایہہ دو بند تکو:

مُڑ مُڑ تکاں تیریاں گلیاں

ہِجراں تکے چور

بابُل ڈک لے دو دن ہور

چھوڑ دے مائے ماہڑا کھیڑا

قسمت نے ہتھ ڈور

بابُل ڈک لے دو دن ہور

قینچی:

قینچی گیت بچ اک ایجی کالسری نی دلدوز واز سنائی دینی اے جس نا محبوب مار دتا گیا اے۔ حقیقت بچ اس کالسری ناناں حلیمہ سی تہ اس کی منشی نال پیار ہوئی جانا اے۔ فراوئی کجھ ہو یا جیہڑا اکثر عشق بچ ہونا اے۔ منشی کی بڑے ظلماں نال قتل کیتا گیا۔ اُس نے قتل تھیں بعد حلیمہ نوحہ بلند کرنی اے۔ ہائے ایہہ درد پہری اواز جیہڑی دیوانگی نی حالت بچ نکلنی اے۔ ایہہ صدا قینچی نا گیت بنی جانا اے۔ ایہہ گیت پیر پنچال بچ صدیاں تھیں مشہور اے۔ اس گیت بچ حلیمہ نے بولاں بچ اوئی اگ اے جیہڑی صاحیاں نے بولاں بچ اے۔ اس گیت بچ ایہہ کالسری چرخہ کتنی' بکریاں چارنی تہ پانی پہرنی نظر آونی اے۔ قینچی بچ کالسری اسے بے بسی تہ بے کسی نی حالت بچ دِسنی اے جس بے بسی تہ بے کسی نی شکار اوہ برصغیر بچ رہیئی اے۔ اوہ الوداع ہون ویلے وی اپنے خاوند کی اپنی سَس نے ڈر نال اک لفظ وی پیار نا نیہہ آکھ سکنی۔ اُس نے دل نا حال زبان نیہہ اکھیاں بچ کھلر یا ناں کجلہ تہ آتھرواں سنگ پہر یا نا منہہ بیان کرنا اے۔ اوہ اپنی بے بسی نے باوجود اپنا پیار نبھان واسطے ہر ہر مصیبت برداشت کرنی اے تہ صبر کرنی اے۔

لگی قینچی کالجے کی دل ڈاہڈا تنگ اے

گولی مارو بیریاں کی اللہ ماہڑے سنگ اے

لگی قینچی کالجے کی دل ڈاہڈا تنگ اے

درشی نے بناں بچ چارنیاں مال

آوے ماہڑا منشی تکے ماہڑا حال

لگی قینچی کالجے کی دل ڈاہڈا تنگ اے

اک واری پونچھے کی آوے ماہڑا منشی
سوہنا ماہڑا دیس نالے چنگی تھائی درشی
لگی قینچی کالجے کی دل ڈاہڈا تنگ اے

چن :

چن نا گیت اساہڑیاں بستیاں بچ بہوں مشہور رہیا اے۔ درشی تہ قینچی ہاروں ایہہ گیت وی کئی طراں نا اے۔ اساہڑے مِتے سارے شاعراں چن لکھیا اے۔ اس گیت بچ اپنے محبوب نی جدائی نے ہاڑے چھڑے ہونے ہین۔ چن گیت بچ کالسری نے دل نا پیار وکھو وکھ انداز بچ سامنے آونا اے۔ اس بچ عورت نے رنگو رنگ پیار تھیں علاوہ وی بہت کُجھ اے۔ بڑے اختصار نال ایہہ تکو۔

چن ماہڑا چڑھیا اُپر سمہوٹ
چٹے چٹے دند سوہنے رتے رتے ہوٹھ

مِلیاں ضرور ماہڑی جان اوہ
ڈاہڈی مجبور ماہڑی جان اوہ

چن ماہڑا چڑھیا اُپر تہنور
کئی واری لبی رَسی اُجڑی راجور

مِلیاں ضرور ماہڑی جان اوہ
ڈاہڈی مجبور ماہڑی جان اوہ

ماھیا:

ماہیے بچ انسانی جذبات تہ احساس نا بے ساختہ اظہار ہونا اے۔ برہانی اگ بچ کالسری اپنے آپ کی ایہجا مکھن محسوس کرنی اے جیہڑا ہجراں نی اگ بچ گلی گلی کہیں بنی جانا ہے۔ ماہیے بچ تشبیہ تہ استعارے نی تازگی زبردست ہونی اے۔ پہاڑی تہذیب تہ ثقافت نی پچھان واسطے ایہہ گیت بہوں مدد گار اے۔ اس تھیں اس پہاڑی تہذیب نے اک اک نقش نا مطالعہ کری سکنے ہاں۔ بریا چانی راتاں بچ مرغزاراں بچ بیٹھے ہوئے لوک جندوں ماہیا گانے ہین تہ اک قیامت ہوئی جانی اے۔ پہاڑاں تہ جنگلاں بچ بکریاں چارن آلیاں کُڑیاں ماہیا اکثر گانیاں ہین۔

ہٹیاں اُتے گتا کوئے نیہہ
دیسی بندے نِت مِلدے
پردیسیاں دا پتہ کوئے نیہہ

☆

کوئی پانیے نا ڈگ نکلے
پلہ چائی تک بالو
ماہڑے سینے بچوں اگ نکلے

پیر پنچال بچ کجھ نہ کجھ ماہیے تقریباً ہر انسان کی یاد ہین۔ اساہڑے علاقے بچ ماہیے نیاں وی دو قسماں مشہور ہین۔ اک بالو ماہیا تہ دوجہ اسلامی ماہیا۔ اسلامی ماہیا وی پہاڑی شاعراں بڑی دل سوزی نال لکھیا اے۔ مثلاً

کوئی زُلفاں چھلے اوہ چھلے
سارا جگ بہوں سوہنا
ماہڑے مدنی توں تھلے اوہ تھلے
پانیے نی نہر وگدی
عرب والے ماہیے دی
سرداری اے دو جگ دی

کُکو:

جدوں بہار آونی اے اساہڑے ماہنجی تہ آجڑی اپنے مال پہاروں لے کے ٹہوکاں بہکاں جانے ہین۔ اس موسم بچ ہر پاسے قطار اندر قطار پھل کھلے ہونے ہین۔ اک عجیب نظارہ ہونا اے۔ گرمیاں نے دناں بچ ٹہوکاں نے ٹھنڈے ٹھار تہ مٹھے پانی ہر پاسے سبزہ ہی سبزہ' ہائے اس موسم واسطے زندے ہی نیہہ بلکہ قبراں بچ سُتے ہوئے لوک وی ترسنے ہوسن گے۔ فطرت نیاں رانائیاں صرف بسا کھ بچ ہی نیہہ بلکہ کُکو نا ایہہ گیت اس رُجحان نا بہترین آئینہ دار اے۔ اس لوک گیت بچ اُچے بوٹے نی چوٹی ور بیٹھے نے اک پُر سوز طرز بچ گان آلے پرندے نا ذکر ملنا اے۔ اُس پرندے کی مخاطب کری پہاڑی شاعراں اپنے دل نی کیفیت نی ترجمانی کیتی اے۔ کُکو کی شاعراں اس طراں پیش کیتا اے جے ایہہ پرندہ اِنہاں نا ہمراز' ساتھی تہ غمگسار اے۔ اساہڑے علاقے بچ کُکو گان نا بہوں پرانہ رواج اے۔

کُکو نے گلے بچ سوہنے ہار
اجکل کُکو بولے وانگت تہ لار
پردیسیا کُکوا بول
اوئے نمانیاں کُکوا بول

واراں:

واراں گان نا وی اس علاقے بچ بڑا رواج رہیا اے۔ اوہ پہاویں جنید اجی ہووّے۔ سیف علی

نی وار ہوئے، سردار بہادر علی نی وار یا فرمعرکہ کہوڑی ہوئے، پہاڑی زبان بچ زبردست واراں لکھیاں گئیاں ہین۔ گوجری بچ نورے نی وار، تاجانی وار، بسرے نی وار، نتھیا تہ ڈھینڈی نی وار تہ فرمیاں ڈھولن وغیرہ بہوں مشہور رہیاں ہین۔ انہاں سارے لوکاں نیاں الگ الگ کہانیاں ہین جنہاں ور انشا اللہ فر کدرے گل کرساں۔ اختصار نال جنیدے نی وار نا ایہہ بند دیکھو:

جنیدا جی پنجاں پہیناں دا لا لا

اک کن مُندری دوجے کن بالا

جنیدے کو نہ مارو

بولی:

لیتری نا اہتمام ہر سال زبردست ہونا اے۔ لوک کہا کینے فنکار نظر آونے ہین۔ دراٹیاں چمکانے، بولی دینے، اک دوجے تھیں اگے بدھنے تہ اُچھلنے اک منظر پیش کرنے ہین۔ کم کرن نال بندے نی صحت وی ٹھیک رہنی اے تہ کم وی ہوئی جانا اے۔ اساہڑے علاقے بچ کُجھ بولیاں بہوں مشہور ہین۔ مثلاً

رَل کے کپیو اللہ ہو

شاوا شیرو اللہ ہو

برکت ہوسی اللہ ہو

ہمت کریو اللہ ہو

رَج کے کھاساں اللہ ہو

شاوا شیروں اللہ ہو

صدقے سنگیو اللہ ہو

ہمت مرداں اللہ ہو

مدد خدا اے اللہ ہو

شاوا شیروں اللہ ہو

لوری:

لوری نا رواج اساہڑے علاقے بچ بہوں پرانا اے۔ پہاڑی ماواں اپنیاں بچیاں کی اس طراں نے گیت گائی کے سوالنیاں ہین کہ ہُن چن وی سو گیا اے تہ تارے وی سو گئے ہین۔ ساری دُنیا سو گئی اے۔ اپنی امڑی نے لعل ہُن توں وی سو جا۔ بچہ ماں نا دودھ پیندیاں پیندیاں اکھاں نُہوٹ جانا

اے۔ پہاڑی زبان بچ بہُوں ساریاں لوریاں لکھیاں گیاں ہین۔ جیاں

سو جا امڑی نے لعل

سوجا سوجا سوجا اوئے

سوجا چمڑی نے نال

سوجا سوجا سوجا اوئے

چن سویا اے تارے سوگئے

توں وی سوجا سارے سو گئے

سوجا سوجا سوجا اوئے

سوجا ماہڑے کالجے نال

چن تھیں بدھ اے تیری چہُال

سوجا سوجا سوجا اوئے

اپنی مُراد کی آپوں پالاں

شیر دلے نا میں پیالاں

سوجا سوجا سوجا اوئے

سوجا ماہڑی جان صدقے

جان کہہ اے ایمان صدقے

سوجا سوجا سوجا اوئے

گیت کالسریاں نی زبان بچ ہونے ہین تہ کالسریاں نے جذبات نی ترجمانی کرنے ہین۔ اَج اساہڑے پہاڑی ادب بچ وی لوک گیت' ادبی گیت تہ فلمی گیتاں نی طرز ور پہاڑی گیت لکھے جا رہے ہین۔ پہاڑی زبان بچ جیہڑے شاعر گیتاں نے تعلق نال اپنی پچھان بنان بچ کامیاب ہوئے ہین اُنہاں نے ناں کجھ اسطراں ہین۔ رشید قمر' ڈاکٹر صابر مرزا' کے ڈی مینی' شیخ ظہور' امتیاز نسیم ہاشمی، پرویز ملک' ڈاکٹر مرزا فاروق انوار' محمد اعظم خان، منیر عباسی، قاری محمد اشرف' میاں کریم اللہ قریشی' محمد مقبول ساحل' گورشرن سنگھ گلشن' ذاکر شبنم لون' شہباز راجوروی' میر حیدر ندیم' ماسٹر محمد بشیر خاکی' شیخ آزاد احمد آزاد' عبدالواحد منہاس' ایڈوکیٹ بشارت حسین خان' پرویز مانوس' عارف اقبال عارف' تنویر اقبال ملک وغیرہ۔ ایہہ مختصر جئیا مضمون میں بہُوں جلدی بچ اپنے بہت پیارے دوست تہ پہُرا عبدالواحد منہاس ہوراں نے حکم ور اختصار نال لکھیا اے۔ میں جاننا ہاں کہ بہُوں ساریاں گلاں رہئی گئیاں ہین۔ اس نکے جئے مضمون بچ ساریاں گلاں نیہہ ہوئی سکنیاں۔ بحرحال میں پورے وثوق نال آکھ سکنا ہاں کہ رشید قمر' ڈاکٹر صابر مرزا' کے ڈی مینی' امتیاز نسیم ہاشمی

تہ شیخ ظہور الدین جیئے اک اک شاعر ور پی ایچ ڈی نا مقالہ وی کہٹ نظر آونا اے۔ اگر زندگی نے وفا کیتی تہ اپنی یونیورسٹی نے پہاڑی شعبے بچ انہاں ادیباں تہ شاعراں نی خدمات ورضرور کم کرساں تہ انشاءاللہ کرواساوی۔ بحر حال حضرت علیؓ نا قول اے ''بولو کہ پہچان لئے جاؤ ہور لکھو کہ زندہ ہو جاؤ''۔ اُمید اے کہ اساہڑے پہاڑی شاعر اپنیاں خوبصورت تحریراں نال پہاڑی ادب بچ گل بوٹے اسے طراں سجانے رہسن گے۔

آخر ور کُجھ پہاڑی لکھاریاں نے گیتاں نے کُجھ بند نمونے نے طور پیش کرنا آں۔ ملاحظہ کرو:

رشید قمرؔ:

چن تگُی ڈیکنا ایہہ تارے تگُی ڈیکنے
پُھلی نی رویل نے کیارے تگُی ڈیکنے

آساں پہری شام رنجھاں پالی پالی رکھیاں
چپہ چپہ راہے بچ اکھیں بالی رکھیاں
چاہتاں نی لوءَ نے منارے تگُی ڈیکنے
چن تگُی ڈیکنا ایہہ تارے تگُی ڈیکنے

تیرے لئی گھلاں ماہی تلی لائی سوتیاں
بیہڑا پورا لمیا میں پہڑیاں وی پوچیاں
جالیاں چ پھسّے کچّے گارے تگُی ڈیکنے
چن تگُی ڈیکنا ایہہ تارے تگُی ڈیکنے

شیخ ظہورؔ:

ہانسنے توں مری جاسیں گی، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی
دکھ رویا نہ کر، دِل مہلویا نہ کر، روئی روئی مری جاسیں گی
ہانسنے توں مری جاسیں گی، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

چار تہیاڑے حیاتی نے سارے اڑے، اوہ وی شوڑولنگائی رونے تہونیاں
ماہڑی گل سُن گُڑے، چھیہڑے دِل نے گُڑے، سوچی سوچی سڑی جاسیں گی
ہانسنے توں مری جاسیں گی، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

پرویز ملک:

تیرے بند دوارے دِکھی مُڑی چُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی چُلے

کِدھرے وی مستانیاں راتاں نئیں لبھیاں
اَج بستی بچ مہر محبتاں نئیں لبھیاں
یاداں نے انگارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے
چھاں زُلفاں نی نہ اوُٹھاں پُر لارے سن
اَج نہ تیریاں اَکھاں بچ اشارے سن
ٹُٹے سب سہارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے

خوش دیو مینی:

نین سُلکھنے ، رَتیاں کھاکھاں
تکّی پنّیاں نا چن آکھاں
ماہڑی جانیئے او
دِل نی رانیئے او
کُھلاّ ڈُھلاّ جوبن تیرا
تھرکے تھرکے تن من بھتیرا
ماہڑی جانیئے او
دِل نی رانیئے او

راشد عباسی:

جو ہوئی ساہڑے نال ، وے ٹھولا
درداں چھوڑیا بال ، وے ٹھولا
دَہسیئے کس کی ، جیہڑی ہوئی
سجناں کی ساہڑی لوڑ نہ کوئی
خُشیاں نا آ کال ، وے ٹھولا
جو ہوئی ساہڑے نال ، وے ٹھولا
تکّ تکّ راں اَساں لوہ گمائی
سجناں کی ساہڑی یاد نہ آئی
پل پل لگنا سال ، وے ٹھولا
جو ہوئی ساہڑے نال ، وے ٹھولا

ڈاکٹر مرزا فاروق انوار:

لنگ گیا کوئی ہائے دؤروں آلہ مار کے
برچھی اوہ طعنیاں دی سینے بچ مار کے

ککھ نالوں رولیا سی سجناں پیاریاں
جنہاں دی اُڈیک بچ عمراں گُزاریاں
اوہی اَج ٹُری گئے سجناں بسار کے
برچھی اوہ طعنیاں دی سینے بچ مار کے

عبدالواحد منہاس:

اُنہاں نے دیس جانا اے، ہرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، ہرے نے بَل ٹُری جاساں
فِضاواں مُسکراسن، سوہنیاں خوشیاں نے دَر کھُلسن
اُجاڑ اِس دِل نی بستی بچ ارماناں نے پُھل پُھلسن
مقدر ازمانا اے، ہرے نے بَل ٹُری جاساں
اُنہاں نے دیس جانا اے، ہرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، ہرے نے بَل ٹُری جاساں

قاری محمد اشرف:

کیہڑے پاسے جاں، میں تہ ماہیے کُٹّی آں
گل امّاں کی سُناں، میں تہ ماہیے کُٹّی آں
ٹیچی بچ رکھیا اے سونے نا میں ہِکل وے
سوہریاں نے کہُر ماہڑا لگنا نیہہ دِل وے
امّاں جی میں سوچی سوچی مری مُکّی آں
کیہڑے پاسے جاں، میں تہ ماہیے کُٹّی آں
سس ماہڑی روز مِگی طعنے مینے مارنی
گلاں گلاں بچ ماہڑے کالجے کی ساڑنی
دینی اے ننان مِگی بیہئیاں رُٹیاں
کیہڑے پاسے جاں، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

پرویز مانوس:

لائی لارے اوہ بنجارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

کوُنجاں مُڑیاں اوہ ہرجائی نیہہ مُڑیا
ماہڑے دِل نا ٹُٹا شیشہ نیہہ جُڑیا
ساون بچ پیہنگاں نے ہُلارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

میر حیدر ندیم:

چھٹّی چُھلدی اُچیاں ماہلیاں تے
بولن پکھڑوں بوٹے ڈاہلیاں تے

کوئی پیار دیاں تنداں جوڑ گئے
کوئی عُمراں دے ناطے توڑ گئے
کوئی صدقے بنگاں تہ بالیاں تے
چھٹّی چُھلدی اُچیاں ماہلیاں تے

آ مہر وفا دی گل کریئے
بچ بہگّاں مسئلے حل کریئے
سوہنی رُتّ ہے سب پرجہالیاں تے
چھٹّی چُھلدی اُچیاں ماہلیاں تے
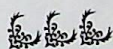
عبدالمجید حسرت......

پہاڑی گیت

ہک چوہانی نظر

جذبات دا ظہار انسانی فطرت دا ہک اہم پہلو ہے۔ دورِ قدیم تھیں ہی انسان سُن اپنے اندرونی احساسات کو بیان کرنے واسطے گیتاں دا سہارہ رکھیا اے۔ شدید جذبات دی حالت بچ گیتاں سُن انسان دی سنگت نبھائی ہے۔ گیتاں بچ بناوٹ تہ مصنوعی پن بڑا کھٹ ہوندا ہے بلکہ ایہہ جذبات دے سچے ترجمان ہوندے ہین۔ گیتاں دے ذریعے انسان دوئیاں کو بھی اپنے دُکھ تہ سُکھ بچ شریک کردا رہیا ہے۔

گیت ہک بااعتبار فن ہے۔ اِس فن دی خصوصیت ایہہ ہے کہ اِس بچ نہ تہ بحراں دی قید ہوندی ہے۔ نہ ہی زبان دی سلاست تے پابندی۔ انسان جو کُجھ بھی محسوس کردا اے۔ اُس دا اظہار بغیر کسے جھک تھیں جدوں کرے اِسے کو گیت آکھدے ہین۔ گیتاں بچ ''لے'' کو بڑی اہمیت حاصل ہوندی ہے۔ گیت ''لے'' تھیں بغیر مکمل نیہہ ہوندا۔

اکثر گیت دے بولاں تھیں پہلے ہک ''لے'' ذہن بچ اُبھرایندی ہے ایہہ ''لے'' اصل بچ سنگیت دے تحت ہوندی ہے۔ اِسے تہاگے بچ فر تمام جذبات تہ احساسات پروئے گیندے ہین۔ جتھے نثر بچ الفاظ دی تکرار کو عیب سمجھیا گیندا ہے۔ اُتھی گیت بچ ایہہ ہی لفظ تکرار خوبصورتی پیدا کردی ہے۔ رچرڈسن دے بقول۔

''وزن تہ بحر دا انحصار توقع تہ تکرار اُتے ہی ہے۔''

گیت دی مختصر تعریف تھیں بعد اسیں ذکر کردے ہاں پہاڑی گیتاں دا۔ پہاڑی زبان دے گیت اِس لحاظ نال بھی منفرد ہین کہ ایہہ خالص پہاڑاں دی مٹی تھیں پیدا ہوندے ہین۔ پہاڑاں دی جھول بچ بسنے والے پہاڑیاں دی ثقافت چھمراں دے پانی نالوں صاف وشفاف تہ خالص ہے۔ زبان مِٹھی تہ ادب دِلفریب ہے۔ انہاں دے ہوٹھاں تھیں نکلنے والے گیت ماکھیر نالوں مٹھے تہ خوشبودار ہین۔

سرفراوٗ' گنڈ۔ گاندربل

پہاڑی گیتاں بچ فطرت دے حسین جلوے چھلیاں ماردے نظر ایندے ہین۔ جدوں بھی پہاڑی دے شاعر قلم چیندے ہین، رسیلے گیت ڈھل پیندے ہین ہور جدوں ایہہ گیت موسیقی دی لہراں تے چڑھدے ہین فر سُننے والیاں تے سحر انگیز کیفیت طاری کردے ہین۔ پہاڑی دے ہر شاعر سُن گیت لکھنے دی کوشش کیتی ہے ہور اپنے جذبات تہ حساسات کو خوبصورت نغمیاں دا رُوپ دِتا ہے۔

میاں کریم اللہ قریشی صاحب جدید پہاڑی دے صفِ اوّل دے شاعر ہین۔ اُنہاں سُن گیتاں دی صنف بچ کامیاب طبع آزمائی کیتی ہے۔ اُنہاں دے شعری مجموعے ''پینگ'' بچ کجھ معروف و مشہور گیت شامل ہین۔ جیہڑے تقریباً چالی (۴۰) سال گزرنے دے باوجود بھی نویں نکورے دِسدے ہین۔ ایہہ گیت اَج بھی لوکاں کو مُنہہ زبانی یاد ہین۔ ''بول کاگا'' جدید پہاڑی دے اوّلین گیتاں بچ شامل ہے۔ ایہہ گیت پہاڑی موسیقی دی شان تہ شناخت ہے۔

نِکی نِکی لوئی تُوں بول کاگا

تلاں داہروں آوے ماہڑا ڈھول راجا

نامور گلوکار عبدالرشید قریشی صاحب دی آواز سُن اِس گیت کو لازوال بنا دِتا ہے۔ قریشی صاحب دے گیتاں بچ پہاڑی ثقافت دا رنگ نمایاں دِسدا ہے۔ اُنہاں دے گیتاں بچ وطن دی محبت ٹھاٹھاں ماردی ہے۔ پہاڑی لوکاں دی زندگی دِیاں اوکھتاں، لوکاں دی جفاکشی، تہ درد بچھوڑا کریم اللہ قریشی صاحب دے گیتاں دے خاص موضوع ہین۔ اِس دے نال نال گیتاں دے ذریعے اُنہاں پہاڑی لوکاں دی سماجی تہ معاشی حالت بھی بیان کیتی ہے اُنہاں دے گیتاں بچ خالص تہ سِدھے سادھے عام فہم الفاظ استعمال ہوئے ہین۔

شہباز راجوروی ہوریں گیت دے ہک اہم شاعر ہین۔ اُنہاں دے شعری مجموعے ''خواب سولے'' تے نظر مارنے نال گیتاں دا وافر خزانہ دِکھنے کو ملدا ہے۔ اُنہاں دے گیتاں تھیں ہوا دی سرسر تہ پکھنواں دے مٹھے بولاں دا احساس ہوندا ہے۔

کُہکھیے اوہ کُہکھیے کُتھے تیرا آہلنا

آہلے نا پُہیت اڑیا دِلے کی سمہالنا

شہباز ہوراں دے گیت سُن کے صرف فطرت دی چُھول بچ نیندر نیہہ پیندی بلکہ اَج کل دی خوفناک فضاء دا تذکرہ بھی لبھدا ہے۔ جس کو سُن کے اکھیاں کُھل گیندیاں ہین ہور ساری نیندر ہوا ہو گیندی ہے۔

ہُن بستی بچ خوف ہین جاگے

روز ہی ٹُٹن جین دے تہاگے

لہو بکنے ہین مُل بے مُلے

میں کے رسیلے گیت لکھاں

اُنہاں سُن اپنے گیتاں دے ذریعے پیار، محبت، امن تہ پہائی چارے دا پیغام دِتا ہے۔ دِلی واردات دے اظہار دے نال نال زمانے دے حالات تہ موسماں دا تذکرہ بھی کیتا ہے۔

فِر آسی پھگن بہار کوُنجاں مُڑ آسن
فِر پھلن گے گلزار کوُنجاں مُڑ آسن

''دِل منگنا کُجھ خواب سوتے'' بڑا مشہور گیت ہے۔ اس گیت کو نامور گلوکار سنگیت ناٹک اکیڈمی انعام یافتہ جناب سید اقبال ملنگامی دی آواز سُن زندہ جاوید کردتا ہے۔

شہباز ہوراں دے گیت لِسانی اعتبار، منظر کشی تہ موسیقیت دے لحاظ نال پہاڑی ادب دا انمول سرمایہ ہین۔ ہور نویں لکھاریاں واسطے مشعل راہ بھی ہین۔

ڈاکٹر مرزا فاروق انوار پہاڑی دے ہک نامور قلمکار ہین۔ جُملہ اصناف سُخن بچ کامیابی نال طبع آزمائی کردے ہین۔ گیت بھی بڑے خوبصورت لِکھدے ہین۔ ایسے گیت جنہاں تھیں قارئین تہ سامعین متاثر ہوندے ہین۔ گیتاں تھیں خالص پہاڑی سماج دی عکاسی ہوندی ہے۔ جذبات دا سمندر چھلیاں ماردا ہے۔ گیت موسیقیت تہ آہنگ نال پبُر پہور ہین۔ مثال دِکھو۔

چھن چھن، چھنکے چھانجر میری کُھنگرو دا چھنکار
نِکی نِکی تُھپ نکلی ہے رِم جھم بھرے پھوار

یا

اُچے نکے بول باغاں دے بچ مور
ڈالی ڈالی پکھنو نچن کرے پپیہا شور

موسم برہیا دا

انوار دے مُچ سارے گیتاں کو جناب سید محمد اقبال ملنگامی ہوراں دی آواز نصیب ہوئی ہے ہور ریڈیو دے ذریعے اکثر سامعین تک پُہچدے رہندے ہین۔

عبدالرشید قمر درہالوی ہور خوبصورت گیت لِکھدے ہین۔ جذبات دی شِدت، موسماں دے مزاج دا تذکرہ تہ درد دا اظہار سارا کُجھ اُنہاں دے گیتاں بچ لبھدا اہے، نالے زبان دی صفائی دا احساس بھی ہوندا ہے۔

مجروح ملنگامی ہوراں دے گیتاں بچ رمزاں، فکر تہ درد لبھدا اہے۔ پہاڑی شفافت دی چھلک نظر ایندی ہے اُنہاں دے گیتاں دا خاص وصف درد ہے۔ اِس دے نال نال اُنہاں وطن دی خوبصورتی کو بھی گیتاں بچ بیان کیتا ہے۔

کون بنڈاوے درد اَساں دے پُچھدا کون بیماراں کو
اِس چمن تھیں عرصہ ہویا رُس گیاں بہاراں کو

لعل دین مظلوم پہاڑی شاعری بچ ہک بڑاناں ہے۔ اَج اوہ پہانویں اَساں دے درمیان موجود نیہہ مگر اپنی تخلیقات دے ذریعے اوہ پہاڑیاں دے دِلاں بچ بسدے ہین۔ جتھے تک اُنہاں دی گیت نگاری دا تعلق ہے۔ اُنہاں پہاڑی شاعری کو ''سدا بہار پہاڑی گیتاں'' تہ گلزار مظلوم دی صورت بچ گیتاں دے مکمل مجموعے پیش کیتے ہین۔ اُنہاں دے گیت مختلف عنوانات دا احاطہ کردے ہین۔ حیاتی دی تُھپ تہ چھاں کو اُنہاں خوبصورتی نال بیان کیتا ہے۔ گیتاں بچ موسیقیت ہے ہور عام فہم الفاظ استعمال ہوئے ہین۔ گلزار مظلوم تھیں علاوہ اُنہاں دے دوئے شعری مجموعے پُھلاں دی چنگیر بچ بھی کافی گیت شامل ہین۔

ہجراں دے روگ پہیڑے دِل ماہڑا کھا گئے
سُنساں میں کد اوہ فجری ویلے آگئے
جاندیاں کو چھوڑ کے میں بُہتا بچھتا رہیاں
سبے بولیں کاگا تُوں بلی تھیں اُڈار رہیاں

اُنہاں دے گیت زبان وبیان دے لحاظ نال مکمل تہ معیاری ہین۔

چار ہوئے اقرار ہوئے
اَسیں سجنان تھیں بیزار ہوئے
رِکیاں لے گیو دِل اُدھار چناں
توں آجاوے دِلدار چناں

مظلوم دی گیت نگاری تے بحث کرن واسطے بہر حال ہک انگ مضمون دی لوڑ ہے۔

پہاڑی گیت نگاری بچ خوشدیو مینیؔ اہم مقام رکھدے ہین اُنہاں دے گیت زندگی دے نیڑے تریڑے تہ پہاڑاں دی گماہنڈی ہین۔ وطن دی محبت تہ جذبہ ایثار و ہمدردی اُنہاں دے گیتاں دے اہم موضوع ہین۔

اُچیاں شفید چوٹیاں نالے پہاڑی گاون گیت
سجناں نبھائی رکھیاں تو چٹے دنداں دی پریت

''ساہڈا ہندوستان تہ دِکھو'' ایہہ گیت ملک دی عظمت تہ بسنیکاں دے آپسی پیار و محبت ہور حُبِ وطن دے جذبے دی عکاسی کردا ہے۔

بانکے شیر جوان تہ دِکھو
ہندو مسلمان تہ دِکھو
اَساں کس مٹی جے جائے
آنی بچ میدان تہ دِکھو

کرناہ دی ذرخیز ادبی تہرتی دے سپوت جناب نور احمد قریشی صاحب ہوراں پہاڑی گیت نگاری بچ ناں کمایا ہے۔ اُنہاں پرسوز تہ رسیلے گیتے لکھے۔ جنہاں دی خوشبو چرتونی ماحول کو معطّر رکھسی:

چناں دی توں چانی ہیں تاریاں دی لوء
جگ اُتے کھنڈ گئی تیری خوشبو
لُٹ گیا نور دئیں پے گئے چور
ایہوئی غم کھاندا تکو لیوے نہ کوئی ہور

نعیم کرناہی ہوراں بھی خوبصورت نغمے تخلیق کردے ہین۔ عبدالواحد منہاس ہورےں بچھے گیت لکھنے دی صلاحیت رکھدے ہین۔ واحد صاحب ہوراں دے ہک گیت بچوں ہک بند ملاحظہ کرو:

زمانہ راہ بچ کندھاں کِجر تک چاہڑنا رہسی
کدوں توڑیں ہجر نا سیک سینہ ساڑنا رہسی
میں اپنا پیار پانا اے، سِرے نے بَل ٹُری جاساں
اُنہاں نے دیس جانا اے، سِرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، سِرے نے بَل ٹُری جاساں

پہاڑی زبان دے ہک نامور شاعر، محقق صاحب کتاب لکھاری میر حیدر ندیم ہوراں بھی خوبصورت گیت لکھے ہین ہور خاص گل ایہہ کے انہاں اپنے لکھے گیت خود گائے ہین۔ جیہڑے اج بھی آل انڈیا ریڈیو سرینگر تھیں سُن کے کناں بچ رس کہولدے ہین۔

عارف جرال عارف بھی کامیابی نال گیت نگاری دے میدان بچ ڈٹ کے کھلے ہین۔

کُند پھیری تہ ٹُری گئے نے یار میں کھلی تلی تکنی رہئی
ساری عمری نا رہیا انتظار میں کھلی تلی تکنی رہئی

پہاڑی شعروادب دے ہک شہسوار ۲۰ مارچ ۲۰۱۸ء کو اُساں تھیں ہمیشہ واسطے جُدا ہو گئے۔ مرحوم محمد مقبول ساحل اپنی تخلیقات دی وجہ تھیں ہمیشہ زندے رہسن۔ اُنہاں پہاڑی شاعری دے ہر میدان بچ کامیاب طبع آزمائی کیتی ہے۔ شاعر کوئی بھی ہووے زندگی بچ پیش اینے والا ہر واقعہ تہ تجربہ اُس کو متاثر کردا ہے۔ کنڈیاں دِیاں چُھوباں تہ پھلاں دے سائے تھیں گزر کے ہک کیفیت گیت دی شکل اختیار کردی ہے۔ ساحل ہوراں بھی بڑے دردیلے گیت لکھے۔ گیتاں بچ موسیقت معنویت تہ رمزیت لبھدی ہے۔ حیاتی دی ناپائیداری دا تذکرہ بھی گیتاں بچ کیتا ہے۔

رات ہنیری جان اکیلی دُور سجن دا ڈیرا ہے
رستہ اوکھا کہلیاں ٹُرنا پینڈا سخت بہتیرا ہے

اُس دی دُنیا ابدی دُنیا ایہہ ہک رین بسیرا ہے
رات انہیری جان اکیلی دُور سجن دا ڈیرا ہے

ساحلؔ ہوراں دا شعری مجموعہ پر چھانواں۔ شائع ہوندیاں ہی ریاستی کلچرل اکیڈیمی تھیں ایوارڈ بھی حاصل کر چکیا ہے۔ اس مجموعے بچ صفحہ ۲۲۱ تھیں صفحہ ۲۹۴ تک گیت شامل ہین۔ ساحلؔ دے گیت حیاتی دے ہر موڑ دی ترجمانی کردے ہین۔ درد دا احساس اِسطراں اُنہاں دے گیتاں تھیں ڈُھلدا اے:

کوُنج بچھڑ گئی، قسمت سڑ گئی پیار ہویا پامال
تیرے میرے راہ بچ بہہ گئے دُشمن ڈھاکے جال

یا

میری اُڈ گئی کوئل کالی وے
میری راہ گئی ڈالی خالی وے
میں کس گلشن دا راکھا نی
میں کس باغے دا مالی

اُنہاں دے گیتاں بچ منظر کشی بھی خوب لبھدی ہے۔ جیہڑا گیت نگاری دا خاص وصف ہے۔

باغاں دے بچ کوئل بولے کھٹیاں پھریا پانی
جنگل جنگل پکھنو بولن کرکے جھب مستانی
چک لے تھوڑا آٹا چاول گاگر ہور مدھانی
آ گئی رُت بہاراں والی ٹھوک چلاں دِل جانی

پرویزؔ ملکؔ غزل دے بچھے شاعر ہین۔ خوبصورت ترنم دے مالک ہین۔ اُنہاں بڑے خوبصورت گیت لکھے تہ گنگنائے ہین۔ مثالاں

کوئی گیتے سُنائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیا
دِل تھوڑا پر چائی جایاں اوہ پنچھی پردیسیاں

یا

سر توں اُڈ اُڈ جاوے چادر ململ نی
ماہڑے ہوش اُڈاوے چادر ململ نی

رتن سنگھ کنولؔ ہوراں بھی گیت نگاری دے ضمن بچ خاصا کم کیتا دا ہے۔ منظر نگاری تہ درد دا اظہار خوب کردے ہین:

پیلے پیلے موسماں دے پیلے پیلے رنگ وے
تیریاں خیالاں بچ گئیاں عمراں وی لہنگھ وے

بجھ گئے دِیئے ماہڑے نال بل بل کے
اجاں وی ہے رات باقی اَکھیاں چوٹھل کے

جسطراں پہلے ذکر ہویا پہاڑی دے غالباً ہرِ شاعرسُن گیت لکھے ہین۔ کُجھ ضروری ناں جنہاں دا ذکر نہ ہوسکیا اِس طراں ہین۔ نور محمد نور، شاہ محمد، شباب مرزا، لقمان راہی، تنویر اقبال ملک، عبدالرشید لون غمگین، عزیز ندیم، محمد یاسین لون، شیخ آزاد احمد آزاد، گورشرن سنگھ گلشن، محمد شریف غمگین، محمد صدیق احتشام پوری، ذاکر شبنم لون وغیرہ۔

مذکورہ بالا شعراء تھیں علاوہ بُچ سارے ناں ایسے رہ گئے ہوسن جنہاں دا ذکر اِس حوالے نال کرنا ضروری بندا آسا۔

آئندہ انشاء اللہ کوشش کرساں۔ اِس سِلسلے بچ وسیع مطالعے ہور تحقیق دی لوڑ ہے۔ تاں اِس موضوع نال انصاف ہوسی۔

عرشؔ صہبائی
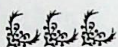
پہاڑی گیت تہ رشید قمرؔ

اک مطالعہ

اِس تھیں پہلیاں جے اَسیں جناب رشید قمرؔ درہالوی ہوراں نے گیتاں نا جائزہ رِکھناں، ایہہ گل بہوں ضروری سیئی ہونی پیئی اے جے اُنہاں نی ذاتی زندگی نے بارے بچ وی کُجھ گلایا جائے۔ کِیاں جے کسے وی فنکار نے فن نا تعلق اُس نی ذاتی زندگی نال ڈوہنگا ہی نیہہ سگوں متا ڈوہنگا ہونا اے۔ ایہہ آکھنا غلط نہ ہوسی گا جے کسے فنکار نا فن اگر منظر اے تاں اس نی ذاتی زندگی اس نا پس منظر اے۔ کسے منظر نا پس منظر فن کی پالنے پوسنے بچ ساریاں کولوں اہم کردار ادا کرنا اے۔ اُس نی زندگی اُس نے فن نال جُڑی نی ہونی اے۔ اگر اوہ فنکار شاعر اے تاں اُس نی شاعری بچ اُس نی زندگی نی شبیہہ مِلسی گی۔ ور شرط ایہہ اے جے اُس شاعر نی طبیعت بچ آمد ہووے۔ اَج نے دور بچ بہت ہی ایجے کہٹ شاعر ملنے ہین جنہاں نی طبیعت بچ آمد ہوسی، ورنہ شاعراں نی متی ساری فوج ایجی ہونی اے، جیہڑی آورد نی شاعری نال تعلق رکھنی اے۔ ایہہ الفاظ دُویاں ''شعر برائے شعر گفتن'' ورعمل پیرا ہونے ہین۔ ایہئی گل اے جے شاعری نا ایہہ دور کاروباری بنی گیا نا اے۔ آمد نی شاعری نا اثر قاری نے دِل تہ دماغ ور ہکو جئیا پینا اے، جدکہ آورد نی شاعری صرف ذہن تِکر ہی محدود رہنی اے۔ اَج نے دور بچ ایہہ سلسلہ عام اے۔ لیکن جِس ویلے اسیں جناب رشید قمرؔ درہالوی نے کلام ور نظر سٹنے آں تاں ایہہ گل باندے اشنی اے جے اِنہاں نی طبیعت بچ آمد اے۔ اِس صورت بچ شاعر خود شعر نیہہ آکھنا بلکہ شعر اپنے آپ کی شاعر کولوں آکھوانا اے۔ کسے شاعر نے اوہ شعر جیہڑے مشہور ہونے ہین، آمد نی شاعری نال اُنہاں نا تعلق ہونا اے، بھاویں اوہ کسے وی زبان نال وی تعلق رکھنے ہوون۔ اَچھو اِس تھیں پہلاں جے اسیں قمرؔ صاحب نی شاعری نا جائزہ رِکھناں، کُجھ سطراں اُنہاں نی ذاتی زندگی ور نظر باہنے ہاں۔ قمرؔ صاحب تھنہ منگ، درہال نے بسنیک ہین، جیہڑا کہ ضلع راجوری نی تحصیل اے۔ قمرؔ صاحب نی شاعری اِس واسطے وی اُلجھی ہوئی ہور موثر اے کہ اُنہاں نی زندگی پڑھائی لِکھائی نال جُڑی ہوئی اے۔ اُنہاں سُن میٹرک نا امتحان پاس کرن مگروں تاولیاں ہی سرکاری سطح ور بحیثیت اُستاد ملازمت اختیار کری رکھدی

سی۔ ضلع راجوری بچ جدوں جموں وکشمیر اکیڈیمی آف آرٹ، کلچر اینڈ لینگوئجز نا ذیلی دفتر قائم ہویاں قمر صاحب بطور ریسرچ اسسٹنٹ تعینات کیتے گئے۔ اکیڈیمی نی ملازمت نے دوران ہی اُنہاں سُن پوسٹ گریجویشن نی ڈِگری حاصل کیتی۔ قمر صاحب نی گِنتی پہاڑی زبان نے نمائندہ غزل گوشاعراں بچ ہونا اے، لیکن اُنہاں نی طبیعت گیت آلی بکھی وی مائل اے۔ غزل تھیں علاوہ اُنہاں سُن گیتاں بچ وی اک اُچا مقام حاصل کیتا اے۔ اکیڈیمی نی ملازمت تھیں اوہ بحیثیت اسسٹنٹ ایڈیٹر سبکدوش ہوئے۔ ایہہ آکھنا صحیح ہوسی گا جے اُنہاں نی زندگی پہاڑی ادب نی خدمت واسطے وقف اے۔

قمر صاحب ہور اک چنگے شاعر ہی نیہہ سگوں اک بہُوں چنگے انسان وی ہین۔ میں بِسم اللہ تھیں ای اِس گلے ور یقین رکھنا آں جے اک چنگا انسان ای چنگا فنکار بنی سکنا اے۔ اوہ فن کسے وی فن نال تعلق رکھنا ہووّے۔ لیکن اَج نے دور بچ ایہجا کھٹ ای نیہہ بلکہ بہُوں کھٹ اے۔ ایہئی وجہ اے جے اَج نا ادب کاروباری اے۔ خاص کری تہ شاعری۔ لیکن قمر صاحب نی زندگی وراس نا چھاملہ تک نیہہ پیا۔ اسیں اِس کی پہاڑی ادب نی خوش قسمتی وی آکھی سکنے آں۔ کسے زبان کی جس ویلے کوئی چنگا فنکار نصیب ہونا اے تاں زبان یقیناً ترقی نی راہ ور گامزن ہونی اے ہور ہر بکھی اِس نی ترقی ہونی اے۔ اِس گلوں قمر صاحب سُن صرف پہاڑی شاعری کی ہی اُچے مقام ور نیہہ پہچایا سگوں راجوری ناناں وی چمکایا۔ اساہڑی نظراں بچوں بہُوں ای کھٹ چنگے ہور سلجھے ہوئے ایہجے فنکار گزرنے ہین، جنہاں نی وجہ تھیں اُس جگہ نی پہچان قائم ہونی اے، جس جگہ نال اُنہاں نا تعلق ہووّے۔

جناب رشید قمر صاحب نے گیتاں نا جائزہ کھِننے ویلے اَسیں بِسمِ اللہ اِس گیت نے اِس شعر نال کرنے آں

بس اک وار مِلیاں فر پے گئے عُمر بچھوڑے
کنڈے دریاواں نے رَبّ دُو رتکر نہ جوڑے

گیت نے اکس شعر تھیں ہی ایہہ گل باندی آئی جانی اے جے شاعر کی زبان ور چنگی پکڑ اے۔ شعر بچ جس خیال کی نبھایا گیا نا اے اُس نا بیان کرن نا طریقہ چنگا ہی نیہہ سگوں بہُوں چنگا اے۔ اِتھے ''بچھوڑے'' ہور ''جوڑے'' کی جتنی چنگی طراں نبھایا گیا نا اے، اُس تھیں ایہہ گل وی باندی اشنی اے جے شاعر لفظاں نے مزاج نال چنگی طراں واقف اے۔ ''بچھوڑے'' نے استعمال نے نال ''مِلیاں'' لفظ وی تعریف نے قابل اے۔ دوئی مصرعے اتنی موزوں ہین جے اِنہاں بچ شعریت پیدا ہوگئی نی اے، جدکہ اَج نے دور نی شاعری صرف خیال تکر ہی محدود ہوئی تہ رہ گئی نی اے۔ عام طور ور شعراء حضرات فن تھیں بالکل ناواقف ہین جدکہ شعر بچ ''کہہ آکھیا'' نے بجائے ''کِسراں آکھیا'' نی اہمیت متّی اے۔ ''کِسراں آکھیا'' بچ فنی لوازمات شامل ہونے ہین۔ اِس صورت بچ شعر بچ شعریت پیدا ہون اے۔ اَج نے متے سارے شاعر

حضرات فنی خوبیاں تھیں بے نیاز ہین۔ ایہہ وی ہوئی سکنا اے جے اوہ فن تھیں واقف ہی نہ ہوون۔

اُپر ذِکر ہوئے نے گیت ناڈُوا شعر وی قاری نے دِل بچ کہر کری ہِننا اے

چِٹّے گورے ہَتّھ ماہی مہندی سچیاں آساں لاواں

ڈیکاں مِلن نیّاں کچ لال بنگاں چھنکاواں

اِس شعر نی وی جتنی تعریف کیتی جائے' اُتنی کہٹ اے۔ اِس گل نی حیرانی ہونی اے جے شاعر سُن قافیے کُتھوں ٹہونڈی ٹہونڈی آندے ہین۔ صرف ٹہونڈے ای نیہہ سگوں بہوں چنگی طراں برتیا وی اے۔ ایہہ خوبی اِس گل نا باسا دینی اے جے شاعر کی شعر نے بکھرے بکھرے پہلوواں ور چنگی پکڑ اے۔ اسیں پہاویں لکھ کوشش کراں' اِس گیت نے دُوّیاں شعراں کی نظر انداز نیہہ کر سکنے۔ ایہہ شعر تکّو

ڈک ڈک یاداں کی ماہی چھلکّن نین کٹورے

بس اک وار مِلیاں فِر پے گئے عُمر بچھوڑے

اِتھے ''چھلکّن نین کٹورے'' نی جتنی متی تعریف وی کیتی جُلے کہٹ اے۔ اِس نا ''عُمر بچھوڑے'' نال وی ڈوہنگا تعلق اے۔ گل اِتھے ہی مُکنی اے جے ایہہ شعر شاعر سُن آپ نیہہ آکھے بلکہ شعراں سُن اپنے آپ کی شاعر کولوں آکھوایا اے۔

قمّر صاحب نا ایہہ گیت وی قاری نی توجہ نا مُستحق اے

رنگاں بچ ڈولسی بہار اجّاں ہور وی

بلّیں بلّیں چڑھسی خمار اجّاں ہور وی

گیت نے اِنہاں شعراں ور غزل نا انداز اپنا اثر چھوڑ نا اے۔ اِس نی وجہ تھیں شعر نی اہمیت ہور بدھ گئی نی اے۔ ''اجّاں ہور وی'' ردیف سُن شعر زمی روں اشمان تِکر پُچائی شوڑیا اے۔ اِس گلے نا وی شک ہوئی جانا اے جے ایہہ شعر کسے غزل نا مطلع اے' حالاں کہ ایجی کوئی گل ہی نیہہ۔ اِس گلوں اَسیں آکھ سکنے آں جے ایہہ گیت نا نواں انداز اے۔ اِس سِلسلے بچ اک ہور شعر تُساں نی خِدمت بچ پیش اے۔ آوَ اسیں اِس تھیں لُطف اندوز ہوواں

راتاں نی سیاہی کی جوانی دیئی جانیاں

زُلفاں لمیریاں سنوار اجّاں ہور وی

گیت نا ہر شعر فنّی خوبیاں نال پہر یا نا اے۔ ہر شعر بچ ''اجّاں ہور وی'' سُن جیہڑی کشش پیدا کیتی اے 'اوہ تعریف نے قابل اے۔ اِس گل تھیں وی اَس نیہہ مُکر سکنے جے اُنہاں نے گیتاں بچ وی غزلیت اے۔ حُسن بیان نے نال نال شعریت وی اے' جس سنگ ہر گیت ہر شعر بچ موسیقی پیدا ہوئی گئی نی اے۔ ساریاں شعراں بچ بہوں ہی سوہنے تہ خوبصورت قافیے بَرتے گئے ہین' جس تھیں شاعر نی ادبی اہلیت نا اندازہ ہونا اے۔

جس ویلے جس گیتے ناذِکر کیتا جارہیا اے، ورنظر سٹنے آں تہ اِس شعر ورنظر آنی کھلّی جانی اے

گل ایہہ ملالاں والی تہ مُکسی
کرنے میں شِکوے شمار اَجاں ہور وے

اُپر ذِکر کیتے نے شعر بچ دُوّا مصرعہ متیاں ساریاں خوبیاں نال پُہر یا ہویا اے۔ اِس تھیں علاوہ ''اَجاں ہوروی'، جسر اں برتیا گیانا اے ہور اِس تھیں پہلیاں ''شِکوے شمار'' اِس گل نا باسا دینا اے جے شاعر کہنہ مشق شاعر اے ہور اُس کی فن ورچنگی پکڑ اے۔ اِس گلے نا ثبوت لفظاں نا چنگی طراں برتیوا اے۔ لفظاں نی نشت و برخاست اے۔ ایہہ خوبیاں عام طور ور اُردو نے اُچے پائے نے شاعراں بچ مِلنیاں رہنیاں ہین۔ اوہ وی اوہ شاعر جنہاں نا تعلق ماضی نال اے ہور شعر بچ فن کی ترجیح دینے ہین۔ قمر صاحب مبارک باد نے حق دار ہین جے اُنہاں اِس طریقے نی اپنائی رکھیا نا اے۔ اُنہاں کولوں اس گلے نی مُیدر کھنی چاہنی اے جے ایہہ خوبیاں دُویاں شاعراں توڑیں وی اَپڑان، کیاں جے ایہہ خوبیاں قُدرتی ہونیاں ہین ہور قُدرت نی امانت ہین۔ جس شاعر کی نصیب ہوون اُس نا اخلاقی فرض بنا اے جے اوہ اُنہاں خوبیاں کی دُویاں بچ وی بنڈے۔ ایہہ اک تعمیری نظریہ اے، ہور ایہہ دور تعمیری نیہہ تخریبی اے۔ انسان کوشش کرنا اے جے دُویاں کی کسراں متے تھیں متا نقصان پہچایا جائے۔

پہاویں جے لوڑ اِس گلے نی اے جے قاری نی خدمت بچ ہور وی کئی گیتاں نے شعر پیش کیتے جان، لیکن اِتھے مجبوری ایہہ آئی پیئی جے اِس اُپر ذِکر کیتے نے گیت نے اِس شعر کی نظر انداز نیہہ کیتا جا سکنا

تیریاں مُحبتاں نے لہوے سنگ رلیاں
سوُلی ور پڑھنے پیار اَجاں ہور وی

جزاک اللہ...... کہہ خوبصورت خیال اے، جیہڑا اکہ بہوں سوہنی طراں پیش کیتا گیا نا اے۔

اک ہور گیت نے اِس شعر سُن ذہن ہور دِلے کی کھولی تہ رکھ شوڑیا اے

دِل کمیا کلیجہ ماہڑا ڈولیا
رَبّ خیر کرے کاگ کھبّے بولیا

شعر بچ دُویاں خوبیاں تھیں علاوہ جیہڑا محاورہ استعمال کیتا گیا نا اے، اِس تھیں ظاہر اے جے قمر صاحب شعر آکھنے ویلے اس نے ساریاں پہلواں ورنظر رکھنے ہین ہور بہوں چنگی طراں اِنہاں کی نبھانے ہین۔ ایہہ ضروری اے جے اِتھے گیت نا پورا بند پیش کیتا جائے

دِتی کُکڑے مُنڈھیرے چڑھی بانگ وے
آساں کچیاں کی لگی گئی لانگ وے
اَکھیں دِکھ دِکھ رَستے نی تھکیاں
بُڈھی گئی مِگی سجناں نی تاہنگ وے

یاداں غمے نے بوہے کی آنی کھولیا
رَبّ خیر کرے کاگ کھبّے بولیا

شعراں بچ جیہڑی روانی اے' اوہ توجہ طلب اے۔

لوڑ تہ اس گلے نی اے جے تمام گیت اِتھے درج کیتے جان' ورطوالت نی وجہ تھیں ایہہ ممکن نیہہ۔
اِتھے وی تکّو قمر صاحب نے اک ہور گیت واخ' ایہہ وی بہوں ہی خوبصورت گیت اے ؎

ڈلاں بچ لوڑیاں میں بناں بچ لوڑیاں
جانے کُتھے ریہئی گئیاں کوُنجاں نِیاں جوڑیاں

مالیاں نے بھیس بچ باغاں کی اُجاڑیا
تِیلا تیلا کری ساہڑے آہلنے کی ساڑیا
پھل وی لتاڑے نالے کلیاں مروڑیاں
جانے کُتھے ریہئی گئیاں کوُنجاں نِیاں جوڑیاں

ساریاں گیتاں بچ ایہئی کیفیت اے۔ اِس بچ صرف حُسنِ بیان ہی نیہہ' شِدّتِ جذبات وی اے' جیہڑی قاری نے دِل کی چھنجوڑنی اے۔ اِس گیت نا آخری بند تکّو' تُس وی ماہڑی طراں قمر صاحب نے عاشق ہو جاسوگے۔ اِس کی تکّو تہ سوچو ہور اندازہ لاؤ جے جس ویلے شاعر سُن اِس گیت کی لِکھیا ہوسی گا' اُس نے اپنے دِل نی کہہ کیفیت ہوئی ہوسی گی ؎

پے گئے ہنیرے دِیتے بلنے توں رہ گئے
پھٹ نویں یاداں نے کلیجے وچ پے گئے
قمر اَساں تہوتیاں نہ زُلفاں نچوڑیاں
جانے کُتھے رہ گئیاں کوُنجاں نِیاں جوڑیاں

اِتھے اِس گل کی وی منا پیسی گا جے قمر صاحب نویں نویں خیالاں کی شعراں بچ ٹہالنے ہین۔
اِس گیتے بچ قمر صاحب سُن کیہڑے ڈھنگ نال اپنے دِلے نی کیفیت بیان کیتی نی اے۔ ملاحظہ فرماؤ ؎

ماہڑی ٹُٹی گئی اَدّھ وِچوں ڈور کہ پتنگ وانگوں ڈولنی پھراں
سُکی گیا ماہڑے لیکھاں والا باغ کہ پانی پیئی ڈوہلنی پھراں

قارئین نی توجہ اِس بکھی وی موڑناہاں جے قمر صاحب سُن لمیاں بحراں بچ وی گیت آکھے ہین۔ لمیاں بحراں نا برتیوا اُچے پائے نے شاعر ہی کر سکنے ہین۔ جسراں کہ شروع بچ ہی اِس گلے واخ اشارہ کیتا گیا سی جے قمر صاحب پہاڑی زبان بچ اک قد آور غزل گو شاعر منے جانے ہین' اس واسطے ایہہ گل باندی

اے جے اوہ فنی خوبیاں وروی اپنی چنگی پکڑ رکھنے ہین۔ قمر صاحب نے لکھے گیتاں نی اک لمی چوڑی فہرست اے۔ اِس واسطے تمام گیتاں نا حوالہ دینا بہوں اوکھا اے۔ اُنہاں نے اِس گیت نے نال ہی مضمون کی مُک چُک کرن نی کوشش کرناہاں۔

راتاں نی سیالے نِیّاں لمیاں تہ کالیاں
تیریاں اُڈیکاں ماہی اَکھاں بچ پالیاں
راتاں نی سیالے نِیّاں لمیاں تہ کالیاں
چٹ لے نی مہندی نے رنگ سارے
اِتّاں سنگ ریہئی گئیاں اوتھاں نِیّاں لالیاں
راتاں نی سیالے نِیّاں لمیاں تہ کالیاں

شاعر سُن شعراں بچ جیہڑا منظر بیان کیتا اے، اوہ منظر بیان کرنا ہر اکس نے بسے نی گل نیہہ۔ انہاں خوبیاں کی تکّی تہ قمر صاحب کی اگر اسیں پہاڑی نا نمائندہ شاعر آکھاں، تاں وی بہوں کہٹ اے۔

جِس ویلے اَساں اِس گلے نی منی ہندا اے جے قمر صاحب پہاڑی غزل نے نمائندہ شاعر ہین تاں لازمی ہوئی جانا اے جے اُنہاں نی پہاڑی غزلاں نے کُجھ شعر وی اِتھے ساجھے کیتے جان۔ لیکن اَساں اوہ شعر اِس واسطے اِتھے ساجھے نیہہ کیتے، کیّاں جے اک تہ ایہہ مضمون صرف ہور صرف قمر صاحب نے گیتاں نے حوالے نال اے، دوئی گل اے جے اِتھے گُنجائش وی کہٹ سی۔ اُنہاں نِیّاں پہاڑی غزلاں ور راقم سُن پہلیاں وی اک مضمون لِکھیا اے ہور اِنشاء اللہ اگر موقع مِلیا قمر صاحب نی اُردو شاعری ور اک مضمون قلمبند کرساں۔ اِس واسطے میں قارئین کولوں معذرت منگناہاں۔ دُعا کرساں جے قمر صاحب اِس کولوں وی چنگے شعر آکھن ہور اوہ دُوئیاں نوِیاں شاعراں واسطے رہنما ثابت ہوون۔

(اُردو تھیں ترجمہ: صفیہ رسول)

شبیر احمد خان شمسؔ
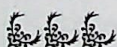
پہاڑی زبان تہ گیت

ادبی اہمیت تہ خصوصیت

پہاڑی زبان جتنی قدیم ہے اسی قدر ہک مکمل زبان بھی ہے۔ کدے بد قسمتی نال اِسدا ماضی ادبی ذخیرے تھیں خالی ہے یا زمانے دیاں انقلاباں دی نظر ہو گیا۔ صدی دے آخری ستر دے دھا کے بچ اِسدی نشو ونما دا دور شروع ہویا ہور سونے تے سُہاگ ایہہ جے اِس زبان دے بولنے والیاں سن اِس دی ترقی تہ ترویج بچ کوئی کسر نیہہ چھوڑی بلکہ جی جان لا کا رات تہیاڑ ہک کر کا پہاڑی زبان کو آہنڈ گماہنڈ دیاں زباناں دی برابری بچ آندے واسطے جو کجھ کیتا' اوہ واقع ہی قابل ستائش ہے ہور پہاڑی زبان تہ ادب نال منسلک شاعراں' ادیباں یا لکھاریاں سن سوئی تھیں کہُن کا پھال تکر تہ چوکا تھیں سرے توڑیں زبان تہ ادب تے کم کیتا ہور اَجدے وقتا بچ اسیں فخر نال زبان تہ ادب تے گل کر سکدے ہاں۔ پہاڑی زبان بچ ابتدا کدے شاعری تھیں ہوئی' سیف الملوک یا لوک گیتاں تھیں' لیکن اس کو اگا بدھیندیاں نثر تہ نظم بچ ادبی کو چھی رچی دی ہے۔ عالمی سطح تے اساں کو حالاں مقابلہ نیہہ بلکہ مقامی سطح تے پہاڑی زبان کسی حد تکر کھاڑے بچ مقابلے واسطے تیار ہے ہور اُسدے محقق' ادیب تہ شاعر انتھک کوشش بچ لگے دے ہین۔ پرا کیڈیمی خصوصاً پہاڑی شعبہ سن اپنی محنت تہ لگن نال پہاڑی تہذیب تہ ثقافت کو گُتھاں بچالیاں بچوں کڈھ کا چار چن لائے۔

کدے سچ آکھاں تہ پہاڑی دی بنیاد لوک ادب تے رکھے گئی دی ہے۔ صرف پہاڑی ہی نیہہ بلکہ دُنیا دی ہر بڑی نکی زبان دی نیں لوک ادب تے رکھے گیندی ہے۔ پہاڑی لوک کہانیاں تہ لوک گیتاں ہی آسیاں جنہاں دی نہ کوئی تدوین آسی تہ نہ ہی تالیف۔ لیکن جسلے پہاڑی زبان دی تحریک اُٹھی تہ اس دے نتیجہ بچ اوہ کم ہویا جیہڑا صدیاں تھیں پہاڑی فراموش کر کا لمیاں لتاں سُتا دا آسا۔ دُنیا دا ہک اصول ہے جے اتھا کسی بھی چیز کو پائیداری حاصل نیہہ بلکہ ہر دم بدلے رنگ کو اسیں دُنیا آکھساں۔

کنڈی' کرناہ۔ کپواڑہ

اتھا تقاضے تہ ضرورتاں انسان کو بدلنے تے مجبور کردیاں ہین۔ قدیم دور بچ کدے لوک ادب اوہ بھی جیہڑا سینہ بسینہ اگاٹُر دا آسا' زندگی ٹپدی رہیئی۔ انفارمیشن تہ کمیونیکیشن دے ذریعے نہ آسے۔ ٹیکنالوجی تہ موجودہ ذرائع وجود بچ ہی نہ آئے دے آسے۔ اسو اسطے اس پاسے کوئی خاص تہیان نیہہ دتے گیا پر ہک دور آیا جدوں انفارمیشن دے ذرائع پیدا ہوئے ہور تعلیم عام ہوئی' پہاڑی بھی اس نور تھیں منور ہوئی۔ دنیا خانے دا پتہ چلیا تہ فر کجھ کاگُرے لک بدھا۔ کیاں جے اسدے پاسا نالوں کئی قافلے منظم ہو کا میلاں اگا لنگھ گئے دے آسے۔ پر پہاڑی زبان صرف ہک بولی بلکہ پہاڑاں بچ بولے جُلنے والی ہک گُمنام اواز آسی جسدی نہ کوئی سنجان آسی تہ نہ کوئی پہچان۔ اوہ دور بھی آسا جدکہ خود پہاڑی بھی نہ جانندا آسا جے اوہ کون ہے؟ اُسدی پہچان کے ہے؟ اُسدی زبان کے ہے؟ پارمی ہے' ہندکو ہے' پونچھی ہے وغیرہ؟ اوہ خود اپنی سنجان نہ رکھدا آسا جے اوہ پہاڑی ہے' اوہ دیہاتی ہے بلکہ پہاڑی بولنے والے کو دُوّے لوک اکھیاں پھاڑ پھاڑ کا دکھدے آسے جے ایہہ کون ہے؟ لیکن جس ویلے پہاڑی زبان وادب کو سرکاری سرپرستی حاصل ہوئی تہ فر ایہہ زبان تہ ادب زندگی دیاں انہاں منزلاں تے ٹُر پیا جسدیاں منزلاں دے نشان اج اساں کو نظر این لگے ہین۔

پہاڑی زبان بچ اسو یلے ادب دیاں صنفاں بچ ہر ہک صنف تحریر کیتے گئی یا اسدے بارے کم چل رہیا ہے۔ راقم اتھا صرف پہاری گیت دے بارے بچ گل کرنی ہے۔ پہاڑی زبان بچ جیہڑے گیت لکھے گئے' انہاں بچ سماجی' لسانی تہ ثقافتی تقاضے مدِ نظر رکھے گئے دے ہین ہور انہاں کو قدیم روایت نال جوڑنے دی پوری کوشش کیتی گئی تاں جے ایہہ اوپرے نہ لگن بلکہ اندا اس طور تے پیش کیتا گیا دا ہے جے ایہہ لوکاں کو اپنے دل دی آواز لگن البتہ انہاں بچ حال دے جذبات کو پیش کیتا گیا دا ہے۔ پہلیاں اسیں تھوڑا جیا گیت دا تعارف کر کہناں تہ فر پہاڑی گیت دے نمونے ہور انہاں تے مفصل گل کرنے دے حقدار ہوسکدے ہاں۔

گیت دی تعریف کراں یا گیت کس کو آکھدے ہین' موسیقی بچ گیت سُراں دی ہک اتہجی لے ہوندی ہے جس بچ انسانی آواز شامل ہووّے تہ اوہ گیت دے بول گاوے۔ گیت گایا گیندا ہے تہ انسانی اواز جیہڑی سُر بچ ادا کیتی جُلنے' اس نال موسیقی دے آلات دا بھی استعمال کیتا گیندا ہے۔ کجھ گیت ایہجے بھی ہوندے ہین جتھاں بچ موسیقی یا ساز دا استعمال ممنوع ہوندا ہے تہ اسطراں گیت دے کُل جزویات انسانی آواز تے مشتمل ہوندے ہین۔ گیت دے بول عام طور ور شاعری تے مشتمل ہوندے ہین تہ انہاں کو ادا کیتے واسطے سُر تہ تال دا پورا احترام ملحوظ خاطر رکھیا گیندا ہے۔

گیت یا تہ ہک ہی گلوکار گاندا ہے یا فر مرکزی گلوکار نال کئی دُویاں آوازاں بھی شامل کیتیاں گیندیاں ہین' جیہڑیاں سُر چایئے تہ اسدیاں ضرورتاں پوریاں کرنے واسطے شامل کیتیاں گیندیاں ہین۔

ڈوّے گائیک عام طور تے وار وار بول یا مصرعہ دوہریندے ہین یا کدے مرکزی گلوکار دے ہم آواز سُراں کو زندہ رکھنے بچ مددگار ہوندے ہین۔

گیت دے کئی قسم ہین، جیہڑے شاعری، آواز تہ تہ خطیاں دی بنیاد تے درجہ بندی بچ ٹہالے گیندے ہین۔ جیاں لطیف گیت، کلاسکی گیت، پاپ گیت، یا فرلوک گیت وغیرہ۔

گیت دی تعریف اسطراں بھی ہوسکدی ہے جے شاعری دی محسوسات دا غنائی اظہار ہے۔ شاعری جذبیاں دے طوفاناں کو لفظاں بچ قید کرنا ہے۔ جذبیاں کو لفظاں بچ قید کرنا کوئی سکھلا کم نیہہ مگر شاعر جیہڑا لفظاں کو تخلیقی طور تے برتنا جان دا ہے اسدی مثال ترکڑی دے پلڑے تے ٹھاکے کو تولنے دی خصوصیت رکھدا ہے۔ شاعری تاثرات دی فطری زبان ہے۔ شاعری حُسنِ تخیّل تہ حُسنِ بیان دا بے ساختہ مرکّب ہے۔ لفظاں دا ترنم، اشاریاں تہ کنایاں کو اپنی چھول بچ کھہئن کا سامنے ایندا ہے۔

تخلیقی گیت تہ لوک گیتاں بچ ایہہ فرق ہے جے لوک گیت عوام دے جذبات دا آئینہ دار ہین۔ انہاں بچ عوام دیاں دلاں دیاں تہڑ کناں بسی دیاں ہوندیاں ہین۔ لوک گیتاں بچ زبان دی چُستی تہ صفائی داہر کہٹ ہی تہیان دِتا گیندا ہے۔ اِسدی وجہ ایہہ ہے جے ایہہ عوام دیاں سینیاں بچوں پُھٹ کا نکلدے ہین۔ اوہ انہاں نال اپنے جذبات دا اظہار کردے ہین۔ ایہہ اظہار کسراں ہووّے انہاں کو اس نال کوئی غرض نیہہ ہوندی۔

تاں ہی اسیں دِکھدے ہاں جے گیت بچ ڈِنگے تریڈے لفظ بھی آگیندے ہین لیکن انہاں تے کسی کو کوئی اعتراض نیہہ ہوندا۔ لوک گیت کو ایاں ہندالاصل آکھدے ہین پر پہاڑی گیت اصل الاصل پہاڑی ہی ہین۔ اِندا ماڈّہ ایہہ زبان تہ تہذیب ہے۔ پہاڑی سماجی تہ لسانی ساخت اس اندر پہُر پور ہے۔ پہاڑی گیت کو کسی دی سند دی لوڑ نیہہ۔ پہاڑی گیت کدے سینہ بسینہ اگا بدھدے رہے، نسل درنسل منتقل ہوندے رہے، پہاڑی گیت واسطے پہاڑی بحر ہی موزون ہے۔ اس بچ نظم نالوں موضوع دی کوئی پابندی نیہہ۔ اس بچ ہر طراں دے موضوعاں تے طبع آزمائی کیتی جُل سکدی ہے۔ گیت بچ محبت تہ نغمگی کُھلے مِلے دے ہوندے ہین تہ اندا مزاج اُنہاں عناصراں تے تشکیل دتے گیندی ہے جس بچ غنائیت ہوندی ہے۔ غنائیت گیت واسطے لازمی ہوندی ہے ہور ترنم، جھنکار تہ تھاپ اسدیاں خصوصیتاں ہوندیاں ہین، اسدا اپنا ہک تہذیبی مزاج ہوندا ہے۔

اِتھاں کجھ نمونے پیش ہین تہ انہاں توں اسیں ایہہ اندازہ کرسکدے ہاں جے پہاڑی گیت دی ادب تہ تہذیب بچ کتنی اہمیت ہے۔ محمد مقبول ساحلؔ دا ایہہ گیت:

تہئیاں ہوون دھن پرایا ' بڑیاں دا فرمانا
آگئی دِل دی گل بُلاں تے اَج میں نیہہ شرمانا

ہمت کر کے پھڑلے ماہڑی بنی شیر جوانا
میں تو ہڑے کہر جا نا سجناں ! میں تو ہڑے کہر جانا
توہڑا کہر ہور توہڑ اچبارہ ' ایہہ ہے ماہڑا گہنا
ایہہ کہر ماہڑے ماء پیو دا ہے ' میں نیہہ اِتھے رہنا
چھوڑدے ہُن توں لُک چُھپ مِلنا ' چھوڑدے آنا جا نا
میں تو ہڑے کہر جا نا سجناں ! میں تو ہڑے کہر جانا

اِس گیت بچ لوازمات پورے کیتے گئے دے ہین۔ غنائیت، ترنم تہ نسوانی فطرت داراز باندا کیتا گیادا ہے۔ شاعر سن پہاڑی ثقافت کو پلّے بہُن کا اس گیت دے ذریعہ اظہار کیتا دا ہے۔

اج انٹرنیٹ دے دور بچ پہاڑی ثقافت کو زندہ رکھنے دی ہک پہلی جئی کوشش کیتے گئی دی ہے۔ قاری محمد اشرف دے اس گیت کو ملاخط کرو:

چناں نہ رُس اَج نی رات وے
تیری راہ تکّاں دِن رات وے
پل پل چیتے اُو ہ نیاں مِگی گلاں تیریاں مِٹھیاں وے
ڈاکیئے کی جائی پچھنی ہاں نیہہ آئیاں تیریاں چِٹھیاں وے
ہوئی ہنجواں نی برسات وے
تیری راہ تکّاں دِن رات وے
تیرے چھوٹھے لاریاں مِگی گلیاں نے بچ رولیا
غیراں نا توں بن گیا نیہہ پہیت دل نا کھولیا
اجاں کیتی نہ گل بات وے
تیری راہ تکّاں دن رات وے

ایہہ گیت پہاڑی اصل سماج دی عکاسی دا مظہر ہین۔

ذاکر شبنم لون دا ایہہ گیت لسانی تہ سماجی طور تے اوہی ماہلیاں تہ مرگاں دا ہر تہیان کھڑ دا ہے:

پردیسی ڈھولا ٹُری چلیا ، تیرے ہجر کلیجڑا ماہڑا سلیا
مری گیئاں اُو اللہ جی غماں دے نال
اِک واری مُڑی دِکھ سجناں ، کدوں آسیں مِگی دَس سچ سجناں
مری گیئاں اوہ اللہ جی

اک دے جا نشانی میں یاد کرساں
سینے لا کے میں چن کی یاد کرساں
نالے اللہ اگے فریاد کرساں
مری گیاں اوہ اللہ جی

گیت بچ اوہ جذباتی خلفشار نیہہ بلکہ گیت بچ مِٹھا درد تہ نرم جئی خوشی سُننے والے کو جذباتی بنا چھوڑدا ہے ہور آپا داہر چھک رکھندا ہے۔ کدے زیادہ درد یا بے حد خوشی دا اظہار بیاں کیتا جُلے تہ اوہ جلدی طبقاتی گیت بن گیندا ہے۔ اسطراں دا ہک گیت فدا گلزار سن لکھیا دا ہے:

توں ہک واری نیڑے آ
خالی دل بچ ہے تو ہڑی جا
دل دیا اوہ محرماں
دور ماہڑے تھیں توں نہ جلیں او
سدھی راہ توں کدے نہ پھُلیں او
نہ دئیں توں مکو ایجی سزا
دل دیا اوہ محرماں

اس گیت دی سادگی تہ نرمیاش عام سامع یا قاری دے دل کو چھٹ بچ قابو کر کہندا ہے۔ انسانی جذبات نال رلدی مِلدی گل اوہ تاولیاں ہی قبول کر کہندے ہین۔

خوش دیو مینی دا ہک گیت ہے جس بچ تاریخی واقعیاں کو اج دے دور نال جوڑ کا مغلاں دی خوش مزاجی تہ حساس طبیعت داہر اشارہ کردیاں ہوئیاں پہاڑی سماجی تہ تہذیبی طور تے رونق لیندے ہین:

کشمیر نی سیل کرائی دے مکھنا' مغلاں آلے رستے
امری سیو کھلائی دے مکھنا' مغلاں آلے رستے
مغلاں آلے رستے سُنیا یار مِلن سنگ یاراں
نالے لاون رونق میلے نالے موج بہاراں
دِل نی موج کرائی دے مکھنا' مغلاں آلے رستے
چندی مڑھ نے قلچے' ستو ہونے بہُوں کرارے
نالے شِنگر چھم سوہنے تکساں نال تواہڑے
نوری چھم دہسالی دے مکھنا' مغلاں آلے رستے

پر گلی نی مرگے اندر ہر پاسے پُھلکاری
موجاں ہوسن سنگ تواہڑے میں صدقے میں واری
مرگاں ڈیرہ لائی دے مکھنا، مغلاں آلے رَستے

میں اتھاں عرض کراں جے اس گیت بچ مِٹھا مِٹھا درد بھی ہے تہ خوشی دی اوہ لہر بھی ہے' اسواسطے ایہہ عام پہاڑی زبان بولنے والے کواپنے جذبات لگدے ہین۔ راجہ نذر بونیاری دا ایہہ گیت جس بچ معاشرے دی تصویر صاف دسدی ہے' ایہہ بھی دِکھ کہنو:

ڈوہنگا لکیا ہے دِلا بچ تیر وے
ماہڑی سڑ گئی ہے تقدیر وے
ماہڑے دِلا دیا محرما!
دَہس ماہڑی ہے کے تقسیر وے
اسیں اِتھا تہ تُسیں کشمیر وے
ماہڑے دِلا دیا محرما!
آ سپنے ماہڑے کو چیر وے
ہے اِس بچ بھی توہڑی تصویر وے
ماہڑے دِلا دیا محرما!
تُرٹے والی ہے ساہ دی زنجیر وے
ہُن چلدی نہ کوئی تدبیر وے
ماہڑے دِلا دیا محرما!
جِند جان ہوگئی ہے لیر ولیر وے
آ کا انہاں لیراں کو سیڑ وے
ماہڑے دِلا دیا محرما!

گیت بچ دل دی گل کرنی ضروری ہے عام انسان دا درد بیان کرنا لازمی ہے۔
پرویز ملک دا ایہہ گیت جس بچ اوہ چھپیا دُکھ لفظاں دے ذریعے بیان کیتا گیا دا ہے جس ہر ہک آدمی کو واسطہ پیندا ہے:

دِل دِلدار منگے
آجا تیرا پیار منگے
پل پل کرے اُڑیاں
ساون لایاں چھُڑیاں

دوُر پپیہا بولے
درّد پرانے کھولے
تن سنگ من ڈولے
بیری ایہہ جگ بولے
لکھ لکھ بولڑیاں
ساون لایاں چھڑیاں
زُلفاں سنوار نی آں
پکھنو اُڈارنی آں
آلے پئی مارنی آں
صبر قرار نیہہ آں
کھلی گیاں ہتھکڑیاں
ساون لایاں چھڑیاں

پہاڑی بچ لکھے گئے دے ایہہ گیت پہاڑی لوک گیتاں دے کافی نیڑے ہین۔ اِندی ہئیت تہ ساخت مکمل پہاڑی ہے۔ ایہہ زبان کسی دُوّے دی لے تہ بحر دی محتاج نیہہ ہے ہور نہ ہی الفاظ تہ موضوع دی' البتہ ایہہ کدے عام سامعین تکر پہچ گچھے تہ فر اس کو چار چن لگ گیسن۔

محمد امین ظفر دا ایہہ گیت غنائیت دی ہک اعلیٰ مثال ہے۔ اس بچ نسوانیت بھی ہے' اس بچ سُر بھی ہے۔ پہاڑی بچ اسیں جس کو آکھساں لٹکا بھی ہے معنوی لحاظ نال بھی پہاڑی سماج دا عکاس ہے ملاحظ کرو:

اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
دِن راتیں راہ تکاں کھولی کے میں باریاں
یاد تواہڑی سجناں کدے وی نہ پُھلیاں
کھان ، پِپن ، چین پُھلّے ، مینڈھیاں ایہہ کُھلیاں
دَسّی آ وے سوہنیاں کی ماہڑیاں اوہ زراریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
توں ماہڑی جند جان توں ماہڑا یار نی
توں گیا چھت میں بیٹھی بازی ہار نی
تکاں نین سوہنے تواہڑے زُلفاں پیاریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں

صبرے نا پیالہ ماہڑا پہریا اے ڈُھلسی
پہیت ایہہ سارا چتاں چھپیا نا کُھلسی
تواہڑے پِچھے سوہنیاں میں چھلیاں خواریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں

کبوتراں ہتھ سنیا جو لنے دی پرانی روایت ہے۔ اپنیاں عزیزاں تہ سجناں دیاں راہواں تکنیاں، دور گئے دیاں یا بچھڑے دیاں دا ہرتہیاں، زندگی دے اوکھے تہ کتڑ بیڑے راہ جیہڑے ہک سیت بھی چین تہ سکون دا ساہ نیہہ کہنن دیندے، ایہہ گیت بھی پہاڑی معاشرتی تہ تاریخی روایت کو سامنے رکھ کا لکھیا گیا دا ہے۔

شفیق عارشؔ دا ایہہ گیت دکھو، جس بچ درد، غم، دُکھ تہ فریاداں ہین۔ اس گیت بچ شاعر ہک فنکارانہ مہارت نال ہک پہاڑی نسوانی فطرت کو اسطراں بیان کردا ہے جے جیاں گیت بچ جان پئے گیندی ہے۔ محبت تہ پیار دا اوہ جذبہ جیہڑا اس سماج دِی علامت تہ سنجان ہوندا آسا۔

سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
اینویں نہ تڑفا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
ماہڑے اوہ نین شتابی بس غم نیاں تصویراں
درداں سنگ سینہ چھلنی ارمان ہوئے نی لیراں
سب خواب ماہڑے کیوں ٹُٹے سڑیاں کیاں تعبیراں
تاریا سرغی نیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
میں باہر منڈیرے کھل کے کچر ہک بال سنواراں
ہر روز سویرے شامی اینویں ہی کاغ اڈاراں
اکھیاں نی تہیوی تھکی بے چین دلا نیاں تاراں
پردیسی راہیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

غنائیت نال پہر پور تہ روزمرّہ دی بول چال نال رلدا ملدا ایہہ ہک پہلا جیا گیت ہے جس پڑھنے تہ سُننے دے کنیاں کو ہک مزا تہ لُطف ایندا ہے۔ ایہہ گیت ذاکر شبنم لون دا لکھیا دا ہے:

آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
سُہک سُہک تیلا ہوئی پیلا ہویا رنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے

دو سال دو مہینے چار دن ہوئی گے
ڈُبلی ڈُبلی اتھروں چھولی ماہڑی تہوئی گے
نہ کوئی کناں بالی نہ باہواں بنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے

اُڈیک تیری کیچر اک رکھساں گی چن وے
چھیتی کہر آجا ہُن واسطہ ہے من وے
مِگی چھوڑی غیراں دا تو کریاں نہ سنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے

بچھوڑے دی مار کتنی سخت تہ ڈاہڈی ہوندی ہے۔ انساناں کو اندروا اندر ہی کھا مکا کا چھوڑ دیندا ہے۔ اس بچ صرف اتھرواں دیاں سوغاتاں تہ صلہ ہوندا ہے۔ ہتھ کے ایندا ہے، اوہ اس کولوں پچھو جسدا کوئی بچھڑ گیا دا ہوندا ہے۔

رشید قمر دا ایہہ گیت پُر مغز تہ ڈوہنگیائیاں نال رچیا بسیا دا ہے۔ اس بچ گیت دی چاشنی ہے تہ نال ہی غزل دا سرؤر ہے۔ اس بچ کدے ہک پاسے تڑفدی جان ہے تہ دُوے پاسے ہسدے زخم ہین:

پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی رہ گئیاں
سُسراں چوں کِرچاں میں تالی تالی رہ گئیاں
پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

آپے وی نہ آیا کِسے ہتھ وی نہ پیجھیاں
رنگاں نیاں رانجھاں ایویں پالی پالی رہ گئیاں
پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

ٹُہلی آئے رُتاں سنگ پتراں نے قافلے
پُھلاں نیاں یاداں سبھے ٹاہلی ٹاہلی رہ گئیاں
پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

سہرے نیاں تاراں لگے بال جنڈاں رہ گئے
جفر ایویں ہجراں نے جالی جالی رہ گئیاں
پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

سنگڑواں نی رات کوئی آہلنا نہ آسرا
ساساں نے چراغ راہواں بالی بالی رہ گئیاں
پیچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

سُسراں چوں ،کر چاں، تالنیاں کوئی اسان کم نیہہ رنگاں دیاں ریجھاں، ریجھاں ہی رہ گھن فر انسان دی ساہ ٹُردی رہوے۔ ہک مصرعہ ''ٹھلی آئے رُتاں سنگ پتراں نے قافلے،'' کشمیر دے مو سماں تہ طبیعتاں دی عکاسی داغمّاز ہے یا ''لمّے بال جنڈاں رہ گئے'' ''ساساں نے چراغ راہواں'' تہ اجاں ساہواں کوسیاں'' جیاں لفظاں سن اس گیت کو بہتریں گیت بنا چھوڑیا دا ہے۔

خوش دیو مینی دا ایہہ گیت جیہڑا ہک پہاڑی دی محبت تہ اُلفت کو بیان کردا ہے۔ ہک پہاڑی دی محبت، وفاداری، جوان مردی غیرت مندی تہ نڈری، بانکا پن، رونق پہُر یا چہرہ، بڑے تھیں بڑا دُکھ جھلنے دی قوّت تہ برداشت، ہک پہاڑی مددگار دے طور تے بھی اس گیت بچ شامل ہے۔

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، تیرے باجھ کِیاں جینا
تیرا چن جیا مُکھڑا، تواہڑا پہاڑ جیا سینہ
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، برفاں پہاڑ ملّے اتیراں
اساہڑے نین مِلے اتیراں، اساہڑے دِل رَلے اتیراں
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، ٹھنڈی چھاں چناراں نی
جیکر سنگ ہووّے تیرا، فر ہے موج بہاراں نی
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، متھے نُور تیرے چمکے
چِٹّا دُدھ تیرا صافہ، شملہ موراں ور لمکے
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، مِٹھے درد دِلاں آلے
ڈونگھے سل اَساں کھادے، ڈونگھے پیار اَساں پالے
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، تیری ٹور نرالی ہے
پٹّی پھمناں والی ہے، سٹّی شاماں والی ہے
تیرے باجھ کِیاں جینا

ماہڑے پہاڑ نیا ٹھولا، کالجے اڑک جُدائی نی
تیرے باجوں میں چھڑکاں، پے گئی چڑک جُدائی نی
تیرے باجھ کِیاں جینا

پہاڑی گیتاں نچ لچک بھی ہے، سرور بھی تہ ثقافت بھی ہے ہور درد تہ غم دا بیان بھی ہے۔ قاری محمد اشرف دا ایہہ گیت جس نچ درد و غم بھی، گلہ شکوہ بھی ہے، پیار دیاں گلاں بھی ہین ہور ہجر دی داستان بھی ہے، گلگوٹو بھی ہے تہ کھلی فضا بھی ہے۔

پُھلیا قول قرار ماہڑا دِلبر جانی
اَکھیاں ہویاں چار بے قدراں قدر نہ جانی

اَتھروں اَتھروں رونی آں میں
غم نے ہار پرونی آں میں
ہُن توں دُور نہ جایاں اڑیا
ڈاہڈی دُکھیا ہونی آں میں

جس سنگ ہویا پیار اوہ ماہڑا دِلبر جانی
اَکھیاں ہویاں چار بے قدراں قدر نہ جانی

گیت ہجر نے گانی آں میں
اَج ڈاہڈی پچھتانی آں میں
حالت جیہڑی ماہڑی ہوئی
دَسنے تھیں شرمانی آں میں

رُسّی سو سو بار ماہڑا دِلبر جانی
اَکھیاں ہویاں چار بے قدراں قدر نہ جانی

بہلا واپس آیاں اڑیا
ہور نہ توں تڑفایاں اڑیا
اشرفؔ نازک دِل ہے ماہڑا
سجری چوٹ نہ لایاں اڑیا

کری بہوں بڈھیار ماہڑا دِلبر جانی
اَکھیاں ہویاں چار بے قدراں قدر نہ جانی

حیلے تہ ہاڑے، فراق تہ درد کو اس گیت نچ خوب بیان کیتا گیا دا ہے۔

محمد آزاد خان دا اک گیت پیش ہے جس نچ اُلفت توں رکھن کے جذبۂ محبت تکر فریاداں تہ دِل دیاں حالتاں دا بیان ہے:

دِن لگدا نیہہ تہ رات لگے سال
اوہ چتاں آکے توں دِکھ ماہڑا حال

دِل کو ماہڑے لیراں لیراں کیتا اِس فراق
فِر بھی سمجھیں پیار ماہڑے کو سجناں توں مذاق
دؤر ہے سوہنی کولوں کِیاں مہیوال
اوہ چناں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال

پاگل سمجھے پتھر مارے دُنیا ایہہ دیوانی
لگ گئی ماہڑے دِل کو سجناں ہجر توہڑے دی کانی
جینا بھی ہُن ماہڑا ہویا ہے محال
اوہ چناں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال

سجدے کراں مُڑ مُڑ چُماں جاء میں وصلاں والی
رَب دے در توں منگاں تگو بن کے اَج سوالی
مُر مُڑ کراں اُس رَب اَگے یارو ایہئی سوال
اوہ چناں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال

لیلیٰ مجنوں دے قصے کو اتھاں گیت دی صورت بچ پیش کیتا گیا دا ہے۔ فراق سن دِل کو لیراں لیراں کیتا' فِر بھی یار پیار کو مذاق سمجھدا ہے۔ سوہنی تہ مہیوال دی جدائی دا درد بیان کیتا گیا دا ہے۔ گیت کا رسن محبت بچ دیوانے کو پتھر مارنے داذکر کیتا دا ہے۔ دِل کو ہجر دی کانی لگ گئی دی ہے ہور وصلاں والی جائی کو چُمنا تہ اس کو سجدے کرنا۔ اِس گیت بچ آخر کار لکھاری رَب دے در تے وصل دی دُعا منگنے واسطے پُکھر رہندا ہے۔

پہاڑی گیتاں بچ صرف وصل تہ جدائی دا ہی ذکر نیہہ بلکہ مختلف موضوعات بیان کیتے گئے دے ہین۔ پرویز ملک ہوراں دا اک ہور گیت نمونے دے طور تے پیش خدمت ہے:

سب جگ تھیں نیاریاں پیاریاں
شاناں ماہڑے دیس نیاں
آپے رَب نے اُگائیاں پھل کاریاں
شاناں ماہڑے دیس نیاں

اِسنی شان نرالی لوکو
پھلنی ڈاہلی ڈاہلی لوکو
چار چوفیری رونق اِتھے
ہر چہرے پُر لالی لوکو

اِتھے مارنیاں چڑیاں اُڈاریاں
شاناں ماہڑے دیس نیاں

ہر مذہب نا مان ہے اِتھے
گیتا تہ قرآن ہے اِتھے
ہندو ، سِکھ ، عیسائی کوئی
کوئی مسلمان ہے اِتھے

رہن جینیاں محبتاں اساہڑیاں
شاناں ماہڑے دیس نیاں

یاراں نے ہاں یار البیلے
سجناں نے اَس سجن پکّے
میلی اَکھ نہ کریو کوئی
دُشمن نے اَس دُشمن پکّے

اَساں رکھیاں نے پوریاں تیاریاں
شاناں ماہڑے دیس نیاں

اس گیت بچ ہک نواں تہ عوامی ہور حُب الوطنی تہ پہائی چارے دے درس دی خوشبو اینْدی ہے۔ اُس محبت دی جیہڑی کجھ سال پہلیاں اسدے سماج تہ معاشرے دا حصہ آسی، بلکہ سماج تہ انسانیت دی بنیاد تے کھلتی دی آسی۔ اج مادی دور بچ انسان تہ نہ رہیا بلکہ اپنے مفاد تہ مطلب پرستی اِسدا دین تہ تہئرم بن گیا۔ خود غرضی سن اس کسی بڑے اڑ دھانا لوں نیگل رکھدا، لیکن گیت دی اوہ مہک حالاں تکر معصوم زندگی کو ہک نویں جلا بخشدی ہے۔ پہاڑی گیتاں بچ رکھلدے پُھلدے موضوع تہ مواد بھی ہے ہور پہاڑی لے تہ ترنم بھی ہے۔

گیتاں

رشید قمر......
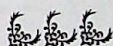
میرے پَر پَت جھڑ نے پتّر
پنکھ تیرے رنگاں نیّاں لاراں
موسم نی پہُر لمّی ڈاری
آ وصلاں نی نظر اُتاراں

گُتّاں نے بَل کھلّی جاون
تت تہُپّاں نے پہُلّی جاون
جُل چُتاں پھُل ، سُچیاں تہاراں
آ وصلاں نی نظر اُتاراں

ساہ وِچ ترکھے کنڈے سرکّن
اکھیں یاد نے اَتھروں ڈِلکّن
ٹاہلی بہی اک رات گزاراں
آ وصلاں نی نظر اُتاراں

روز ہوا سنگ پہُیجاں ناپاں
لیئی اچھیاں سونے نیّاں چھاپاں
باغاں مُڑ فِر پکھنو چاراں
آ وصلاں نی نظر اُتاراں

تھانہ منگ، درہال۔راجوری

ٹہاکے جاں بس تیرے خیالاں
سِکڑے پُتناں تہ چِکھی بالاں
اَچھ ماہی دوئے چول[۱] سماراں
آ وصلاں نی نظر اُتاراں

آ تُنگاں بِچ چھپیاں لُگاں
لوے نور نے پُچھے ٹُہگاں
تگُی جِتاں میں آپے ہاراں
آ وصلاں نی نظر اُتاراں
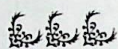
❦ ❦ ❦

۱؎ چاول

رشید قمر

چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے
پھلی نی رویل نے کیارے تگی ڈیکنے

آساں پہری شام رانجھاں پالی پالی رکھیاں
چپہ چپہ راہے بچ اکھیں بالی رکھیاں
چاہتاں نی لوہ نے منارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے

تیرے لئی گہلاں ماہی تلی لائی سوتیاں
بیہڑا پورا لمیا میں پہڑیاں وی پوچیاں
جالیاں چ پھسے کچے گارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے

ٹر پئیاں تہنداں باگاں موڑی لیاں سامناں
نکے نکے اوس تلے نیل کدوں آوناں
سترے نی مہک بہکاں ٹہارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے

برفیلے موسماں لئی شال آنی لئی جا
ہجراں نے گیت سُر تال آنی لئی جا
دلاں وچ تاہنگاں نے شکارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے

روسیاں مریسیاں چ بہل کتھوں لوڑسیں
لنگھی گئی زندگی نی ریہل کتھوں موڑسیں
ساہ چھنگے سود نے ادھارے تگی ڈیکنے
چن تگی ڈیکنا ' ایہہ تارے تگی ڈیکنے

رشید قمر

بنّاں تیرے نیّاں جھیاں لکڑاں
سُچیاں اَکھیں بچ تُہوں چرنا
کالکھ گوری بانہہ ور ڈُہلنی
پلکاں روں پئیا کجلا ترنا

راتی کلی کوئی پُھل جاوے
مہک تیرے جسماں نی آوے
خوشبو ڈُبیاں من نئیں پہٗرنا
سُچیاں اَکھیں بچ تُہوں چرنا

کُھم پکاں سنگ ہولاں[1] چھُساں
تیرے خیال کی رَستے دَہساں
کہلیاں کھاواں دِل نئیں کرنا
سُچیاں اَکھیں بچ تُہوں چرنا

ہَتھ، موہنڈے ور چھالے لبّھن
کشٹ تیری نے پالے لبّھن
خاب دکھاں لہو بدّل بہٗرنا
سُچیاں اَکھیں بچ تُہوں چرنا

پردیساں بچ زر کی پھوکاں ؟
کل مکہلے کہٗر کی پھوکاں
موسم ترسن وصل نیہہ سرنا
سُچیاں اَکھیں بچ تُہوں چرنا

---

[1] اِتہانا‌ں

سِل ور ٹھکی ساٹیاں کھاساں
عیدی ور وی ٹاکیاں لاساں
مُڑ ماہی ہُن دِل نئیں جرنا
سچُیاں اَکھیں بچ تھُوں چرنا

ایہہ پتنگ نے پیچے ہونے
خاب غریباں بیچے ہونے
قمؔر کفیل نیہہ فارغ کرنا
سچُیاں اَکھیں بچ تھُوں چرنا

رشید قمر

پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
ٹُسراں چوں رکرچاں میں تالی تالی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
آپے وی نہ آیا کِسے ہتھ وی نہ پہئے جیاں
رنگاں نیاں ریجھاں ایویں پالی پالی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
ٹُہلی آئے رُتاں سنگ پتراں نے قافلے
پُھلاّں نیاں یاداں سبھّے ٹاہلی ٹاہلی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
سہرے نیاں تاراں لمّے بال جنڈاں رہ گئے
جفر ایویں ہجراں نے جالی جالی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
سنگڑاں نی رات کوئی آہلنا نہ آسرا
ساساں نے چراغ راہواں بالی بالی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں
اَجاں اَکھیں کُھلیاں نے اَجاں ساہواں کوسیاں
آجا ماہی حادثے میں ٹالی ٹالی رہ گئیاں
پہچ گئیاں بنگاں بانہواں خالی خالی رہ گئیاں

رشید قمر.......

کونجاں اُڈیاں تہ بول گیاں بولی با بلا
ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈولی با بلا

نیل خوشیاں نے رنگاں نیاں لاراں تازیاں
سدا بہیڑے بچ رہن ایہہ بہاراں تازیاں
پُھلاں نال پہڑی رہوے تیری چھولی بابلا
ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈولی با بلا

کچے میٹے نے چُلہے تے کنداں رہ گئے
تیرے کوٹھے ور کھلرے خیال رہ گئے
چوڑ چُپ چُپ یاداں نی پھرولی بابلا
ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈولی بابلا

راتی تاریاں کی دکھساں تہ لیکھ بولسن
میرے گیتاں بچ درداں نے سیک بولسن
اَگ ہجراں نی جدوں وی گرولی بابلا
ساہڑی ٹوریاں دُعاواں سنگ ڈولی بابلا
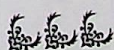
رشید قمر......

بس اک وار مِلیاں فِر پے گئے عمر بچھوڑے
کنڈے دریاواں نے رَب دوُر تکر نہ جوڑے

چٹّے گورے ہتھ ماہی مہندی سُچیاں آساں لاواں
ڈیکاں مِلن نیاں کچ لال بنگاں چھنکاواں
ڈک ڈک یاداں کی ماہی چھلکن نین کٹورے
بس اک وار مِلیاں فِر پے گئے عمر بچھوڑے

بے سُد رانجھاں بچ اساں گز گز بال بدھائے
دُدھ دریا تھو کے نویں ریشم ہار سُکائے
شاماں ترس گیاں کر کنگیاں ٹہلنے نہ چھوڑے
بس اک وار مِلیاں فِر پے گئے عمر بچھوڑے

جہلم نے ساحل میں چن[1] سنگ رات گزاراں
اکھیاں نے بال دیتے تیرے خاواں نظر اُتاراں
منتاں من رکھنی ماہی فیر شکاراں موڑے
بس اک وار مِلیاں فِر پے گئے عمر بچھوڑے

[1]......چاند

رشید قمر

لمّے بال تھوئی کِسے سنوارے تہ شاماں شرمان لکیاں
چن کھلتا سی جہلماں کِنارے تہ لہراں مچلان لکیاں

بائیں گوریاں تہ بنگاں کچ ساویاں روپاں نی پرہت ڈولنی
رنگ پُھٹ پھُٹ مارنے اُڈاریاں تہ موسماں نی نیت ڈولنی

اُلّی آئے اَسمانوں چن تارے جے زُلفاں لہران لکیاں

اَکھیں ڈوہنگیاں چناب نیاں لہراں تہ آسے پاسے لال ڈوریاں
ہرے سوٹ وِچ پری آئی کِدھروں دِلے وِچ کہن گوریاں

تہُتیاں منگاں وِچ چڑھنے نی نسارے تہ سدھراں ستان لکیاں

کوئی پلے بچ ہوئی گیا میرا میں سمجھاں مخول ہوگیا
پینڈا سینکڑے کوہاں توں لمیرا کِیاں کری کول ہوگیا

ریتاں پانیاں نے دیئی چھلکارے تہ ایویں سرچان لکیاں

کِسے پیار نا پیغام کوئی پہچیا جگ سارا چھوٹھ مارنا
اَساں پچھیا ہواواں جدوں لنگھیاں کوئی نہ سی خط ڈارنا

ہے سی کچیاں خیالاں نا دھسارا تہ یاداں تڑفان لکیاں

رشید قمرؔ
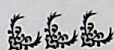
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
تیریاں اُڈیکاں ماہی اَکھیں بچ پالیاں
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
چٹ لے نی مہندیاں نے رنگ سارے پتھراں
اِتّاں سنگ ریہئی گئیاں اوٹھاں نیاں لالیاں
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
تہوئی تہوئی بیٹیاں کی بنگاں لئی رکھنی
آجا ماہی لے کے نالے سونے نیاں بالیاں
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
آئی سی بہار آ کے بیہڑے بچوں لنگھ گئی
سُکّی گئیاں یاداں بچ پھلاں نیاں ڈالیاں
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
کئی چن چڑھے کئی شاماں ایویں پے گئیاں
کھکھر تلوسے اَساں عُمراں نی گالیاں
راتاں نی سیالے ڑیاں لمیاں تہ کالیاں
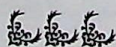
ڈاکٹر صابر مرزا

جنت جیئیا تگی بنائی بہار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

تارے ٹھمکن اسماناں پُر تہرتی ڈوہلے چاننیاں
آلے دوالے رنگاں نی لشکار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

چھ رنگاں نے خاب سنواراں سیئی تہ نیندر نے بچ
اکھ کھلے تہ ست رنگا سنسار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

تازہ رُت نے اِس بوٹے پُر کہئی کاگ پیہئے کھیڈن
پھل پتاں تہ کلیاں کی سرشار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

ہندوستان دِل دِلی جِس نا، سِر اُس نا سُچا کشمیر
مُنہہ متھے پُر اللہ نا انوار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

آس پنہرے جے رَستے سدھن صابر کہڑی نہ لا اَج دیر
بانڈی پور تہ وانگت سوہنا لار تکّاں میں وطناں جی
سنگ تواہڑے ہر موسم بچ پیار کراں میں وطناں جی

ڈاکٹر صابر مرزا

پُھلاں بیچ رکھیا اے' ڈاہلی ڈاہلی رکھیا
آساں نا ایہہ دِیا اَساں بالی بالی رکھیا

اُچیاں پہاڑاں نالے ماہلاں تھیں چرائی تہ
زندگی نے کچے تیراں سالاں تھیں بچائی تہ
چودھویں نے چناں تگی پالی پالی رکھیا
آساں نا ایہہ دِیا اَساں بالی بالی رکھیا

رکھیاں توں چیتے ماہڑے نویں نویں رنگاں بچ
ہَسی تہ ہسایاں مِگی زندگی نے سنگاں بچ
یاداں نا ایہہ سونا اَساں ڈاہلی رکھیا
آساں نا ایہہ دِیا اَساں بالی بالی رکھیا

نویں ساوے گیتاں نی توں رِم جھم سُنی جا
پہاڑاں نیے جوگنے توں جوگی پھل چُنی جا
ماہڑے ساہواں چناں تگی تالی تالی رکھیا
آساں نا ایہہ دِیا اَساں بالی بالی رکھیا
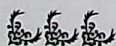
شاہبازؔ راجوروی

شہر نے اُتھروں اَج وی ڈُہلّے
قدمیں قدمیں خاب ہین پُہئلّے
میں کے رَسلے گیت لِکھاں

ہُن بستی وِچ خوف ہین جاگے
روز ہی ٹُٹّن جین نے تہاگے
لہو بِکنے ہین مُل بے مُلّے
میں کے رَسلے گیت لِکھاں

ہُن سرگی کوئی ہَسنی نیہہ ہے
شام نی رونق بسنی نیہہ ہے
ڈر وِچ ڈُبےّ سب کہئر گُلّے
میں کے رَسلے گیت لِکھاں

چِمناں ، چمناں قہر اَن بہرنے
پھلاں اُپر زہر اَن ترُنے!!
چمبےّ سُک تہنتھورے پُھلے
میں کے رَسلے گیت لِکھاں

بستی وی ہُن ہے پردیس ہی
روز مسافِر ڈرنا رہسی
بدّھے پتّھر کُتےّ کُھلّے
میں کے رَسلے گیت لِکھاں

❦❦❦

......بہروٹ، تھنہ منڈی۔ راجوری

شاہبازؔ راجوروی

توں بول چمبے نیے لرزے بول
اُساں رولے اتھروں تیرے کول
توں بول چمبے نیے لرزے بول

پُھل تیرے ہین ہَسنے منیّا
دِل چین ہین کھسنے منیّا
ہُن اَتھروں ماہڑے تول
توں بول چمبے نیے لرزے بول

ایہہ خوشبو کھلری بولنی ہے
دِل دُکھیا اِسراں پھولنی ہے
توں تاہنگاں میریاں نالے جول
توں بول چمبے نیے لرزے بول

ایہہ درد ، مُصیبت کس نے ناں؟
ایہہ دُکھ نی چارے پاسے چھاں
رکیاّں تہئرتی ور ہین کھول!
توں بول چمبے نیے لرزے بول

رکیاّں چُپ ہیں درد بنڈانی نیہہ
ایہہ پہار اساہڑے چانی نیہہ
ایہہ سَنگل توں چیبھ نی کھول!
توں بول چمبے نیے لرزے بول

میں پچھساں روز سوال تگی
دِل سَلّنا میرا حال تگی
دو اتھروں توں وی آنی ڈوہل
توں بول چمبّے نیے لرزے بول

توں خوشبو میں ہاں سوچ چھڑی
اَس چینے دوِیے کھڑی کھڑی
کوئی کُرنا نیہہ ایہہ پرچول
توں بول چمبّے نیے لرزے بول

ایہہ اتھروں میرے ہین پیِراں پہئار
ایہہ خوشبو تیری وی نَس ہار!!
ایہہ تہئرتی منگنی روز تمول
توں بول چمبّے نیے لرزے بول

اَس شاہباز اُداس فقیر
منگنے ہاں اک سبز لکیر
کَن پۓ نی ماہڑے بول؟
توں بول چمبّے نیے لرزے بول

توں بول چمبّے نیے لرزے بول
اَساں اَتھروں رولے تیرے کول
توں بول چمبّے نیے لرزے بول

شاہباز راجوروی

گُھنگھیے اوہ گُھنگھیے کُھتے تیرا آہلنا
آہلنے نا پہئیت اُڑیا دِلے کی سمہالنا
گُھنگھیے اوہ گُھنگھیے کُھتے تیرا آہلنا

آس پہئیڑی پینڈیاں تھیں نیہہ ہے کدے تھکنی
بوہے بوہے آنی جانی رہسیں کیاں تکنی
لنگھی جاسی رُت سوہنی توں ہی رہسیں چھکنی
دِنے راتی تگی رہسی دُکھ ایویں بالنا
گُھنگھیے اوہ گُھنگھیے کُھتے تیرا آہلنا

پھگنے نی پُملیاں دین مِگی آلے او!!
رَجی رَجی اَج توڑی درد سارے پالے او
بن سارا شونکی سدنا ہے نالے او
ہُن کیہڑی ڈالیاں کی پانی دے ہی ہے پالنا
گُھنگھیے اوہ گُھنگھیے کُھتے تیرا آہلنا

اِتھے اُتھے جِتھے جاسیں دِل پہئیڑا نسنا!
کَدے رون خوشیاں تہ کَدے غماں ہسنا
بے لگامی جئی سواری ، راہ کیہڑا دَہسنا
گُھٹیں گُھٹیں زہر سارا سنگیوں ہے ٹہالنا
گُھنگھیے اوہ گُھنگھیے کُھتے تیرا آہلنا

شاہباز راجوروی

نہ کوئی تقدیراں بنڑے نہ کوئی تدبیر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر

نہ پُھلاں نے رنگ انوکھے نہ خوشبو نے ہبکار
کُجھ لکیراں ہوَن سوَلّیاں بدلَن کُجھ آثار!
کس نے عملوں کس نی گلوں ہونی ہے تاثیر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر

کُجھ پُھلاں نے ہَس ہَس مارے کُجھ دِلے نی لوڑ
سوہل خوشی نی پلّے پھلنی ہسنی روہ توں توڑ
میں خاباں نے بوہے کھولی ڈیکاں سبز لکیر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر

سب کُجھ مَنّی ہتھو ہتھی بدلَن رنگ نظام!!
دو کھڑیاں نے سارے رِشتے تاہنگاں نے پیغام
نہ سمجھاں ، نہ سمجھاون ہووَن ڈوہنگے پہئیت فقیر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر

اِس تہئرتی ور اِیاں ہی رہسن تُھپیاں چھاماں نال
مورکھ سوچے نہ کر تاول تکّنا جا جنجال
ایہہ کیہڑیاں شہباز غنیمت اُس یادے نے چیر
دیر سویرے آپے پھرنے رنج خوشی تصویر

شاہبازؔ راجوروی

فِر آسی پھگّن بہار
تہ کونجاں مُڑ آسن
فِر پُھلسن گُل گلزار
تہ کونجاں مُڑ آسن

ایہہ چمناں نے ہین لیکھ
اِتھے آنے ہاڑ نے سیک
اِتھے ہوون سیال ہزار
تہ کونجاں مُڑ آسن

ہے ہتھّ کسے نے ڈور
ایہہ موسم ٹور و ٹور
ہے سبّی بِچ انگار
تہ کونجاں مُڑ آسن

اُس پہوۓ ہاں شہباز
ہے سب کُجھ راز و راز
تکّے تہرت نے خاب ہزار
تہ کونجاں مُڑ آسن

خوش دیو مینی

کھسن گیا میں تھیں اوہ گراں لوکو
جتھے لبنی سی ماہڑی ماں لوکو

کچا کوٹھا کُھلا پیار ہے سا
حُب لُب ہے سی، مِٹھ پیار ہے سا
کٹی لینے ساں تُہپ تہ چھاں لوکو
جتھے لبنی سی ماہڑی ماں لوکو

رتجھ پیار نے نال کھلاونی سی
لاڈ کری کری سینے لاؤنی سی
اُس جائی روں کہول کہماں لوکو
جتھے لبنی سی ماہڑی ماں لوکو

رونق لیتری، رچنے کہاڑیاں نی
نیہہ پھٹکنی رات کھلاڑیاں نی
خوش باش ہے سی جِند جاں لوکو
جتھے لبنی سی ماہڑی ماں لوکو

بڑے کونفرے کہنے چنار ہے سن
نالے اُڈنے کونجاں نے ڈار ہے سن
نیلو کہائی دِسے جدھر جاں لوکو
جتھے لبنی سی ماہڑی ماں لوکو

متصل نیو اریگیشن کمپلیکس۔ پونچھ

ٹھنڈے پانیاں ور رول پہوٗل ہونا
پانی پہرٔنیاں ہاسا مخول ہونا
بڑی رونقی سی ساہڑی بآں لوکو
جِتھے لبسنی سی ماہڑی ماں لوکو

رِشتے پیار نے سانجھ پہلیاں سن
پیراں حُب نِیاں جوتاں بالیاں سن
اِک مِک سا سارا گراں لوکو
جِتھے لبسنی سی ماہڑی ماں لوکو
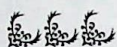
خوش دیو مینی

نین سُلکھنے ، رَتیاں کھا کھاں
تگی پُتیاں نا چن آ کھاں
ماہڑی جانیئے او
دِل نی رانیئے او

کُھلاّ ڈُھلاّ جوبن تیرا
تھر کے تھر کے تن من بہتیرا
گیتاں گانیئے او
دِل نی رانیئے او

مہر محبت لانے آلی
قول قرار نبھانے آلی
سچیاں قسماں کھانیئے او
دِل نی رانیئے او

دِل آ کھے میں کہوں کہماواں
نالے توں ور صدقے جاواں
جند جانیئے او
دِل نی رانیئے او
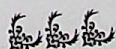
خوش دیو مینٔی

آ برہیا نی موج منایئے
ٹھوکاں بھکاں ٹھنڈیاں لایئے

جُتّہ سوہل ملائیاں آلا
ویلہ لکیاں لائیاں آلا
لکیاں لائیاں توڑ چڑھایئے
آ برہیا نی موج منایئے

بنگاں چھن چھنکاٹے باہون
دِل بچ حُبّاں حرصاں لاون
ناڑے اُپر رونق لایئے
آ برہیا نی موج منایئے

پُھلاں نی پُھلکاری سوہنی
رُت رنگیلی پیاری سوہنی
سوہنے نے سنگ نین ملایئے
آ برہیا نی موج منایئے

چڑیاں نا کھونکار پیأ اے
کسیّاں بچ شونکار پیأ اے
تلیاں نے بچ نچیئے گایئے
آ برہیا نی موج منایئے

خوش دیو مینی
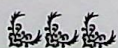
لگی لائی چھوڑی مِٹھ پیار چھوڑی
ٹُری گیا ماہڑا سوہنا یار چھوڑی

نہ آس اُمید نہ پتہ نیواں
تیرے باجھ میں سنگیا کِیاں جیواں
کُتھے جائی بیٹھا ایں بہار چھوڑی
لگی لائی چھوڑی مِٹھ پیار چھوڑی

ماہڑی جِند تہ جان قُربان توں ور
میں کھول کہھاوساں جان توں ور
نہ کریاں توں اَبے زار چھوڑی
لگی لائی چھوڑی مِٹھ پیار چھوڑی

ماہڑا باغ بہار گُلزار توں ایں
جِند جان توں ایں مِٹھ پیار توں ایں
کدھر گیا ایں پیار ستکار چھوڑی
لگی لائی چھوڑی مِٹھ پیار چھوڑی

شیخ آزاد احمد آزاد
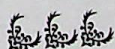
آئی سجناں نی یاد، دِل ڈولی وے گیا
دَبی مُدتاں نی اَگ کی گرولی وے گیا

ہنجی، ہُڈکاں، ہُسیراں تہ یاد آنیاں
لائی ڈم ایہہ کلیجے بچ بہیئ جانیاں
آیا اک پل، غم باہی، چھولی وے گیا
دَبی مُدتاں نی اَگ کی گرولی وے گیا

گُھنداں، کہریاں، بچلیاں کی پچھنا رہیاں
یاداں تیریاں تہ تازیاں میں کرنا رہیاں
دِل فِر وی تہ ماہڑا، جند کہولی وے گیا
دَبی مُدتاں نی اَگ کی گرولی وے گیا

کدے اُراں پراں تکنے تہ ڈُھکنے وی ساں
اِک دُوّے کولوں چھپنے تہ لُکنے وی ساں
اِنہاں ہولاں بچ آزاد جند رولی وے گیا
دَبی مُدتاں نی اَگ کی گرولی وے گیا

سورنکوٹ۔ پونچھ

شیخ آزاد احمد آزاد

گل پیار آلی لائی ، مُڑی جایا نہ کرو
ایویں لارے لپّے تُس وی تہ لایا نہ کرو
ڈیرے لمی لمی دِلے نے میں رکھنی ریہئ
کھپڑے پیار آلے ڈاہی تہ میں تکنی ریہئ
اِک واری آئی مُڑی جایا نہ کرو
ایویں لارے لپّے تُس وی تہ لایا نہ کرو
بہاری پھیری نالے راھواں لمی رکھیاں
راتیں جاگی جاگی یاداں دِل سامی رکھیاں
دِلوں کہُڑی کہُڑی گلّاں تہ بنایا نہ کرو
ایویں لارے لپّے تُس وی تہ لایا نہ کرو
کلیجہ درداں تہ ماہڑا ہُن پہُری شوڑیا
نالے ہجراں ایہہ سینہ وی تہ ساڑی شوڑیا
رَلی غیراں نال آزاد کی ستایا نہ کرو
ایویں لارے لپّے تُس وی تہ لایا نہ کرو

شیخ آزاد احمد آزاد
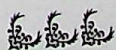
اِک پاسے پیہنگاں پیار نیاں
گجھ گلاں قول قرار نیاں
میں گیت پیار نے گانی ساں
جِند اپنی کہول کہمانی ساں

ساں اپنے مُلک نی غلّی میں
کھاہدی سینے رَج رَج گولی میں
میں تہ کفنی نہ ہی لانی ساں
جِند اپنی کہول کہمانی ساں

رَبّ کرے جے جذبہ آوے اوہ
ہر کوئی گیت تہ گاوے اوہ
جیہڑا چرخہ ڈاہ گانی ساں
جِند اپنی کہول کہمانی ساں

اُج بوہے اگ نہ بالی ہے
گجھ دِل نا رُٹھا مالی ہے
کدے اکھیوں دوُر نہ جانی ساں
جِند اپنی کہول کہمانی ساں
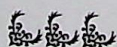
شیخ آزاد احمد آزاد

ٹھنڈاں کھٹیاں آئی بہار
نہ کر اتنا سوچ وچار
سوہنے ہوئی گئے سب تیار
ٹھوکاں جاساں گے
ٹھوکاں جاساں گے

اُتھے کہنیاں کہنیاں چھاواں
بہساں رَل مِل نال پنُہراواں
پنُہریاں کہاہ میں کپّی چاواں
نالے ہوسی گا ٹھنڈیار
ٹھوکاں جاساں گے

گُچھیاں چُنی تہ پھنجی پنُہرساں
فِر کنڈھور نی سبزی چُنساں
گائیاں منجھیاں کہاہ وی تہرساں
نالے ہوسن قول قرار
ٹھوکاں جاساں گے

کن کولیاں چُن چُن کھاساں
نالے رَل مِل موج مناساں
ڈنگی اپنی اپنی ڈاھساں
گُچھ پکسن بے شمار
ٹھوکاں جاساں گے

نیلے تلّے ، یاداں مَلّے
جتھے ہونے ساں اکہٹّے
اللہ کرے جے لیکھ سَوَتے
سوہنا مِل جائے اک وار
ٹھُوکاں جاساں گے

توں آ ماہڑیا دِلدارا
تکّاں نوری چھم نظارا
ہووّے رنج وی دؤر ایہہ سارا
وتھے پینی مست پھوار
ٹھُوکاں جاساں گے

آیا پنج تاری نا تلّا
ہاں تہ اِس ویلے میں کہلّا
آ ہُن کھیڈاں کِھنّوں ٹلا
نالے کراں تہ رَج پیار
ٹھُوکاں جاساں گے

اوہ تہ ٹھُوکاں نی ہے رانی
نالے اُس نی الڑ جوانی
مِگی یاد بڑی ستانی
سینے یاداں نا کھلیار
ٹھُوکاں جاساں گے

شیخ آزاد احمد آزاد
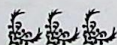
اُس بسنے بچ پہاڑاں نے
تہ شِنگراں نالے ناڑاں نے
سنکیاں نی غلامی کرنے ہاں
دُشمن تھیں کدے نیہہ ڈرنے ہاں
ہاں سنگی اُس لاچاراں نے
اُس بسنے بچ پہاڑاں نے
اساہڑی بولی مِٹھڑی پہاڑی ہے
ایہہ مائی ماہڑی تواہڑی ہے
اُس عاشق ہاں دِلداراں نے
اُس بسنے بچ پہاڑاں نے
اُس تمّی کُوتی لانے ہاں
بنّھ پگ تہ شہراں جانے ہاں
اُس بنڈاں غم غمخواراں نے
اُس بسنے بچ پہاڑاں نے
اُس ڈراں نہ سینہہ پھنگیاڑاں تھیں
اِنھاں نِکیاں اُچیاں، کاڑاں تھیں
اُس شیر وطن نے پہاڑاں نے
اُس بسنے بچ پہاڑاں نے

ہین ہندو، مُسلم، سِکھ پہُرا
توں شک اِس بچ نہ آن ذرا
ہتھ پکڑ لیو بیماراں نے
اَس بسنے بچ پہاڑاں نے
ہے حق ساہڑا ایس ٹی سنگیو
اُٹھو ہُن جلدی تُس اُٹھیو
پہِت کھول دو درباراں نے
اَس بسنے بچ پہاڑاں نے

ڈاکٹر مرزا فاروق انوار.......

لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے
برچھی اوہ طعنیاں نی سینے بچ مار کے
یاداں والی سوئی جیئی پیہنگ تے ہلار کے
لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے

ککھ نالوی رولیا سی سجناں پیاریاں
جنہاں نی اڈیک بچ عمراں گزاریاں
اوہ ہی اَج ٹُری گئے نی سجناں بسار کے
لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے

بکی پُر مُدتاں تھیں بولی اے کاگنی
دِنے تکاں رَستے میں راتی رہواں جاگنی
بنی ٹھنی بیٹھی رہیئی سنور سنوار کے
لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے

ٹھنڈ پیئی ماہلیاں' پھوار تیری ساونا
گزریاں رُتاں مُڑ فِر کدوں آونا
ٹُریاں نی یاداں اَج خود کی شنگار کے
لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے

درداں نی پپڑ رکھی سام سمبھال نی
سَیئں نہ دِتا جس رکھیا جگال نی
جتی ہوئی بازی ٹُر گیا نی میں ہار کے
لنگھ گیا کوئی ہائے دوروں آلہ مار کے

بدہ کنہ' تھنہ منڈی۔راجوری

.......ڈاکٹر مرزا فاروق انوار

محبت نی کسوٹی پُر تگی میں اَزماساں گا
ایہہ ماہڑا فرض اے سجنی تہ میں اِس کی نبھاساں گا
خزاں لکھ وار آوے ایہہ تواہڑے نال وعدہ اے
تواہڑی مینڈھیاں بچ اک تازہ پھُل سجاساں گا
محبت نی کسوٹی پُر تگی میں اَزماساں گا

توں گُڈی بن کے اسماناں نے بچ پیئی ڈوہلنی رہسیں
کسے نی یاد بچ نالے توں اتھروں ڈوہلنی رہسیں
تہ فِر دُکھاں نیاں چوڑاں وے نالے کھولنی رہسیں
تگی میں پریم پئہریا گیت اُس ویلے سناساں گا
محبت نی کسوٹی پُر تگی میں اَزماساں گا

توں پکھروں بن کدے بھکاں نے بچ اک بار آ جاویں
دِلے نی پیڑ کی سنجھن لئی دِلدار آ جاویں
پہاویں توں کونج ہیں پر چھوڑ کے توں ڈار آ جاویں
ملم سڑنے دِلے پُر تیرے ہتھوں ای لواساں گا
محبت نی کسوٹی پُر تگی میں اَزماساں گا

کچر تک یاد تیری دِل نی دُنیا جاڑنی رہسی
حُسن نی لاٹ دوروں جگر ماہڑا ساڑنی رہسی
تواہڑی نظر چوراں نی طراں بس تاڑنی رہسی
تہ میں انوار اُسنی یاد نی کفنی سواساں گا
محبت نی کسوٹی پُر تگی میں اَزماساں گا

نثار راہی......

آئی بدلاں نی پھوہار' اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار' اَکھیاں کھول ذرا
بڑے کاگ اُڈ اُڈ آون
جانے کیہڑی گل سُناون
جوگی کولوں فال کھڈھاون
کُکڑ اپنی باری لاون
دِلا نِیاں نہ توں بسار' اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار' اَکھیاں کھول ذرا
میرے آکھے نا توں کریاں مان
توں ہی میری جِند تہ جان
تیرے نال اے میری شان
مِگی اپنی دے پشان
اُمیداں نا کِہر بھَریاں یار' اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار' اَکھیاں کھول ذرا
ایہہ دِل ڈاہڈا گھبرانا اے
نِت اَکھیاں پانی باہنا اے
بِچ بیہڑے کھیڑا ڈاہنا اے
کُجھ ہور سیاپا پانا اے
رکیاں ہوسی بیہڑا پار' اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار' اَکھیاں کھول ذرا

فِر آ پپیہا بولی جا
تہ پہیت دِلاں نے کھولی جا
کِیاں گُزری ایہہ پرچولی جا
ایہہ کنڈے راہ توں رولی جا
نہ کریاں کوئی ہُبکار، اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار، اَکھیاں کھول ذرا
دِل ہمیش المبے کھانا رہنا
اَکھیاں نیندر کی ترسانا رہنا
نالے اَکھیاں نیر بہرانا رہنا
نِت نویں تاہنگ جگانا رہنا
ایہہ ٹُٹسی کدوں بُخار، اَکھیاں کھول ذرا
فِر آئی مُڑی بہار، اَکھیاں کھول ذرا

ڈاکٹر جہانگیر دانش

ایہہ صداقت دے سچے پرستار ہین
اِندے دِلاں بچ رواں ہے وفا دا لہو
ہین محبت دی تصویر اہلِ وطن
اِندیاں رگاں بچ ہے شفقت دا پھر دا لہو

قوم دا باغ بن گچھا رشکِ بہشت
مُک گچھن خزاں دے سارے نشان
آزادی دی قیمت تُسیں سمجھو ذرا
مُک گیسن غلامی دے سارے نشان

آون طوفان کدے لکھاں سخت تر
لکھ کڑکن برق و شرر سنگیو
دِلاں بچ نے ولولے عزم بھی ہے جوان
ہور ہمت بھی رکھو ہمسفر سنگیو

ہین محبت دی تصویر اہلِ وطن
اِندیاں رگاں بچ ہے شفقت دا پھر دا لہو
ایہہ صداقت دے سچے پرستار ہین
اِندے دِلاں بچ رواں ہے وفا دا لہو

دلدار، کرناہ۔ کپوارہ

شیخ ظہور
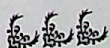
آ اُڑیے چھٹ بوہ ماہڑے سنگ سُن ماہڑے دِل نے روہڑے
میں دُکھیاری لیکھوں ہاری ماری نِت بچھوڑے
اُڈنا اُڈنا اک پکھیرو اندر ساہڑے بڑیا
پُھنکھا پہانا ٹُوڑے خاطر آن کنڈالیں چڑھیا
پُھنجیاں، پچھیاں سب پھرولے کُجھ وی ہتھ نیہہ آیا
توسی تاسی ہر ہر کھیہرا جاں اُڈّن ور آیا
کوٹھا بند کیتا چو طرفوں میں بوہے روہڑا لایا
جتناں سنگ جائی قابو کیتا مُڑ دِل نے پنجرے باہیا
چؤری گٹّے کھوالن کھڑنی اُکّا مُنہہ نیہہ لانا
نہ ہسنا نہ رونا مویا نہ ہی نین مِلانا
نیندر، چین، آرام دواں نے چھُڑ گئے پارے ہاروں
پھسّی جان کُڑکی اندر نہ کوئی دوا نہ داروں
جے چھوڑاں فِر کُتھے لوڑاں نہ چھوڑاں مر جاسی
اپنا خون مشوم نمانا سِر ماہڑے تہُر جاسی
بٹّا رَکھ کلیجے اُپر میں ایہہ ٹھانی بیٹھی
چھوڑن خاطر بچ پسارے آخر آنی بیٹھی
کھول دِتے سب پہِت دروازے نالے ہر ہر تاکی
گہاڑی سٹّیا بوہا دِل نا کُجھ نہ رکھیا باقی
دِل تھیں اُتری ہولی ہولی چھُولی اندر آیا
نیناں سنگ فِر نین ملائے تہ اتنا جتلایا
پرہیت مناسب ہر گز نہ ہی بچ پکھنو انساناں
مار اُڈاری بچ خلاواں اُڈّر گیا مرجاناں

۶۸۔فیروز لین ،سیٹلائٹ کالونی، بٹھنڈی موڑ۔جموں # 9797554808

شیخ ظہور

ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی
دکھ رویا نہ کر ، دِل مہٹلویا نہ کر ، روئی روئی مری جاسیں گی
ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

چار تہیاڑے حیاتی نے سارے اڑے ، اوہ وی شوڑولنگائی رونے تھونیاں
ماہڑی گل سُن گُوے ، چپہڑے دِل نے گوہڑے ، سوچی سوچی سڑی جاسیں گی
ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

سبز باغاں نا منظر دہسائی کھڑے ، ہنیریاں بچ سراباں نا ایہہ دیوتا
دودھلی منجرے ، بڑھ نہ بچ پنجرے ، پہینٹ کُدھرے چڑھی جاسیں گی
ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

تاریاں مارنے رکھی کچا کہڑا ، سوہنی آخر چھلاں نی نذر ہوگئی
عشق نی ایہہ چناء ، اُف خُدا نی پناہ ، اوہ ڈُبی توں تری جاسیں گی
ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی

عمر نیہہ ایہہ تواہڑی دُکھاں واسطے ، نہ چکھیں پہولیے ایہہ پڑی زہر نی
جیسیں شالا توں خوشیاں تہ ماناں اندر ، باچ رہسیں جری جاسیں گی
ہانئے توں مری جاسیں گی ، کُجھ نہ کُجھ توں کری جاسیں گی
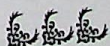
شیخ ظہور

بندیا بندیا وے بندیا' اکھاں کھول مغز نیا گندیا
بندیا بندیا وے بندیا' اکھاں کھول مغز نیا گندیا
نہ کر میری تیری چھلیا دُنیا کِس نی ہوئی
مارے کِتنے گبرو اِس نے ایہہ پر آپ نہ موئی
اک ہتھ اندر دولت اِس نے دُوے اندر کاسہ
تھوکھا چھوٹھ فریب بہتیرا شفقت نیہہ اک ماسہ
جو مُوندھا ٹھٹھا اگے' اِس لکڑی ہاروں رندیا
بندیا بندیا وے بندیا' اکھاں کھول مغز نیا گندیا
ڈاکے رشوت چوری کر کر دولت ٹُدھ کمائی
کُجھ پُتراں نے کھائی تہ کُجھ کھاسن کُرم جمائی
لیکن وقت مرن نے سجناں دولت کم نہ آسی
وقت کھڑائی آخر تیری عقل ٹھِکانے آسی
فِر پچھتاسیں گا جد اگی ور پُٹھا جاسیں ٹنگیا
بندیا بندیا وے بندیا' اکھاں کھول مغز نیا گندیا
کر لے نیک کمائی جتنی جلدی کر سکنا ہیں
ایہہ ویلا ہتھ نیہہ اچھسی گا کھلتا کہہ تکنا ہیں
خوف تواہڑے دِل اندر جے پہلاں آیا ہونا
اَج عملاں نی چاہنڑی اُوپر توں بھی نیہہ سا رونا
پوڑ اُوے رستہ جو اجتک مُرشد تیرے لنگھیا
بندیا بندیا وے بندیا' اکھاں کھول مغز نیا گندیا

شیخ ظہور

سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں
سدھراں نی شام سرمئی سجری سویل توں
سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں

تشبیہہ تواہڑی واسطے لوڑاں نزاکتاں
کچھنی مکے نے ٹانڈے ور اِرڑی[1] نی بیل توں
سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں

مکھن جیۓ وجود ور پھٹن تریلیاں
تازے پھلاں ار ہاڑ نی ترنی تریل توں
سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں

خوشبو تواہڑی نال معطر فضا ہوئی
مستی پہری پھلواڑیے پھلنی چمیل توں
سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں

لچکن تگی ٹرنے تکی مٹیار ڈاہلیاں
داخے نی بیل تو اڑے ہنگنی غلیل توں
سُندر پری نے گاہٹے سجی اک ہمیل توں

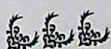
[1]......مک نے ٹانڈے ور چڑھنے آلی اک خوبصورت پھلاں نی بیل

شیخ ظہور

کہہ ماہڑی جوانی کی توں روگ اولڑا لایا
پچھ دِل اپنے کولوں تگی کیوں اِس پہیڑے تڑفایا
جسدن تھیں توں مِلیا ہیں اُس دِن تھیں بنی دیوانی
بجن تواہڑے نہ رہیی سکنی ماہڑے دِلبر جانی
آسمجھا! اِس دِل ماہڑے کی میں بُہتا سمجھایا
کہہ ماہڑی جوانی کی توں روگ اولڑا لایا
پچھ دِل اپنے کولوں تگی کیوں اِس پہیڑے تڑفایا
حُسن تواہڑا تکی پہیڑا دہنہہ شرمانا ہوسی
تگی تکی چن بدلاں اندر چھپی جانا ہوسی
کڑک ٹھٹھی کُدھرے مُنہہ اُپروں توں پلا سرکایا
کہہ ماہڑی جوانی کی توں روگ اولڑا لایا
پچھ دِل اپنے کولوں تگی کیوں اِس پہیڑے تڑفایا
توں ماہڑی اکھیاں نا تارا' توں جِند نالوں وی پیارا
کول ماہڑے جے توں نیہہ سجناں سخناں اے جگ سارا
آ لنگھی ہُن سوہنیاں سجناں توں ڈاہڈا تڑفایا
کہہ ماہڑی جوانی کی توں روگ اولڑا لایا
پچھ دِل اپنے کولوں تگی کیوں اِس پہڑے تڑفایا
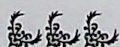
پرویز ملک

رِنگ بجنی رہیئی رات ساری ' سجناں کی اَکھ لگ گئی
اَساں کپتیاں ٹرائیاں لکھ واری ' سجناں کی اَکھ لگ گئی

بوہے ٹھوکے تہ وازاں وی ماریاں
اَساں کپتیاں حِکمتاں ساریاں
بس کنڈیاں تے رات گُزاری
سجناں کی اَکھ لگ گئی

اِتھے لینے نے دینے پے گئے
چھوٹھے لاریاں نی پینگ تے چڑھ گئے
دِلا غلطی سی اے بڑی پہاری
سجناں کی اَکھ لگ گئی

لوک ہسنے مخول بنا کے
اَسِ سُننے آں مُنہہ لٹکا کے
پرویز ہوئی بہت خواری
سجناں کی اَکھ لگ گئی

درہال۔راجوری

پرویز ملک

سکڑا ، سُرمہ ، لالی ، پوڈر لانے ہین
مُک جنجالا اجّاں بال گندانے ہین

سِیّے بالے اَکھاں بالی رکھیاں ہین
اپنے ہتھوں لگھاں تنداں کتیاں ہین
ایہہ نیہہ مُکنے خاصے پیٹے تانے ہین
مُک جنجالا اجّاں بال گندانے ہین

اَج دِلے بچ چور کوئی بڑیا اے
اَج کسے کی تکّن نا چاء چڑھیا اے
نہائی تھوئی گھنے کپڑے لانے ہین
مُک جنجالا اجّاں بال گندانے ہین

نکلی وقت کویلے ڈاہڈی چھلّی میں
لمّے اوکھے پینڈے کہل مکہلی میں
دیس تیرے نے رَستے وی انجانے ہین
مُک جنجالا اجّاں بال گندانے ہین

پرویز ملک
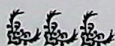
تیرے بند دوارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے

کِدھرے وی مستانیاں راتاں نئیں لبھیاں
اَج لبستی بچ مہر محبتاں نئیں لبھیاں
یاداں نے انگارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے

چھاں زُلفاں نی نہ اوُٹھاں پُر لارے سن
اَج نہ تیریاں اَکھاں بچ اشارے سن
ٹُٹے سب سہارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے

پُھلاں بچوں خوشبواں وی ٹہیئی گئیاں
چانٹیاں وی پھکیاں پھکیاں پیئی گئیاں
چارے طرف خسارے دِکھی مُڑی جُلے
ایہہ گلیاں بنجارے دِکھی مُڑی جُلے
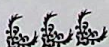
پرویز ملک

میں صدقے فر فر چھلنی آ
آنی ٹھنڈ کلیجے باہ
نالے گلاں چار سُنا
سوہنیے ہوائے نی ماہڑے دیش نیے

پُھلنیاں سرسوں تہ پکنیاں امیاں
بولنیاں کوئلاں تہ اُڈنیاں کمیاں
پینگاں باغاں نے بچ لاون
کُڑیاں لمے لارے کھاون
مُنڈے بنجلی مست بجاون
سوہنیے ہوائے نی ماہڑے دیش نیے

کِسراں منانے نی اوہ عیداں تہ دیوالیاں
مِگی وی سُنائی جا بھجن ' قوالیاں
رونق لگنی شام سویر
میلے لگنے چار چوفیر
آ جا بھلی نہ کر دیر
سوہنیے ہوائے نی ماہڑے دیش نیے

عُرس پہنڈاریاں نا ' رنگ وی کمال نا
کوئی جنوب نا تہ کوئی شمال نا
اِکو جِند تہ اِکو جان
سارے ہندو مُسلمان
پڑھنے گیتا تہ قُرآن
سوہنیے ہوائے نی ماہڑے دیش نیے

پرویز ملک

پُھل نا روپ تہ کلیاں نی ادا لِکھساں گا
جانِ خوشبو تیرے آنچل نی ہوا لِکھساں گا

جسم چھوئی تہ ہوا مست مگن ہونی اے
تیری زُلفاں نی مہک بادِ چمن ہونی اے
میں تُگی ہوش نئیں نشہ لِکھساں گا
جانِ خوشبو تیرے آنچل نی ہوا لِکھساں گا

تُگی دِکھی تہ کدے چن وی شرمانا اے
ہر ستارہ تیرے چہرے نی ضیا پانا اے
تُو خُدا تہ نئیں پُر نورِ خُدا لِکھساں گا
جانِ خوشبو تیرے آنچل نی ہوا لِکھساں گا

پُھل بچ تیری لچک ' چانی تیری چمک
لئی چلنی اے سدا بادِ صبا تیری کھنک
تیری زُلفاں کی میں گھنگور گھٹا لِکھساں گا
جانِ خوشبو تیرے آنچل نی ہوا لِکھساں گا
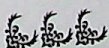
پرویز ملک

کوئی گیت سُنائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
دِل تھوڑا پرچائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
توں اُڈ جانا ، مُڑ نہیں آنا
پل چل نیا اوہ مزمانا
یاداں نی تھل رائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
کوئی گیت سُنائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
چوڑی کُٹّی باہساں تگی
دِل نے پہیت سُناساں تگی
ماہڑا درّد بنڈائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
کوئی گیت سُنائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
سجنا وَل جے پاہیا پھیرا
گذر ہویا جے اُدھروں تیرا
حال احوال سُنائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا
کوئی گیت سُنائی جایاں ، اوہ پنچھی پردیسیا

پرویز ملک

سُچے موتیاں نا ہار ماہڑا دیس لگنا
سارے جگ نا سنگھار ماہڑا دیس لگنا

کُکو بولنے نی بنی بنی ٹولیاں جتھے
بہاراں ڈوہل نیاں پھُلاں نیاں چھولیاں جتھے

رُتّ ساونے نی مد چھلکاونی جدوں
ٹھنڈ پہاڑاں کی کلیجے سنگ لاونی جدوں

ڈوہنگے نیناں نا خمار ماہڑا دیس لگنا
سارے جگ نا سنگھار ماہڑا دیس لگنا

عیداں آنیاں تہ خوشیاں نے سو اُمنے
رنگ ہولیا نے آنی تہ فِضاواں رنگنے

کدے متھرا تہ کاشی بچ جگ سجنے
کدے دِکھو اجمیر بچ میل لگنے

ہر دِل نا قرار ماہڑا دیس لگنا
سارے جگ نا سنگھار ماہڑا دیس لگنا

اِتھے پیار بچ لوکاں نے جنداں گالیاں
شہنشاہواں وی بنائی تاج لاجاں پالیاں

جتھے شیرا نال بکری نے کھیل وی اِتھے
پرویز گنگا جمنا نے میل وی اِتھے

ہتھوں بنڈنا پیار ماہڑا دیس لگنا
سارے جگ نا سنگھار ماہڑا دیس لگنا

پرویز ملک

دِل دِلدار منگے
آجا تیرا پیار منگے
پل پل کرے اُڑیاں
ساون لایاں چَھڑیاں

دُور پپیہا بولے
درد پرانے کھولے
تن سنگ من ڈولے
بیری ایہہ جگ بولے
لکھ لکھ بولڑیاں
ساون لایاں چَھڑیاں

زُلفاں سنوار نی آں
پکھنو اُڈارنی آں
آلے پئی مارنی آں
صبر قرار نیہہ آں
کھلی گیاں ہتھکڑیاں
ساون لایاں چَھڑیاں

مِل اک بار آنی
کر اک مہربانی
پھرنی آں نیل راہنی
جد تھوں او دِل جانی
تُدھ نال اَکھیں لڑیاں
ساون لایاں چھڑیاں

پرویز ملک

نہ ویلے نہ میلے نہ اوہ یار رہے
نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے

نہ کوئی مٹیارن چرخا ڈاہنی اے
نہ ہُن بیہڑے بہہ کے بال گُندانی اے
رونق کِدھر گئی اوہ ہِر نے صافے نی
چھون گئی کس پاسے لک نے لاچے نی
نہ اوہ پینی بگدر نے بڈیار رہے

نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے

چاٹی بچ مدھانی کی کھڑکاسی کون
کُہر آیاں مزماناں چھاہ پلاسی کون
مک نی روٹی نال تندور نے لاسی کون
کھیتاں بچ ہُن سریاں چُننے جاسی کون
نہ اوہ بنگاں شنگاں نے چھنکار رہے

نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے

لنگھ گئے اوہ ویلے رہت رواجاں نے
پُج گئے اوہ پہانڈے پہرے احساساں نے
کیہڑا کس نیاں یاداں گل نال لاسی گا
کیہڑا چڑھ منڈیرے کاگ اُڈاسی گا
نہ ہُن چِٹھیاں پتراں بچ مٹھیار رہے

نہ اوہ پریم پرِیتاں نہ دِلدار رہے
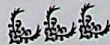
راشد عباسی

ماہی دُکھڑے سُنیئے دہسیے
چل ہور کِسے جائی بسیئے

اَساں لیراں لیراں ہوئے
اَساں جینیاں پل پل موئے
دُکھ اندر و اندری پنجناں
اَساں باہرا باہرا ہسیئے
چل ہور کِسے جائی بسیئے

نیہہ ہور بچھوڑا سہنا
اَساں سجناں نے سنگ رہنا
ایہہ پریت نی بیری دُنیا
اِس دُنیا کولوں نسیئے
چل ہور کِسے جائی بسیئے

کل ٹھول مُڑی کہر آسی
دِل گیت خوش نے گاسی
ہُن ماری عِشق اُڈاری
کہہ جگ نے جال اِچ پھسیئے
چل ہور کِسے جائی بسیئے
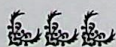
راشد عباسی

جو ہوئی ساہڑے نال ' وے ٹھولا
درداں چھوڑیا بال ' وے ٹھولا
ڈہسیئے کس کی ' جیہڑی ہوئی
سجناں کی ساہڑی لوڑ نہ کوئی
خُشیاں نا آ کال ' وے ٹھولا
جو ہوئی ساہڑے نال ' وے ٹھولا
تک تک راہ اُساں لوہ گمائی
سجناں کی ساہڑی یاد نہ آئی
پل پل لگنا سال ' وے ٹھولا
جو ہوئی ساہڑے نال ' وے ٹھولا
کس کی ڈہسیئے دُکھڑے دِل نے
راشد نِکھڑے یار نیہہ ملنے
جینا ہویا محال ' وے ٹھولا
جو ہوئی ساہڑے نال ' وے ٹھولا
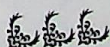
راشد عباسی

اَساں کہئلتے اندر میلے
رِکیاں سڑنے ویل کویلے
ساہڑے دِن سے رات سی کالے
اَساں لوۓ نال دیوے بالے
اَساں زخماں نے نال چوُر
اَساں ویلے نے منصور

اَساں اپنیاں ہڈیاں بالی
کیہڑے دُکھ بچ جندڑی گالی
اَساں ڈُبنے ترنے رہے آں
ہائے ! چھٹ چھٹ مرنے رہے آں
اَساں عشقے نے مزدوُر
اَساں ویلے نے منصور

ہُن رات ایہہ کالی مُکسی
جند نہیارے توں چُھٹسی
اَساں اپنیاں عُمراں جیساں
خوشیاں نے امرِت پیساں
جگ ہوسی نوُر و نوُر
اَساں ویلے نے منصور

راشد عباسی
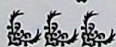
کتاں بچ رَس کہول وے ماہیا
چُپ نہ رہ کُجھ بول وے ماہیا

خاباں سیں اُس دوُر یاں مائے
زخماں نے سنگ چوُر یاں مائے
کون اُساں نے درد بنڈاسی
متھا چمسی ، گل نال لاسی
ککھاں ار نہ رول وے ماہیا
چُپ نہ رہ کُجھ بول وے ماہیا

پیراں نے بچ چھالے سائیاں
ننگے پیراں نالے سائیاں
کِس کی دِل نا حال سُنایئے
بتھا بچ یے مر نہ جایئے
یاداں نے در کھول وے ماہیا
چُپ نہ رہ کُجھ بول وے ماہیا

یہاتی [1] نے دِن چار وے ماہی
جیپیاں تہ نہ مار وے ماہی
ہیرے ساں توں پتھر کیتا
بے قدری نا زہر وی پیتا
بِکنے آن دِن مول وے ماہی
کتاں بچ رَس کہول وے ماہیا
چُپ نہ رہ کُجھ بول وے ماہیا

[1] احیاتی

راشد عباسی

تواہڑے جئیا سوہنا کوئی ہور کوئی نہ
جگے بچ ٹھولا کوئی ہوئی کوئی نہ

اَساں نے توں دِلے نا ایں سوٹھا ٹھولنا
ساہڑی روحے بچ تواہڑا پیار بولنا
چنگا تواہڑے کولا کوئی ہور کوئی نہ
تواہڑے جئیا سوہنا کوئی ہور کوئی نہ

مَری ، کشمیر تہ ہزارہ سوہنیاں
کوئی ساہڑا چن ، کوئی تارہ سوہنیاں
جنتاں نا ٹوٹا کوئی ہور کوئی نہ
تواہڑے جئیا سوہنا کوئی ہور کوئی نہ

پہاڑی ساہڑا مان تہ پچھان سنگیو
مِٹھی ساہڑی اپنی زبان سنگیو
فخر تہ ساہڑا کوئی ہور کوئی نہ
تواہڑے جئیا سوہنا کوئی ہور کوئی نہ

راشد عباسی

اوہ دُکھ سُکھ نے وچ آنا ، جانا وی پُھلیا
اوہ سیف الملوک ، اوہ زمانہ وی پُھلیا
گراں وی جدوں شہر وچ ساہڑے بدلے
اوہ ٹُھلّاں ، تراڑاں تہ پتھر وی پُھلّے

درانٹی ، کہواڑی تہ گیتھی تہ پیلاں
اوہ ہل ، جونٹ ، ڈوگے تہ داند ہور فصلاں
اوہ کُھمّاں ، اوہ مُولے ، اوہ ٹانڈے تہ کھیلاں
اوہ ٹہاکے ، اوہ کہاہ ، نالے ڈنگر وی پُھلّے

ایہہ تھیلے نے وچ جیہڑا آٹا ، بماری
ایہہ راشن تہ سارے نا سارا بماری
ایہہ دُدّھ کیہڑا ؟ پانی ایہہ چٹّا ، بماری
کنیراں ، اوہ کُٹھے تہ جندر وی پُھلّے

گراں وچ تہ ہُن کچّی ٹہاری وی کوئی نیہہ
اوہ لالے نی کھٹّ ، اوہ پساری وی کوئی نیہہ
اوہ اِٹّی ، اوہ ڈنڈا ، اوہ واری وی کوئی نیہہ
اَساں باہر لبھنے آں ، اندر وی پُھلّے
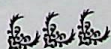
میر غلام حیدر ندیم......

آ چن ماہی دیدار کراں
کوئی باٹا قول قرار کراں

ایہہ ویلہ لنگھدا جُل گیسی
انمول جوانی رُل گیسی
ہر راز پوشیدہ کُھل گیسی
ہر جذبے دا اظہار کراں
کوئی باٹا قول قرار کراں

نہ شیریں فرہاد دا دور رہیا
نہ عاشق کوئی ہور رہیا
نہ ککّو تہ نہ مور رہیا
اسیں عشقے دا بنڈھار کراں
کوئی باٹا قول قرار کراں

ایہہ دُنیا پہیڑی فانی ہے
ایہہ کہُر کہُر دی کہانی ہے
اِتھاں مُکدی ہر جوانی ہے
آ نواں کاروبار کراں
کوئی باٹا قول قرار کراں
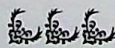
میر غلام حیدر رندیمؔ......

چھڑ گئیاں نے دِل دِیاں تاراں
رَبا موڑ سجن دِیاں مہاراں

لتّھا دہنہہ تہ بتیاں بکلیاں نی
تکاں میں سجن دیاں گلیاں نی
بچ باری دے کھل کے پُکاراں
رَبا موڑ سجن دِیاں مہاراں

میں اندر چھپ چھپ روندی ہاں
نالے ہنجواں دے ہار پروندی ہاں
گل پے گئی بچ بازاراں
رَبا موڑ سجن دِیاں مہاراں

کاگا ماریں توں لمّی اُڈاری
دہسیں حالت اُنہاں کو ساری
مُڑ آون فِر بہاراں
رَبا موڑ سجن دِیاں مہاراں

میر غلام حیدر ندیم.......

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ
توں بچھڑے یار مِلا مولیٰ

ایہہ ہجر فراق دے تیر مندے
نت کردے اتھروں نیر مندے
توں رُسے یار منا مولیٰ

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ

بہریا دیاں رُتاں بدل گئیاں
گُل چڑیاں باغوں اُڈّر گئیاں
کہٹ کر چھوڑ ہُن سزا مولیٰ

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ

اکھ پھیر کے کون ایسی اَج
زخماں تے ملماں لیسی اَج
ایہہ کہٹدی عُمر بدّھا مولیٰ

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ

ہُن فجری کاگ بول رہوے
اوہ دِلّاں دے پہیت کھول رہوے
اِنہاں دِلّاں توں پُہکا چا مولیٰ

ہتھ چا چا منگاں دُعا مولیٰ
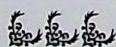
.......میر غلام حیدر ندیمؔ

چھٹی چھُلدی اُچیاں ماہلیاں تے
بولن پکھڑوں بوٹے ڈاہلیاں تے

کوئی پیار دیاں تنداں جوڑ گئے
کوئی عُمراں دے ناطے توڑ گئے
کوئی صدقے بنگاں تہ بالیاں تے
چھٹی چھُلدی اُچیاں ماہلیاں تے

آ مہر وفا دی گل کریئے
بچ بھکاں مسئلے حل کریئے
سوہنی رُتّ ہے سب پرجھالیاں تے
چھٹی چھُلدی اُچیاں ماہلیاں تے

کُرے لوک گیتاں دا ساز سوہنا
کُرے لوک ناچاں دا واز سوہنا
ہر تھاپ ہے بجدی تالیاں تے
چھٹی چھُلدی اُچیاں ماہلیاں تے

لوکی نچدے نیلیاں تلیاں بچ
ریوڑ چگدے ڈوہنگیاں نلیاں بچ
ڈھولک بجدی سوہنی تھالیاں تے
چھٹی چھُلدی اُچیاں ماہلیاں تے
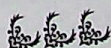
......میر غلام حیدر رندیم

چِٹھی اُنہاں دی آئی ' آئیاں نے رِفر بہاراں
اوہ تہ اَجّاں نیہہ آئے ' چھیڑو نہ دِل دِیاں تارا
لِکھیا جواب اُسدا ' لِکھے نیہہ سارے بول
چن تارے نیہہ آون ' آویں کدے توں کول
لِکھیا اُنہاں کو ایہہ بھی موڑو اِدھر مہاراں
چِٹھی اُنہاں دی آئی ' آئیاں نے رِفر بہاراں
دِل ہویا لیراں لیراں اوہ یاد اَجّاں نیہہ پُہلدی
اوہ یاد کہر کر گئی اَجّاں نیہہ جُلدی
رَفو کرے کون اِنہاں دِل دیاں لنگھاراں
چِٹھی اُنہاں دی آئی ' آئیاں نے رِفر بہاراں
چن تہ چکورنی دا مِلنا ہی دؤر ہے
اک آس تے ہاں جیندے اِتنا ضرور ہے
لِکھے متھے دے لیکھ ایہہ اُندیاں نی ماراں
چِٹھی اُنہاں دی آئی ' آئیاں نے رِفر بہاراں

......میر غلام حیدر ندیمؔ

اک واری بن مہمان چنّاں
میں لکھ واری قُربان چنّاں

چھم چھم روندے ایہہ نین چنّاں
توہڑے باجھ سُکھ نہ چین چنّاں
ایہہ دیس آیا اَج کھان چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

سوہنے پکھڑوں بولن ڈاہلیاں تے
جوگی پھردے سارے ماہلیاں تے
میں تک تک راہ حیران چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

چن جی کدوں توہڑی دید ہوسی
چن دِکھیاں ہی ماہڑی عید ہوسی
توہڑی دید دا ہے ارمان چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

زخماں تے ملتاں لا چن جی
توں بن پچھیاں اَج آ چن جی
کر دوُر ماہڑا خفقان چنّاں
اک واری بن مہمان چنّاں

پرویز مانوسؔ
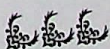
فِر جاگیا اے مِلنے نا چاہ
مِگی اک واری مِل جا
اوہ بنجاریا ، اوہ بنجاریا

جدوں نیاں چڑھیا اے رنگ تیرے پیار نا
رؤپ کی خیالاں بچ ماہڑے توں نِکھارنا
کِیاں ہویا ایں توں بے پرواہ
مِگی اک واری مِل جا
اوہ بنجاریا ، اوہ بنجاریا

جیہڑیاں توں اک وار بنگاں سن دِتیاں
ڈیکی ڈیکی ہُن تگی ہوئی گئیاں پِھکیاں
اِنہاں چھلیاں کی کُجھ سمجھا
مِگی اک واری مِل جا
اوہ بنجاریا ، اوہ بنجاریا

ہجرے نا سپ مِگی ہر ویلے ڈنگنا
تیریاں اُڈیکاں بچ ہر ویلے لنگھنا
کیہڑے کرماں نی دینا ایں سزا
مِگی اک واری مِل جا
اوہ بنجاریا ، اوہ بنجاریا

۱۱۵ر آزاد بستی، نٹی پورہ۔ سرینگر
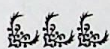
سُن سُن جگ کولوں طعنے پیّاں ہارنی
تیرے پرچھانویں کی کلاوے پیّاں مارنی
کدے خاباں بچ بوہا کھڑکا
مِگی اک واری مِل جا
اوہ بنجاریا ' اوہ بنجاریا

پرویز مانوسؔ
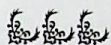
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
قُربانیاں کی کِسراں پُھلاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے
دُدھ سنگ رَتّ وی توں اپنی پلائی
پھکھی رہیئی آپ مِگی دِتی توں ملائی
سجّی اپنے توں کیتے ارماں
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے
گِلے ور سیئی مِگی سُکّے ور سوالیا
کری کری جوہدیاں نے سنگ مِگی پالیا
کراں کتنیاں صِفتاں بیاں
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے
ٹُھڈّا مِگی لگیا تہ دِل تواہڑا کمیا
پالنیاں مِگی اے آرام تواہڑا گمیا
کری نیندراں وی توں قُرباں
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے

روئی کے نمازاں بچ اُکھاں سُن پنچھیاں
تواہڑیاں دُعاواں نال اِتھے توڑیں پجیاں
جند ماہڑی ور تواہڑے احساں
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے
پیراں تھلّے رَبّ تائیں جنتاں کی رکھیا
تواہڑے بچ ہر ویلے رَبّ کی میں تکیا
پیر تواہڑے کِیاّں تھوئی نہ پیاّں
سنگ ٹُرنی ایں بنی کے توں چھاں
اوہ مائے پیاریئے ' اوہ مائے پیاریئے

پرویز مانوس

لائی لارے اوہ بنجارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

کوُنجاں مُڑیاں اوہ ہرجائی نیہہ مُڑیا
ماہڑے دِل نا ٹُٹا شیشہ نیہہ جُڑیا
ساون بچ پہینگاں نے ہُلارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

پچھیاں اَکھاں نال جِسی میں ٹوریا سا
جائی کے پردیس اُسے دِل تروڑیا سا
دیئی کے ہجراں نے انگارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

عِشق نا دیوا اَج وی دِل بچ بلنا اے
آس نا دینہہ وی بلیں بلیں ڈھلنا اے
اوہ مُڑیا نیہہ آئی سارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

اَکھیاں نے بچ جیہڑا پانی باقی اے
سمجھو ایہہ سجناں نی نشانی باقی اے
ٹپک ٹپک ڈُھلنے اتھروں تہارے ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

کریاں خیر خُدایا دِل اے کہبرایا
ہُن توڑیں کُجھ سَدیا پتر نیہہ آیا
رات گُزاری گِن گِن تاری ٹُری جُلے
راہواں نے بچ چھوڑی پیارے ٹُری جُلے

......پرویز مانوس

گیا توڑ کے قول قرار، اوہ پردیسی دِلدار
دِل رونا زار و زار، بہاراں کہہ کرساں

پُھلاں بچ پلّی ہوئی لکھاں بچ رُلی آں
تواہڑے چھوٹھے وعدیاں تے چُھلی سیاں پُھلی آں
ایّو دِل ور اے اک پہار، ہُن بِن تواہڑے دیدار
بہاراں کہہ کرساں، بہاراں کہہ کرساں

باغاں بچ تکنی آں کگو جدوں بولنا
تکّی یاد کری کری دِل ماہڑا ڈولنا
مُڑی کوُنجاں نی اوہ ڈار، نیہہ مُڑیا ماہڑا یار
بہاراں کہہ کرساں، بہاراں کہہ کرساں

تواہڑیاں اُڈیکاں بچ ہویا پھیڑا حال وے
تہیاڑی راتی رہنا مِگی تواہڑا ہی خیال وے
مِگی پُھلیا ہار سنگار، ہوئیاں باجھ تواہڑے لاچار
بہاراں کہہ کرساں، بہاراں کہہ کرساں

دُنیا نے لوک مِگی طعنے پئے مارنے
سپّ بنی ڈنگنین دِن ایہہ بہار نے
پیئی لیکھاں نی اوہ مار، ہُن جینا اے دشوار
بہاراں کہہ کرساں، بہاراں کہہ کرساں

ایتکی بہار نال توں وی مُڑی آونا
ماہڑے اِس اُجڑے نے دِل کی بساونا
ٹُٹی اُمیداں نی تار، ہُن جِندڑی اے دِن چار
بہاراں کہہ کرساں، بہاراں کہہ کرساں
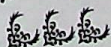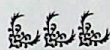
......پرویز مانوس

چلی اَج اِتھے خوشیاں نی لہر
میں تہ منگنی آں وطنے نی خیر
نہ ایہجیا کوئی دِکھیا، نہ ایہجیا کوئی ہور دِکھیا

اَج ٹُٹیاں غلامی نیاں رَسیاں
اَج کہر کہر خوشیاں نے بسیاں
ماہڑے دیش نا ترنگا اِیاں چھُلیا
جِیّاں بوٹیاں نا چھُنڈ کدے کُھلیا
اَج خوشیاں وی چمنی اے پیر
میں تہ منگنی آں وطنے نی خیر
نہ ایہجیا کوئی دِکھیا، نہ ایہجیا کوئی ہور دِکھیا

اِس تہرتی نے پُت اوہ جمائے نے
جِنہاں دِکھ کے فرنگی کہبرائے نے
جِنہاں دیش اُتے جِندڑیاں رولیاں
جِنہاں سینے ور کھاہدیاں نے گولیاں
اوہ تہ سورگاں نی کرنے نے سیر
میں تہ منگنی آں وطنے نی خیر
نہ ایہجیا کوئی دِکھیا، نہ ایہجیا کوئی ہور دِکھیا

ماہڑی تہرتی اے بڑی خوشحال وے
اِتھے رہین والے سارے ہین نہال وے
ہل چلنے تہ کٹنیاں فصلاں
پیار بنڈنیاں اِتھے نیاں نسلاں
اِنہاں خوشیاں تھیں سڑنے اوہ غیر
میں تہ منگنی آں وطنے نی خیر
نہ ایجیا کوئی دِکھیا، نہ ایجیا کوئی ہور دِکھیا

اِتھے بگنا اے جہلم چناب وے
ماہڑے دیش نا نہ کوئی وی جواب وے
کوئی ہندو مسلم نا سوال نیہہ
اِتھے ایکتا نی لبھنی مثال نیہہ
اَسیں رکھنے نیہہ دِلاں نچ بیر
میں تہ منگنی آں وطنے نی خیر
نہ ایجیا کوئی دِکھیا، نہ ایجیا کوئی ہور دِکھیا

محمد عظیم خان

چن بدلاں نے بیٹھ چھپایا صبح صبح
ایہہ کِس ماہڑا یار رُسایا صبح صبح

دُکھ درداں سُن سینے بچ ہے ڈیرہ لایا
منحوس کوئی اَج جنگوں آیا صبح صبح

بُلبُل رونا چھوڑنا بولے بول اُداسی
شاخ ہری ور پھُل مُرجھایا. صبح صبح

تیر چلا کے زخمی کر کے بیری نسیا
خوب کمخنتے فرض نبھایا صبح صبح

پوری رات گزاری گِن گِن کے میں تارے
یار دی خاطر کاگ اُڈایا صبح صبح

رؤپ نا جلوہ یا فِر سوہنے یار نی خوشبو
ایہہ کِس جذبے مور نچایا صبح صبح

بولن لگ پئے پکھنوں ماہڑے سنگ عظیماؔ
جد وی تیرا گیت میں گایا صبح صبح

اقبال کالونی، ٹنگمرگ۔بارہمولہ

محمد عظیم خان

صد مبارک تیرا آنا یوسفا خوش آمدید
نیک قدماں نال ٹُرنا قافلہ خوش آمدید

خوب صورت تھیں ہویدا نیک سیرت ہے توہڑی
خوش خلق تہ خوش طبع اے خوش دِلا خوشامدید

شادیانے شامیانے ' رنگ برنگی ڈیڈھیاں
چھَل پہلاں گنگناون راجیا خوش آمدید

گُلستان نی پھل اڈیکن منتظر پھلواڑیاں
آوندن تیری مبارک بُلبُلا خوش آمدید
شمعِ سوزاں ہے اگرچہ دِل ملول و بے قرار
اتھروں ہین کوکنے پروانیا خوش آمدید

قافلے حوراں نے گاون گیت مِٹھے شوق نال
چُپ چپیتی ہیر آکھے رانجھیا خوش آمدید

نور پاشی نی ہکس تاریک دُنیا کی اُڈیک
آفتابا ' ماہتابا ' تاریا خوش آمدید
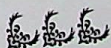
محمد عظیم خان......

رُت آگئی یارو بہاراں نی
رُت ڈھوکاں تہ کوہساراں نی
رُت باغاں تہ گلزاراں نی
بچ کٹھیاں تہ شوزکاراں نی
آ گیت خوشی نے گا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

ہُن لوک سلانی آسن گے
کُجھ مڑ وطناں کی جاسن گے
کجھ بیج امن نے راہسن گے
کُجھ گیت چمن نے گاسن گے
توں اپنا فرض نبھا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

رُت بریا خوب سہانی ہے
ہر شے پر جوش جوانی ہے
بھُوں یاد سجن نیہہ آنی ہے
ایہہ بہار تہ آنی جانی ہے
ہُن خیری نال توں آ سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

ہر طرف دِسے ہریالی ہے
ہر بوٹے نی ہر ڈاہلی ہے
ہر چہرہ خوب گُلالی ہے
ہر پاسے عید دیوالی ہے
میں کرنا خوب دُعا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

کھیتاں بچ سریاں پھُلنی ہے
ٹھنڈیاری چھٹی چھُلنی ہے
ایہہ دیکھ کے دُنیا پھُلنی ہے
پر مہر مری کیوں رُلنی ہے
میں تکنا تیری راہ سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں
سُکیاں کٹھیاں پانی بگنا
ایہہ کوثر تسنیم ہے لگنا
جائی جائی زِمیاں سگنا
نچنا، کُدنا، رُسنا، ٹھگنا
آ توں وی کھیڈ کھڈا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں
پھُل کھیلی ڈاہلی ڈاہلی ہے
ہر پاسے خوش خوشحالی ہے
ایہہ رونق سال بسانی ہے
قدرت نی کھیڈ نرالی ہے
دل کراں فدا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں
چھوڑ کے چٹ چٹیارنی وردی
جگ لائی ہے بہار نی وردی
سبزے گل گلزار نی وردی
مہر محبت پیار نی وردی
ایہہ وردی توں وی پا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں
بہُوں سوہنا کشمیر نا موسم
اس وادی دلگیر نا موسم

قدرت نی تصویر نا موسم
خواباں نی تعبیر نا موسم

ہے سوہنی آب و ہوا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

ہر سو گل گلزار نی خوشبو
مہر محبت پیار نی خوشبو
دلبر تہ دلدار نی خوشبو
سچے قول قرار نی خوشبو

ہے عِطر و عطر فِضا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

خوشگوار موسم رُت بہُریا
غمخوار موسم رُت بہُریا
من پیارا موسم رُت بہُریا
کرارا موسم رُت بہُریا

آرونق ہور بدھا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں

روشن تارے اَج وی حاضر
بلبل پیارے اَج وی حاضر
گل گلنارے اَج وی حاضر
شاعر سارے اَج وی حاضر

آتوں وی گیت سنا سجناں
مُڑ بہاراں آئیاں آ سجناں
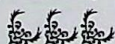
امتیاز نسیم ہاشمی

کرو جلدی سکھیو سہیلیو
جنج اَشنی پیئی اے مہیلیو
مِگی پانی باہی نواہ نی
سوہنا چِٹا سوٹ لواہ نی
میں ساورے کَہر جانا یا
ماہڑا ہیج سارا چکاؤ نی
کرو جلدی سکھیو سہیلیو
جنج اَشنی پیئی اے مہیلیو
میں اَزلوں کھاہدی بچھوڑیاں
ماہڑا سیک درد نچوڑیاں
کیتا مِیل رَبّ مقدراں
مِگی رَستے بچ نہ چھوڑیاں
کرو جلدی سکھیو سہیلیو
جنج اَشنی پیئی اے مہیلیو
میں جائی سیج سجاوساں
رنگ رَلیاں سنگ مناوساں
مِگی لبھسی منڈلی بہار وے
میں سارے دُکھڑے سناوساں
کرو جلدی سکھیو سہیلیو
جنج اَشنی پیئی اے مہیلیو

نڑول (چھتراں)، مینڈھر۔ پونچھ

امتیاز نسیم ہاشمی

گُرے ماہڑے بیہُڑے آ کاگا
کوئی خیر نی گل سُنا کاگا
اِس ہجر نے تتے صحرا بچ
کوئی آس نا تمبو لا کاگا
گُرے ماہڑے بیہُڑے آ کاگا
گُرے ماہڑے بیہُڑے آ کاگا

اوہ ماہیا پھُل گلاب جئیا
اُس اَکھ نا کیف شراب جئیا
اوہ زُلف سُنہری شام ہاروں
اوہ نغمہ چھنگ رباب جئیا
میں اَکھ نے دِیئے بالی تہ
بچ بیٹھاں تواہڑے راہ کاگا
گُرے ماہڑے بیہُڑے آ کاگا

اک گُزری عُمر اڈیکاں بچ
اوہ اوہ چھلنا ' باہی تڑپکاں بچ
اِس تتے ہجر نے صحرا بچ
پیا ہاسا ہُن شریکاں بچ
ماہڑا پل پل سُکا ساہ کاگا
گُرے ماہڑے بیہُڑے آ کاگا

امتیاز نسیم ہاشمی

رات چنّے نی کہلّے بہئی بہئی
اگلے پچھلے درد پھلورنا
ہاڑے ہؤکے پاسے رکھی
فِر ملنے رَستے لوڑاں
اَکھیاں نے بچ اَکھیاں باہی
لکھ لکھ واری صدقے جاں
جے گمیا یار لبھّے می

ڈاہڈے رَبّ نے لیکھ نمانے
دانے درد فراق نے چگساں
سینے اَگ غماں نی بالی
اَتھرواں نا تیل میں باہساں
سو سو واری ہَتھ کہمائی
لکھ لکھ واری صدقے جاں
جے گمیا یار لبھّے می

محمد سرور ریحان
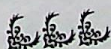
بول توں کُجھ وی نہ بول ٹھولا
پھٹیت دِلے نے نہ کھول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا
سَت کے قبیلہ آئیاں کول ٹھولا

جان جِند میں تہ قُربان کیتی
سنگناں کو سَٹ آئی آں تیری نیتی
ہُن میرا پیار نہ توں رول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا

دیس سٹ میں پردیس لوڑیا
سنگ پر تیرا میں نیہہ چھوڑیا
کھنڈ بچ زہر نہ کہول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا

لائیاں نبھا ہُن آس کوئی نیہہ
تیرے بِن دُنیا راس کوئی نیہہ
جگ تھیں کرا نہ مخول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا

اقبال کالونی، ٹنگمرگ۔ بارہمولہ

پلکاں اَجاں نہ کمان ہون دے
اَجاں میں نِکی ہاں جوان ہون دے
پیار کو توں جان انمول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا

نال ماہڑے نیہہ کوئی اَمّاں جایا
آپے ٹُر تاں ریحان آیا
ٹُر ٹُر پے گئے نی چھول ٹھولا
نِکی ماہڑی جِندڑی نہ رول ٹھولا
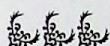
۔۔۔۔۔۔سید اقبال ملنگامی

آیا ہے بیساکھ کگو کہٗر رکیاں آندا نیہہ
دوٗرے دی اِس نوکری کو اَگ رکیاں لاندا نیہہ
نیلے نیلے تلے پانی چھمبراں دے ٹھنڈے نی
ماہلیاں تے مال چردے نال نکے نَنڈے نی
دیگر ویلے مال کہٗر نچدا کھیڈدا آندا نی
دوٗرے دی اِس نوکری کو اَگ رکیاں لاندا نیہہ
ڈاہلی ڈاہلی پتر پھل باغاں بچ رکھلدے
مُدتاں دے بچھڑے مُڑ سنگیاں کو مِلدے
جلدی موڑ مہار جانی دِل کہبراندا نی
دوٗرے دی اِس نوکری کو اَگ رکیاں لاندا نیہہ
شور مچایا کسیاں پکھڑوں ڈاہلی ڈاہلی بولدے
ٹہناکے دے بچ بنجلی مارن بول رسیلے بولدے
رُت مِلّن دی آ گئی کگو وار و وار بُلاندا نی
دوٗرے دی اِس نوکری کو اَگ رکیاں لاندا نیہہ

ملنگام۔ بانڈی پورہ

سید اقبال ملنگامی......

پانی چھمبراں دا ٹھنڈا ٹھار ربا سڑ گئیاں
ہوا ماہلیاں دی مزیدار ربا سڑ گئیاں

دِل تڑفدا پیئی روندی تہ کُرلاندی ہاں
باجھ توہڑے سوہنیاں کہلی پیئی کھبراندی ہاں
بولدا ہے ککو وار وار ربا سڑ گئیاں
پانی چھمبراں دا ٹھنڈا ٹھار ربا سڑ گئیاں

کاگ رکیاں بیہڑے بچ اُڈ اُڈ کے پیا بولدا ہے
کھاندی ہے یاد کلیجہ ماہڑا دِل ڈولدا ہے
ہو گیا تیر جُدائی دا جگر پار ربا سڑ گئیاں
پانی چھمبراں دا ٹھنڈا ٹھار ربا سڑ گئیاں

پہنچے قاصد تہ نہ آیا کوئی ہک وی مُڑ کے
ہوندا کوئی نیب تہ میں پہجدی ہائے رُہڑ گُڑ کے
اُجڑ گیا ماہڑا ایہہ گلزار ربا سڑ گئیاں
پانی چھمبراں دا ٹھنڈا ٹھار ربا سڑ گئیاں
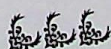
تنویر اقبال ملک

اڑیا وے اڑیا کدے ساہڑے بیہڑے جُل وے
تیرے پِچھے پیاریا گئے آں اَسیں رُل وے

تیریاں جُدائیاں بِچ دِل اَساں جالیا
آس والا دِیا جانی اَجاں وی نیہہ ساہلیا
اَتھروں ایہہ اَکھیاں نے گئے سارے ڈُہل وے
تیرے پِچھے پیاریا گئے آں اَسیں رُل وے

تیریاں خیالاں بِچ جِندڑی ایہہ ساڑی اے
آس والی نگری اوہ سجناں توں چاڑی اے
قول قرار تُسیں گئے اوہ سارے پُھل وے
تیرے پِچھے پیاریا گئے آں اَسیں رُل وے

نیلے تلّے سدنے نی آلے ماری ماری تہ
رہنے ہوسو کِسراں جے اَساں کی بساری تہ
لیئی لیو لگسی گا جیہڑا تیرا مُل وے
تیرے پِچھے پیاریا گئے آں اَسیں رُل وے
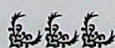
غازیہ آباد سنجواں۔ جموں

تنویر اقبال ملک

جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا
کے لکسی تیرا مُل اَڑیا

توں ڈاہڈا چنگا لگنا ایں
توں پل پل دِل بچ بسنا ایں
تیرے باجھوں گئے آں رُل اڑیا
جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا

اَج پتھر سِر پُر پہُرنے نی
کُجھ وعدے فِر وی کرنے نی
درداں نے بدّھے پُل اَڑیا
جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا

اِتھے تہ محبت سستی اے
بے درداں نی ایہہ بستی اے
ہُن زُلفاں گئیاں نی کُھل اَڑیا
جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا

انگارے بلنے اَکھیاں نے
کُن طعنے چھلّے سکھیاں نے
آساں نے ٹہہ پئے پُل اَڑیا
جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا

اِتھے لُگا توں کے کرسیں گا
ایویں ساساں ٹھنڈیاں پہُرسیں گا
سب اَتھروں گئے نی ڈُہل اَڑیا
جُل ماہڑے بیہُڑے جُل اَڑیا

مجروحؔ ملنگامی

مِلے یا رَبّ سوہنا دِلا منگ توں دُعا
دِتی درد فراقے سینے اگ پہُڑکا

سوہنا مُکھڑا نورانی
مُکو لائی جِس کانی
ڈِٹھے سوہنے بہتیرے
ماہڑا چن ہے لاثانی

ہویّاں کملی دیوانی دِکھ اِس دی ادا
دِتی درد فراقے سینے اگ پہُڑکا

کالی زُلف کھِنیری
لگے دِل کو چنگیری
چھُٹڑ ساونے دے وانگوں
جِتیاں رات ہنیری

ول ول ماہڑے دِلے کو لگدے نی پھا
دِتی درد فراقے سینے اگ پہُڑکا

دند موتیاں دی لڑی
ماہڑی جِند کڈھ کھڑی
میں جِند ہار بیٹھی
لڑی اکھ جدوں مڑی

ماہڑے نال نال رہندا میں نہ کردی وسا
دِتی درد فراقے سینے اگ پہُڑکا

ملنگام۔بانڈی پورہ

سوہنی کہڑے اُتے چڑھی
ہیر قید بچ بڑی
مجروح دیکھ تماشہ
سسی تھل بچ سڑی
جنہاں پکیاں نے لائیاں اوہ نہ دِکھدے قضا
دِتی درد فراقے سینے اگ پہٹرکا
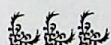
محمد مقبول ساحلؔ......

توں بھی ہیں فریب ' تیرا پیار بھی چھلاوا ہے
یار بے وفا ہیں' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

رِکھن کے سکون ماہڑا 'دِتیاں ایہہ دوریاں
ساریاں مُراداں تُدھ چھوڑیاں ادھوریاں
توں ہیں کول ماہڑے' ماہڑی اکھ دا پہلاوا ہے
یار بے وفاہیں 'ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

اکھ دی شراب نیہہ' اوہ نظراں دا تیر سی
تیرے نال میل ہویا ' پہیڑی تقدیر سی
مِٹھڑی آواز تیری ' موت دا بُلاوا ہے
یار بے وفا ہیں' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

رُک میں نہ پایا' مُکوروکدے رہے لوک وے
تن کو تہکھا کے توہڑے پورے کیتے شوق وے
اج ماہڑی راہ دے بچ ' خاک دا بچھاوا ہے
یار بے وفا ہیں' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

چھُوٹھیاں محبتاں کو دل بچ پالیا
تُکو سینے لا کے جیویں سپ سینے لالیا
توہڑیاں اداواں اُتے زہر دا سجاوا ہے
یار بے وفا ہیں' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

تکو دیکھ اکھیاں دا صدقہ اُتاریا
کہر ' جند ' جان سب ' تیرے اُتوں واریا
تُدھ باہیا سنگ کسے ہور دے کلاوا ہے
یار بے وفا ہیں ' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے
کرکے بمار ' کدے پچھیا نہ حال بھی
موسماں دے نال تُدھ بدلے خیال بھی
اج ماہڑی موت اُتے اینا بھی دکھاوا ہے
یار بے وفا ہیں ' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے
چھوڑکے طوفاناں بچ ساحل اُتے سو گئے
لاکے ماہڑے نال یاری ' بے ایمان ہو گئے
سجناں دے کن باہیا کس ایہہ سکھاوا ہے
یار بے وفا ہیں ' ماہڑے دل دا ایہہ دعویٰ ہے

محمد مقبول ساحل......

باغاں دے وچ کوئل بولے ، کٹھیاں پھریا پانی
جنگل جنگل پکھنوں بولن ، کرکے چھب مستانی
چک لے تھوڑا آٹا چاول ، گاگر ہور مدھانی
آ گئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

مرگاں ٹُرگئے آہنڈ گواہنڈی ، بستی ہوگئی خالی
ڈنگر ، بچھے کھا گئے سارے کھیتاں دی ہریالی
اس جا ماہڑا دل نیہہ لگدا ، نہ کر توں من مانی
آ گئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

دُدھ ، مکھناں دا موسم آیا پہُر پہُر بنڈاں پہانڈے
چھیڑن لگے راگ دِلاں دے مست ہوا دے پھانڈے
رستہ تیرا تک تک بلیا! مرگئی میں مرجانی
آ گئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

بانہواں کھول بُلاندی ہے اج نیلی نیلی ماہلی
نغمے ماہڑے ناں دے گاندے بلبل ڈاہلی ڈاہلی
مرجاساں ، جے اج وی نہ تُدھ دل دی رمز پچھانی
آ گئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

زلفاں نالوں کالے جنگل ، لمے لمے بوٹے
تیرے لئی میں پینگاں لائیاں ، آ لے لے دو جھوٹے
رَل مِل دواں نے جندڑی دی بیڑی پار لنگھانی
آ گئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

کم زیادہ ہین ، ویلا تھوڑا ، جلدی جلدی ٹرنا
منزل اُپر پہار پہچا کے فِر واپس کہر مُڑنا
رُتاں بدلن، موسم بدلن، مُکدی جائے جوانی
آگئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی
شہر تیرا ہے تُہواں ، تُہواں ایہہ کس دا دل سڑدا
شور شرابہ چار چوفیری ، سپ بن بن کے لڑدا
تیری بستی ہُن نیہہ بسدی میں پہاڑاں دی رانی
آگئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی
ساحلؔ! جلدی مُڑ وطناں کو ، چھڈ دے دیس بگانہ
تیرے باہجوں اس گوری دی قیمت نیہہ ہک آنہ
توں ہک پیار دا چڑھدا دریا ، میں ہک موج طوفانی
آگئی رت بہاراں والی ، ٹھوک چلاں دل جانی

محمد مقبول ساحلؔ......
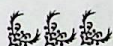
دُنیا چنگی دُنیا والے ہوگئے چغل خور
او رَبّ ڈاہڈے! تیری دُنیا بچ جیواں کس طور

لوکاں نے دستور بنایا ' اپنا چھڈ ' بیگانہ کھا
دُوجے دے کہر اگ تُھکھا کے اپنے کہر بچ چانن باہ
حاکم سارے تھلے بہہ گئے ' کرسی اُپر چور
او رَبّ ڈاہڈے! تیری دُنیا بچ جیواں کس طور

نہ چُنری نہ چادر کدھرے ' نہ آنچل ' نہ دامن ہے
ابروں ' پلکاں ' بال کٹانا ' ایہہ کُڑیاں دا فیشن ہے
نک ' کن کٹ کے سرکٹواون ' مرضی تے کہہ زور
او رَبّ ڈاہڈے! تیری دُنیا بچ جیواں کس طور

''فیشن شو'' بچ ریمپ دے اُپر لک مٹکا کے ٹُرنا سِکھ
جُتی ' سنڈل تھلے رکھ دے ' سیٹی سُن کے مُڑنا سِکھ
کس نے تکنی پنڈو کُڑیئے! تیر ی بانکی ٹور
او رَبّ ڈاہڈے! تیری دُنیا بچ جیواں کس طور

کالج دا ناں لے کے سارا دن گزارن راہواں بچ
کھلم کھلا پھردے رہندے بانہواں باہ کے بانہواں بچ
نہ شرماندے ' نہ کہبراندے ' نہ کوئی چکدا شور
او رب ڈاہڈے! تیری دنیا بچ جیواں کس طور
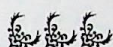
رسم چلی ہے حق غریباں ہور مسکیناں دا کھانا
بدمعاشاں کو عہدے ملدے ہور شریفاں کو تھانہ
سچ لکھ لکھ کے کٹوا لئے میں ، دس اُنگلاں دے پور
او رب ڈاہڈے! تیری دنیا بچ جیواں کس طور

سچے آکھو' کھبے جاندے' اکڑ انہاں دی مُکدی نیہہ
سچ آکھن وِدوان' سیانے عادت مندی چُھٹدی نیہہ
کم عقلاں کو وعظ' نصیحت کر کر ہویاں بور
او رب ڈاہڈے! تیری دنیا بچ جیواں کس طور

نہ تن تھکیا' نہ من پچھیا' نہ میں چھڈیاں اُمیداں
جس کہُر ساحلؔ! ماتم ہوندا' اس کہُر بھی آون عیداں
ہک دن آسی' جد پے جاسن چوراں اُتے مور
او رب ڈاہڈے! تیری دنیا بچ جیواں کس طور

محمد مقبول ساحلؔ
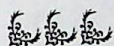
نکی عمری بچ ہک پُھل اُجاڑ دِتا
ماۓ نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا
تیرے میرے بچ اُچیاں دیواراں نے
بجلی نالوں چمکدیاں تلواراں نے
ہجر تیرے دی اگ سُن سینہ ساڑ دِتا
ماۓ نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا
رنگ رنگ دا گُل بوٹا ' میوہ لایا سی
اپنے ہتھاں میں ہک باغ سجایا سی
قسمت نے دل دا ہر پھل اُجاڑ دِتا
ماۓ نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا
ماہڑے گورے رنگ نے بھی مکو لُٹیا
مکھن کو بے ایماناں نے کہیٔ کر سٹیا
سجرے تن کو دُدھ سمجھ کے کاہڑ دِتا
ماۓ نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا
بے قدراں کو میں چا دِتا اپنا دل
ہن رو ون ' پچھتاون بچ ہے کہہ حاصل
اپنے ہتھوں ' اپنا کم بگاڑ دِتا
ماۓ نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا

ماہڑی خواہش سی ہک دل بچ بسنے دی
سپاں کو جلدی ہوندی ہے ڈسنے دی
پیار میرے دے بدلے لکھ کھلواڑ دِتا
مائے نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا
میں منگیاں سن ساحلؔ ! کجھ ٹھنڈیاں چھاواں
ہتھ ماہڑے لگا ہک چھوٹھا پرچھاواں
ساون دے بدلے ہک تپدا ہاڑ دِتا
مائے نی میرا کنڈیاں دامن پاڑ دِتا

محمد مقبول ساحل

میں مرجاساں پھاہی لا کے فِر بیٹھا پچھتاویں
سوکن نہ لے آویں اَڑیا ! سوکن نہ لے آویں !
لکھاں بچوں چُن کے سجناں بابل نے لڑ لایا
چھوڑ کے اپنے سارے رشتے ' کہر تیرا چمکایا
جان پہاویں کڈھ لیویں ماہڑی ' مؤل نہ دل تڑپاویں
سوکن نہ لے آویں اَڑیا ! سوکن نہ لے آویں !
روز سویرے ہتھ ہلا کے سجناں! 'بائی بائی' کرساں
سارا دن میں یاد تیری بچ ٹھنڈے ہؤکے پُہرساں
شامی کم تھیں فارغ ہوکے سدھا کہر آجاویں
سوکن نہ لے آویں اَڑیا ! سوکن نہ لے آویں !
سارے تیرے گہنے ' کپڑے ماہڑے ہی تن سجدے
تیرے تحفے لے کے دل بچ ٹھول ' نگارے بجدے
دل دے باغیچے بچ ماہیا! میں نچساں 'توں گاویں
سوکن نہ لے آویں اَڑیا ! سوکن نہ لے آویں !
چور لُٹیرے پھر دے اجکل' گُنڈی دِل کو لالے
لُٹ لیندے نے کُہٹ پلا کے' مُکھ چِٹے دِل کالے
اپنے کُہر ' محلے دا توں رستہ نا پُہل جاویں
سوکن نہ لے آویں اَڑیا ! سوکن نہ لے آویں !

بدلے رنگ زمانہ یا فِر دُنیا ظلم کماوے
بدل ، بجلی ، گرم ہواواں یا فِر ہاڑا آوے
چُپ ، چُپیتا آ کے ماہڑے خاباں بچ سو جاویں
سوکن نہ لے آویں اڑیا ! سوکن نہ لے آویں !

نہ منگساں میں چھلے چھاپاں ، نہ بنگاں نہ کنگھی
سِدھی سادھی رہ کے بھی میں ہاں حوراں تھیں چنگی
کِکھ بھی پہاویں نا دے سجنا! اکھ نہ کدھرے لاویں
سوکن نہ لے آویں اڑیا ! سوکن نہ لے آویں !

توں ہی ماہڑی منزل اڑیا ، توں ہی ماہڑا ساحل ہیں
باہج تواہڑے کسراں جیساں،میں ہاں جان تہ توں دل ہیں
زہر پہاویں دے دیویں ہس کے ،پر نہ قہر کماویں!
سوکن نہ لے آویں اڑیا ! سوکن نہ لے آویں !
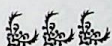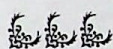
محمد منشا خاکی

چِٹّے چنّاں نی چاننی بچ
تاریاں نی نِکی نِکی لوءٔ ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

میں تہ تکنی آں تیرے راہ ماہیا
گُرے پُہلی کے اِدھروں وی آ ماہیا
بوہا تکنی آں ڈکی ساہ ماہیا
توں چنگا تہ چنگی تواہڑی خو ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

جے میں پُہلی آں تہ پُہلیاں ہزاراں نی
کون دیسی ہُن تاہنگ قراراں نی
خاک چھاننی آں شہر بزاراں نی
کدے تکیاں میں پہُوگیا جو ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

میں تہ رُنیاں ستائیاں لوکاں نے
جدوں ڈُبیاں بچائیاں لوکاں نے
فِر کیتیاں پرائیاں لوکاں نے
اِس دُنیا نے رؤپ نے دو ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

بابا نگری (وانگت)، کنگن۔گاندربل

راہ تکنی آں ہر دِن لکھ واری
مر گئیاں تہ آسو فِر کس کاری
ڈُب گئیاں تہ دہسو فِر کون تاری
جند ایکلی تہ دُکھ نے سو ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

اِنہاں دُکھاں سُن رولیاں روایاں میں
پِچھے سُکھاں نِیاں نینّدراں گوائیاں میں
ہُن دہسنے اوہ لوکاں جے پرائیاں میں
جِئیاں رونی آں میں اک باری رو ماہیا
کدے سامنے وی آ کے کھلو ماہیا

ڈاکٹر نصراللہ خان ناصر......

واہ واہ محبتاں دیس دیاں
ایہہ پہینگاں ماہڑے عیش دیاں

واہ واہ زمانہ جان گیا
اوہ رؤپ دی چادر تان گیا
نال ہمتاں لِشکن لیس جیاں

واہ واہ محبتاں دیس دیاں

واہ واہ جواناں جوڑ دیا
رُخ چھنکھڑاں دے توں موڑ دیا
نیہہ رپساں تیرے کیس دیاں

واہ واہ محبتاں دیس دیاں

واہ واہ اوہ سجناں لال جیئ
اوہ سنگیا ہک ہک بال دیا
ایہہ شاناں تواہڑے بیس دیاں

واہ واہ محبتاں دیس دیاں

ڈاکٹر نصراللہ خان ناصرؔ......

سدا نیہہ رہنا نالو نال
جُلیئے چن جی ماہلو ماہل
اَج تہ دِل دی گل نہ ٹال
پھِریئے چن جی ماہلو ماہل

دُدھ جئیا مُکھڑا اِتھا نہ ساڑ
کُجھ دِن لنگھے تہ بھکاں اُجاڑ
رہیاں تیاریاں سالو سال
جُلیئے چن جی ماہلو ماہل

قدماں قدماں بوُٹے چھتری
چپے چپے تے پھلاں ستھری
سنگناں ٹُریاں نالے مال
جُلیئے چن جی ماہلو ماہل

ذِمیاں باڑیاں تہ کہر بار
ہَتھاں تہ پہنوریاں کر کر کار
کم ایہہ مُکسن ساہ دے نال
جُلیئے چن جی ماہلو ماہل

......ڈاکٹر نصراللہ خان ناصرؔ

بہلا بہلا مُڑ کے آ ماہیا
نہ سچی کو سو کے پا ماہیا
بہلا بہلا مُڑ کے آ ماہیا
کہلی دا سکدا ساہ ماہیا
بہلا بہلا مُڑ کے آ ماہیا

رَستے اَکھیاں ڈاہیاں نے
کھاون کہلیاں جائیاں
یاداں تہ سپنے لائیاں نے
سپنے بچ پھنکھدا لا ماہیا
بہلا بہلا مُڑ کے آ ماہیا

کھانا تہ پینا چُھٹیا وے
ہولا مِلن دا اُٹھیا وے
دِل دا ڈوڈا چھٹیا وے
گلا بچ لگدا چاہ ماہیا
بہلا بہلا مُڑ کے آ ماہیا
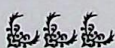
عارف اقبال عارفؔ

ماواں کُدھر گیاں
تُہپ تتلیرے نی
ٹھنڈیاں چھاواں کُدھر گیاں
ماواں کُدھر گیاں

بستے بچ دو پُھلکے باہنے
بلیے اُپروں ہتھ کھمانے
جنہاں راہواں ٹُریاں نال
اوہ راہواں کُدھر گیاں
ماواں کُدھر گیاں

لگنا سارے چھوڑ گئے نی
اُس پاسے مُنہہ موڑ گئے نی
پہنایاں نال جے بانہواں ہے سن
فِر اوہ بانہواں کُدھر گیاں
ماواں کُدھر گیاں

ایہہ دِل نی منّت سی دُنیا
کلِ توڑیں جنت سی دُنیا
عارف قہر بدل نا چڑھیا
مست ہواواں کُدھر گیاں
ماواں کُدھر گیاں
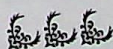
ڈوڈاج، درہال۔راجوری
9419386237 #

عارفؔ اقبال عارفؔ

پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے
تھوڑے تھوڑے کری سارے ناں پُھلی گئے
پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے

رکھیاں سمہالی کُتھے ٹھیکریاں ساریا
رَملیا دَہسیں جیہڑی تھاں پُھلی گئے
پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے

ڈاواں وچ مارنے اوہ چُھیاں تہ تاریاں
پتھراں رَ لِکھے نے نشاں پُھلی گئے
پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے

بوہے داہر اَکھیاں ' اُڈیکاں لائی رکھیاں
خیراں جیہڑی منگنی اوہ ماں پُھلی گئے
پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے

عارفؔ اوہ متیلیاں نے چھتے سنگ ہلنے
بیہڑے وچ کھوڑیاں نی چھاں پُھلی گئے
پُھلیاں نی گھلاں تہ گراں پُھلی گئے
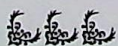
عارف اقبال عارف......

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا
ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا

دہنہہ چل چل کرنے ور آیا
دِل ڈرنا جے توں نیہہ آیا
جانا ندیوں پار ملنگا کر بہلا

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا

دُشمن چار چوفیری تاڑن
طعنے مارن ، سینہ ساڑن
توں پھسیا بشکار ملنگا کر بہلا

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا

کہہ ذاتاں کہہ شجرے کرنے
جیہڑے اک دُوّے ور مرنے
ایہہ گلاں بیکار ملنگا کر بہلا

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا

یہاتی نال ملنگا جاسی
پہناویں سؤلی جان چڑھاسی
میں مرساں سوبار ملنگا کر بہلا

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے باہر ملنگا کر بہلا

کامل ٹپیاں کھبّے مُڑیاں
دکھیاں چھجے تھیں نہ رُہڑیاں
میں ہوسائیں اُس پار ملنگا کر بہلا

ملنگا کر بہلا یہاتی ڈیکے بار ملنگا کر بہلا

عارف اقبال عارف

آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّے بنّے تریل ہوگئی
ماہی آوے نہ کِدھروں آوے بنّے بنّے تریل ہوگئی
آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّے بنّے تریل ہوگئی
اکھیں بچ اَساں رات گُزاری ، دل آکھے ماراں اُڈاری
لگا نیندرو نا نِکا جیا چھولا نہ کدھرے سویل ہوگئی
آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّے بنّے تریل ہوگئی
دن ڈُبنے نا ویلہ ہویا مالی کماں داہروں بہلا ہویا
نہ سد مِگی ہتھ ماری بے چچیا کویل ہوگئی
آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّے بنّے تریل ہوگئی
ٹھم بدلا ، نہ بہر بُہتا ، ماہی ندیوں پار کھلوتا
توں منگ لے دُعاواں عارفؔ رُت نویں نویل ہوگئی
آیا ساون ندیاں چڑھیاں بنّے بنّے تریل ہوگئی
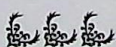
عارف اقبال عارف

میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں
دیس پرایا لوک بیگانے ایہہ دِل توڑی نہ جایاں
میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں
پُھل کھِلی ہریالی ہوسی بہار بساکھے نی ہوسی
پھرسن پکھنوں چار چوفیری توں مُنہہ موڑی نہ جایاں
میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں
بُلبُل باغاں نی متوالی ہر ٹاہلی ٹُھنگ مار گئی
توں اے بیل انگوراں والی بیلی اوہڑی نہ جایاں
میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں
یاداں گئیاں نال اُسے نے دِل وی اُسنے نال گیا
بکھرن دے ہُن چار چوفیری تاہنگاں موڑی نہ جایاں
میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں
یا ایویں ماہڑے کن بجنے یا کوئی آلے مار گیا
تہرتی بچ دفنائیاں عارف یاداں موڑی نہ جایاں
میں رنجور غماں نی ماری کہلیاں چھوڑی نہ جایاں

عارف اقبال عارف......

کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں
جان ماہڑی رُسّی کیاں یار نالوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

آئی نیہہ سی بہار اِیاں رانجھا ٹُر چلیا
چنگی سی خزاں مِگی بہار نالوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

مُدتاں نی لائی اک پل بچ ٹُٹ گئی
تار جِیاں ٹُٹی اے گٹار نالوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

تیریاں پہلیکھیاں نے دِل ڈاہڈا رولیا
دوُر نہ رکھیں رتا یار کولوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

پلکاں نے اتھروں توں سمبھالی تہ توں رکھیاں
موتی کیاں ٹھیین لگے ہار نالوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

داغ جیہڑے ہَس کے توں دیئی گئیں سجناں
سیک ڈاہڈے انہاں نے انگار نالوں
کونج کیاں نکھڑی اے ڈار نالوں

خورشید کرمانی

چھانن کر گیا سینہ ھُو
ہوگیا عشق کمینہ ھُو

اُکھاں سڑنیاں نیند نی آنی
عشق بیواہ تن گیا تانی
مُشکل ہوگیا جینا ھُو
ہوگیا عشق کمینہ ھُو

اُگ لگی رَگ رَگ نے اندر
ساڑے ہور لساڑے اندر
سمندر پے گیا پینا ھُو
ہوگیا عشق کمینہ ھُو

چل گئی اِس دِن اندر آری
لگی جس دِن عشق بیماری
نچڑیا خون پسینہ ھُو
ہوگیا عشق کمینہ ھُو

238 ،وارڈ نمبر:11، تشنگر نگر۔ پونچھ # 9622388409

خورشید کرمانی

دُکھسن اَکھیاں لگسن چھَڑیاں
نہ کر اَڑیاں نہ کر اَڑیاں

رات ہنیری گھُمن کھیری
جنگل دِسنا چار چوفیری
رَستہ مُشکل ، مُشکل کھَڑیاں
عشق بیواہ تن گیا تانی
نہ کر اَڑیاں نہ کر اَڑیاں

سینے اندر اَگ بلنی اے
یاد نی گڈی بچ چلنی اے
گلاں نہ کر سڑیاں سڑیاں
نہ کر اَڑیاں نہ کر اَڑیاں

پار سمندر جانا پے گیا
اَگ نا سؤٹ سوانا پے گیا
اَکھاں جائی کُتھے لڑیاں
نہ کر اَڑیاں نہ کر اَڑیاں

میں لاغر میں لِستا اَڑیا
مُک جاسی گا قِصّہ اَڑیا
اِتھے پڑیاں بڑیاں بڑیاں
نہ کر اَڑیاں نہ کر اَڑیاں

بشارت حسین خان

اَساں چھوڑ گئے دِل نے جانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں
ہُن بن گئی جِند نمانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں

سوہنے سجناں نی یاد ستاسی ، نالے ڈم وی کلیجے لاسی
جدوں آئی کوئی رُت مستانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں
اَساں چھوڑ گئے دِل نے جانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں

مُڑ جان آلے مُڑ کدوں اچھسن ، سپ ہجراں نے کیہڑی کیہڑی ڈنگسن
آئی سجناں نی یاد پُرانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں
اَساں چھوڑ گئے دِل نے جانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں

اَساں روئی حال گمایا ، اِنھاں ظالماں کی ترس نیہہ آیا
ہُن مُکسی ظلم کہانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں
اَساں چھوڑ گئے دِل نے جانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں

ہُن مُکِ گئے روئی اَتھروں ، ربّ خیر کرے اپنے امروں
ہُن پہنچ کوئی غیب نشانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں
اَساں چھوڑ گئے دِل نے جانی کہ اَکھیاں چھلکّ پئیاں

مینڈھر۔ پونچھ

بشارت حسین خان
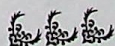
سجناں اوہ نیناں آلے تیر رِکیاں مارے نی
دَہس کیہڑے پاسے جان دُکھیا بچارے نی
زُلفاں نے گُنڈلا بچ دِل کی پھسائی تہ
دوُر دوُر نسنا ایں ڈم سینے لائی تہ
دِلاں نِیاں لکیاں نے کر گُجھ چارے نی
سجناں اوہ نیناں آلے تیر رِکیاں مارے نی
ماہڑیاں محبتاں نی لاج چتاں رکھیاں
نِکے نِکے گُہٹ وی بچھوڑیاں نے چکھیاں
یاراں باجھ ہونے نیہہ یاراں نے گزارے نی
سجناں اوہ نیناں آلے تیر رِکیاں مارے نی
اَساں واری رِکیاں مُکھ موڑیائی پیاریا
چھوُٹھیاں پرِیتاں لائی مِگی رِکیاں ماریا
ماڑیاں نصیباں آلے ڈُبے رِکیاں تارے نی
سجناں اوہ نیناں آلے تیر رِکیاں مارے نی

محمد شفیع خان

تلاں دیاں شہراں ماہڑا چن بسدا
مکو کدے رَج کے نیہہ لوہ دِسدا

اِس پہیڑے وطناں کو جُل گیناں
اَساں چن دیاں یاداں بچ رُل گیناں
چن اَج کل ماہڑے کولوں دوُر نسدا

تلاں دیاں شہراں ماہڑا چن بسدا

چھوہلے چھوہلے قدماں ٹُر آئی آں
سارے کم سَٹ کے مُڑ آئی آں
ہُن مکو ٹھونڈنا اے اک رَستہ

تلاں دیاں شہراں ماہڑا چن بسدا

جدوں توڑیں یاد پُرانی اے
چِٹھی توہڑے ہتھ دی سیانی اے
نہ ہُن ماہڑے کولوں کوئی کھسدا

تلاں دیاں شہراں ماہڑا چن بسدا

جدوں توڑیں تلاں داہروں چھنگ ٹُردی
سارے کم سَٹ کے میں کہر مُڑدی
نہ رہیا کم کوئی ماہڑے بس دا

تلاں دیاں شہراں ماہڑا چن بسدا

قاری محمدا

پہاڑاں نی گیتارن گیت گُــــدے گانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

اُس نے رسیلے بول دِل ماہڑا لُٹی گئے
غماں نی کہواڑی سنگ جان ماہڑی رُٹی گئے
کدے اوہ ہسانی اے کدے اوہ روانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

سُنیا ضرور اے میں اُس کی نیہہ تکیا
دِن راتیں رَستے میں تکّی تکّی تھکیا
آنسے[1] نے کنڈھے بیہئی مال اوہ چرانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

گل کوئی پچھو کدے منہوں تھیں نیہہ بولنی
دِلے والا پہیت پہیڑی کدے وی نیہہ کھولنی
منی نیہہ گل ہر ویلے نرمانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

اُس نے فراقے بچ دُکھنیاں اَکھیاں
پُہلی تہ میں اُس سنگ لائی بیٹھا اَکھیاں
ماہڑے دُکھاں درداں نی عجب کہانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

اشرفؔ چڑھیا اے عشقے نا جوش وے
اُس نے غماں مکی کیتا مدہوش وے
اَتھروں ایہہ ماہڑے سارے اُسنی نشانی اے
ہجر نی اَگ ماہڑے کالجے کی لانی اے

---

[1] ..... بدھل نادریا

قاری محمد اشرف

کیہڑے پاسے جاں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں
گل اماں کی سُناآں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

ٹیچی بچ رکھیا اے سونے نا میں رِکل وے
سوہریاں نے کہُر ماہڑا لگنا نیہہ دِل وے
اماں جی میں سوچی سوچی مری مُکّی آں
کیہڑے پاسے جاں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

سس ماہڑی روز مِکی طعنے مینے مارنی
گلاں گلاں بچ ماہڑے کالجے کی ساڑنی
دینی اے ننان مِکی بیہئیاں رُٹیاں
کیہڑے پاسے جاں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

ہر ویلے سوہرا مِکی کرنا اے تنگ وے
شام سویرے لائی رکھنا اے جنگ وے
ہر ویلے کرنا اے گلاں پُٹھیاں
کیہڑے پاسے جاں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

اشرفؔ ماہی ماہڑا بڑا سی چالاک وے
اِسے گلا اُس کولا منگی سی طلاق وے
بڑیاں جنجالاں تھیں میں اَج چھُٹی آں
کیہڑے پاسے جاں ، میں تہ ماہیے کُٹّی آں

قاری محمد اشرف

بنگاں پہنیاں تہ باہواں وی مروڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دکھی کری چھوڑیاں مائے

مگی سس تہ ناناں ڈاہڈا تڑفانیاں
آپوں کھان چنگا چوکھا مگی ترسانیاں
کیاں پتھراں نے سنگ میں چموڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دُکھی کری چھوڑیاں مائے

بتی سال نا مُنڈا باراں سال نی کڑی
دل آکھے کھائی مراں میں زہر نی پڑی
اکھیں دکھی کیاں جوڑیاں نہ جوڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دکھی کری چھوڑیاں مائے

لاے اماں نے پیار مگی چیتے آئی گئے
ڈوہنگا ہجرے نا تیر دلے بچ لائی گئے
یاد آن مگی تُساں نیاں لوریاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دُکھی کری چھوڑیاں مائے

اج اشرف نیندراں وی دور نسیاں
اللہ جانے کس حال بچ میں پھسیاں
راتی روئی روئی اکھیاں نچوڑیاں مائے
ڈاہڈی ظالماں میں دُکھی کری چھوڑیاں مائے

قاری محمد اشرف

کنڈھو کولا مِٹھیا پُھلاں تھیں وی سوہنیاں
کُتھاں تگی سامی رکھاں چناں من موہنیاں

تواہڑی ایہہ جُدائی میں نہ کرساں قبول وے
کریا نہ کر ایویں گلاں توں فضول وے
کُتھاں چھپی بیٹھا سیں توں چناں دِل کھونیاں
کُتھاں تگی سامی رکھاں چناں من موہنیاں

لوکاں نیاں طعنیاں نے دِل ماہڑا ساڑیا
شاہ منصور یاروں سولی مِگی چاہڑیا
اِس بیری دُنیا تھیں اوہلے اَس ہونے آں
کُتھاں تگی سامی رکھاں چناں من موہنیاں

چھوڑیا زمانہ رکھی تواہڑے ور اَکھ وے
تواہڑے کولوں اَساں وے ہونا نیہہ بکھ وے
کہئلے بیٹھے ہنجواں نے ہار پرونے آں
کُتھاں تگی سامی رکھاں چناں من موہنیاں

اِشرف ہجرے نا کیسا پھانڈا چُھلیا
پھلاں جیاں دِل اَج گلی گلی رُلیا
غماں نیاں ڈاباں بچ دِلے کی ڈبونے آں
کُتھاں تگی سامی رکھاں چناں من موہنیاں

قاری محمد اشرف

ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی
گیا چھوڑی غماں بشکار ربا ہُن کے ہوسی

پاگلاں ہاروں آلے ماراں
اُس کی دِل تھیں کِسراں بساراں
لماں پیئی گیا سوچ بچار ربا ہُن کے ہوسی
ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی

میں ہُن کُھٹ صبر نا پیتا
اُس ماہڑے سنگ وعدہ کیتا
اَج پُھلّی گیا قول قرار ربا ہُن کے ہوسی
ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی

کہلیاں ماہڑا دِل نیہہ لگنا
چھم چھم نیر اَکھیں تھیں بگنا
میں رووواں زار و زار ربا ہُن کے ہوسی
ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی

اُس ایہہ کیسا بدلہ لیتا
ماہڑے سنگ اُس ظُلم ہے کیتا
ماہڑا کھسّی گیا چین قرار، ربا ہُن کے ہوسی
ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی

اشرفؔ میں اک بزم سجاساں
اُس بچ پہاڑی غزل سُناساں
نیہہ بچنے نے آثار ربا ہُن کے ہوسی
ٹُری جُلیا گماہنڈی یار ربا ہُن کے ہوسی

......قاری محمد اشرف

آجا پردیسیا جایاں نہ توں دؤر وے
دَسی جایاں ماہڑے کولوں ہویا کے قصور وے

روز بیٹھی بَلّی وروں ڈارنی آں کاگنی
دِنے تکّاں رَستے میں راتی رہواں جاگنی
مُکی گیا اَج ماہڑے دِل نا سرؤر وے
آجا پردیسیا جایاں نہ توں دؤر وے

روز تکّاں رَستے میں ماہی ماہڑا آوسی
گُنی رکھاں چؤری آنی چِن ماہڑا کھاوسی
پہُری پہُری رُتیاں نے لانی آں میں پؤر وے
آجا پردیسیا جایاں نہ توں دؤر وے

روئی روئی اَکھیاں تھیں اَتھروں وی سُکی گئے
لگنا اے دِن ماہڑی زندگی نے مُکی گئے
غماں نا کلیجے بچ پھکھیا تندور وے
آجا پردیسیا جایاں نہ توں دؤر وے

اشرفؔ لیاں رَتّ اپنی نہ کاہڑیاں
اُس پچھے اپنی جوانی نہ توں ساڑیاں
قِصہ ساہڑے پیار والا ہویا مشہور وے
آجا پردیسیا جایاں نہ توں دؤر وے

قاری محمد اشرف......

دوُروں ماہڑا چن مِگی لِکھنا اے چٹھیاں
پہنچے اوہ سلاماں بچ لِکھے گلاں مِٹھیاں

بسنا اے دوُر ساری اُس کی خبر اے
ماہڑے سارے حال ور اُسنی نظر اے
اوہ لِکھے ڈِٹھیاں میں لِکھاں اَن ڈِٹھیاں
دوُروں ماہڑا چن مِگی لِکھنا اے چٹھیاں

روز راتیں بہئی بہئی آلے تگّی مارنی
ہجرے نی اَگ بچ کالجے کی ساڑنی
غماں نیاں پیڑاں ماہڑے سینے بچ اُٹھیاں
دوُروں ماہڑا چن مِگی لِکھنا اے چٹھیاں

اُس سنگ وعدے سارے توڑ نبھاوساں
دِلے نے ایہہ دُکھ سارے اُس کی سُناوساں
میں لِکھاں سِدھیاں بنایاں لوکاں پُٹھیاں
دوُروں ماہڑا چن مِگی لِکھنا اے چٹھیاں

ہجر نی سولی ور جِندڑی میں تہرساں
کھلی بیٹھی اشرف روئی روئی مرساں
طعنے مینے سُنی سُنی سجناں میں کُٹھیاں
دوُروں ماہڑا چن مِگی لِکھنا اے چٹھیاں

قاری محمد اشرف......

سامی رکھ ماہڑیاں گڈیاں پٹولے نی مائے
رکیاں رونی ہیں توں بیہئی بیہئی اوہلے نی مائے
مگی پل پل اماں تواہڑی یاد آوسی
تواہڑا ہجر فراق سینے اگ لاوسی
کیہڑا ہووے جیہڑا دکھڑے پھرولے نی مائے
رکیاں رونی ہیں توں بیہئی بیہئی اوہلے نی مائے
چھوڑی سنگناں سہیلیاں نا پوُر جُلی آں
اج اماں تواہڑے کولوں میں تہ دوُر جُلی آں
ڈاہڈے چھم چھم اتھروں میں ڈوہلے نی مائے
رکیاں رونی ہیں توں بیہئی بیہئی اوہلے نی مائے
ٹھو کے چارنی ساں بیٹھی تواہڑا مال اماں جی
مگی پہُلنا نیہہ دلوں تواہڑا خیال اماں جی
سینہ سڑی بلّی ہوئی گیا کولے[1] نی مائے
رکیاں رونی ہیں توں بیہئی بیہئی اوہلے نی مائے
دلا منگ توں دعا سکھی رہن سکھیاں
روئی روئی کیتیاں میں لال اکھیاں
دکھی گیت بیٹھا اشرف بولے نی مائے
رکیاں رونی ہیں توں بیہئی بیہئی اوہلے نی مائے

---

[1]......کوئلے

محمد سلیم بصر

نِت آویں کلیجے اگ پاویں
وے ساونا بَج آویں توں

چھُڑی چلدی ' کلیجے اَگ بلدی
سجن آوے کدے جلدی
جِند برفو نالوں گلدی

نِت آویں کلیجے اگ پاویں
وے ساونا بَج آویں توں

دُکھ ڈاہڈے ' غماں کیتے باہدے
نہ بدلے اَساں اِرادے
لِکھی روز اَزل دی نیہہ ٹلدی

نِت آویں کلیجے اگ پاویں
وے ساونا بَج آویں توں

دِل مارے روز ہلارے
میں پر لاواں پریاں دے
اُڈ دیس سجن دے جاواں

نِت آویں کلیجے اگ پاویں
وے ساونا بَج آویں توں

نورکھاہ بونیار۔بارہمولہ

عبدالعزیز ملدیال ندیمؔ

چھم چھم بارش بہرن لگی اے ٹھنڈاں ملّے پہاڑ
بچ تلاش توہڑی دے گمیا ماہڑے گل دا ہار
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

ٹھنڈی ہوا نت گلیاں چھلدی تہڑکن کردی زور
بچ اڈیکاں ساون لنگھدا کرے پپیہا شور
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

کسیاں پاسے نیلے بیلے ٹھنڈے ٹھنڈے پانی
یاد توہڑی بچ گلیاں رلدی ماہڑی جند نمانی
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

ڈوہنگے ڈوہنگے تلے پہاڑاں رہندے رونس چکور
ساون دی رت نال خوشی دے نچدے لگدے مور
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

بن توہڑے دل ماہڑا نیہہ لگدا کجھ نیہہ چلدا زور
تڑف تڑف بچ یاد توہڑی دے اتھروں کردے زور
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

ندیمؔ خطائیاں مج کمائیاں اللہ نام غفور
ملن بچھوڑا اس نگری بچ قدرت دا دستور
پرا کد ایسیں، اوہ پرا کد ایسیں

کنڈی، کرناہ۔ کپواڑہ

نور احمد قریشی

رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں

دِنے راتیں توہڑے ہی خیالاں نچ پُھلیاں
بن کے دیوانہ میں توہڑے اُتے ڈُہلیاں
سچ من تیرے نال سدا میں نبھانیاں

رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں

کنڈھ تہ لکیراں نال ناواں توہڑا بولدا
اَکھیاں تہ دِل نچ زہر پیئ کھولدا
جدوں وی میں دِکھدا ہاں توہڑیاں نشانیاں

رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں

رنگ ساوے پیلے تیرے بُت نال سجدے
توہڑے بناں دُنیا دے ہاسے مندے لگدے
کُھل کُھل گیندیاں نے زخماں پُرانیاں

رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں

رؤپ توہڑا دِکھ کے کلیجہ ماہڑا ساڑدا
توہڑی ایہہ جُدائی والا روگ مکو ماردا
دُکھ بنڈھے کون اَساں کہلیاں نبھانیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں
دِلا دِیے محرماں توں مُکھ دَہس جا
حال ماہڑا دِکھ توں میں رِکیاں بسدا
اُٹھے پہراں توہڑے بناں کندھاں مکو کھاندیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں
پہلا پُھل کندھا اُتے رِکیاں اوہ پُھلاواں میں
ہَس ہَس کردا سلام جدوں آواں میں
زخماں ایہہ روز نور سینے اُتے کھانیاں
رکھیاں سمہال کے میں توہڑیاں نشانیاں
کدوں توڑیں آویں گا توں دِلا دیا جانیاں
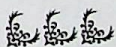
نور احمد قریشی

دِکھ دِکھ کے چبارے توں میں رِکنی تھکیاں
اَج آوے میرا ماہی تہ میں چھولاں پکھیاں
بیلے بیلے ٹُراں میں دوپٹہ رولدی
نالے کوک دی کوئل وانگوں پَر تولدی
ہاسے ہَسّے طعنے میعنے دین سکھیاں
دِکھ دِکھ کے چبارے توں میں رِکنی تھکیاں
اَج آوے میرا ماہی تہ میں چھولاں پکھیاں
سوہنے چن پردیسیا توں گئیں دوُر نی
امب پک گئے تہ نالے سُک گئے بور نی
اَساں یارو تیرے مِلن دیاں آساں رکھیاں
دِکھ دِکھ کے چبارے توں میں رِکنی تھکیاں
اَج آوے میرا ماہی تہ میں چھولاں پکھیاں
کدے اُٹھ بُھواں کدے رہواں کُھل کے
ساڑا یار دا دُکھاوے نالے رووا‌ں کُھل کے
پہانا تُھویں والا کر کے میں پونجاں اَکھیاں
دِکھ دِکھ کے چبارے توں میں رِکنی تھکیاں
اَج آوے میرا ماہی تہ میں چھولاں پکھیاں
نوؔر عشق والا روگ ڈاہڈا من ساڑدا
تن عشق والا مٹی بچ لہو کاہڑ دا
راتاں لمیاں ہوئیاں میں ٹُر ٹُر تھکیا
دِکھ دِکھ کے چبارے توں میں رِکنی تھکیاں
اَج آوے میرا ماہی تہ میں چھولاں پکھیاں

نور احمد قریشی

ہک مُدتاں تھیں یار دے دیدار ہو گئے
کھاہدا اَکھیاں پُھلیکھا فِر دیدار ہو گئے

راہ تک تک تھکیاں میں سنج پے گئی
سوٹھے دِل نال کر کر رات آ گئی
اَکھ میچدیاں ہی یار دے دیدار ہو گئے
ہک مُدتاں تھیں یار دے دیدار ہو گئے

کئی قسماں تہ وعدے کیتے گنڈاں بنّھ بنّھ
کیتے قول تہ قرار دینی جان تن من
توڑ لکیاں نہ یاریاں خوار ہو گئے
ہک مُدتاں تھیں یار دے دیدار ہو گئے

نوؔر خاب تہ خیال کدے میل نیہہ ہوئے
سچے عاشق والے کھیل کدے فیل نیہہ ہوئے
مجازی عشق والے کھیل کدے فیل نیہہ ہوئے
ہک مُدتاں تھیں یار دے دیدار ہو گئے

ماسٹر منیر منہاس

لِکھ لِکھ چِٹھیاں اندر تہرساں
ہجر تیرے بچ رو رو مرساں
زخماں نا میں خون نچوڑی
حرفاں نال میں گلاں کرساں

یاداں نے ایہہ کھکھر توسی
اپنی چھولی بچ میں پہرسی
لِکھ لِکھ چِٹھیاں اندر تہرساں
ہجر تیرے بچ رو رو مرساں

تاپ تیری محبت والا
لے دریاواں بچ میں رُہڑساں
لِکھ لِکھ چِٹھیاں اندر تہرساں
ہجر تیرے بچ رو رو مرساں

وقت نے فرہاد کی پچھی
ہِر میں جیساں ہِر میں مرساں
لِکھ لِکھ چِٹھیاں اندر تہرساں
ہجر تیرے بچ رو رو مرساں

منیؔر محتاج نہ ہوسی تیرا
پہاویں ڈوہنگیاں ڈاباں ترساں
لِکھ لِکھ چِٹھیاں اندر تہرساں
ہجر تیرے بچ رو رو مرساں

بیلا، سورنکوٹ۔ پونچھ

مستور احمد شادؔ عارفی

پہجی گئیاں بنگاں مائے ، پہجی گئیاں بنگاں
ہُن مِگی دیسی کیہڑا ہور
لاڈلی میں مائے تواہڑے بیہڑے بچ کھیڈنی
جانے کدوں دیسیں مِگی ٹور

سامی سامی رکھیاں توں گڈیاں پٹولے
کریاں نہ مائے مِگی اکھیاں تھیں اوہلے
میں ہاں تواہڑی لاڈلی، مائے تواہڑی لاڈلی
کِہنی چلیے اج مِگی ہور

پہجی گئیاں بنگاں مائے
ہُن مِگی دیسی کیہڑا ہور

پُہلی گئیاں اج مِگی دُدھ تہ ملائیاں
مائے تواہڑی یاداں نِیاں پیہنگاں اج پائیاں
کھانی آں میں یاداں نِیاں پیہنگاں نے اُلارے
غیراں ہتھ مائے ماہڑی ڈور

پہجی گئیاں بنگاں مائے
ہُن مِگی دیسی کیہڑا ہور

نیندراں نہ آن اج دیسی کیہڑا لوریاں
بچ پردیس مائے کھکھراں پھلوریاں
جاگنی آں شادؔ نالے گِنّنی آں تارے
کیتی نہ توں مائے ماہڑی لوڑ

پہجی گئیاں بنگاں مائے
ہُن مِگی دیسی کیہڑا ہور

مستور احمد شاؔد عارفی
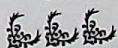
سجناں او سجناں وے سجناں پیاریا
ہویا کہہ قصور ماہڑا کیاں توں بساریا

اک واری آنی تہ قصور ماہڑا دَسی جا
چن سنگ تاریاں نے اک واری ہسی جا
میں تہ تواہڑے پچھے سارے جگ کی بساریا
سجناں او سجناں وے سجناں پیاریا

کدے کدے خاباں تہ خیالاں بچ آیا کر
چاننیاں راتاں بچ کول بہیئ جایا کر
غماں نیاں لمیاں راتاں نیا تاریا
سجناں او سجناں وے سجناں پیاریا

ہجر فراق سینے تواہڑا غم بکھ نی
تہیاڑی روئے دِل ماہڑا راتی روئے اکھ نی
کیاں توں جُدائی والا تیر سینے ماریا
سجناں او سجناں وے سجناں پیاریا

مُدتاں تھیں پچھے اَج کاگ بیہڑے بولیا
دِل ماہڑا کمیا کلیجہ ماہڑا ڈولیا
چوٗریاں کھلائی شاؔد کاگ میں اُڈاریا
سجناں او سجناں وے سجناں پیاریا

مستور احمد شآد عارفی

چاننیاں راتاں بچ چنے سنگ تارے
ماہڑے سنگ ماہیے کیتے لارے تہ لپارے
آہنڈناں گماہنڈناں می مارنیاں طعنے
چِٹھی آئی ماہیے نی میں کرنیاں بہانے
جیہڑے پردیس گئے اوہ ٹُری آئے سارے
ماہڑے سنگ ماہیے کیتے لارے تہ لپارے
روز بیہڑے کاگ بولے نالے اکھ پھرکے
مُڑیا نیہہ ماہیا تہ کلیجہ ماہڑا چھڑکے
روز باہی چوُریاں میں کاگ اُڈارے
ماہڑے سنگ ماہیے کیتے لارے تہ لپارے
رکھیاں اُڈیکاں جدوں پھل کھیلی پھلسی
اللہ رکھی خیر ماہیا بھلا کہر مڑسی
باغاں بچ بہاراں آئیاں پھل پُھلے سارے
ماہڑے سنگ ماہیے کیتے لارے تہ لپارے
آس ماہڑے دِلے بچ ماہیا کہر مُڑسی
مُدتاں نا بچھڑیا روح بُت مِلسی
شآد کئی آساں بچ سال گزارے
ماہڑے سنگ ماہیے کیتے لارے تہ لپارے

......عارف جرال عارف

کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی
ساری عمری نہ رہیا انتظار میں کھلی تلی تکنی رہئی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

سنگ موسماں نے بدلیا تو جیاں برفاں تھیں بعد بہار
ساہڑا پُہلیا سُچا اوہ پیار میں کھلی تلی تکنی رہئی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

سُکی سُکی تہ ہوئی ہاں تیلا رنگ سریاں تھیں بد ہو یا پیلا
ہوئی ہاں ہجرے نچ بیمار میں کھلی تلی تکنی رہئی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

چناں آکھیا سی آوساں وطناں سنگ حیلیاں تہ سوسو جتناں
راہ تکنا ہیئی سارا کہئر بار میں کھلی تلی تکنی رہئی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

لمبی مار گیئاں سنکناں اُڈاری میں بختاں تھیں اپنے ہاری
اُڈ گیا اوہ سمندروں پار میں کھلی تلی تکنی رہئی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

کنڈ پھیری ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی
ساری عمری نا رہیا انتظار میں کھلی تلی تکنی رہی
کنڈ پھیری تہ ٹُری گے نی یار میں کھلی تلی تکنی رہئی

......بدّہ کنہ' تھنہ منڈی۔راجوری

سید الطاف حسین بیتاب......

کاگ کھبے بولیا تہ درد پھرولیا
آہلنے دا تیلہ تیلہ ایویں مُڑ کھولیا

بیٹھی اُڈیک میں تاہنگ ہجاں تیرے آنے دی
جوڑا سوایا میں تہ خوشی تیرے لانے دی
کِیاں بساریا ہی من میرا ڈولیا
آہلنے دا تیلہ تیلہ ایویں مُڑ کھولیا

ہَس ہَس لائی سی پر پے گیاں فکراں
روز دے طعنے بولی کھانے ہین چھِڑکاں
لگا ایہہ جُدایاں دا زخم نہ مولیا
آہلنے دا تیلہ تیلہ ایویں مُڑ کھولیا

لمی تہ کالیاں راتاں ہنیریاں
کھا گیاں نیندراں اوہ یاداں نی تیریاں
تکو یاد کر کر من ماہڑا ڈولیا
آہلنے دا تیلہ تیلہ ایویں مُڑ کھولیا
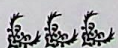
ٹھنڈی ، جواہر نگر۔راجوری

......سید الطاف حسین بیتاب

تاں روندی تاں روندی میرا بچھڑ گیا سوہنا یار
کہ میں تاں روندی ہاں
لائی ایسی کانی سوہنے ' بن بیٹھی ہاں دیوانی
یاداں اندر رو رو کے میں ساڑ گئیاں جوانی
الفی باہی سوز تیریدی مار گئیاں نی کٹار
کہ میں تاں روندی ہاں
درد جُدائی مُشکل کیتا میرا کھانا سونا
پُھل گیا میں قوم قبیلہ پے گیا نی رونا
لکیا جس نے داغ سی تہونا چھوڑ گیا دِلدار
کہ میں تاں روندی ہاں
بچ اُڈیکاں عُمر گُزاری راہ توہڑا پیئی دیکھاں
کاں بولے تہ بیہڑا سنواراں میل ہوسی بچ لیکھاں
بچ پردیساں چھوڑ گیا نی رو رو کراں پُکاراں
کہ میں تاں روندی ہاں
دِل دیاں تاراں چھیڑ بُلاواں دوُر گیا دِل جانی
حال دیوانی گلیاں پھردی ہو گئیاں مستانی
عمر بیتاب غلامی کرسی دِلوں نہ توں بسار
کہ میں تاں روندی ہاں

......ملک شفیق عارشؔ

سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
ایویں نہ تڑفا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

ماہڑے اوہ نین شتابی بس غم نیاں تصویراں
درداں سنگ سینہ چھلنی ارمان ہوئے نی لیراں
سب خواب ماہڑے کیوں ٹُٹے سڑیاں رکیاں تعبیراں
تاریا سرگی نیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

میں باہر منڈیرے کھل کے کچر ہک بال سنواراں
ہر روز سویرے شامی ایویں ہی کاغ اڈاراں
اکھیاں نی تھیوی تھکی بے چین دِلا نیاں تاراں
پردیسی راہیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

میں منیا حسن تیرے نے کہُر کہُر ہونے نی چرچے
دل تروڑی کے ٹُر جانا تہ نہ تکنا فِر مڑ کے
آویں تہ جان نہاراں جاواں واری تہ صدقے
بندیا مغرورا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

سکھیاں نے سُن سُن طعنے دل بچ پے جاون چھالے
پیپل پر لکیاں پینگاں اکھیاں ہُن مارن آلے
بونداں نے اجڑاں ہنجواں سنگ عارشؔ نین سیالے
ساہمن ترہیا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے
سجناں بے دردا کُجھ جُرم وی لا سِر ماہڑے

......درہال ملکاں، راجوری

عبدالواحد منہاس

اُنہاں نے دیس جانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں

فِضاواں مُسکراسن، سوہنیاں خوشیاں نے دَر کھلسن
اُجاڑ اِس دِل نی بستی بچ ارماناں نے پُھل پھلسن
مقدر اَزمانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
اُنہاں نے دیس جانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں

زمانہ راہ بچ کندھاں کِچر تک چاہڑنا رہسی
کدوں توڑیں ہجر نا سیک سینہ ساڑنا رہسی
میں اپنا پیار پانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
اُنہاں نے دیس جانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں

میں اَکھیاں کھولساں جائی تہ اَتھروں ڈوہلساں اُتھے
میں واحد اَکھیاں نے بند سارے کھولساں اُتھے
میں جائی دِل کِھانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
اُنہاں نے دیس جانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں
میں حالِ دِل سُنانا اے، بِرے نے بَل ٹُری جاساں

شاداب کریوہ۔شوپیان

عبدالواحد منہاس

نیناں دیئی جگراتے راہی ٹُری گیا
عُمر اڈیکاں پلے باہی ٹُری گیا
پیر ننگانے کِرچی کِرچی کھلری کچ
اکھیں کھولی دیکھی ہن ہنیرے نا سچ
صدیاں بچ تڑپکاں باہی ٹُری گیا
نیناں دیئی جگراتے راہی ٹُری گیا
لائی سنگت کالیاں شاہ ہواواں نال
مُڑیا کدوں کوئی دِل دوز صداواں نال
مانندے بختاں بچ پھسائی ٹُری گیا
نیناں دیئی جگراتے راہی ٹُری گیا
بچ جُدائیاں سڑنا بلنا پیسی گا
ریگستاں وچ کہلیاں کُھلنا پیسی گا
پھل پھنگھنے انگاراں لاہی ٹُری گیا
نیناں دیئی جگراتے راہی ٹُری گیا
کیہڑے کیہڑے نگے نالے تگاں میں
کیہڑا کیہڑا رستہ تھماں ڈکاں میں
واحد خوشیاں چھنڈے باہی ٹُری گیا
نیناں دیئی جگراتے راہی ٹُری گیا

پروفیسر محمد جہانگیر اصغر......

آ بہیئے جا ماہڑے نال یرا
ایہہ غم اندیشے ٹال یرا

جِند رونی تہ کُرلانی اے
تقدیر نی الجھی تانی اے
ایہہ دُکھیا ہتھ کہمانی اے
آ تک لے کیہجا حال یرا

آ بہیئے جا ماہڑے نال یرا
ایہہ غم اندیشے ٹال یرا

غم کھا کھا اڑیا تھک گئی آں
میں پہریاں نگ و نگ گئی آں
بچ اگ ہجر نی پک گئی آں
ہُن پہاہڑ پہنکھنے سہال یرا

آ بہیئے جا ماہڑے نال یرا
ایہہ غم اندیشے ٹال یرا

گوتھل، سورنکوٹ۔ پونچھ

رُت پیار نی اُڑیا لنگھ جاسی
غم سوُلی اُتے ٹنگ جاسی
کوئی پُھل پہلاوے منگ جاسی
پُھل چُننی رَتے لال یرا
آ بہئی جا ماہڑے نال یرا
ایہہ غم اندیشے ٹال یرا

آ چتاں مِکی ہاسے دے
سِر چھولی رکھ دلاسے دے
پھل پیار نے اصغؔر خاصے دے
مُک جاسن سب ملال یرا
آ بہئی جا ماہڑے نال یرا
ایہہ غم اندیشے ٹال یرا

شکیل اعوان

ونگاں چڑھالو نی کُڑیو ' واز مارن ونگاریاں
بیچن گلی گل پِھر کے ' سِر تے چا کے کھاریاں

جِنہاں نے ماہی ہونے کول وے
اُنہاں نے اُچے اُچے بول وے
جِنہاں نے ماہی پردیس بِچ
بنگاں لین اوہ اُدھاریاں

کُنکاں کی لگ گیا ہتھ وے
پُچھاں میں ڈاکیے توں خط وے
رو رو ماہی تیری یاد بِچ
راتاں جاگ گزاریاں

کاں بنیرے اُتے بولیا
دِل وی ہولے ہولے ڈولیا
ٹکیا آٹا میرے ہتھ چوں
کیتیاں ٹھول تیاریاں

کرنی عرض میں چن وے
بنگاں نہ میریاں توں پہن وے
پتلی بینی اُتے دیکھ توں
لگنیاں کتنی پیاریاں

پُچھیا ماہڑے کولوں ماں وے
میں نہ لیا تیرا ناں وے
کہیا میں کھیڈنی پنج گیپڑا
ٹُٹ گئیاں بنگاں ساریاں

شکیل اعوان.......

میرا ماہی جو عدالتاں نا جج وے
شالا رکھے مقدمے نی لج وے
پلّہ چھوڑیا نہ ہتھوں انصاف نا
کُجھ سوچ کے کریں وعدہ معاف نا
پہاویں جان گواہ سارے پنج وے
سانوں دَہس نہ جو وڈی پارسائی توں
سانوں پیون نی جاچ سکھائی توں
طعنے دیوے کہہ پرون کہہ چھج وے
لہو پیتا ' چم لواں نا اُدھیڑیا
مال اپنا پرایا نہ نکھیڑیا
کھا کے سو چوہے بِلّی ٹُری حج وے
گل جاوے نہ زمانے بچ کھل وے
جیہڑی ہوئی کر معاف اوہ پُہل وے
گُنہگاراں نا وی پردہ توں کج وے

اختر رضا سلیمی

جسلے بالکل پُھنکھے پہانے ہونے ساں
اَس وی پہارا گڈا چانے ہونے ساں

پوہ' مانہہ بِنیاں راتیں سڑنے رہنے ساں
ساہواں نے انگار پھُننے ہونے ساں
جسلے بالکل پُھنکھے پہانے ہونے ساں

حرام ہے جے کوئی اپنی گل وی کیتی وے
اُسنیاں گلاں اُس نال بانے ہونے ساں
جسلے بالکل پُھنکھے پہانے ہونے ساں

ماخی روں ایہہ غزلاں ایویں لِکھیاں نے
نِکیوں اساں ماہیے گانے ہونے ساں
جسلے بالکل پُھنکھے پہانے ہونے ساں

ہُن تہ ساہڑا تیل وی نیہہ بلنا اختؔر
اگے اگ پانی بِچ لانے ہونے ساں
جسلے بالکل پُھنکھے پہانے ہونے ساں

انجم رضا

کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں
منجھیاں ، گایاں ، بکریاں ، اوہ آڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

کندھاں ہی کندھاں ہر جفا کِیاّں دھسنیاں مِگی
اوہ چاچے تائے تہ پھوپھیاں ماہڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

امب ، ٹاہلیاں ، پپل ، سری ، بُھڈی ، بوہڑے نے بوٹے
لوچیاں ، خرمانیاں ، انجیر تہ ہاڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

بن وی اک ہونی سی اَساں نے گرائیں نے باہر
سمسٹے چنبھیاں تاریاں اراں بنیاں تاڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

اک دواتے بچ ڈوبے لائی تہ لِکھنے سیاں دوست سارے
سکول تفریح تختیاں سیاہیاں گھاڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

گس درھڈ تہ موتیاں آلا پانی وی ہونا تہ سی
اوہ کہیا سرالے چپکڑ تہ سروٹے نیا چہاڑیاں کُدھر گئیاں
کنکاں ، مکّاں ، گندلاں تہ باڑیاں کُدھر گئیاں

گلشن سنگھ گلشن......

ماہڑے اُٹھی کلیجے پیڑ، چن پردیس گیا
دِل ڈاہڈا یا دِلگیر، چن پردیس گیا

یاد ستاوے، نیند نہ آوے اُٹھ اُٹھ رووا‌ں راتاں کی
تیرے سنگ جو کیتیاں سن میں یاد کراں مُلاقاتاں کی
نیناں تھیں ڈُھلنا نیر، چن پردیس گیا
ماہڑے اُٹھی کلیجے پیڑ، چن پردیس گیا

باری بجے، پہُت کھڑکے، کدے کاگ بنیرے بولے
طعنے بول شریکاں دیسن جند نمانی ڈولے
ماہڑے اندر بلنے کیر، چن پردیس گیا
ماہڑے اُٹھی کلیجے پیڑ، چن پردیس گیا

رُتّ پھری پُھل پھلّے سجناں گلّو گیت سنایا
گلشن اَج سنیہا کہلیا ماہی تیرا آیا
اوہ رانجھا، میں اُسنی ہیر، چن پردیس گیا
ماہڑے اُٹھی کلیجے پیڑ، چن پردیس گیا

چھلاس۔ پونچھ

گُلشرن سنگھ گلشن.......

ماہڑے پونچھ نی تہرتی تگّی بے نظیر آکھاں
جنت نی حُور آکھاں ' رانجھے نی ہیر آکھاں

تیرے قدماں بچ ہے دریا پربت نے بازو تیرے
ٹھوکانچ مال چرنے تلیاںچ لائے ڈیرے
تیرے چشمیاں نا پانی نچھا مکھیر آکھاں
جنت نی حُور آکھاں ' رانجھے نی ہیر آکھاں

تیری مِٹّی خوشبو خوشبو ' توں پربتاں نی رانی
تیرا راز توں اِیں جانے ' محبت نی توں کہانی
بولی پہاڑی مِٹھی ' مِٹھی تہ شیر آکھاں
جنت نی حُور آکھاں ' رانجھے نی ہیر آکھاں

سائیں میرا اُچی جائی ' دشنامیاں اکھاڑہ
گلشن دُعاواں منگنا ' بیہڑا بسنا رہے تواہڑا
ڈیرہ ننگالی سچا ' پیراں نا پیر آکھاں
جنت نی حُور آکھاں ' رانجھے نی ہیر آکھاں

گُلشرن سنگھ گلشنؔ......

رُس گئے نے اوہ یار پُرانے کیہڑے پاسے جاواں
فِر ملے نہ مُدتاں ہوئیاں بلّیوں کاگ اُڈاواں
سجناں آ مِلی جا
چڑھیا چن ماہڑی عید نہ ہوئی کِسراں عید مناواں
دو اَکھیاں نے دِیوے بالی تیریاں مَلیاں راہواں
سجناں آ مِلی جا
ڈونہگی ڈابے ڈھڈ بولے تہ باغی ٹھنڈیاں چھاواں
پئیاں نماشاں مُکیاں آساں رو رو حال گماواں
سجناں آ مِلی جا
گلیاں نے بچ رُل گئے سجناں لعلاں نے بنجارے
ہجر تیرے نے مار مُکایا پھردے مارے مارے
سجناں آ مِلی جا
ڈونہگی ڈاب محبتاں والی ڈُب ڈُب غوطے کھاواں
ہون دِیدار سجن نے جیکر ڈُب کے وی تر جاواں
سجناں آ مِلی جا

گُلشن سنگھ گُلشن......

نخرے ماہڑے دِلدار نے
دِل تے چھریاں مارنے

چڑھنی جوانی سوہنے یار نی
کلّی کوئی کھِڑی ہے انار نی
بال چھلتے ، خوشبو کھلار نے
دِل تے چُھریاں مارنے

چن جے مُکھڑے تے لالیاں
رنگ چِٹّا دُوھ اِکھیاں کالیاں
اوُٹھ رَتّے ، رَتّے پھل کچنار نے
دِل تے چُھریاں مارنے

اُس نا حُسن چناں چھالاں مارنا
کوئی ثانی نیہہ ماہڑے دِلدار نا
اُس نا شاعر وی صدقہ اُتارنے
دِل تے چُھریاں مارنے

......یحییٰ خالد

مُکی رو رو اَکھیاں دی لوہ ' میں بازی ہار گئی
نیہہ کُرے تیری خوشبو ' میں بازی ہار گئی

تیرے نال میں اَکھیاں لا کے ڈاہڈی پُھل گئی وے
میری نازک نازک جِندڑی گلی گلی رُل گئی وے
بیٹھی ہنجواں دے ہار پرو ' میں بازی ہار گئی
نیہہ کُرے تیری خوشبو ' میں بازی ہار گئی

اَکھ لاندیوں سوچ نہ آئی تہ رولے پئے گئے نے
جیہڑے گائے خوشیاں دے گیت اوہ ویلے لے گئے نے
رہیئ آس دی گنڈھڑی تہو ' میں بازی ہار گئی
نیہہ کُرے تیری خوشبو ' میں بازی ہار گئی

پائی پہینگ میں اُچیاں ڈالاں تہ لیکھے مُک گئے نے
گیا لارہ اَدّھ اَسمانے تہ لاڑ ترُٹ گئے نے
ہڈّی پسلّی گئی ہک ہو ' میں بازی ہار گئی
نیہہ کُرے تیری خوشبو ' میں بازی ہار گئی

ہتھ خالی اے پتہ نیہہ کُرے نشانی مُندری دا
خوشی ہک سیتی دی دے گئی رونا عُمری دا
بنے دُشمن ماء تہ پیو ' میں بازی ہار گئی
نیہہ کُرے تیری خوشبو ' میں بازی ہار گئی

یحییٰ خالد......

گھلی اُڈیکاں تارہ چڑھیا لوئی والا
کس کھو کھڑیا میرا پھل خوشبوئی والا

چُپ لگ گئی اَتھروں سُک گئے
دِن خوشیاں والے مُک گئے
گھلی اُڈیکاں تارہ چڑھیا لوئی والا
کس کھو کھڑیا میرا پھل خوشبوئی والا

دیہنہہ ڈُبیا اَگیاں لا کے
پیئی رووّاں سجن گما کے
گھلی اُڈیکاں تارہ چڑھیا لوئی والا
کس کھو کھڑیا میرا پھل خوشبوئی والا

اِس دِلے مِگی مار مکایا
لکھ کملے آں سمجھایا
گھلی اُڈیکاں تارہ چڑھیا لوئی والا
کس کھو کھڑیا میرا پھل خوشبوئی والا

دِلا کِسراں تُدھاں سمجھاواں
ہوں اوکھیاں نی ایہہ راہواں
گھلی اُڈیکاں تارہ چڑھیا لوئی والا
کس کھو کھڑیا میرا پھل خوشبوئی والا

......یحییٰ خالد

چیڑے تھوتے آن کے ٹنگے درپکاں نال
اندروں سڑ گئی آں ماہیے دیاں سیکاں نال
میں سنگ تیرے نال پایا
پر دِل اندروں گھبرایا
چیڑے تھوتے آن کے ٹنگے درپکاں نال
اندروں سڑ گئی آں ماہیے دیاں سیکاں نال
میں چیڑا سِرے تے کیتا
تُدھ پچھیا وی نہ بد نیتا
چیڑے تھوتے آن کے ٹنگے درپکاں نال
اندروں سڑ گئی آں ماہیے دیاں سیکاں نال
تُدھ کنہاں توں ماری بولی
لگی دِلے میرے بچ گولی
چیڑے تھوتے آن کے ٹنگے درپکاں نال
اندروں سڑ گئی آں ماہیے دیاں سیکاں نال
ماہڑے بیہڑے کھلی پھل کھیلی
نیہہ مِلدا اپنا بیلی
چیڑے تھوتے آن کے ٹنگے درپکاں نال
اندروں سڑ گئی آں ماہیے دیاں سیکاں نال

یحییٰ خالد......

اَساں راہے بچ چھنگیاں چھتیاں
ماہی آوے تہ پاواں جَپھیاں
جُتی تیری چینکے سُنسی ماہڑی ماء ماہیا
تیرا تہ کجھ نیہہ میری کیہرے نی جا ماہیا

میرے دلے دیا دِل جانی
بہوں اوہکھی ہوئی زندگانی
جُتی تیری چینکے سُنسی ماہڑی ماء ماہیا
تیرا تہ کجھ نیہہ میری کیہرے نی جا ماہیا

کہڑا چا کے پانی جُلی آں
ماہی کیوں تیرے تے پُھلی آں
جُتی تیری چینکے سُنسی ماہڑی ماء ماہیا
تیرا تہ کجھ نیہہ میری کیہرے نی جا ماہیا

تیری یاد دے بنگلے چاہڑے
کیوں وقت ہوئے نے ماڑے
جُتی تیری چینکے سُنسی ماہڑی ماء ماہیا
تیرا تہ کجھ نیہہ میری کیہرے نی جا ماہیا

گل پائی سونے دی گانی
مِلے اَکھ تیری مستانی
جُتی تیری چینکے سُنسی ماہڑی ماء ماہیا
تیرا تہ کجھ نیہہ میری کیہرے نی جا ماہیا

یحییٰ خالد......

کر درداں دی کُجھ سنجھیالی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا
اَگ لگی جُدائیاں والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا

مِگی ساہڑ کے تُدھ مِلسی
کیہڑا پھل تیرے باغے کِھلسی
کدے بوٹے نیہہ ساڑدے مالی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا
اَگ لگی جُدائیاں والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا

تُدھ کیھچیاں راہواں دَھسیاں
نیہہ یاد جے میں کدے ہَسّی آں
تیرے پُچھے میں جندڑی گالی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا
اَگ لگی جُدائیاں والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا

پیئی کرنی آں ہتھ بنّھ عرضاں
کر دؤر توں میریاں مرضاں
میں تیری تہ توں میرا والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا
اَگ لگی جُدائیاں والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا

میں مورنی آں توں مور وے
تُدھ بنِ کے دِلاں دا چور وے
لُٹی میری پھلاں دی ڈاہلی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا
اَگ لگی جُدائیاں والی ' وے مُڑ کہر آ ماہیا

یحییٰ خالد ......

ہَتھ بَنھ بَنھ کراں سوال ، میریا چن ماہیا
کدے پچھ تڑی دا حال ، میریا چن ماہیا

پیئی ٹک ٹک اَتھروں روندی
نیہہ اَکھیاں توں اوہلے ہوندی
تیری نخرے والی چال ، میریا چن ماہیا
کدے پچھ تڑی دا حال ، میریا چن ماہیا

رِکہن ہسیاں خوشیاں دے دِن گئے
نالے نیندراں میریاں رِکہن گئے
تیرے گُنڈلے بال ، میریا چن ماہیا
کدے پچھ تڑی دا حال ، میریا چن ماہیا

سدا یاداں دی لُوہری چُھلسی
کدے مرنے تک نہ پُھلسی
تیرے مُکھڑے دا سوہنا حال ، میریا چن ماہیا
کدے پچھ تڑی دا حال ، میریا چن ماہیا

ہویا حال سجن بے حال اے
غم تیرا اِس دم نال اے
گئیں اَگ غماں دی بال ، میریا چن ماہیا
کدے پچھ تڑی دا حال ، میریا چن ماہیا

یحییٰ خالد.......

میں سجناں وی دتئے بسار، وے لِکھتے کے کپتائی
گل پیئی گئے غماں دے ہار، وے لِکھتے کے کپتائی
میرے دِل بچ جس دیاں چاہواں
اوہ پُہل گیا میریاں راہواں
ہویا دُشمن گُل سنسار، وے لِکھتے کے کپتائی
گل پیئی گئے غماں دے ہار، وے لِکھتے کے کپتائی
ماہی بسدا کیہڑیاں گلیاں
کوئی دہسدا نیہہ میں چھلی آں
اوہ وی پُہل گیا قول قرار، وے لِکھتے کے کپتئی
گل پیئی گئے غماں دے ہار، وے لِکھتے کے کپتائی
لگی ڈاچی لگے کجاوے
کوئی دردی نظر نہ آوے
ہُن پکڑے کون مہار، وے لِکھتے کے کپتائی
گل پیئی گئے غماں دے ہار، وے لِکھتے کے کپتائی
پئے یاد دے چھنکھڑ چُہلدے
جیہڑے سٹ گئے اوہ نیہہ پُہلدے
مِگی کھانے آں آوے کہار، وے لِکھتے کے کپتائی
گل پیئی گئے غماں دے ہار، وے لِکھتے کے کپتائی

یحییٰ خالد......

پیا چھم چھم چھم چھم بسدا ساون اَکھیاں دا
اِیتّے ہَس ہَس کے کدے گایا گاون اَکھیاں دا

میں جِس پچھے جِندڑی رولی
دُکھ پا گیا میری جھولی
کُتھے دردی آ کے درد بنڈاواں اَکھیاں دا
اِیتّے ہَس ہَس کے کدے گایا گاون اَکھیاں دا

راہواں تک تک تیریاں اَکھیاں
بہوں ڈاہڈیاں سجناں تھکیاں
کوئی کدوں تک سام کے رکھسی ساون اَکھیاں دا
اِیتّے ہَس ہَس کے کدے گایا گاون اَکھیاں دا

رَبّ کرے جے مُڑ کہر آوئیں
ٹھنڈ آ کے سینے پاوئیں
تیرے ہجر دے سیک پئے نور گماون اَکھیاں دا
اِیتّے ہَس ہَس کے کدے گایا گاون اَکھیاں دا

تیری اَکھیاں دا ڈُہلدا کجلا
کر خالدے آں گیا پگلا
جتھے ویناں لوک پئے شور مچاون اَکھیاں دا
اِیتّے ہَس ہَس کے کدے گایا گاون اَکھیاں دا

......ساحل یوسف

خوشبو بن کے فیر آ پیاری
آ کے پیار دی پینگ چڑھا پیاری

چھوٹے چھوٹی ایں ہس ہس کے
لئی ایں اُلارے لوکاں دا ہس دا ہس کے
اَساں ٹھونڈی پھرے ہوا پیاری
آ کے پیار دی پینگ چڑھا پیاری

کدے زِمی تہ کدے اَسمان اُتے
راج کرنی ایں سارے جہان اُتے
اُنہاں راتاں کو موڑ کے لیا پیاری
آ کے پیار دی پینگ چڑھا پیاری

اَساں جاگدیاں اَکھیاں خواب دِکھے
جِدھر دِکھے کھڑدے گلاب دِکھے
خوشبو بن کے فیر آ پیاری
آ کے پیار دی پینگ چڑھا پیاری

......ساحل یوسف

گُڈی اُڈّی اے ماہڑے چن دی
کھلی کُنڈی اے ماہڑے من دی

گڈی نال اُڈاں ہوا بچ
گڈی نال ڈولاں فِضا بچ
دؤروں دِکھاں میں شان چمن دی
گڈی اُڈّی اے ماہڑے چن دی

ڈور ہلے تہ گڈی وی ہلے
حکم میرے ماہی دا چلے
عید ہوئی اے نینن دی
گڈی اُڈّی اے ماہڑے چن دی

میں اُتے ای اُتے جاواں
ماہی چاہوے تہ گاٹا ہو جاواں
کُنڈی کھلی اے میرے من دی
گڈی اُڈّی اے ماہڑے چن دی

......ساحل یوسف

رُسیاں رُتاں کو کوئی منا لئیوے
ساہڑے دُکھے ہوئے دِل دی دُعا لئیوے

اسیں جاننے آں ایہہ پھیرے پاندیاں نیہہ
رُس جاون ہسدیاں ہساندیاں نیہہ
رُتاں مُڑ کے کدے بھی آندیاں نیہہ
اُجڑے دِلاں کو کوئی بسا لئیوے
ساہڑے دُکھے ہوئے دِل دی دُعا لئیوے

جنہاں راہواں اُتوں اوہ جاندیاں نے
قدم قدم خوشبوواں آندیاں نے
اوہ راہواں اَساں بُلاندیاں نے
روندیاں اَکھیاں کو آ کے ہَسا لئیوے
ساہڑے دُکھے ہوئے دِل دی دُعا لئیوے

دِیوے بَل نہ سکے کہہ ہوسی
رات ٹھَل نہ سکے کہہ ہوسی
آئی ٹل نہ سکے کہہ ہوسی
سُتی قسمت کو کوئی جگا لئیوے
ساہڑے دُکھے ہوئے دِل دی دُعا لئیوے

......ساحل یوسف

ہَسدی اے اوہ پُھلّاں ہار
جِس گُڑی نال اَساں پیار

دِل اُسدے بچ پیار دی لگن
ٹُرے راہواں سوہنیاں لگن
سارے اُسدے اُچے شگن
نظراں ہوون دِل دے پار
جِس گُڑی نال اَساں پیار

اوٹھاں دے بچ گلّاں ٹُٹن
اَکھیاں بچوں ہاسے پُھٹّن
ہَسّے پیپل وترے چھٹّن
مُکھڑا اُسدا باغ و بہار
جِس گُڑی نال اَساں پیار

ساہڑے سامنے اُسدی گلی
ساہڑے ہاروں اوہ بھی چھلی
اسیں بھی کہلّے اوہ بھی کہلی
رہندی اوہ دل دے بشکار
جِس گُڑی نال اَساں پیار

......ڈاکٹر نرمل ونود

بۏر پیا اَمباں نے اُپر

بۏر پیا اَمباں نے اُپر ' آ کہُر آ
کوئل کوُکے کوہے آندر ' آ کہُر آ
بَدّل چڑھن لگی پیئے امبر ' آ کہُر آ
تک تکنیاں لائی چھیہبر[1] ' آ کہُر آ
ہول اُٹھنے چِتے اندر ' آ کہُر آ
کنت ساریاں نَین کہُر و کہُر ' آ کہُر آ
اَج بسنت گیا ' کل پت جڑ ' آ کہُر ا
پھل کھڑی پیئے ' پُہُرن پتر ' آ کہُر آ
غرض باولی ' سدنی آں کہُر ' آ کہُر آ
کالیاں راتاں بچ لگنا ڈر ' آ کہُر آ
چِٹھی لِکھاں تاں بھجنے اَکھر ' آ کہُر آ
چِر نہ لا بہلا بہلا کر ' آ کہُر آ

1۔ زوردار چھیڑی
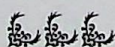
1 رسی، سوشیل نواس، ہری سنگھ مارگ (ریہاڑ کالونی) ۔ جموں

ڈاکٹر نرمل ونود......

چیڑھاں نی چھاویں چھاویں

چیڑھاں نی چھانواں چھانواں میں ٹُرنا یاں
ہوٹھاں اُپر تیرا ناں ' بس تیرا ناں
اِسّے رَستے کدے ساں ٹُرنے
اِک دُوّے نی رہولے
مِٹھی کوئی یاد پُرانی
اَج وی مِشری کھولے
ہوویں ہر پل توں نال ' منو من اَج وی توئی بالاں
ہوٹھاں اُپر تیرا ناں ' بس تیرا ناں
ہوٹھاں پُر ناں' دِل نے اندر
مورت تیری لبسنی
اکھیں اَگے سوہنی چینچل
صورت پھر نی ہسنی
توّیں دَہس' چھوڑی تیرا ناں ہُن رِکش ہور کہہ گاں
ہوٹھاں اُپر تیرا ناں ' بس تیرا ناں
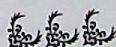
......ڈاکٹر نرمل ونود

بِسرے اپنے منے نے اَکھر

بِسرے اپنے منے نے اکھر ہوسی کہہ
پچھے کدھرے دؤر رہیا کہُر' ہوسی کہہ

اوپرے اوپرے موسم لگنے
اپنا آکھی سارے ٹھگنے
بیری جنماں تھیں اے امبر' ہوسی کہہ
بِسرے اپنے منے نے اکھر ہوسی کہہ

اَس اپنی بستی وَل ٹُرنے
ہولے منے اِچ سو سو پھُرنے
میلی ہوئی جے راہ وِچ چادر' ہوسی کہہ
بِسرے اپنے منے نے اکھر ہوسی کہہ

ریت بگولے نیناں اَگے
قدماں پُر راہ نہ لبّھے
بجنے پتر سَر سَر سَر' ہوسی کہہ
بِسرے اپنے منے نے اکھر ہوسی کہہ

ڈاروں نِکھڑی کوُنج مناں نی
پتہ نیہہ کتھے نا دانا پانی
تک تکنیاں ہوئی آں بے پَر' ہوسی کہہ
بِسرے اپنے منے نے اکھر ہوسی کہہ

ڈاکٹر نرمل ونود......

ماہڑے کولوں رُسّی چھپیا

ماہڑے کولوں رُسّی چھپیا ' جائی ماہی کی رِکیاں ترلے کرانا
کوئی جائی آکھے اُس کی ' اُس مِلے آں تہ رَبے نا اے بہانا

ماہی سوہنا چن میں نہ سوہنی ' میں آں جانی
چنگی ماڑی جیئی وی ہاں ' چنے نی آں چانی
تنے نا ہی رنگ تکنا ' نئیں مانسرے بھات پانا
کوئی جائی آکھے اُس کی ' اُس مِلے آں تہ رَبے نا اے بہانا

جنماں نا میلہ ' نہ اے اِتھے نا ہی ساتھ اے
اُتھرے سنجوگ بڑے ' سِدھی گل بات اے
میل رَبے میلیا ' ساہ بچھر اَن اِچر نبھانا
کوئی جائی آکھے اُس کی ' اُس مِلے آں تہ رَبے نا اے بہانا

نظر نیہہ میرے جیئی ' چڑھنی ایہہ سچ اے
آکھو اُس کی دِل نہ تروڑ ' کچا کچ اے
ہاڑے کرنی میں پھرنی ' مِگی پہولے نیہہ آونا منانا
کوئی جائی آکھے اُس کی ' اُس مِلے آں تہ رَبے نا اے بہانا
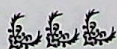
نذیر حسین اِنس

لاریئے پونچھے نیّے ، جُل لینو لین جُلاں
سنتالی نے بچھڑے نے جتھے پہائی پہین جُلاں

مُدتاں ہوئی گئیاں لگے زخم جُدائیاں نے
تکنے نصیب نہ ہوئے مُنہہ پہیناں تہ پہائیاں نے
ہُن تہ جُل جُلیئے ہوئی مفتی نی دین جُلاں
لاریئے پونچھے نیّے ، جُل لینو لین جُلاں

آیا قسمت بچ سہکنا ، سارے لیکھ مقدراں نے
پہاڑ پئے بکنے دِل لکیاں سدھراں نے
پھٹ دِلے نے لکیاں کی جُل ملماں لان جُلاں
لاریئے پونچھے نیّے ، جُل لینو لین جُلاں

کئی اِس ڈیکے بچ دُنیا کی چھوڑی گئے
مِلنے نِیاں آساں کی اوہ سِروں توڑی گئے
دِل تھمّن نیہہ ہونا سُنن اُنہاں نے بین جُلاں
لاریئے پونچھے نیّے ، جُل لینو لین جُلاں

ماء رونی جُدائیاں تھیں ، پہائی بچھڑے نے پہائیاں تھیں
پیو بکھ ہونے تہیّاں تھیں ، کئی دوُر ہوئے کئیاں تھیں
دُکھیاں نے دُکھاں بچ اُٹھ انس پین جُلاں
لاریئے پونچھے نیّے ، جُل لینو لین جُلاں

❀❀❀

چک بنولہ، مینڈھر۔ پونچھ

نذیر حسین الّس

تواہڑیاں اُڈیکاں بچ وقت گیا
رِکیاّں چِر لائی توں بہُلی بہُلی آ

پہلیں پہل میں تواہڑے دیس آیا ساں
ہوراں کنیاں واسطے خوشیاں لیایا ساں
تکی تکی تکی سِر چٹا ہوئی گیا
رِکیاّں چِر لائی توں بہُلی بہُلی آ

اک پاسے خوشیاں نے تکے ہاسے نی
دُوّے پاسے آئے غم درد خاصے نی
خوشیاں بچ آیا جیہڑا رونا ہی گیا
رِکیاّں چِر لائی توں بہُلی بہُلی آ

لگیا پہُلاوا کہ میں اُتھے ہی رہساں گا
سجناں نے سنگ خوشی نال بہساں گا
رہیا نہ کوئی اِتھے جانے سارے تہاؤ تہا
رِکیاّں چِر لائی توں بہُلی بہُلی آ

آسے پاسے ہر ویلے آنی میں جانی ایں
دِلاں بچ ڈوہنگے ڈوہنگے پھٹ پئی لانی ایں
ماہڑے پاسوں رِکیاّں توں چائی نیہہ نگاہ
رِکیاّں چِر لائی توں بہُلی بہُلی آ
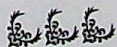
نذیر حسین آتش

کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا
چھکیں کالجے باہی جمور اڑیا
کدے کیتی نہ اَن منی جی
نہ ریہئی سکاں میں کنی جی
میں بنھساں گی لک بنھی جی
کدے ہونی نہ مغرور اڑیا
کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا
تُساں پہُچے درد سوائے سن
ماہڑی جان کتھن کی آئے سن
خوش ہو میں سینے لائے سن
فِر تُس رکیاں مجبور اڑیا
کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا
نہ ہی زخم پرانے بل کیتے
ہور و ہور نویں سر سل کیتے
جند اُپر غم نے جھل کیتے
بیٹے پھکھنے اندر تندور اڑیا
کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا

لگدے درد جُدائی پہارے نی
کڈھاں راتاں گِن گِن تارے نی
غم دِتے پہر پہر کھارے نی
کیتا انگ انگ درداں چوُر اڑیا
کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا
سینے درداں لائی کانی اے
ڈاہڈی یاد سجن نی آنی اے
رو رو اکھیوں سُکا پانی اے
کد اتس ہوسن غم دوُر اڑیا
کہہ میں تھیں ہویا قصور اڑیا

نذیر حسین الس

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئیا

جس ویلے میں کرنیاں ہار سنگار
میں جانیاں اپنے مینڈھر بزار
ماہڑے اگے پچھے پھرنے کئی ہزار

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

جس ویلے میں مَلنی آں سکڑا
ماہڑا کہڑے آلا کرنا چھنگڑا
ماہڑا دِلبر اُستھیں تگڑا

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

جس ویلے میں لانیاں سُرمہ
ماہڑا کہڑے آلا پچھے ٹُرنا
ہونا اُس ویلے مُشکل مُڑنا

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

جس ویلے تہ میں لانیاں لالی
ماہڑا کہیرے آلا ہونا سوالی
مُڑی مُڑی پُچھنا کولے بہالی

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

دند ٹہئی تہ بنیا پسار
لگی گیرے گُڑیاں نی لار
جاگ بہین نی نہ لبھنی کہار

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

دند ٹہئی تہ بنیا بوڑ
کُسے چیڑے نی نہ ریہئی لوڑ
سارے دُکھن لگی پئے جوڑ

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

جدوں بالاں کی پھیرنیاں کنگھی
ماہڑا کہیرے آلا کرنا تنگی
کہہ میں تگی لگنیاں چنگی

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئ

ماہڑے پہری چھڑی گئے بال
مِگی ریہئی ریہئی اچھن خیال
پہاویں ہویا نا اے مندا حال

ماہڑا اڑیو نخرہ اُوّے جئیا
ماہڑا سُرمہ سکڑا ُوّے جئیا

.......یاسر کیانی

سُر ایہہ سُریلی تان اوہ بندیا ، سُر ایہہ تان
تن تن ، تنڑ تنڑ یار ، بولن روح نے تار

عِشق حُسن تہ پیار ایہہ روح وے
میں توں نالے یار ایہہ روح وے
دِل بچ دِل نے پہئار ایہہ روح وے
روح ای رار تہ پار
تن تن ، تنڑ تنڑ یار ، بولن روح نے تار

سُن وی ایہہ یا کون اے اِیتے
اُکرا ایہہ مضمون اے اِیتے
اِیتے مَلّم لُون اے اِیتے
اِیتے اندر باہر
تن تن ، تنڑ تنڑ یار ، بولن روح نے تار

پل پل دِنے تہ رات سُراں بچ
جِیاں جنت اے یھات سُراں بچ
ساری کائنات سُراں بچ
ساہواں نے سنکار
تن تن ، تنڑ تنڑ یار ، بولن روح نے تار

سارے گا ما پا دھا نی سا
سا نی دھا پا گا ما رے سا
اوڑب کھوڑب سم پورن گا
سرگم نے بچ یار
تن تن ، تنڑ تنڑ یار ، بولن روح نے تار

یاسر کیانی

میں پُتر پٹھوار نا سوہناں
میں شملہ اِس نی شان وی آں

میں اندراں نی واز اک سچی
میں پیاراں نی تہار اک اُچی
ماہڑی چھوڑے چیز نہ کچی
میں لعلاں نی ہک کان و آں
میں پُتر پٹھوار نا سوہناں

میں حفاظت نا بوہا گُنڈی
میں لِسیاں نی ٹیک تہ کُھنڈی
کراں پرالے لوڑی ٹھونڈی
میں سپاہی ٹیک تران وی آں
میں پُتر پٹھوار نا سوہناں

میں پوہڑی بوہڑی نا کُھونفرا بوٹا
میں ٹھڈاں نی پیہنگ تہ جھوٹا
درداں نی میں آہ تہ سوٹا
میں دل دل نی جی جان وی آں
میں پُتر پٹھوار نا سوہناں

میں لجاں نا اُچّا نکّا
میں یاراں نا یار آں پکّا
میں خلقت نا درد وں سکّا
میں یاسر شیر زمان وی آں
میں پُتر پٹھوار نا سوہناں

نعیم کرناہی.......

فِر یاد وطن دی ایندی ہے
جیہڑی تیر کلیجے لیندی ہے
فِر یاد وطن دی ایندی ہے

جِتھا رَل مِل سارے بہندے ساں
مِل دُکھ سُکھ سارے سہندے ساں
سدو ریت اوئی تڑفیندی ہے
فِر یاد وطن دی ایندی ہے

جِتھا ٹھنڈے مِٹھے پانی سن
جِتھا شکروں مُٹھے ہانی سن
اوئی پریت مُچ ستیندی ہے
فِر یاد وطن دی ایندی ہے

جِتھے خونی سارے رشتے سن
بند اَکھیاں سارے دِسدے سن
جِتھا اماّں سپنے لیندی ہے
فِر یاد وطن دی ایندی ہے

......دِلدار، کرناہ۔ کپوارہ

مشکور احمد شادؔ

اَج گُن کے مِٹّی بِچ رنگِ عشق ہک بُت بناساں میں پیارا
پلکاں تے سجاساں کُجھ موتی ، متھڑے تے سجاساں چن پیارا

کشمیر دا حُسن و شباب سبھی
ڈل جھیل ، وُلر ، چناب ، توی
میں حُسنِ نشاط و شالا مار
ممتاز محل دا حُسن تہ پیار

ہر رنگ توہڑے بُت بچ پہُرساں ، میں لیساں ایہجا لشکارا
اَج گُن کے مِٹّی بچ رنگِ عشق ہک بُت بناساں میں پیارا

جنّت تھیں چُرا کے پریاں دا
میں حُسن کے آساں یار لئی
قُدرت تھیں چُرا کے رنگ سبھّی
میں کرساں توہڑے ہُٹھڑاں دی ہنسی

فِر پہُولے پہالے بُت اندر ، پہُرساں میں عشق دا انگار
اَج گُن کے مِٹّی بچ رنگِ عشق ہک بُت بناساں میں پیارا

میں راتاں تھیں ہنیرے کو چُرا
توہڑے بالاں بچ سجاساں گا
سب جگ دی کر کے شراب جمع
توہڑی نظراں مست بناساں گا

ہوٹھاں تے گلاباں دی لالی ، چُنری بچ روشن لکھ تارا
اَج گُن کے مِٹّی بچ رنگِ عشق ہک بُت بناساں میں پیارا

لونٹھا (ٹنگڈار)، کرناہ۔ کپواڑہ

مشکور احمد شاد......

دیساں والے یاد کرن مُڑ آ
کہ چن پردیسیا او
اکھیوں بگّن لہو نے اتھروں
چلپے کردی ماء
کہ چن پردیسیا او

پیو توہڑے بھی آخر تے کھٹ پکڑی اے
ماؤ توہڑی دی حالت بھی کُجھ پتلی اے
رشتہ داراں سُن ہک ہک کر، بدلے اپنے راہ
کہ چن پردیسیا او

پھینو توہڑی دی عمر بھی ڈھلدی جُلدی اے
بہر توہڑے دی مست جوانی رُلدی اے
ہر کوئی اکھیاں پہر پہر تکدے، آ کے لاج بچا
کہ چن پردیسیا او

پیسے چار کما کے بھُل گئے دیساں کو
بھُل گئے چُمن دینے ماء دیاں کھیساں کو
چُلھا پھونکاں اتھروں پونجھاں، تکاں توہڑے راہ
کہ چن پردیسیا او

آ ساون دی رُتّ تہریائی لگدی اے
اگ ہجر دی سینے اندر پھنکھدی اے
بَلدے کپر ہجر دے دِل بچ ' آ کے آپ بجھا
کہ چن پردیسیا او

ڈیرا ڈگّا کوچ کے اُجڑ مُڑ آئے
بھکا تھیں گآں ' پٹھ تہ چھتری مُڑ آئے
خبر ہے کوئی آون تیرے دی ' پچھن پے تہ ماء
کہ چن پردیسیا او

مشکور احمد شاد

مکو جولدا ہے نت اوہ پیغام سلام ماہڑے نام جولدا
میں تہ منگاں جد وصلاں دی شام اوہ ہجراں دی چھام جولدا
گلہ کراں کے میں اِس تقدیر کو
دِل دیواں میں کِس کِس ہیر کو
مندا عِشق دا ہوندا انجام
اوہ فِر بھی سلام جولدا
مکو جولدا ہے نت اوہ پیغام سلام ماہڑے نام جولدا
نشہ عِشق دا لبھسی جان کھا کے
ذرا پیر رکھیں سجناں ٹِکا کے
سؤلی چاہڑسی ایہہ جِند صبح و شام
جو عِشق دا جام جولدا
مکو جولدا ہے نت اوہ پیغام سلام ماہڑے نام جولدا
جِس گل دا سی ڈر اوہ ہی ہوگئی
ماہڑے ہتھوں ماہڑی ساکھ سب کھوگئی
جینا کیتا شریکاں نے حرام
اوہ خط کھلے عام جولدا
مکو جولدا ہے نت اوہ پیغام سلام ماہڑے نام جولدا
پھیت ڈوہنگا ایہہ کِسراں چھپاواں
ربا دسّ توں میں کیہڑے پاسے جاواں
کرے اپنا پرایا بدنام
کہ طعنے ماہڑے نام جولدا
مکو جولدا ہے نت اوہ پیغام سلام ماہڑے نام جولدا

مشکور احمد شادؔ

پیار محبت نہ کریں، سب تھوکھا ہوندا ہے
پیار نبھیناں سجناں مُچ ہی اوہکھا ہوندا ہے

مطلب نکلے پھیر کے اَکھیاں یار سبھی ٹُر گیندے نے
سچے عاشق لُک لُک کے فِر عُمراں روندے رہندے نے
نال مرن دا آکھن مرنا اوہکھا ہوندا ہے
پیار محبت نہ کریں' سب تھوکھا ہوندا ہے

سنگ سنگ جینے مرنے دی جو قسماں کھیندے رہندے نے
فِر غیراں سنگ یاری لا کے دوُر کھلے مُسکیندے نے
اَکھیاں تھیں فِر خون جگر دا عُمرا چوندا ہے
پیار محبت نہ کریں' سب تھوکھا ہوندا ہے

گُھمن دے بچ سٹ کے مکو ملاح پار کنارے نے
ترؔ کے پار ترا کے سارے دکھدے ماہڑے نظارے نے
شادؔ دا ماتم ہویا ساقی مئے چھلکاندا ہے
پیار محبت نہ کریں' سب تھوکھا ہوندا ہے

مشکور احمد شاد

ہک وار محبت دا اظہار ذرا کر توں
ارماناں دی کشتی تے دِلدار سفر کر توں
توں پیار کو پیار آکھیں میں اِسکو خُدا آکھاں
توں رنگِ اجل آکھیں میں اِسکو دوا آکھاں
ہک رنگ نواں دے کے ہک ہور سفر کر توں
ہک وار محبت دا اظہار ذرا کر توں
ہر رنگ محبت دا ہر شوخ جوانی کو
اِنہاں پیار دے کنڈیاں تے زندگی دی کہانی کو
ہک موڑ نواں دے کے دِلدار بسّر کر توں
ہک وار محبت دا اظہار ذرا کر توں
ایہہ غم ہور تنہائی تحفے نے محبت دے
راہ مُچ ہی اوکھے نے اِس پیار محبت دے
اِس پیار دے امرت کو نہ شاد زہر کر توں
ہک وار محبت دا اظہار ذرا کر توں
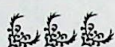
مشکور احمد شادؔ ......

توہڑے عِشق دا چرخہ بولدا
امبر پیراں بچ رولدا
کدّے نیلے پردے کھولدا
توہڑے عِشق دا چرخہ بولدا

اِس عشقے بچ دِل جانیاں
بہہ لا چرخے دیّاں تانیاں
کدّے گُھمیاں چھوپے ہانیاں
کدّے رمزاں پہُن کے جانیاں
کدّے طور تے آ کے ڈولدا
کدّے عرش معلٰی بولدا
توہڑے عِشق دا چرخہ بولدا

کدّے اگ بنا گلزار کرے
کدّے بچ سمندروں پار کرے
مچھیِ دے ٹِھڈ بچ پال کھڑے
منصور کو سوٗلی چاہڑ چھوڑے
کدّے اپنے پیارے سجناں کو
براق تے عرشاں ڈار کھڑے
توہڑے عِشق دا چرخہ بولدا

کدّے شمس بھی تکّے پھُندا ہے
فرہاد بھی نہراں کھُندا ہے
بجھبوا تانی تندا ہے
یوسف گوہڑی نال تُلدا ہے
کدّے کُھریاں دی ہِک رگڑے نال
زم زم دا چوا بگدا ہے
توہڑے عشق دا چرخہ بولدا

مشکور احمد شادؔ.......

ماہڑے یار کو کوئی تہ مناؤ
نیہہ تہ میں ہی مر جانا
سوٗلی چاہڑ کے جِند ہک واری
نیہہ راہ کوئی کر جانا

اگ لگی ماہڑے جگرے اندر
تُہواں چار چوفیری
غیراں دے سنگ ہسّے کھیڈے
جِس بِن رات ہنیری
کوئی اُسکو تہ حال سناؤ
نیہہ تہ میں ہی مر جانا

کے عیداں شب راتاں ماہڑیاں
کے روزے کے نمازاں
میں تھیں یار جُدا ہے ماہڑا
کون سُنے فریاداں
دید اَکھیاں دے بوہے تے لاؤ
نیہہ تہ میں ہی مر جانا

لگن جِتھے پیر سجن دے
اوہ جا چُمدا جاواں
جِتھے یار دے چھاڑ ہون میں
رو رو سجدے پاواں
ماہڑے سجدے تے جامی تہ پاؤ
نیہہ تہ میں ہی مر جانا
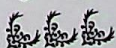
مشکوراحمد شاد......

غم کھا گیا ساری جوانی داعُمراں دا مان رہ گیا
ہک دُکھیا ماہڑا دِل ہے باقی سُکھیا جہان رہ گیا

ریتو تے تصویر نیہہ بندی
ہنجواں دی جاگیر نیہہ بندی
بن گیسی بُت ایہہ خاکی
باقی کے نشان رہ گیا
غم کھا گیا ساری جوانی داعُمراں دا مان رہ گیا

پُھل کے میں ہک تارا دِکھیا
ایہہ دہنہہ تہ چن پیارا دِکھیا
لُٹ لے گیا دہنہہ' چن' تارے
خالی اَسمان رہ گیا
غم کھا گیا ساری جوانی داعُمراں دا مان رہ گیا

غیراں تے شکوہ کر نہ سکدا
شاد چاہواں تہ مر نہ سکدا
تہوکھا دے گئے سنگ دے ساتھی
ایہہ ہی ارمان رہ گیا
غم کھا گیا ساری جوانی داعُمراں دا مان رہ گیا
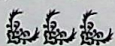
عبدالمجید حسرتؔ

چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
ٹھوک اَساں دی بہت پیاری
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
چتّاں پھمریئے گاون
ماہڑے دِل دے درد جگاون
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
چتّاں اینکے دے پُھل کِھلے
بچھڑے مُڑ کدے نہ مِلے
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
چتّاں گیت سناون
ٹُٹے دِل دے تار ہلاون
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
چتّاں دہنہہ چڑھیا ہے چوٹی
توہڑی نیّت ہے شاید کھوٹی
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری
چتّاں ایہہ رُتےّ مُڑ نہ ایسی
سدا نہ حسرت گیت سنیسی
چتّاں ٹھوکاں آ ہک واری

عبدالمجید حسرتؔ

دیس توہڑے میں آساں سجناں
دُکھڑے آپ سناساں سجناں
توہڑیاں تاہنگاں رکھاں دِل بچ
بسّن آساں لِکھاں دِل بچ
کل ارمان کہماساں سجناں
دُکھڑے آپ سناساں سجناں
اِس پاسے بھی موڑ مہاراں
پنجرے کول بھی آن بہاراں
رستے باپنھل ڈاہساں سجناں
دُکھڑے آپ سناساں سجناں
توں خوش قسمت دیساں والا
میں دُکھیا پردیساں والا
کد تک پریت نبھاساں سجناں
دُکھڑے آپ سناساں سجناں

عبدالمجید حسرتؔ

مُڑ آ جا سجناں وے تک حال نمانے دا
ہک تہ جُدائی ہے دُوّا ہاسا زمانے دا

اَکھیاں تھک گئیاں تک تک کے راہواں کو
کس کو راز دَہساں اُس درد نمانے دا

اوہ زخماں لا ٹُریا فِر حال بھی نیہہ پُچھیا
میں درّد سمہال رکھیّدا اِس یار ایانے دا

بچ پردیساں دے جیواں بھی تہ کے جیواں
دَہس کے اعتبار کراں اِس شہر بیگانے دا

کے حال سُناواں میں دِل غم بچ ڈُبیا ہے
گُجھ درد نواں حسرت گُجھ زخم پُرانے دا
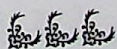
گلاب الدین جزا

تنگ آئیاں نال شریکاں میں
کھلی زُلف تہ یار اُڈیکاں میں
لمی رات ہجر دی آ سجناں
دِل پھوُلا کُجھ سمجھا سجناں

پہرے اُتھروں اُتھروں چھولی میں
دُکھ سہے تہ کُجھ نہ بولی میں
ملّم زخماں اُتے لا سجناں
دِل پھوُلا کُجھ سمجھا سجناں

چت چور بہاراں آئیاں نے
اَج کلیاں وی مُسکایاں نے
اُٹھی پھری چرخا ڈاہ سجناں
دِل پھوُلا کُجھ سمجھا سجناں

سر کہڑا چایا اَج پانی دا
تکّاں رستہ اَج میں پانی دا
آئی عید ہے توں بھی آ سجناں
دِل پھوُلا کُجھ سمجھا سجناں

بابانگری (وانگت)، کنگن۔گاندربل

گلاب الدین جزؔا

مِگّی برف جُیاں میں گل گئیاں
بِچ خاک دے ٹھولا رَل گئیاں
تُدھ پچھیا نہ ماہڑا حال کدے
تُدھ کہیا نہ آ جا نال کدے

میں سو سو سوٹھے کرنی ہاں
نہ جینی ہاں نہ مرنی ہاں
دِن ہوئے مہینے سال کدے
تُدھ کہیا نہ آ جا نال کدے

ماہڑے درد لمیرے ہوئے نے
توہڑے باجھ ہنیرے ہوئے نے
مُڑ آس دا دیوا بال کدے
تُدھ کہیا نہ آ جا نال کدے

گُرے خاباں دے بِچ آ جاویں
دِل پھولا ہے سمجھا جاویں
لڑ لگیاں دی لج پال کدے
تُدھ کہیا نہ آ جا نال کدے

گلاب الدین جزا

نہ پتہ نہ شہر گراں کوئے
ایویں کر گیا آ کے ہاں کوئے
سین پرا یا پے آکھاں
اِس پیار کو آخر کے آکھاں

کوئی کاگ بکی توں ڈار گیا
گُجا تیر ہجر دا مار گیا
ہوسی ہاسا جگ دا جے آکھاں
اِس پیار کو آخر کے آکھاں

مجبور جوانی تاں پچھیا
کیہڑا ہوسی شہر گراں پچھیا
دِل دینا جے کر دے آکھاں
اِس پیار کو آخر کے آکھاں

نچ کجلا اکھیاں لا رکھساں
دِل راہواں دے نچ ڈاہ رکھساں
گل گل من سیں ماہڑی جے آکھاں
اِس پیار کو آخر کے آکھاں

......گلاب الدین جزاؔ

توں کنگن ماہڑیاں بانہواں تے
اعتبار کراں کے ساہواں تے
نہ ٹھُل تہ نہ چھنکار کوئے
اِسراں کیتا نہ کرسی پیار کوئے

میں شالا توہڑی خیر منگاں
نہ ہور گراں کوئے شہر منگاں
بن جوگی پھیرا مار کوئے
اِسراں کیتا نہ کرسی پیار کوئے

کوئے چانن چانن رات ہووّے
جد بنڈدا کوئے خیرات ہووّے
نہ کردا مُڑ انکار کوئے
اِسراں کیتا نہ کرسی پیار کوئے

جِند منگنی اے تہ منگ شالا
مکو اپنے رنگ بچ رنگ شالا
اَج کر نہ توں تکرار کوئے
اِسراں کیتا نہ کرسی پیار کوئے

گلاب الدین جزا......

ماہڑی بنگ دی بنگ توں بنگ ٹھولا
میں تاں نال شریکاں تنگ ٹھولا
مکو لے جا اپنے نال، ٹھولا خوش رہساں
میں تاں عرض گزاری جگ ہسیا
نالے چھول پیاری جگ ہسیا
جے رکھسیں خوب خیال، ٹھولا خوش رہساں
مکو لے جا اپنے نال، ٹھولا خوش رہساں
میں تاں کجھ ہلکی کرلاواں تاں
توں سُنسیں حال سُناواں تاں
جے بنسیں سِر تے ٹہال، ٹھولا خوش رہساں
مکو لے جا اپنے نال، ٹھولا خوش رہساں
میں ہائے تقدیر دی ماری ہاں
سو جتن کیتے پر ہاری ہاں
میں توہڑی مکو سمہال، ٹھولا خوش رہساں
مکو لے جا اپنے نال، ٹھولا خوش رہساں
ماہڑے اَتھروں ماہڑے گیت ہوئے
جدوں بیری اپنے میت ہوئے
دِن ہوئے مہینے سال، ٹھولا خوش رہساں
مکو لے جا اپنے نال، ٹھولا خوش رہساں

گلاب الدین جزآ

بچ چوڑے چوسیا پُھل کوئے
مکّی کِھلی نہ رہیا مُل کوئے
اوڑک بچ بازار' جوانی ٹھل جاندی
آ مِل جا ہک وار' جوانی ٹھل جاندی

لک پتلا اکھیاں تارے دو
بچ پانی دوٗر کنارے دو
جدوں امّاں بندی نار' جوانی ٹھل جاندی
آ مِل جا ہک وار' جوانی ٹھل جاندی

ہتھ پکڑ کیتے جد پیلے
فِر مُک جاندے سب حیلے
مُڑ مُکدا ہے بڈیار' جوانی ٹھل جاندی
آ مِل جا ہک وار' جوانی ٹھل جاندی

ایہہ کون تہ کس دی جائی
بچ سینے پیڑ پرائی
کے کرنا ہار سنگار' جوانی ٹھل جاندی
آ مِل جا ہک وار' جوانی ٹھل جاندی

ہتھ پئین جدوں ہتھکڑیاں
نالے اَتھروں ساون جھڑیاں
بچ قبراں ہون شمار' جوانی ٹھل جاندی
آ مِل جا ہک وار' جوانی ٹھل جاندی

......حاجی شیر محمد پرواز

دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
دِل دے پردیسیاں کو تُسیں نہ روالیو
اَسیں پردیسی اَساں کوئی وی ٹھکانہ نیہہ
اَساں ٹُر گینا تُساں بڑا پچھتانا نی
دُکھڑے ایہہ دِلاں آلے نہ وے پالیو
دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
اَگ ساڑے مول گچھے عشق ساڑے مولے نہ
درّد ہووّے ہائے نکلے ایہہ درّد بولے نہ
عشقے آلا روگ کوئی تُسیں نہ لوالیو
دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
بڑا مزہ آندا پہلاں اِس مٹھی زہر دا
ہولیں ہولیں فِر ظالم چاڑے پاسوں کہیر دا
ایہہ مِٹھا سجناں کو تُسیں نہ کھوالیو
دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
پہانڈا پّجے جُڑ گیندا ، دِلاں دا کوئی جوڑ نیہہ
پھلاں نالوں نازک ہووّے سٹیو نہ مروڑ نی
ایویں اِس دِلا دیاں نہ کرچاں کرالیو
دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
لایاں پرواز آساں دِلا دیاں بازیاں
لنگھیا زمانہ ہک زخماں نی تازیاں
اِنہاں زخماں اُتے مُڑ لون نہ سٹالیو
دِلاں دیو مالکو دِلاں کو سمبھالیو
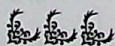
......درد کوٹ، اوڑی۔ بارہمولہ

......حاجی شیر محمد پرواز

اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں
مُڑ کہر آویں چتاں واسطے میں باہنیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

نوکری توں کیتی نالے چاکری وی کر لِتی
دِکھ لے جوانی نیاں رُتاں لنگھی جانیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

جِسو یلے ہتھاں اُتا مہندی رَتّی لگدی
دِکھ دِکھ ہتّھاں داہر یاداں توہڑیاں آنیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

چن راتی نکلدا تہ تارے وی چمکدے
گِن گِن تارے میں راتاں ایہہ لنگھانیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

کِس ویلے آسیں سجنا مرضی ہے توہڑی
میں تہ ہر ویلے جانی پلنگ پیڑے ڈاہنیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

کہڑی دا بساہ کوئی نہ زندگی اُدھاری دا
لنگھدیاں کہڑیاں ایہہ مُڑنہ فِر آنیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

زندگی گذارنے دی فِکر کِیاں ہوسی
پرواز سام رکھیاں ہین یاداں پُرانیاں
اوہ پردیسیا اوہ دِلبر جانیاں

جنت حسین سلیم

گنیاں گُتھے اوہ پہُراوتاں پہُراواں آلیاں
ہُن گُتھے دُدھ ، لسیّاں گراواں آلیاں
چھو، سریاں، سِریتاں والے ساگ مُک گئے
گیت، ماہیے اوہ پُرانے سب راگ مُک گئے
گائیاں منجیاں تہ ککڑاں نا کال پے گیا
مُڑی پھر کے دو سیری والا سال آ گیا
روٹی چُلّھے تے پکانی سارے لوک چھوڑ گئے
چٹو، گُڑھ تہ مدہانی سارے لوک چھوڑ گئے
بنڈے، کھیڑے، پُھوہڑیاں، چٹائی آلے دن
لادی، تالی، لیتری، کٹائی آلے دِن
چُلّھے چڑھی ہنڈیانچ دال پکنی
لذتاں نی آپیسی مثال اپنی
سلیم کچّے کوٹھیاں نچ مزے جین نے
جا چُکے ہُن لسیّاں تہ دُدھ پین نے

......اقبال نگر، سورنکوٹ۔ پونچھ

جنت حسین سلیم

گُتھے گئے اوہ دِن سوہنے خوشیاں منان نے
اِٹی ڈنڈا کوڈیاں تہ پینی گٹی چان نے
بارشاں نے پانیانچ کشتیاں چلانے ساں
کاغذی جہاز اُچے اپنے اُڈانے ساں
نُگھی گئے اوہ دِن سوہنے خوشیاں منان نے
گُڈّی گُڈّے نی اوہ شادیاں منان نے
کچّے کوٹھے مِٹّی نے بنائی ڈھائی چھوڑنے
کھٹّے مِٹھے پھل ایویں کچّے کھائی چھوڑنے
کھیڈاں تہ شرارتاں اوہ مُنڈے میرے ہان نے
رستے سکولیں دِن اکٹھے آن جان نے
روئی روء ضِداں کری اڑیاں منانے ساں
ماء پیو نالوں کہڑی کہڑی رُسّی جانے ساں
دِن اوہ سلیم سوہنے خوشیاں منان نے
چوکے چھکّے مارنے تہ رولچاں مچان نے
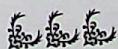
جنت حسین سلیم

کُجھ وی چنگا لگے نہ ہی باہج تیرے ہُن سجناں
رو رو دِن گُزاراں سارے کیا عیداں شب قدراں
یاداں نے غم دونے کیتے ڈم لگے بچ سینے
پل پل یاد تیری بچ تھکھنے اتھروں رہے ہاں پینے
دوُر دراہڈے ہو کے سجناں نیڑے نیڑے بہنے
بسنے بچ خیالاں میرے اَکھیاں نے بچ رہنے
یاد تساہڑی آن ستایا پُھل گئے کھانا پیناں
سجناں نال حیاتی سوہنی بن سجناں کہہ جینا
میرا دِل اُبالے کھاوے اَگ لگی بچ سینے
ہجر فراق تیرے بچ سجناں اَتھروں رہے ہاں پینے
عرشاں تے رَبّ سوہنے جوڑی خوب اَساں نی جوڑی
ٹُٹ کے بھی ایہہ ٹُٹی نہ ہی قائم ہے اَج توڑیں
بیہڑے بیٹھی کوئل سجناں مارے لمیاں کوُکاں
ہَسّی ہَسّی میں رواں بیٹھا ماراں ٹھنڈیاں ہوُکاں
تک تصویر تُساں نی سجناں دیواں دِل دلیری
صورت تک سلیم سجن نی اکھ نیہہ رَجنی میری
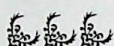
ڈاکٹر عارف ملک

تُگی ہُن توڑیں سجناں اڈیکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں
تیرے آونے نی آس بچ بہار مُکی گئی
جیٹھے بدلاں نی سوہنی جئی پھوار مُکی گئی
شہر ' بستی اُجاڑ تُگی کوُکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں
آپے سُتیاں نہ آساں کی سوالی رکھیا
دِل زخمی منڈھیرے راتاں بالی رکھیا
سچے موتی میں انگاراں ور سیکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں
اَج غم سبھے دُنیا نے کھائی بیٹھا آں
سارے اَکھیاں چوں موتی وی مکائی بیٹھا آں
اَگ ہجراں نی ہُن توڑیں پھوکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں
اَج غم سبھے دُنیا نے کھائی بیٹھا آں
سارے اَکھیاں چوں موتی وی مکائی بیٹھا آں
اَگ ہجراں نی ہُن توڑیں پھوکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں

ڈوڈاج' درہال۔راجوری

تیری راہواں بچ اِیاں وی نگاہواں جمیاں
رِکیاں باہنا ایں توں پھیڑیا تریکاں لمیاں
اِتھے ڈہکنا تہ بیٹھا میں چروہکنا رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں
باہروں جندرو تہ اندروں اے خالی رکھیا
عارف اِیاں وی توں دِل کی سمہالی رکھیا
راتاں لگیاں بچ آساں کی تہریکناں رہیاں
سپنے گورے چِٹے کاغذاں نے لیکناں رہیاں

سید مدثر سراج

رُت بہار دی بیہُڑے بیہُڑے
جلوے لے کے آ گئی اے
میری تھُرتی پھل دے نالوں
کِھڑ کِھڑ کِھڑ کِھڑ ہسدی پئی اے

چارے پاسے خوشیاں کھیڈن
رُت خزاں دی نسدی پئی اے

رُت بہار دی بیہُڑے بیہُڑے
جلوے لے کے آ گئی اے

آزادی دے گیت سُہانے
گُل بُوٹے بھی گان لگے
مور چکور پپیہے مِل کے
سارے پیلاں پان لگے

رُت بہار دی بیہُڑے بیہُڑے
جلوے لے کے آ گئی اے

آؤ سارے پہئین پہُراؤ
رَل مِل کے تہ ہَس کے بولو
ہِک دُوّے دی خیر مناؤ

رُت بہار دی بیہُڑے بیہُڑے
جلوے لے کے آ گئی اے

سید مدثر سراج

پیار محبت دے گُن گاواں
کنڈیاں بچ بھی پُھل کِھلاواں
ہر ہک دی میں خیر مناواں
میں نچّاں میں گاواں

پیار اے میری ساہ دی ڈوری
پیار اے مِٹھی مِٹھی لوری
شہد دے گُھٹ گُنّے دی پوری
پیار کو گلے نال میں لاواں
ہر ہک دی میں خیر مناواں
میں نچّاں میں گاواں

دِل انسان دا خانہ کعبہ
اِس بچ اللہ پاک دا ڈیرہ
اِس کو توں لیکاں نہ لا
پیار دے بیں دا بوٹا راہواں
ہر ہک دی میں خیر مناواں
میں نچّاں میں گاواں

مستی پُھٹ پیئی اے ہر پاسے
کِھلّر گئے ہر پاسے ہاسے
بنڈاں پیئی میں دُدھ پتاسے
دِل بچ اپنے ٹھنڈ میں پاواں
ہر ہک دی میں خیر مناواں
میں نچّاں میں گاواں

ثمینہ سحر مرزا......

دِل ور اِسراں نہ وار کری جا
جانے واری گلّاں دو چار کری جا
کر نہ اِسراں مِگی بے حال توں
ہنی جُل چتّاں مِگی وی نال توں
نیہہ مرضی انکار کری جا
جانے واری گلّاں دو چار کری جا
پورے کدوں ہوسن گے ایہہ وی خواب
چڑھسن روز یاداں نے سیلاب
یا مِی ڈبو یا پار کری جا
جانے واری گلّاں دو چار کری جا
لگی ہوئی آس کِی توں وی پالیاں
پتھر نے دِل کی سحر توں وی گالیاں
تھوڑا جئیا قول قرار کری جا
جانے واری گلّاں دو چار کری جا

بڈھون۔راجوری

ثمینہ سحر مرزا......

خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے
تکی جائیاں دِل کی پھرولی سوہنیے
خوشیاں نی سِر رہوّے ہر پل چھاں
مُڑ مُڑ تیرے لئی ہتھ میں چاں
منگی دُعاواں اڈّی جھولی سوہنیے
خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے
یاد تگی پہئین پہرا آوسن
پیغام ماہڑے اپنی تہ دُعا آوسن
بولی جائیاں فِر مِٹھی بولی سوہنیے
خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے
ہر پل ہوسن گے اَتھروں تہ ہاڑے
ہجراں نے لوکو ہونے مندے ساڑے
دِل کی نہ جائیاں توں رولی سوہنیے
خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے
دِل والی گل کِیاں توں نہ سنائی
چُپ کِیاں ہوٹھاں ور توں سی لائی
دئیاں توں راز ہُن کھوی سوہنیے
خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے
سُکھ نِیاں روز دُعاواں پہنچ ساں
سحر ٹھنڈیاں میں روز ہواواں پہنچ ساں
جُدائی نی نہ ماریاں توں گولی سوہنیے
خیراں سنگ جائے تیری ڈولی سوہنیے

ثمینہ سحر مرزا......

دُکھ سارے نینے سن نال بابلا
یا فِر پچھنا سی حال بابلا
ہتھ کُسے سر ور آنی تہ نہ پھیریا
لوک ہین ظالم مِگی ایویں کھیریا
کئی گئی کرنے سوال بابلا
یا فِر پچھنا سی حال بابلا
ہر پل سوچاں نی اَکھیاں روون
دُکھ دینے والے اپنے ای ہوون
پیئی گیا خوشیاں نا ,کال بابلا
یا فِر پچھنا سی حال بابلا
طعنے تہ معینیا سنگ مِگی ساڑیا
اپنیاں مِگی ہُن سؤلی ور چاہڑیا
ہر کسے کھیڈی اِتھے ,چال بابلا
یا فِر پچھنا سی حال بابلا
سحر دِل ہویا دُکھی ہُن ترُٹی گئی آس
خوشیاں نہ آئیاں ہُن مِگی کوئی راس
بنسی گا کُن ہُن ٹھال بابلا
یا فِر پچھنا سی حال بابلا

ثمینہ سحر مرزا
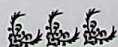
ساون نی ایہہ اَج پھوار چتاں بہلا آ
دِل وی اے بے قرار چتاں بہلا آ

اَگے پِچھے میں پھراں
سُدّھ بُدھ کھوئی کہہ کراں
باغاں تھیں گئی بہار چتاں بہلا آ
ساون نی ایہہ اَج پھوار چتاں بہلا آ

پہیڑی سب تھیں ایہہ جُدائی
بندہ ہوئی جائے سودائی
کھائے اپنا در دیوار چتاں بہلا آ
ساون نی ایہہ اَج پھوار چتاں بہلا آ

رَستے بِچ پھل وی ڈاہساں
سحر پلکاں سنگ میں کنڈے چاساں
اَکھیاں کی ایہہ انتظار چتاں بہلا آ
ساون نی ایہہ اَج پھوار چتاں بہلا آ

معراج راہی......

جس نال میں اُمیداں رکھیاں
اُس اَج کیاں پھیریاں اکھیاں
اوہ ہُور کسے نے بوئے کیوں کھڑکان لگا
مِگی چھوڑ تڑفنا غیراں نے سنگ جان لگا

میں جسنے ہجرنا درد خوشی نال سہنی ساں
میں جسنے دم کی خیراں منگنی رہنی ساں
اوئے بے دردی دل ماہڑا اج دکھان لگا
مگی چھوڑ تڑفنا غیراں نے سنگ جاں لگا

میں جسنے ناں نے کلمے پڑھنی رہنی ساں
رب آکھی جسکی سجدے کرنی رہنی ساں
اُوئے رشتے ناطے سارے اج مکان لگا
مگی چھوڑ تڑفنا غیراں نے سنگ جاں لگا

جند کھلمکلی جینی رہی تہ کے کرسی
بس رُوسی پیٹسی ہجر فراقاں بچ مرسی
آء ہُن تہ آء دم سینے اندروں جان لگا
مِگی چھوڑ تڑفنا غیراں نے سنگ جان لگا
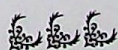
پادشاہی باغ۔ سرینگر

معراج راہی......

آئی منتاں منگی نی رات اللہ خیر کرے
سنگ ماہیے نے مُلاقات اللہ خیر کرے
سارا جگ سُتا نا دورے توڑیں خاموشی ہے
ٹھنڈی ہواوا بچ نشہ پھلاں کی مدہوشی ہے
ماہیا میں ہور کہلّی رات اللہ خیر کرے
دِل جگانا پیا سُتے ہوئے ارماناں کی
دعوتاں دین لگا جِرکھاں نے طوفاناں کی
ہتھوں تِلکن لگے جذبات اللہ خیر کرے
خورے کے ہوسی جدوں ماہیا گلے لاسی گا
سوچاں بچ پئی گیئاں کے آکھسی گا باہسی گا
دِلوں سِر کڈھنے خیالات اللہ خیر کرے
خورے کے پُچھنے نے تارے مِگی باری باری
چن وی آکھی گیا گُجھے چُپ کری سینت ماری
راہی وی پچھنا سوالات اللہ خیر کرے

معراج راہی

چیتر نیاں سِنیاں راتاں بچ
اَن تھک بھرنی برساتاں بچ
اُنہاں لمّیاں ہجر نی راتاں بچ
جدوں یاد کسے نی آنی ہے
ساری رات کلیجہ کھانی ہے
چیتر نیاں سِنیاں راتاں بچ

جدوں بدّل گجن لگنا ہے
دِل تھہک تھہک بجن لگنا ہے
لہو نبھانچ جمن لگنا ہے
جِند اپنی کسے کی بُلانی ہے
ساری رات کلیجہ کھانی ہے
چیتر نیاں سِنیاں راتاں بچ

نہیہ لُگنا دِل رنگ رَلیاں بچ
نہ پُھلاں بچ نہ کلیاں بچ
پھراں ماری ماری گلیاں بچ
ککھ چُنّی پیئی جوانی ہے
ساری رات کلیجہ کھانی ہے
چیتر نیاں سِنیاں راتاں بچ

چڑھی چَن اَسمانوں اُتری گئے
کئیں ساون پہاڑے گُزری گئے
جائی پردیساں جیہڑے بِسری گئے
مِکی یاد اُسے نی آنی ہے
ساری رات کلیجہ کھانی ہے
چیتر نیاں سِنیاں راتاں بچ
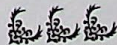
.......معراج راہی

مِگی عشقے نی چوگ چوگائی تہ
ڈاہڈا جِندڑی کی روگ لوائی تہ
ماہیا مِگی بِسری گیا
ماہیا مِگی بِسری گیا
گُڑھ حرکھاں نا مِٹھڑا چکھائی تہ
مِگی در در پھیکھ منگائی تہ
ماہیا مِگی بِسری گیا
ماہڑی مرضاں نا توں تہ طبیب سیں
توں ہی محسن توں ہی تہ حبیب سیں
گلے پھائی مِگی پیار نی بائی تہ
ماہیا مِگی بِسری گیا
رولا پیئی گیا جدوں ماہڑے پیار نا
قاضی حُکم سُنایا سنگسار نا
ساہ رِکہن توں وی سؤلی مِگی چڑھائی تہ
ماہیا مِگی بِسری گیا
مُڑ خبر نہ پچھی دِل جانیاں
سنگ کری تواہڑے سنگ پچھتانیاں
کنڈھے قبراں نے جِندڑی کی لائی تہ
ماہیا مِگی بِسری گیا

معراج راہیؔ......

تک تک می جو نیہہ سے رجنے
اَج میں تھیں شرمانے نے
کل توڑیں ماہڑے اپنے سن
غیر نے اَج بیگانے نے
رانجھن یارا ہیر ایہہ آکھے
گل نہ کریں مجبوری نی
توئی ملنے نی تاہنگ جے ہونی
ملنے نے لکھاں پہانے نے
کدے نہ آنی حال توں پچھیا
ماہڑے دِلے کے گذری ہے
دِیّے وصل نے ساہلی بیٹھے
ایہہ کیہجے پروانے نے
کچ نی کیہجی کند نہ ترُٹی
تارے تروڑے والیاں تھیں
پیار نے دعوے جرکھ نے وعدے
سب راہیؔ افسانے نے

معراج راہی......

میں آپ بیتی سناواں کدے بُرا نہ لگے
نظر تھیں پردے ہٹاواں کدے بُرا نہ لگے
جنونِ عشق کی آکھو تہ بے لگام کراں
عقل نے ہوش اُڈاواں کدے بُرا نہ لگے

ترسنی اَکھیاں کی دیدار نا موقع دیئی دے
میں دیدیاں کی رجاواں اگر بُرا نہ لگے
وصل نی رات کے ثالث نا کم شریکاں بچ
شبِ چراغ بجھاواں اگر بُرا نہ لگے

ایہہ بُتّے ہوٹھاں نے انگار یا گلاب نے پھل
مُنہواں نقاب میں چاواں اگر بُرا نہ لگے
میں شاہجہان نہ ممتاز توں مگر فِروی
خیالی تاج بناواں اگر بُرا نہ لگے

ایہہ ماہڑی رَتّ نا نشہ ہے جو میئی خُماری
کدے پیو تہ پلاواں اگر بُرا نہ لگے
زکات حُسن نی راہی ایہہ جان حاضر ہے
میں جندڑی کھول کھاواں اگر بُرا نہ لگے

راجہ محمد اکرم حاذق......

دل کو قرار وی نیئں ، غم دا شمار وی نیئں
ٹھونڈاں میں رار وی نیئں، لوڑاں میں پار وی نیئں
محفل سیں دُور رہ کا کتنا قرار ایسی
ویران جے تھیاڑے رونق بکار وی نیئں
دل کو قرار وی نیئں ، غم دا شمار وی نیئں
اِس بے زباں، زبان سیں مِلسی وی ہور کے جی
ساساں دا محل بنا کا ہسنے دی وار وی نیئں
یاراں دی یاریاں دا کُجھ تہ خیال کر توں
جس یار دِل ترُوڑیا، اَج تہ اوہ یار وی نیئں
دل کو قرار وی نیئں ، غم دا شمار وی نیئں
یاداں دی جنج بنا کا دُنیا دی سیر کر توں
زندگی وقار والی ، زندگی دی ہار وی نیئں
حاذق فریب نہ دے نیہہ ٹھیک ایہہ طریقہ
اج تہ پرار وی نیئں ، پر لاپرار وی نیئں
دل کو قرار بھی نیہہ ، غم دا شمار بھی نیہہ

کنڈی، کرناہ۔ کپواڑہ

پروفیسر بیکم سنگھ راہی
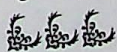
مُکھ تیرا زندگی حیاتی تیری کنڈ وے
کٹیا نہ جائے لما زندگی دا پندوے

مسیاں دی رات پیاامبراں تے بُھور وے
نہا کے سُو گیندی پون ہوئی چُور چُور وے
تیرے بغیر جند پئی بُوھے وانگ بندوے
کٹیانہ جائے لما زندگی دا پندوے

سریاں پھیریاں نیہہ کھیتیاں اُتے چوریاں
تیرے ول گھلیاں میں گھٹاں لٹ بوریاں
جنھاں نال بدی میرے برہڑے دی تندوے
کٹیا نہ جائے لما زندگی دا پندوے

پپلاں دے پیتاں نی کڈیاں کرونبلاں
نکے نکے چاچا ہاں اُڈ اڈ چُم لاں
گجھ اُڈاں راہی اِنی اُچی کندوے
کٹیا نہ جائے لما زندگی دا پندوے

اچھو پال سنگھ

آویں وے ٹھولا آویں وے بیلیا
کہن گچھ مکو اپنے دیس وے
اکھاں میں لائی رکھیاں
سیلو وی گئی ، پاشو وی گئی
بیٹھاں میں کس کول
ماسی وی گئی ، تائی وی گئی
بیٹھاں میں کس کول
اکھاں میں لائی رکھیاں
گماہنڈناں ہسدیاں نے
طعنے دیندیاں نے
باغاں بچ کہیر کہندیاں نے
دسہاں کس کو دِل کھول
آویں وے ٹھولا آویں
پہابھیاں گئیاں نے دِکھن پُھل کھیلی
ہاناں گئیاں نے بادام واری
میں گچھاں کس نال وے بیلیا کس نال
آویں وے ٹھولا آویں وے بیلیا
ترکالاں کو بہہ گیندیاں مہانٹھا تے
چپّا کا لگدا مکو روز وے ٹھولا
پہُردی آں انگڑائی
دِسداں وے توں کول
پھٹ گیندا کلیجہ چلے نیہہ دِسدا توں
آویں وے ٹھولا آویں وے بیلیا

دھیارن۔جموں

......ملک ذاکر خاکی

تیری سوہنی مست جوانی
رنگ گورا تہ اَکھ مستانی
مِگی مُڑ مُڑ یاد ستانی
بس اندر و اندری کھانی

اوہ ماہیا مِل جا توں

مِگی تاپ عِشق نا چڑھیا
تن سڑیا من وی سڑیا
کُدے پا ہاں پھیرا اُڑیا
ہُن ہور نیہہ جانا جریا

اوہ ماہیا مِل جا توں

جدوں پہاڑاں بچ پھل پھلے
تواہڑی یاد نے چھنکھڑ چُھلے
ماہڑی اَکھیں بچوں اَتھروں ڈُہلے
ماہڑے بال گلے بچ کُھلے

اوہ ماہیا مِل جا توں

ماہڑی جان او خاکی اَکّی
تگی لوڑی لوڑی تھکی
تواہڑی صورت سامنے رکھی
میں جگ توں کیتی بکھی

اوہ ماہیا مِل جا توں

بڑی در ہال، در ہال۔ راجوری

ملک ذاکر خاکی

آ رَل مِل ماہی بوواں
غم اپنے دِل نے تھہواں
دَہس کِجھڑے توڑیں رووااں
ماہی آ مِل جا

گل کر ہاں کوئی ماہی
جند دُکھاں بچ کھبرائی
سٹ سینے ہجر نے لائی
ماہی آ مِل جا

سوہنے بال تواہڑے لمّے
ڈاہڈے لگنے مِگی چنگے
مچ پہار ہجر نے چھنگے
ماہی آ مِل جا

دِل ہویا چوُر و چوُر
دَہس ماہڑا کوئی قصور
کیاں کیتا ایڈا مجبور
ماہی آ مِل جا

ہُن آ میریا مزمانا
تگی خاکی روز بُلانا
ہور درد نیہہ چھلیا جانا
ماہی آ مِل جا

ملک ذاکر خاکی

کھیتاں بچ فصلاں لائیاں نی
وطناں نِیاں یاداں آئیاں نی
بن گُگو کوئل بولے نی
تیرے ہجر نے چھنکھڑ چھولے نی

ساہڑا سوہنا ہندوستان اے
بڑی اُچی اِسنی شان اے
اِتھے ہر مذہب نا مان اے
بس ساہڑی ایہہ پہچان اے

رہن اس تھیں دوُر بلائیاں نی
وطناں نِیاں یاداں آئیاں نی

اَساں رَل مِل ہتھ بٹائے نی
اَساں دُشمن کڈھ نسائے نی
اَساں ہتھ اُنہاں کی لائے نی
ہُن بسنے نے دِن آئے نی

اَساں لڑیاں بہت لڑیاں نی
وطناں نِیاں یاداں آئیاں نی

ایہہ پرچم ساہڑی شان اے
ایہہ ساہڑی شان تہ مان اے
ایہہ مُلک ساہڑی جان اے
سب کُجھ اِس پُر قُربان اے

خاکی پکیاں قسماں کھائیاں نی
وطناں نِیاں یاداں آئیاں نی

ملک ذاکر خاکی

ماہڑا بھارت دیش پیار لگنا ' ڈاہڈا سوہنا اے
اِس نے چپّے چپّے اُپر پھُلاں نا بچھونا اے
دیش نے اندر رَل مِل رہساں' گیت خوشی نے گاساں گے
لوڑ پیئی تہ خون وی دیئی اِس کی اَس بچاساں گے
دیش نے چپّے چپّے اُپر پیار نے نعرے لاساں گے
رَل مِل ہندوستانی سارے اِس نی شان بدھاساں گے
ماہڑا بھارت دیش پیار لگنا ' ڈاہڈا سوہنا اے
ایہہ ارماناں نی تہرتی اے' ایہہ ماہڑی اَکھ نا تارا اے
اِس نے گوشے گوشے اندر پھلاں نا چمکارا اے
اِس نی کوکھ نا اک اک کنڈا پھُلاں توں وی پیارا اے
شہر ہووّے یا بستی ہووّے' اِس نا عجب نظارا اے
ماہڑا بھارت دیش پیار لگنا ' ڈاہڈا سوہنا اے
اَسماناں نال گلاّں کرنا دِسنا قُطب مینار اے
لال قلعہ تہ تاج محل نا اپنا ہی لشکار اے
سارے جگ توں لگنا مِگی اپنا دیش پیارا اے
خاکی ساری دُنیا نے بچ بھارت نا چمکارا اے
ماہڑا بھارت دیش پیار لگنا ' ڈاہڈا سوہنا اے

......پروفیسر فتح محمد عباسی

دِل نا ٹُٹے بخار بے دردا آ جا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

پیراں چھالے سفر لمیرے
دے گیا اسائیں درد کھیرے
لِسی جان تہ بخت بہتیرے
چار چوفیری گُھمن کھیرے

جان پھسی بشکار بے دردا آ جا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

نہ خود آیا نہ چِٹھی پائی
بے دردا تکّی یاد نہ آئی
قیدیاں کیہجیاں جان پھسائی
حال بے حال میں پھراں صدائی

کس کم ہار سنگار بے دردا آ جا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

پکھنو بولن کرن پُکار
دُکھیا دِل نے کرن لنگار
لا کے یاری گیو بسار
سُنیا مُڑ کے آئی بہار

باجھ تیرے کس کار بے دردا آجا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

......کالابن،مینڈھر۔پونچھ # 9419551266

راتیں مِگی نیند نیہہ آنی
لکھاں درد اک جِند نمانی
مار مکانی آس بیگانی
بیچ اڈیکاں جائے جوانی

مندی موت نہ مار بے دردا آجا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

کہن سہیلیاں یار بیگانے
کر کے پاگل بنن سیانے
انہاں بھوراں نے کئی ٹھکانے
کون کسے کی فِر پچھانے

توں نہ کر ایہہ وار بے دردا آجا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں

کون کسے سنگ اَکھاں لاوے
دُکھاں درداں جان پھساوے
کیہڑا تیرا پہار اُٹھاوے
کون عباسی درد بنڈاوے

چھوٹھا سب سنسار بے دردا آجا توں
رونی ہاں زار و زار بے دردا آ جا توں
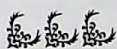
پروفیسر فتح محمد عباسی......

اسانکی لا کے لارے پارے ،گئے چھوڑ دلاں دے پیارے
مُدتاں گزر گیّاں ، مُدتاں گزر گیّاں
دل اگ غماں نی پھڑ کے
ساہ چڑھیا تہ دل تنہڑ کے
کدے دِکھ اسانکی مُڑ کے
دُنیا طعنے دیوے تہ چھڑ کے
رون بچھڑے یار پیارے مدتاں گزر گیّاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے مدتاں گزرگیّاں
نت یاد تساہڑی آوے
اسانکی لہو دے نیر رواوے
کیہڑا دُکھ تہ درد ونڈاوے
سُکے رُکھ ہُون کد ساوے
اساں جیون جوگ بسارے مُدتاں گزر گیّاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے مُدتاں گزر گیّاں
ہویا حال مثال فقیراں
دل ٹُٹ گیا لیراں لیراں
کُہیڑا پچھدا حال اسیراں
پُٹھی متھے دیاں تقدیراں
ہُن حال بے حال بچارے مُدتاں گزر گیّاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے مُدتاں گزر گیّاں

کدے موڑ اوہ یار مہاراں
تیرے باجھ بیکار بہاراں
تگی ورد زباں پکاراں
جند جان تیرے توں واراں
تُسیں جاں ایمانوں پیارے ، مُدتاں گُزر گیاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے مُدتاں گُزر گیاں
تگی اپنے کول بٹھاواں
ہائے کھٹ کُھٹ سینے لاواں
تگی دل دا حال سناواں
رو رو کے تہ مرجاواں
کُھلے زخم دلاں دے سارے ، مُدتاں گذر گیاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے ، مُدتاں گزر گیاں
پہلے ہس ہس اکھیاں لائیاں
نت آس اُمیداں بدھائیاں
رنگ بدلے فِر توں سائیاں
دل کٹیا وانگ قصائیاں
دِتے تھوکھے لارے پارے ، مُدتاں گزر گیاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے، مُدتاں گزر گیاں
تیرے باجھ اداس عباسی
کد خبر سجن دی آسی
کد وقت پچھے مُڑ جاسی
تگی فِر اک بار ملاسی
اَساں تارے بچ سمارے ، مدتاں گزر گیاں
گئے چھوڑ دلاں دے پیارے ، مُدتاں گزر گیاں
اسانکی لاکے لارے پارے ،گئے چھوڑ دلاں دے پیارے
مُدتاں گزر گیاں ، مُدتاں گزر گیاں

......صدیق احمد صدیقی

کے ہوسی گا نال اساہڑے بُجھنے ہاں
چُل دِلا اَج فِر اُس پاسے چُلنے ہاں

ٹُھنداں چار چوفیری گُھمن کھیرا ہے
منزل دوٗر دراہڈے شام ہنیرا ہے
نگ مننگے پیر تہ بن پھلواڑے نا
ٹُرنے ہاں اُس تکو فِر وی ٹُرنے ہاں
چُل دِلا اَج فِر اُس پاسے چُلنے ہاں

رات ہنیری ساون نی اُف ڈنگنی ہے
یاد کسے نی ناگن بن کے اچھنی ہے
چھُریاں لاوے رَت نچوڑی جگرے نی
توپا توپا چیلاں نے سنگ ڈُہلنے ہاں
چُل دِلا اَج فِر اُس پاسے چُلنے ہاں

کانگ غماں نی چار چوفیری ہے فِر وی
سوچ اُچیری دِل دلیری ہے فِر وی
آس مِلن نی چھوڑی نہ ہی اَج توڑیں
پہاویں بچ تندور ہجر نے تُھکھنے ہاں
چُل دِلا اَج فِر اُس پاسے چُلنے ہاں

پُھل جاسن گے سارے دُکھڑے جد پُجساں
بس ہے اتنی دیری خورے کد پُجساں
کرنے ہو کیوں تنگ صدیقی راہیاں کی
چھیڑے کرنے ہاں نال مقدراں کُھلنے ہاں
چُل دِلا اَج فِر اُس پاسے چُلنے ہاں

......مڑہوٹ، سُرنکوٹ۔پونچھ # 9697052054

جاوید احمد

اپنی اپنی سب پئے بانے' توں وی تاں کُجھ بول یرا
چُپ تروڑ تہ سامنے آ' ہوٹھاں نے جندرے کھول یرا

اِس تہڑی تہرتی پُر اُڈرن اوپرے چوپرے جۓ پکھنو
توں صدیاں نا ڈریا مریا' توں وی تاں پَر تول یرا

وَنّ سوہنا' چنگا چوکھا ہور گُرے رِکیاں لبھنا ایں
اِس تہرتی بچ ہیرے موتی' اِس کی تک پھرول یرا

چُپ چپیتا' کہلمہلا' ایہہ کوئی گل تہ نیہہ سنگیا
یا ماہڑے نال رُل یا اپنے نال مِکی وی جول یرا

سُن سُن کے ایہہ بول بدیسی' اپنی بولی پُہلیاں نہ
گا اپنے ماہیے تہ ٹھولے' کتّاں بچ رَس کہول یرا
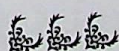
ظافر گیلانی

کیہڑی گلّوں ڈرنا ایں مِگی اچھی باہی جا
دواں چوّاں کہڑیاں تیں چھپی لُکی آئی جا

جتھے جاسیں میں وی اُتھے اچھی تگی پوڑنا
جے میں آپوں ڈُبساں تہ تگی وی نیہہ چھوڑنا
ہر گل چھلّاں تواہڑی رَجّی تہ ستائی جا
دواں چوّاں کہڑیاں تیں چھپی لُکی آئی جا

سنونیں توں ہور ایں تہ اوہلے کُجھ ہور ایں
باہروں شاہد دِسنا ایں اندروں توں چور ایں
جیہڑا داء لانا ای توں ہور آنی لائی جا
دواں چوّاں کہڑیاں تیں چھپی لُکی آئی جا

لوکاں کی تماشا رَکیّاں ہر ویلے دِہسنا ایں
کری ٹوٹے دِلے نیں ممہوڑے ماری ہسنا ایں
اک واری ہور مِگی اگ آنی لائی جا
دواں چوّاں کہڑیاں تیں چھپی لُکی آئی جا
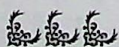
بلراج بخشی.......

وطنے نی ہواوَ نے بلاوے
تہ میں کھوٹی کھوٹی ماراں کلاوے
میں پونچھ میرپور جاساں
اُچے پہاڑاں بچ سوہنیاں نی ٹھوکاں
نُوری چھم نے پانیاں نی کُوکاں
جتھے سُکے نے پتر وی ساوے
اُتھے جائی کرساں روسے مناوے
میں پونچھ میرپور جاساں
کس پائیاں نی بچلی لکیراں
دِل ہوئی گیا لیراں لیراں
ہُن اُجڑیاں واسطے بساوے
تہ بچھڑیاں نے وی ہوسن ملاوے
میں پونچھ میرپور جاساں
گڈی پار تھیں رار ٹُری اینی
گڈی رار تھیں پار ٹُری گینی
شروع ہوئی گے نی آوے جاوے
ہُن کوئی دیا نہ ڈراوے
میں پونچھ میرپور جاساں

آدرش نگر۔اُدھمپور

نشاط افروز نعیم......

ماہڑی نظراں تو ہویو کیاں دُور دس جا
ماہڑا دسنا ہے تہ کوئی قصور دس جا
لا کے پیار والا پھل پیار کھوُن والیئے
لاکا اکھیاں نی اکھیاں چرراںِ والیئے
شیشہ دِلا والا کیتا کیاں چُور دس جا
ماہڑا دسنا ہے تہ کوئی قصور دس جا
دِل دے کے توہڑے حُسن دا کے مُل تاریاں
کھا کے قسم اساں پیار والا مال جانیاں
نی توں گل کوئی آن کے ضرور دس جا
ماہڑا دسنا ہے تہ کوئی قصور دس جا
اج ہڑویاں چناں پیار دیاں راہواں میلیاں
تُکو پھل گیاں کیاں ملاقاتاں پہلیاں
کیہڑی گل کیتا تکو مجبور دس جا
ماہڑا دسنا ہے تہ کوئی قصور دس جا
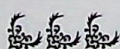
......کنڈی، کرناہ۔ کپواڑہ

......محمد رفیق خان رفیق

کوئی کِھن گیا دِل دا قرار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

توہڑی دید کو نظراں ترسن وے
چھم چھم ماہڑے اُتھروں بہرسن وے
دِل کڈھ کھڑیا تُدھ یار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

رُت آئی بیساکھاں والی وے
پھل کِھلدن ڈاہلی ڈاہلی وے
کوئی بَل تہ کوئی بیمار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

دِل ہوگیا تاراں تاراں وے
توہڑے باجھ ویران بہاراں وے
ہُن کر کُجھ زخماں تے عار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

توہڑا فوٹو چُم چُم رکھدا ہاں
توہڑا دُکھ نہ سہہ سکدا ہاں
کراں کِسراں میں اِظہار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

کہہ دِلبر حال سُناواں وے
باجھ توہڑے زہر میں کھاواں وے
تو بن جا رفیق دا یار وے
نیہہ ہوندا غم دا شمار وے

گُمکڑی، ہائی ہامہ۔ کپواڑہ #9622861878

......محمد رفیق خان رفیقؔ

بنیا نہ علاج زخماں دُکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا

گذرے سال مہینے چن جی نیہہ آیا
داغ جُدائیاں والا سینے بچ لایا
رو رو گُمیا حال توہڑیاں سکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا

کیاں چھوڑ گئیں توں یار غریباں کو
ہر ویلے میں رواں اپنے نصیباں کو
نیہہ بن دا علاج اَگیاں تُہنکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا

اے بُلبُل اُڈر کے جُلیں ماہڑے سجناں کول
آکھیں نہ کر سجنا ہُن توں ٹال مٹول
آکے دِکھدا حال اپنیاں پُہنکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا

راتیں گِنندے تارے کدے نہ سیندے ہاں
توہڑیاں یاداں بچ وے سجناں رہندے ہاں
بن دا کجھ نیہہ سجناں رَب دیاں لِکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا

چھائے چواں طرفوں غم دے سائے نے
اسیں توہڑیاں درداں مار مکائے نے
پچھسی کون رفیقا راتاں کلکھیاں دا
کدے تہ کر توں خیال روندیاں اَکھیاں دا
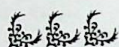
محمد رفیق خان رفیق......

نکّے اُتے چڑھکے توں واز نہ بول
چناں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

گُھن گُھن ڈوگیاں تہ رہندی ہاں زیرا
تک تک راہ توہڑا تھکیاں میں بیرا
لِکھ لِکھ چِٹھیاں توں اَساں کو نہ جول
چناں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

بارڈرا تے پُج کے نظر نہ ماری
دُکھدی رہیاں میں بے چاری
مچ میں رُلیاں توں ہور نہ رول
چناں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

مُڑیا نیہہ اَجّاں تک اوہ ماہڑا پیر وے
سینے بِچ لگے نے ہجراں دے تیر وے
سینے توں جُدائی والا زہر نہ کھول
چناں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

آئی بہار تہ پکیاں وے داکھاں
میں بدقسمت کس کو وے آکھاں
ماہڑی ایہہ جندڑی نہ ہٹیاں تے تول
چناں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

پڑھ پڑھ نفل میں کردی دُعائیاں
ٹُر پئے پہر تہ خالی رہیاں جائیاں
کردیاں مِنتاں میں تہُردی ہاں چھول
چنّاں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول
ہر ویلے کردی ہاں میں تکو یاد وے
یاداں نال رکھیا ہے دِل آباد وے
دِل دِکھ توں وے رفیق دا کھول
چنّاں پردیسیا توں آ وے ماہڑے کول

محمد رفیق خان رفیق......

سُن فریاد پردیسیاں دی یار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

رَبّ سوہنے لِکھی تقدیر ماہڑی سجنا
خوشیاں دی لوڑ نہ تہ غماں نال رجنا
دُشمناں کیتا ماہڑا دِل دو چار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

دُشمن پیار بچ بیہندے پریشانیاں
سینے لائی رکھیں توں ماہڑیاں نشانیاں
توہڑیاں نیناں تے میں کیتا اعتبار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

اَسیں توہڑے پیار بچ راتیں نیہہ سیندے
ہنجواں دا سجنا ہار ہاں پروندے
سینے بچ رکھیا ہے اَساں توہڑا پیار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

دِل بچ رکھیں ماہڑا پیار موجود وے
اگلے جہان بچ مِلساں ضرور وے
ظالماں کو ایندی نیہہ زخماں تے عار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

آکھدا رفیق سُن دِل دیا جانیاں
دُکھ پہری داستاں تکو میں سُنانیاں
کُمکڑی بچ سہندے دُکھڑے ہزار وے
واسطہ ہے رَبّ دا توں دیویں نہ بسار وے

......بابو نور محمد نورؔ

اُس نی آئی ہے یاد اَج دل فِر دیوانہ ہوئی گیا
کس کی سناواں حالِ دل دُشمن زمانہ ہوئی گیا
ماہی جدوں نا دوُر ہے ، دل ایہہ بڑا مجبور ہے
کس اَگے میں کراں گِلہ، ماہی دیوانہ ہوئی گیا
اُس نی آئی ہے یاد اَج دل فِر دیوانہ ہوئی گیا
لگی جدوں نی پریت سی ، پالی میں جگ نی ریت سی
فِر وی مِکی پہلائیں نہ بہانہ ہوئی گیا
اُس نی آئی ہے یاد اَج دل فِر دیوانہ ہوئی گیا
کدوں تکر ستاسو گے ، آسو گے نہ آسو گے
چھوڑ کے پچھلے پیار کی ، دل پروانہ ہوئی گیا
اُس نی آئی ہے یاد اَج دل فِر دیوانہ ہوئی گیا
کرنا ہے نورؔ یاد اَج ، دل کر رہیا فریاد اَج
ماہی کی دوُر تھیں فِر ازمانا پئی گیا
اُس نی آئی ہے یاد اَج دل فِر دیوانہ ہوئی گیا

چنڈک۔پونچھ

......محمد خورشید منورؔ

جدوں ہتھا بچ گُنجیاں چاواں
چھٹ چُم اَکھیاں نال لاواں
لاکٹ سجناں دا ، وے لاکٹ سجناں دا

اِس بچ پھردا اَیہہ پارا
لگا جِند تھیں بدھ پیارا
لاکٹ سجناں دا ، وے لاکٹ سجناں دا

اِس بِچ پھردے پنج دانے
نت پچھدے پیار دے معنے
لاکٹ سجناں دا ' وے لاکٹ سجناں دا

اِس بچ نیلا جیئا پترا
کدوں ہوسی میل بے خطرہ
لاکٹ سجناں دا ' وے لاکٹ سجناں دا

ایہہ رہندا نت ماہڑے نال اُو
پچھدا سنج صبح ماہڑا حال او
لاکٹ سجناں دا ' وے لاکٹ سجناں دا

ایہہ ماہڑے غم دا پہیال او
رکھساں میں خوب سمہال او
لاکٹ سجناں دا ' وے لاکٹ سجناں دا

اِس بچ پھردا ہے پانی
ملی سجناں دے طرفوں نشانی
لاکٹ سجناں دا ' وے لاکٹ سجناں دا

نواں گبراہ کرناہ۔ کپواڑہ

شریف حُسین شوقؔ

تُوں پُھل تہ میں خوشبو
ماہڑے سامنے آنی بو
تُگی بالاں بچ میں لائی رکھساں
تُگی جُوڑے بچ سجائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ تڑفا ماہیا

تُوں سہیری تہ میں کنگن
تُگی لوک پہیڑے منگن
تُگی گاٹے نے بچ بائی رکھساں
تُگی ہِنی نال سجائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ تڑفا ماہیا

تُوں سُرما تہ میں مہندی
تیری یاد سین نیہہ دیندی
تُگی اَکھیاں بچ بائی رکھساں
تُگی ہتھّاں پُر سجائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ تڑفا ماہیا

......کیری کانگڑا، گلہوتہ۔ مینڈھر پونچھ 185211

توں سہرا تہ میں گانا
مِگی چھوڑی دُور نہ جانا
تگی مَتھے اُپر سجائی رکھساں
تگی بائیں نال میں لائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ ترُفا ماہیا

توں بالی تہ میں کوکا
ہُن ملنے نا آیا ہے موقعہ
تگی کنے بچ بائی رکھساں
تگی نکا پُر سجائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ ترُفا ماہیا

توں گانی تہ میں چھلاّ
شوق کی مائی ملاسی اللہ
تگی گاٹے نال میں لائی رکھساں
تگی انگلی بچ سجائی رکھساں
بہلا بہلا آ ماہیا
ہور نہ ترُفا ماہیا
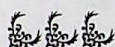
شریف حُسین شوقؔ

تُو بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے
تُو اپنا آپ بچا کُڑیئے

جیہڑی ایہہ جوانی ہے
ہونی بڑی دیوانی ہے
بدنامی نی نشانی ہے
کبتڑوں باہر نہ تو جا کُڑیئے
تُو بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے

نہ کنے بالیاں باہیاں تو
نہ سر پُر سوئیاں لایاں تُو
نہ اکھیاں سرمہ پایاں تو
نہ سُرخی پوڈر لا کڑیئے
تُو بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے

ایہہ وقت بڑا اوکھا ہے
اِتھے ہر اک دینا تھوکھا ہے
بس اتنا لیکھا جوکھا ہے
نہ ہس تہ نہ ہسا کُڑیئے
تُو بنگاں نہ چھنکا کُڑیئے

تواہڑے دُشمن چار چوفیری ہین
تواہڑی گلی بچ لانے پھیرے ہین
ایہہ سارے نقلی چہرے ہین
انہاں کولوں جان چُھڑا گُڑیئے
تُو بنگاں نہ چھنکا گُڑیئے
شوق کولوں تو پچھی لینا
سامی سامی رکھ کپڑا گہنا
اَگے جائی حساب تو دینا
اِک پل نا نیہہ بساہ گُڑیئے
تُو بنگاں نہ چھنکا گُڑیئے

......وجے گیتا

پُھل پھلیکھے جایاں نہ توں جتھے کِھلیاں کلیاں
اُتھے بے شک جایاں دِلا توں جتھے ڈھڑیاں اَکھیاں
آلامارنی مِٹّی اپنی ، اک واری توں آ
جو سُکھ انہاں چھپریاں اندر اوہ سُکھ کدرے ناہیں
کِسرے اوہ میں دِن پہلاواں
مُڑ مُڑ یاداں نیڑے جاواں

چُن گُچھیاں چھولی پہرنی
کنڈیاں نی پرواہ نیہہ کرنی
مِل بنڈ کدے لڑ کے کھاواں
کِسرے اوہ میں دِن پہلاواں

ماسی کاکی نے بِردے چھپانے
ناخ ہاڑیاں چھمنے کھانے
کاکی نے فِر ہتھ نہ آواں
کِسرے اوہ میں دِن پہلاواں

گیٹے کھیڈنے کِھنوں گمانا
لوڑان ویلے کدے نہ جانا
اُپروں اُلٹا رعب جماواں
کِسرے اوہ میں دِن پہلاواں
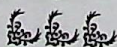
وجے گیتا

کس کی لوڑیں بنجارے توں بستی ایہہ ویرانی
کدوں نی اُجڑ گئی ہے سُکے دریا پانی
کس کی لوڑیں بنجارے توں بستی ایہہ ویرانی
مرجھائے سن پُھل باغاں نے رُسیا جدوں سی مالی
ڈھلی گیئاں آس نی کلیاں ٹُٹ گئی ہر ڈالی
کنڈے جے چار چوفیری درداں نی ایہہ کہانی
کس کی لوڑیں بنجارے توں بستی ایہہ ویرانی
دُکھنے پیراں نے چھالے ہن مارن کِسی وے آلہ
انہاں راہواں دِسنا نیہہ ہُن اپنا وی پرچھاماں
چھم چھم پہانویں رون اکھیاں بھرن کتنا پانی
کس کی لوڑیں بنجارے توں بستی ایہہ ویرانی
کسے وی میرا حال نیہہ پچھنا سُننی گل نہ کہانی
رول نہ انہاں پتھراں نچ اڑیا جند اپنی ایہہ نمانی
پتھراں نی ایہہ بستی ساری بولن نہ زبانی
کس کی لوڑیں بنجارے تو بستی ایہہ ویرانی
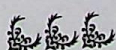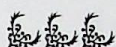
شیخ مقصود اختر شاہین......

میں صدقے میں واری میں قُربان جاواں
مِگی یاد اَج وی تساہڑیاں اداواں
میں نِکی ساں کرنی موہنڈھے سواری
مِگی ہے پتہ میں تُساں کی ہے ساں پیاری
اوہ سب ناز نخرے کِسراں پُھلاواں
مِگی یاد اَج وی تساہڑیاں اداواں

خُفتاں نے ویلے سُنانی کہانی
کدے لوریاں تہ کدے نعت خوانی
رنگ رنگ نے کپڑے ہمیشاں لوائے
سوہنے تھیں سوہنے وی کھانے کھلائے
خُدا اَگے کرنے سو تُس التجاواں
مِگی یاد اَج وی تساہڑیاں اداواں

کئی وار اُنگلی پکڑ ٹورنے سو
خطرے تھیں اک دم مِگی موڑنے سو
جے رُسّاں تہ مِنتاں اوہ حیلے تہ ہاڑے
پوّن یاد اَج وی اوہ ترلے تساہڑے
اوہ اُلفت ، محبّت تہ شفقت دُعاواں
مِگی یاد اَج وی تساہڑیاں اداواں

......سورنکوٹ۔پونچھ # 8803637156

خُدا کی نہ منظور سا ماہڑے بابا
نصیباں نا اِس کی میں آکھاں خرابا
گئے تُس اَساں کی تہ چھوڑی چھڑائی
اَج تک کدے فِر نہ میں یاد آئی
میں شاہینؔ رو رو تُساں کی بُلاواں
مِگی یاد اَج وی تساہڑیاں اداواں

رابعہ کوثر

کدے خاباں وچ وی اوہ آنے نیہہ
ساہڑی خیر خبر وی اوہ لانے نیہہ
ویلہ وچ اُڈیک گُزاری جانی آں
خاباں نے بِچ محل اُساری جانی آں
ماہڑیاں سوچاں نے کوٹھے ٹہانے نیہہ
کدے خاباں وچ وی اوہ آنے نیہہ
دؤروں اُڈنی تہوڑے مِگی دِہسیا اے
تواہڑے باہجوں میں ور ہر کوئی ہَسیا اے
ماہڑے دُکھ کی سپنے نال لانے نیہہ
کدے خاباں وچ وی اوہ آنے نیہہ
جیہڑا جانا اُس نیہہ مُڑنا تکی لے
اِس اَگی توں اے سڑنا تکی لے
رابعہ سُکھ وی سکّے ہونے نیہہ
کدے خاباں وچ وی اوہ آنے نیہہ

رابعہ کوثر

لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا
مِکی کہلیاں چھوڑی تہ اوہ ٹُری گیا
لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا
اَن مُلے سن موتی ماہڑی اَکھیاں نے
بچ پیراں کھلاری بیچی ٹُری گیا
لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا
من ماہڑے نے بوٹے ہُن سُکنے جانے
رُکھاں کی لائی آری تہ اوہ ٹُری گیا
لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا
دِل نے ہتھاں جو گنڈھاں پائیاں سن
سبھے تروڑ تراڑی تہ اوہ ٹُری گیا
لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا
بس اتنا ای آکھے اَج رابعہ جی
ماہڑی دُنیا جاڑی تہ اوہ ٹُری گیا
لمے پینڈے باہی تہ اوہ ٹُری گیا

رابعہ کوثر

سڑیا سوچاں بچ شریر
اکھیاں بچوں مُکے نیر

سدھراں ، رتجھاں مکنیاں جاون
لگ لگ ماہڑے گل نال رووَن
می کرن ہُن لیر و لیر
اکھیاں بچوں مُکے نیر

نظراں تھیں اوہ اوہلے ہوئی
نیہہ دِل کرنا ، اماں موئی
میں تہ رہ گئی ہُن بے پیر
اکھیاں بچوں مُکے نیر

توں سیں ماہڑی جان نی مائے
میں توں ور قُربان نی مائے
کِسراں مکاساں تواہڑا شہر
اکھیاں بچوں مُکے نیر

رابعہ کوثر......

چن اَکھیاں تھیں دؤر ہویا اے
شیشہ چکنا چؤر ہویا اے
دِل نی کلی وی کِھل نیہہ سکنی
جے اَج معافی مِل نیہہ سکنی
کہہ ایہجا قصور ہویا اے
چن اَکھیاں تھیں دؤر ہویا اے
شیشہ چکنا چؤر ہویا اے
اوہ روحاں تہ کہُر نیہہ مُڑیاں
تک تک راہواں اَکھیاں سڑیاں
اپنے من نا شور ہویا اے
چن اَکھیاں تھیں دؤر ہویا اے
شیشہ چکنا چؤر ہویا اے
سِر ور پہار غماں نا چائی
کوثر پھرن بن کے سودائی
جُسہ چؤر و چؤر ہویا اے
چن اَکھیاں تھیں دؤر ہویا اے
شیشہ چکنا چؤر ہویا اے

رابعہ کوثر
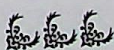
پیار محبت نیاں گلاں کرساں
دشمن نی میں خیر مناساں

پیار اے ماہڑی ساہ نی ڈوری
پیار اے مِٹھی لوری
پیار کی گل نال ہر دم لاساں
دشمن نی میں خیر مناساں

دِل انسان نا خانہ کعبہ
اِس بچ اللہ پاک نا ڈیرہ
پیار نے بیں نا بوٹا لاساں
دشمن نی میں خیر مناساں

آؤ رَل مِل پہئین پہراؤ
اک دُوّے نی خیر مناؤ
تاں جے امر رہون ایہہ ساہواں
دشمن نی میں خیر مناساں

......ڈاکٹر کانا سنگھ

حُسناں نی رانی آں میں نڈھی پوٹھوہار نی
سوہنی تہ سیانی آں میں نڈھی پوٹھوہار نی

بڑی تھیئ کھائی کھائی گری تہ چھوہارے
اُچّی تھیئ کِہنّی کِہنّی پینگاں نے ہُلارے
پیڈھی تھیئ کُدی کُدی ٹھنکیاں تہ کسیاں
کوُلی تھیئ پی پی دُدھ مکھن لہسّیاں

جنڈیاں تہ چُنّی چُنّی بیریاں اُلارنی
حُسناں نی رانی آں میں نڈھی پوٹھوہار نی

شاہ کالے بال ماہڑے نین لجاوے
کنڈی کی پلوسنے تہ سپنہ گُد گُداونے
لکے آں سنگوڑی ماہڑے گوڈے چمی جاونے
کہُر کہُر گھٹاچن مکھڑا چھپاونے

جوبنے نی متّی آں میں عشقے و نگار نی
حُسناں نی رانی آں میں نڈھی پوٹھوہار نی

کھدو ہار اُچھلاں تہ سپّے ہار تِلکاں
رُٹھڑے منائی لاں منانیاں کی جھڑکاں
ہسّی کے جے تکّے ننڈھا بھر بھر گچھاں میں
پھیری لوے اکھ اوہ جے اُڈّی اُڈّی اچھاں میں

جذبیاں جذب میں آں مورتی پیار نی
حُسناں نی رانی آں میں نڈھی پوٹھوہار نی

نںڈھے ماہڑے وطنی راہ ماہڑے ڈکنے
بٹیاں تو کدّی کدّی جور ڈاہڈا دھسنے
چھاتیاں پھیلاونے تہ موہنڈھے پھڑکاونے
کھلّی کھلّی کھول ماہڑی روح پئے رُجھاونے
ٹیہہ ٹہیری تھیں جدوں ناگنی پھنکارنی
حُسناں نی رانی آں میں نںڈھی پوٹھوہار نی
سوہنی کانشی ندی گرائیں کولوں وگنی
ماہڑے ہار نچنی تہ ماہڑے ہار مچنی
ماہڑے بِچ آوے اوہ جے مِگی وی رُہڑائی ونجے
آوے جدوں سکنے بِچ مِگی وی سکائی نی ونجے
وطناں نی مِٹّی اُتے تھیواں بلہیار نی
حسناں نی رانی آں میں نںڈھی پوٹھوہار نی

سید عالم شاہ خاکی

بہلا مُڑی بساکھا آ
روندے پکھنوں فِر ہَستا
ماہڑا روگی من پرچا
بہلا مُڑی بساکھا آ

تاہنگ لمیری رات ہنیری
جند نمانی دُکھاں کہیری
ہور نہ ماہڑے نین روا
بہلا مُڑی بساکھا آ

عاشق کدوں اڈیکوں ہارن
آس نے ڈبّے بیہڑے تارن
توں سارے اُجڑے شہر بسا
بہلا مُڑی بساکھا آ

کالی رات ہنیری اے
نہ تارا کوئی چار چوفیری اے
ماہڑا حافظ ہویا خُدا
بہلا مُڑی بساکھا آ
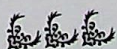
سنگروانی۔ پلوامہ

حاجی نذیر حسین بھٹی

توں نہ کر رنج ملال ، سجناں آ بہلا
تگی لاساں دِل نے نال، سجناں آ بہلا

رکھ اپنے دِل دلیری
آ سُن جایاں گل میری
رو رو اَکھیاں ہوئیاں لال
سجناں آ بہلا ، سجناں آ بہلا

میں تگی بڑا سمجھایا
توں فِر وی باز نہ آیا
سِر چا نہ ایڈا وبال
سجناں آ بہلا ، سجناں آ بہلا

تواہڑے باجھ نیہہ نیندر آنی
ماہڑی جِند ڈاہڈی کھبرانی
کراں سوٹھے دِل نے نال
سجناں آ بہلا ، سجناں آ بہلا

تواہڑی یاد نذیر ستانی
مِگی کدوں آ دِید کرانی
گئی برہیا آیا سیال
سجناں آ بہلا ، سجناں آ بہلا

کھڑی (کرماڑہ)، حویلی۔پونچھ

حاجی نذیر حسین بھٹی

آیا دِلے بچ اُنہاں نا خیال نیندراں نسّی گئیاں
رو رو اَکھیاں نا رنگ ہویا لال نیندراں نسّی گئیاں

دِنے بولنی سی بیہڑے بچ کاگنی
تکّاں راہ دِنے راتیں ریہئی جاگنی
سوہنے خابے بچ دِتا آ جمال نیندراں نسی گئیاں
رو رو اَکھیاں نا رنگ ہویا لال نیندراں نسّی گئیاں

آنے سار مِگی سپنے نال کھوٹیا
دَسّ حال ماہڑے دِلے نیا ٹوٹیا
تواہڑے بناں جینا ہو گیا محال نیندراں نسی گئیاں
رو رو اَکھیاں نا رنگ ہویا لال نیندراں نسّی گئیاں

جدوں جاگ لبھی سوہنا گیا چل وے
ہوئی اصل نذیر نی نہ گل وے
جانی واری چھوڑی گیا اوہ روما ل نیندراں نسی گئیاں
رو رو اَکھیاں نا رنگ ہویا لال نیندراں نسّی گئیاں

حاجی نذیر حسین بھٹی

مرد: اُٹھ بہلی پُھلکے پکّا اَڑیے
چاہ نی پیالی جلدی بنا اَڑیے

کالسری: اَکھاں کی توں کریاں نہ لال اَڑیا
اَجاں میں ایہہ تکساں گی مال اَڑیا

مرد: سب نا اوہ رَبّ کار ساز اَڑیے
دفتر کم مِگی بے انداز اَڑیے
لوک مِگی ہوسن ناراض اَڑیے
شاباسی میں دیساں گا دُعا اَڑیے
چاہ نی پیالی جلدی بنا اَڑیے

کالسری: پھٹی وی نیہہ اَکھ تواہڑی تکی رِکہن نا
آپوں ہی بنا پُھلکے سیکی رِکہن نا
رَسّی بے رَستے بَدّھی کپی رِکہن نا
مُنڈھ توں اے ایہہ ہی تواہڑا حال اَڑیا
اَجاں میں ایہہ تکساں گی مال اَڑیا

مرد: ایویں تواہڑی سکی ساری لہر اَڑیے
کرنی اے کہُول اٹھو پہَر اَڑیے
رہنا پیاٗ دوئی واری شہر اَڑیے
ہونا پیاٗ نکیاں توں جُدا اَڑیے
چاہ نی پیالی جلدی بنا اَڑیے

کالسری: بس جا توں شہر یا بزار اَڑیا
ماہڑے دُکھ جانے نیہہ چار اَڑیا
عُمر دِتی اسراں گُزار اَڑیا
ہوئی نہ نذیرؔ میں نہال اَڑیا
اَجاں میں ایہہ تکساں گی مال اَڑیا

مرد: بیاہ نا میں ہور پربند کرساں
تگی اِتھے کہُر بچ بند کرساں

کالسری: بولیاں نہ سوہنا سوگند کرساں
چاہ نا میں ہُنے سربند کرساں

مرد: بھٹی گیا گل سمجھا اَڑیے
چاہ نی پیالی جلدی بنا اَڑیے

کالسری: بھٹی کرماڑے نا کمال اَڑیا
چاہ نیہہ دیساں دُدھ میں اُبال اَڑیا
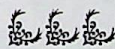
حاجی نذیر حسین بھٹی

اس حُسن نا کر نہ گمان سوہنیے
چھوڑ جانا اک روز ایہہ جہان سوہنیے

پہلاں وعدہ کری کِیاں توں بسار چھوڑیا
مِلّی سوہنیا توں جینیاں ہے مار چھوڑیا
ڈاہڈا دِلے بچ رہیا ارمان سوہنیے
چھوڑ جانا اک روز ایہہ جہان سوہنیے

چنگا چاہویں جے توں اک واری مِل اڑیے
تکّی تکنے کی بلنا ایہہ دِل اڑیے
کہُر آئیاں کدے بنی مزمان سوہنیے
چھوڑ جانا اک روز ایہہ جہان سوہنیے

کیتے وعدہ سن جے تہ وفائی کرنی
ماہڑی جِند نہ اتنی تباہی کرنی
کیتی نہ توں تہ کدھی رکھندی جان سوہنیے
چھوڑ جانا اک روز ایہہ جہان سوہنیے

گل کہنا کرماڑے نا نذیر اڑیے
تواہڑے عشق بچ ہو گیا فقیر اڑیے
رِکیاں بند کیتا اِتھے اچھن جان سوہنیے
چھوڑ جانا اک روز ایہہ جہان سوہنیے

حاجی نذیر حسین بھٹی

تُوں جلدی آ ہُن مِل ٹھولا
ماہڑے کالجے ہوئی گیا سَل ٹھولا

اَج رُتّ غماں نی آئی اے
ہونی سہن نہ مؤل جُدائی اے
نہ رہیا ساوتا دِل ٹھولا
تُوں جلدی آ ہُن مِل ٹھولا

تُوں آ تکیں جے رَبّ آنے
یا میں جانا یا تُوں جانے
ماہڑا عیباں پہریا بِل ٹھولا
تُوں جلدی آ ہُن مِل ٹھولا

میں قبرے نیڑے آن پُہچی
تکی حالت ماہڑی نیہہ سچی
تُوں پایاں آنی ڈل ٹھولا
تُوں جلدی آ ہُن مِل ٹھولا

تواہڑے عِشق نے بچ فقیر رہیا
نیہہ جُسے ساہ نذیر رہیا
آ آپوں پاسا پِل ٹھولا
تُوں جلدی آ ہُن مِل ٹھولا

حاجی نذیر حسین بھٹی

کالسری: مِکی آنی دے موبائیل بہلیار سوہنیا
گلاں باتاں بچ ہوسی ہلیار سوہنیا

مرد: ہاں موبائل داہروں انکار سوہنیے
چھوٹھا کرساں نہ وعدہ اقرار سوہنیے

کالسری: دیئی فوٹو تواہڑے آنساں گی سِم میں
اِس نی بیٹری نہ رکھساں گی ڈِم میں
میں کوئی اس نا نیہہ کرنا بپار سوہنیا
گلاں باتاں بچ ہوسی ہلیار سوہنیا

مرد: ضِد فون آلی اَڑیا نہ کر توں
اس رَبّ کولوں اَڑیے تہ ڈر توں
خرچ اس بچ ہونا بے شمار سوہنیے
چھوٹھا کرساں نہ وعدہ اقرار سوہنیے

کالسری: تُگی جدوں وی میں فون مِلاساں گی
اَمّاں پہاپے نال گل وی کراساں گی
رہنے دُکھیا تہ دوئے اوہ بیمار سوہنیا
گلاں باتاں بچ ہوسی ہلیار سوہنیا

مرد: نیہہ پیسے تہ نذیر نہ تران وے
تگی چاہڑی دِتا نواں ایہہ مکان وے
کڈھ دِلے بچوں فون نا خمار سوہنیے
چھوٹھا کرساں نہ وعدہ اقرار سوہنیے

کالسری: نیہہ آنی دیسو کرساں گی جنگ وے

مرد: نہ نہ سوہنیے توں کریاں نہ تنگ وے
آنی دیساں میں موبائل بہلیار سوہنیے
گلاں باتاں نچ ہوسی ہلیار سوہنیے

اکھٹے: گلاں باتاں نچ ہوسی ہلیار سوہنیے
مُلاقاتوں نچ ہوسی ہلیار سوہنیے

محمد نصیر زخمی......

جدوں اُڈنین چڑیاں نے ڈار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چھٹ بہہ کے تہ کراں میں دیدار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چن جئیا ماہڑے یار نا اے مُکھڑا
اک واری تکّی دوُر ہووّے دُکھڑا
چن تاریاں نے جئیاں لشکار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چھٹ بہہ کے تہ کراں میں دیدار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
کدے رُسنا تہ کدے ہسّی بولنا
کدے دُکھاں بچ جند ماہڑی رولنا
کدے ہاں کرے کدے انکار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چھٹ بہہ کے تہ کراں میں دیدار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
سوہنے یار نیاں صفتاں بہتیریاں
اَکھاں کالیاں تہ زُلفاں لمیریاں
غش آئی جانا تکی اک بار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چھٹ بہہ کے تہ کراں میں دیدار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چہرہ پھل جئیا ماہڑے یار نا
تکو ہنیرے بچوں رِکیاں لاٹاں مارنا
نہ لبھّے روواں زار و زار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا
چھٹ بہہ کے تہ کراں میں دیدار' دِل ماہڑا ایہہ آکھنا

محمد یونس رُبانی......

کوئے گل کراں کِس نال
بچھوڑا سجنا دا

مکو کاگ اُڈیندیاں تیرے او
کدے ڈاک چِٹھی ول پھیرے او
چن گذر گئے کئی سال
بچھوڑا سجنا دا

ماہڑے بچ جگر دے پیڑ ہوئی
ایہہ جندڑی لیر و لیر ہوئی
آ دِل دا تک جا حال
بچھوڑا سجنا دا

ہُن ساریاں مہینڈیاں کُھل گئیاں
اوہ بنگاں چھاپاں پُھل گئیاں
ایہہ حال غماں دے نال
بچھوڑا سجنا دا

اک تیر جگر دے بچ لایا
مکو خاب اندر جد چن آیا
منگاں وانگ چکور وصال
بچھوڑا سجنا دا

توں یونس رُبانی کے کیتا
ایہہ زہر پیالہ خود پیتا
ہُن کون کرے پُچھ پہال
بچھوڑا سجنا دا

......معراج پورہ۔راجوری

حامدعبدالروف قریشی

اَکھیاں میں چار کرساں
توہڑے نال تکرار کرساں
دِلوں نہ پھلاویں جندے
عمری میں انتظار کرساں
اَکھیاں میں چار کرساں

اوکھے دِن بچھوڑے والے
کم نہ کریں تروڑے والے
کہہ میں اِس سنسار کرساں
کدے نہ توہڑا انتظار کرساں
اَکھیاں میں چار کرساں

روحاں کو ربّ جوڑدا
دِلاں کو بھی اوہ ہی موڑدا
اَسیں دِل نال اقرار کرساں
گلاں ہُن بے شمار کرساں
اَکھیاں میں چار کرساں

نہ جوانی رہسی نہ زندگانی
مُکسی اک دِن ایہہ کہانی
کس کے حامد وچار کرساں
سبھاں دے بشکار کرساں
اَکھیاں میں چار کرساں

ولی واڑ،لار۔گاندربل

حامدعبدالروف قریشی

کوٹھے تے میں کھلی آں
دُدھ مکھنا بچ پلی آں
نیہہ کُجھ توہڑا حال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے

چوفیری پھردے نوکر چاکر
جمیاں کون لاوے ٹاکر
نہ منی کسے دی کمال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے

راہ ٹُردے راہی کھلدے
دِکھ دِکھ مکو تلیاں مَلدے
نہ چلی کسے دی چال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے

توہڑے ناں دی تسبیح ٹوری
سچی چاہڑی دُدھ کٹوری
ٹُدھ تنی ہُن جال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے

سو سو میں تہ ہاڑے کیتے
جاگ جاگ اَکھیاں تاڑے کیتے
روندیاں تہونڈیاں نکلیا سیال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے

برہیا دِئیاں مَیڈاں وِچ میں
رہیاں ڈکی قیداں وِچ میں
کد نکلے ماہڑا وبال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے
گچھ ٹھہا کے حامد آویں نہ
واپس مُڑ فِر جاویں نہ
رہساں دوئی نہال ماہڑیا سجناں وے
ہوئیاں ہُن بے حال ماہڑیا سجناں وے
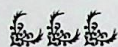
حامد عبدالروف قریشی......

خابے بچ میں دکھیاں جانی
خط پتر میں لِکھیا جانی

دِکھو پہَراوَ ماہڑی مڑدی
سوچ ماہڑی ہواواں اُڈدی
کہہ کہہ ہائے میں سِکھیاں جانی
خابے بچ میں دکھیاں جانی

لتاڑے جد میں محل سارے
ڈِٹھے اِتھے عجب نظارے
گِس کے تیر میں چھکیا جانی
خابے بچ میں دکھیاں جانی

لکیا بساہ نہ جوڑن دا
تیر کماون موڑن دا
سُکیاں ٹہنگ رکھیا جانی
خابے بچ میں دکھیاں جانی

گُزری کہہ ماہڑے اُتے
لاواں تہمت کاہڑے اُتے
دِل ماہڑے تے پکھیاں جانی
خابے بچ میں دکھیاں جانی

مار مکاواں ہتھ نہ آواں
رووا تہ گُرلاواں
تُھواں اند تُھنیا جای
خابے بچ میں دکھیاں جانی
حامدؔ دے وقت کو ٹھیلے
خابے تھیں جاگیاں جس ویلے
ہویا دِل فِر سُکھیا جانی
خابے بچ میں دکھیاں جانی

❦❦❦

......سید وقار دانش

سڑیا نصیبا کجھ خوشیاں اُدھار دے
جان پہاویں رکھن توں ہی تھوڑا جئیا پیار دے

ایویں نہ ستایا کر کھلی جیئی جان کو
روگ نہ لائیں اِس پہلی جیئی جان کو
ماہڑیاں محبتاں دا کوئی شمار دے
جان پہاویں رکھن توں ہی تھوڑا جئیا پیار دے

نِت کوئی ہنجواں دے ہار پروندا
نِت کوئی تکو یاد کر کر روندا
بے قرار دِل کو کدے تہ قرار دے
جان پہاویں رکھن توں ہی تھوڑا جئیا پیار دے

کوئلاں دیاں گیتاں چھمبراں دا شور بھی
پکھنو بناں تہ ماہلیاں دا چور بھی
کردے آوازاں آ کدے تہ دیدار دے
جان پہاویں رکھن توں ہی تھوڑا جئیا پیار دے

رہندا ہے دِل سدا توہڑیاں خیالاں بچ
گزرے جُدائی دا پل پل سالاں بچ
ناگ جُدائیاں دے سڑ سڑ مار دے
جان پہاویں رکھن توں ہی تھوڑا جئیا پیار دے

سرفراوٗ گنڈ۔گاندربل

......سید وقار دانش

نت ساون چھم چھم بہردا
کوئی یاد تکو نت کردا
نہ جیندا تہ نہ مردا
اوہ ماہیا بے دردا

میں سنگ توہڑے جد لائیاں
تُدھ کیتیاں بے پروائیاں
ہُن پیار دے ناں تھیں ڈردا
اوہ ماہیا بے دردا

کوئی راتیں اُٹھ اُٹھ روندا
نت ہنجوں ہار پروندا
نہ ہور کوئی کم سردا
اوہ ماہیا بے دردا

دِن راتیں یاد ستاندی
ہک تاہنگ کلیجہ کھاندی
کوئی ٹھنڈیاں ساساں پہردا
اوہ ماہیا بے دردا

ہک اگ ہجر دی ساڑے
دوئی درد جُدائی تاڑے
ہُن زندہ رہنا کھردا
اوہ ماہیا بے دردا

میں آس کدے نہ چھوڑی
جیہڑی رہیئی آخر توڑیں
نت اِس دی راکھی کردا
اوہ ماہیا بے دردا

......سید وقار دانش

کردے رہے جیہڑے نادانیاں پیار بچ
گزری ہے زندگی اُنہاں دے انتظار بچ

ربّ کولوں منگداں جدائیاں تھیں نجات میں
کردا رہندا ہاں یاد تکو دِن رات میں
اُترے نہ لوک کھرے قول و قرار بچ
گزری ہے زندگی اُنہاں دے انتظار بچ

دِنے راتیں یاد سجن دی ستیندی ہے
بسراں میں کسراں ایہہ فِر مُڑ ایندی ہے
ہاجھ توہڑے اَکھیاں ہے کہہ سنسار بچ
گزری ہے زندگی اُنہاں دے انتظار بچ

اَساں نت توہڑے سنگ رہتاں نبھائیاں
چھوڑ کے اَساں کو تُدھ غیراں نال لائیاں
لُٹ گیاں اسیں توہڑے جھوٹھے پیار بچ
گزری ہے زندگی اُنہاں دے انتظار بچ

وعدہ تہ کیتا سا توڑ نبھیساں
جیندیاں کو راہ بچ چھوڑ کے نہ گیساں
ہُن رکیاں سٹ گیا اَدھ بشکار بچ
گزری ہے زندگی اُنہاں دے انتظار بچ

......سید وقار دانش

تیر ہجر دے کھا کھا ہسدا رہندا ہاں
تُوں کے جانے سجناں کے کے سہندا ہاں

یاد رہے نہ تکو قول قرار اپنے
پُہل گئے توں وعدہ کر کے ہزار اپنے
میں ایویں ہی قسماں دیندا رہندا ہاں
تُوں کے جانے سجناں کے کے سہندا ہاں

آس نمانی کؤکے سپنے دے اندر
دِل دے گُل ارمان دِلے دے رہے اندر
جاندیاں بھی اپنا آپ ستاندا ہاں
تُوں کے جانے سجناں کے کے سہندا ہاں

باہج توہڑے کے مُل حیاتی دا رہیا
نِکی عُمری عِشقے دا قضیہ پیا
راز دِلے دے کئی ہور چھپاندا ہاں
تُوں کے جانے سجناں کے کے سہندا ہاں

نہ ایہہ عمر رہسی تہ نہ ایہہ لوک رہسن
نہ ایہہ وقت رہسی تہ نہ ایہہ شوق رہسن
من رِکھن گل مطلب دی اَج سُناندا ہاں
تُوں کے جانے سجناں کے کے سہندا ہاں

محمد ساجد سواتی
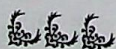
کِیاّں چھوڑاں تکُو میں پہل سوہنی
نیہہ توہڑے جئیا ہور کوئی پھل سوہنی
توہڑی راہواں بچ کھل کھل میں رُلیاں
بس توہڑے تا ہی ہک واری میں پُہلیاں
کِیاّں ہور کسے کو کراں میں قبول سوہنی
نیہہ توہڑے جئیا ہور کوئی پھل سوہنی
ٹور توہڑی مکو بچ ہی مزہ دیندی اے
خاباں بچ ہر ویلے نال ماہڑے رہندی اے
بس ہک واری توں بن چھُل سوہنی
نیہہ توہڑے جئیا ہور کوئی پھل سوہنی
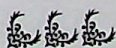
محمد اقبال حیات

ہے تیری آس تیرا سہارا سجن
نہ نظر پھیر جائیاں خُدا راہ سجن

آس تیری لگی ہے تہ زندہ ہاں میں
ورنہ بے پَر تہ بے بس پرندہ ہاں میں
سِر متھے ور تواہڑا ہر اشارہ سجن
نہ نظر پھیر جائیاں خُدا راہ سجن

میں ہاں جِس حال بچ وی میں خوشحال ہاں
میں توہڑے نال ساں میں توہڑے نال ہاں
پہاویں نقصان ہووّے یا بارا سجن
نہ نظر پھیر جائیاں خُدا راہ سجن

مطلبی لوک ہین نیہہ وفادار کوئی
اِس نگری بچ کسے نا نیہہ غم خوار کوئی
کون کرسی ماہڑے غم نا چارا سجن
نہ نظر پھیر جائیاں خُدا راہ سجن
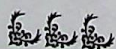
سورنکوٹ۔ پونچھ

محمد اقبال حیات

لگنی ہے دِل اُپر توہڑی آواز پنچھیا
آ فِر درد نہ چھیڑ کوئی ساز پنچھیا

پنچھی درد نے راگ سُنانا رہوے سدا
دُکھیا دِلاں نے تار ہلانا رہوے سدا
اُچّی رہوے سدا توہڑی پرواز پنچھیا
آ فِر درد نہ چھیڑ کوئی ساز پنچھیا

پنچھی توہڑی نظر تھیں توہڑا کون دوُر ہے
کس نے ہجر نے درد بچ توں چوُر چوُر ہے
دَہس ہاں مِگی وی اَج ذرا ایہہ راز پنچھیا
آ فِر درد نہ چھیڑ کوئی ساز پنچھیا

صدقے کراں تواہڑی اواز کُل ذائقات پُر
جیہڑی اواز کر گئی جادو حیات پُر
اشعار ہو گئے ماہڑے الفاظ پنچھیا
آ فِر درد نہ چھیڑ کوئی ساز پنچھیا

محمد اقبال حیات......

سَٹ گئی تقدیر کیسا جال مائے میریئے
پے گئے سِر تے عجب جنجال مائے میریئے

اوہ ماہڑے بانٹے، غبارے، اوہ ماہڑی پنج گیٹیاں
کشتیاں کاغذ نیاں، جگنو، پتنگے، سپٹیاں
کُر گئے ایہہ سب ماہڑے کھڈیال مائے میریئے
سَٹ گئی تقدیر کیسا جال مائے میریئے

میں کسے نے بول کھوہرے سہہ نہ سکنی ساں کدے
میں توہڑی نظراں تھیں اوہلے راہ نہ سکنی ساں کدے
ہو گئی دوری گگن پاتال مائے میریئے
سَٹ گئی تقدیر کیسا جال مائے میریئے

ہائے مجبوری کہ میں قسمت نی ہاری ہاں اے ماں
میں بے چاری ہجر نے درداں نی ماری ہاں اے ماں
ہور ظالم لوک چلنے چال مائے میریئے
سَٹ گئی تقدیر کیسا جال مائے میریئے

سب مخالف لوک ہین خوشیاں تہ ہاسے کون دے
کون سِر تے ہتھ رکھے، اِتھے دلاسے کون دے
کوئی نیہہ اے ماہڑا واقف حال مائے میریئے
سَٹ گئی تقدیر کیسا جال مائے میریئے

محمد اقبال حیاتؔ

توں ہے ماہڑی خوشیاں نا سامان وطناں
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

تواہڑے گُلستاں بچ سدا بہار رہوے
سدا یمنا، گنگا نا شندکار رہوّے
جِنہاں نال اَساں نی اے پہچان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

اے اپنا وطن سب تھیں سوہنا اَساں کی
لگے اِس نی مِٹّی وی سونا اَساں کی
اَساں کی اے تیرا بڑا مان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

دِلاّں بچ ہووّے تیری چاہت رِکیاّں نہ
تیرے نال ہووّے محبت رِکیاّں نہ
محبت تیری جُز ایمان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

تیرے پہاڑ، میدان رہون سلامت
وطن تیرے رِکسان رہون سلامت
سلامت تیرے کھیت کھلیان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

دُعا اے کہ ہووّے امن چین اِتھے
سدا پہائیاں نی طراں رہن اِتھے
سِکھ ، عیسائی ، ہندو ، مُسلمان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں

اِیوّ ماہڑی چاہ اے اِیوّ ماہڑی رضا اے
دُکھی کوئی نہ ہووّے حیات ایہہ دُعا اے
ہوون خوش خشاں سارے انسان وطنا
تواہڑے ناں تھیں صدقے ماہڑی جان وطناں
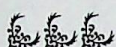
محمد شریف غمگین

خط ماہڑے سجناں دا توں جلدی لے کے آ
آکھیں ماہڑے چن جی کو آنے توہڑے دا دکھدیاں راہ
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

مُچ واری ٹھاکیہ میں توں پردیساں نہ جا
ماں پیو توہڑے بُڈھیڑ تہ نکے نِکے پاھین پھرا
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

چھٹی نال اسیں گلاں کردے توں سجناں کو جا سُنا
ماہڑی کے تقصیر وے چناں ہویا توں رِکیاں جُدا
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

مار اُڈاری سجناں سوہنیاں اساں کول توں آ
اگے مچ ترسیاتوں ہُن نہ توں ترسا
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

خط بچ لِکھ کے پہیجھیں سجنا توں ہیں کیہڑی جا
توہڑی ہاں دیوانی چناں دکھدیاں توہڑا راہ
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

کدے آمِل جاویں سجناں رکھاں توہڑی اڈیک
موتو دا کُجھ بساہ نیہہ سوہنیاں رہو ہرویلے نزدیک
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

اوڑی۔ بارہمولہ

جے توں نیہہ آنا سجنا مکو اپنے کول بلا
آجا ہُن اوہ سوہنیاں سجنا ہُن وَطنا کو آ
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا
لِکھدا ایہہ غمگین بچارا کدے نہ اوہ ہساندا
کرے ہمیشہ غم دیاں گلاں رج فِر رولاندا
اُڈجا کبوترا وے سجناں دے دیس جا

ماسٹر محمد بشیر خاکی

بنگلے تساہڑے ، ساہڑے چڑیاں نے آہلنے
اُساں کے گُمایا کِیاں اَگ لائی جالنے

اساں کدے کیتیاں نہ نظراں اُچیریاں
تُساں ساہڑے پاسوں ٹھولا کِیاں اَکھاں پھیریاں
آپوں وے پرتیاں لائی لج وی نیہہ پالنے
بنگلے تساہڑے ، ساہڑے چڑیاں نے آہلنے

تُساں پچھے اُساں ٹھولا سارا جگ چھوڑیا
مُنہواں نیا مِٹھیا تہ دِلاں نیا کوڑیا
لوکاں تہ شریکاں بچ بولنے نہ چالنے
بنگلے تساہڑے ، ساہڑے چڑیاں نے آہلنے

اَکھیاں تھیں دوُر پہاویں دِلوں تہ میں دوُر نیہہ
تُساں باہجوں سوہنیو کوئے دِلاں نا سرور نیہہ
پہلاں وعدہ کرنے تہ فِر وعدہ ٹالنے
بنگلے تساہڑے ، ساہڑے چڑیاں نے آہلنے

مُدّتاں گُزریاں تُساں لِکھیاں نہ چِٹھیاں
یاداں وے تساہڑیاں اَج آن مِٹھیاں
اَگ لائی پیار نی بشیر فِر نیہہ سالنے
بنگلے تساہڑے ، ساہڑے چڑیاں نے آہلنے
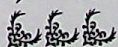
......وارڈ نمبر:۴، محلہ سیلانی۔راجوری # 9419876073

ماسٹر محمد بشیر خاکی

سَت رنگیاں میں بنگاں چڑھائیاں
ایہہ بڑے بزاروں آئیاں
ماہڑیاں سنگناں دیکھن آئیاں
بنگاں سَت رنگیاں

اِنہاں بنگاں نے لشکارے
جیّاں راتی چمکن تارے
سوہنے گجرے پیارے پیارے
بنگاں سَت رنگیاں

کُجھ نیلیاں ساویاں بنگاں
نِت خیر سجن نی منگاں
میں چھن چھن کرنی لنگھاں
بنگاں سَت رنگیاں

کُجھ لال گلابی کالڑیاں
کُجھ پیلیاں چمکن والڑیاں
میں بڑے نصیباں والڑیاں
بنگاں سَت رنگیاں

جیہڑے یار بشیؔر چڑھائیاں
اوہ بسنا یار شوپائیاں[1]
لِکھ واری کہول کہمائیاں
بنگاں سَت رنگیاں

[1] شوپیان

ماسٹر محمد بشیر خاکی

جے دِتا نہ توں سجناں جواب ' میں فِر مِس کال مارساں
مندا جاننا نیہہ کدے وی جناب ' میں فِر مِس کال مارساں
اَج ٹاوراں نی حد تہ شمار نیہہ
ٹیم تُساں کول کِیاں سرکار نیہہ
مِس کالاں نا میں کرساں حساب ' میں فِر مِس کال مارساں
مندا جاننا نیہہ کدے وی جناب ' میں فِر مِس کال مارساں
کدے ویلی ڈِیٹی نیہہ کدے پیسے نیہہ
یارو تُساں نے بہانے کیسے کیسے نی
کدے آکھنے اوہ لائن اے خراب ' میں فِر مِس کال مارساں
مندا جاننا نیہہ کدے وی جناب ' میں فِر مِس کال مارساں
کدے بزی کدے سچ آف آونا
دہسو ہور کتنا تُساں ٹرخاونا
پہاویں ماہڑا اے مقدر خراب ' میں فِر مِس کال مارساں
مندا جاننا نیہہ کدے وی جناب ' میں فِر مِس کال مارساں
نیٹ ورک وی اتنا خراب نیہہ
کوئے تُساں نا وی واحد جواب نیہہ
بند کیتی تُساں دِلاں نی کتاب ' میں فِر مِس کال مارساں
مندا جاننا نیہہ کدے وی جناب ' میں فِر مِس کال مارساں

ماسٹر محمد بشیر خاکی

سوئی ستاں تہ کاگ اُڈاواں
نالے گیت ہجر نے گاواں
سجناں دوُر نیا
میں اِتھے تہ ٹھول شوپائیاں
یاداں ڈاہڈیاں تیریاں آئیاں
سجناں دوُر نیا
ٹیں اِتھے تہ ٹھول کشمیر اوئے
ڈاہڈے پُین کلیجے چیر اوئے
سجناں دوُر نیا
میں اِتھے تہ ٹھول کریوہ
میں مُندری اوہ مُندری نا تھیوہ
سجناں دوُر نیا
ماہڑا یار یاراں نا یار اوئے
سوہنا لبھّے پنجالوں پار اوئے
سجناں دوُر نیا
کدوں برفاں نی رُت آنی
ماہڑا مُڑسی دِلبر جانی
سجناں دوُر نیا
دِل بچ راجوری ِکرنا
ماہڑا یار بزاراں پھرنا
سجناں دوُر نیا
ڈاہڈی مَتھے نی تقدیر اوئے
کدوں مِلسی یار بشیر اوئے
سجناں دوُر نیا
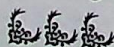
ماسٹر محمد بشیر خاکی

توا ہڑے پیار نی نشانی میں سمہال رکھساں
لاساں اکھیاں نے سنگ سینے نال رکھساں
اگ ہجر بچھوڑے نی میں بال رکھساں
توا ہڑے پیار نی نشانی میں سمہال رکھساں

مگی پتہ اے توں پیار ماہڑا پھلی او جانا
راز بچ ایہہ شریکاں نے جی کھلی او جانا
اساں بچ پردیساں نے ہائے رلی او جانا
فر وی پیار نی ایہہ چتاں لج پال رکھساں
توا ہڑے پیار نی نشانی میں سمہال رکھساں

فر آسن بہاراں سوہنے پھل پھلسن
فر ڈیرے پردیساں نے ٹر جلسن
فر ساہڑے ارمان تہپاں بچ رلسن
میں تہ ہر ویلے تساں نے خیال رکھساں
توا ہڑے پیار نی نشانی میں سمہال رکھساں

میں تہ نت نت سجناں کی یاد کرساں
سدو یاداں سنگ دلے کی میں شاد کرساں
چھوک امڑی بشیر میں آباد کرساں
ہنیرے یاداں نا میں دیا سدو بال رکھساں
توا ہڑے پیار نی نشانی میں سمہال رکھساں

محمد یاسینؔ
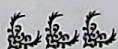
جیہڑے اپنے پُہل جاندے ہین
کِکھاں نالوں رُل جاندے ہین

بوہا جدوں رات ٹھکورے
دِل ماہڑا کھائے ہچکولے
یاداں دے دَر کُھل جاندے ہین
کِکھاں نالوں رُل جاندے ہین

پُہنکھ بھی ظالم ڈاہڈی دِسدی
ہر جاں اِس دے بچ ہے پِسدی
ماواں ' پُتر پُہل جاندے ہین
کِکھاں نالوں رُل جاندے ہین

ویلا ملماں لا لا تھکیا
پر فِر بھی ظالم نیہہ آکیا
ماہڑے پھٹ فِر کُھل جاندے ہین
کِکھاں نالوں رُل جاندے ہین

محمد یاسینؔ
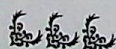
آکھاں تہ اوہ کالی ہے
کالی بختاں والی ہے

کالے رنگ تے گورے مردے
نین اُسدے نے بے دردے
کتنی پہاگاں والی ہے
کالی بختاں والی ہے

زُلف دی کالی راتج سانے
کر کر سو سو حیلے بہانے
دِل دی شمع بالی ہے
کالی بختاں والی ہے

اس کو دیکھ کے نیندر آوے
آوے تہ فِر کدے نہ جاوے
کتنی ایہہ متوالی ہے
کالی بختاں والی ہے

محمد یاسین

چھوڑ چلی میں ساریاں سکھیاں
ڈُہل ڈُہل پینیدیاں ماہڑیاں اَکھیاں

ساہڑے کول اوہ رِکسراں کھلدے
دِل دے اندر پہاہڑ بلدے
کیوں چھولدے ہو باہر پکھیاں
ڈُہل ڈُہل پینیدیاں ماہڑیاں اَکھیاں

یا جیساں یا فِر مرساں
توہڑے نال میں گل نہ کرساں
کل چائیاں سن قسماں پکیاں
ڈُہل ڈُہل پینیدیاں ماہڑیاں اَکھیاں

ماہڑا جانی کہار نیہہ مُڑیا
تاں ہی کلیجہ ماہڑا کُڑیا
دِکھ دِکھ راہواں اَکھیاں تھکیاں
ڈُہل ڈُہل پینیدیاں ماہڑیاں اَکھیاں

محمد یاسینؔ
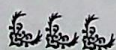
میں اَج پائی کھلے دی تہار کہ چن ماہڑا آسی گا
کیتا رَج کے میں ہار سنگار کہ چن ماہڑا آسی گا

توہڑے وعدے تے میں ہاری
سوٗلی تے رات گزاری
پایا سجناں موٗل نہ پھیرا
میں ترلے کر کر ہاری
موئی کر کے توہڑا اعتبار کہ چن ماہڑا آسی گا
کیتا رَج کے میں ہار سنگار کہ چن ماہڑا آسی گا

مکو دُکھاں دے بچ پا کے
کہلا دیس پرائے جا کے
کدی موڑ مہاراں سجناں
رکہن خبر ساہڑی وی آ کے
پچھ حال ماہڑے دِلدار کہ چن ماہڑا آسی گا
کیتا رَج کے میں ہار سنگار کہ چن ماہڑا آسی گا

محمد یاسین

ماہڑی پریت پرانی نہ پُھلاویں ماہڑیا چن ماہیا
ساہڑیاں مُدتاں لکیاں توڑ نبھاویں ماہڑیا چن ماہیا

راتیں دِنے دے بچھوڑے
سریاں ہڈیاں نچوڑے
سُکھ دِکھیا دِن تھوڑے
نہ روائیں ماہڑیا چن ماہیا
ساہڑیاں مُدتاں لکیاں توڑ نبھاویں ماہڑیا چن ماہیا

بن عشقے دا گانا
لوک دیندے مکو طعنہ
ماہڑا درد ہویا بیگانہ
مُڑ آویں ماہڑیا چن ماہیا
ساہڑیاں مُدتاں لکیاں توڑ نبھاویں ماہڑیا چن ماہیا

شہر لکیاں ہین بانگا
مکو بس توہڑیاں تاہنگاں
اللہ رکھے ماہڑیاں سانجھاں
پھیرا پاویں ماہڑیا چن ماہیا
ساہڑیاں مُدتاں لکیاں توڑ نبھاویں ماہڑیا چن ماہیا

سید انور شاہینؔ

مُڑ آ کشمیراں کو
اُگ لاواں تقدیراں کو
نیہہ مُڑیا فِر اِس وار
کہ سجناں ہیں مُلکوں باہر

اُڈّ کاگا بوہے نہ بول
جا بہلا سجناں کول
نیہہ کوئے سکون قرار
کہ سجناں ہیں مُلکوں باہر

لمّی رات تہ سون نیہہ دیندی
ماہڑا کڈھ کلیجہ کھاندی
پُھل بیٹھا قول قرار
کہ سجناں ہیں مُلکوں باہر

مُڑ کوئل بوہے بولے
کِیاں سجن نہ چِٹھیاں جولے
ہُن مُک گئی سوہنی بہار
کہ سجناں ہیں مُلکوں باہر

توں کِسراں شاہین ایں جیندا
غم سجناں دے نِت سہندا
رَبّا موڑیں فِر اک وار
کہ سجناں ہیں مُلکوں باہر

......ولی واڑ لار۔ گاندربل

سید انور شاہین

اک واری مِل جا جانیاں
میں واری واری جانیاں
یاداں توہڑیاں مِگی ستانیاں
وے جانیاں

راتی رواں زار و زار
نیہہ سُندا کوئی پُکار
ہائے وطناں دیا ہانیاں
وے جانیاں

کاگا بول نہ کھبّے بول
ایویں کر نہ ہور مخول
دَہس کُتھے ماہڑا ہانیاں
وے جانیاں

میں سجناں زار و زار
توں نہ پُہلیں قول قرار
ہُن رول نہ جوانیاں
وے جانیاں

نہ پُہلساں قول قرار
اندر پھنکھدا جانیاں ہاڑ
پیئی زخماں کی سوانیاں
وے جانیاں

مُڑ وطناں پھیرا لائیں
ماہڑی اُجڑی دُنیا بسائیں
شاہین کر نہ ہور نادانیاں
وے جانیاں

ذاکر شبنم لون......

آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
سُک سُک تیلا ہوئی پیلا ہویا رنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
دو سال دو مہینے چار دن ہوئی گے
ڈُبلی ڈُبلی اتھروں چھولی ماہڑی تھوئی گے
نہ کوئی کنّاں بالی نہ باہواں بنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
اُڈیک تیری کیچر اک رکھساں گی چن وے
چھیتی کہر آجا ہُن واسطہ ہے من وے
مِگی چھوڑی غیراں دا تو کریاں نہ سنگ وے
آئی جا پردیسیا دِل ڈاہڈا تنگ وے
اللہ ماہڑے سجناں کی خیراں نال موڑیاں
دو دِل بچھڑے نے فِر مُڑی جوڑیاں
شبنم بے دردا ہُن چھیتی ڈیرا چھنگ وے
آئی جا پردیسیا دل ڈاہڈا تنگ وے

......کوٹرنکہ، بُدھل۔ راجوری

ذاکر شبنم لون......

آ سجناں ہُن پا پھیرا
ڈاہڈا دُکھی ہویا دل میرا
یاداں بچ دل روے جیاں ساون برسے
دل ماہڑا تہئڑکے تہ ملنے کی ترسے
بنی کے آئی جا تِلے والا سہرہ
آ سجناں ہُن پا پھیرا
جنہاں نے نصیب بچ ہوندی ہے جُدائی
جنگلاں بچ فِردے تہ ہوگے نی سودائی
ماہڑیا سوہنیا جنگل نے شیرا
آ سجناں ہُن پا پھیرا
مُدتاں نے بچھڑے ہُن کدوں ملنے
آئی بہار شبنم پھل کیوں نیہہ کِھلنے
ڈاہلی ڈاہلی ہووّے میرا روز بسیرا
ڈاہڈا دُکھی ہویا دِل میرا

ذاکر شبنم لون......

سُتے ہوئے دِلے کی جگائی جانے والیا
مُسکنیاں اَکھیاں روائی جانے والیا
چنگی پہئلی ہری پہئری جند ماہڑی کی
روگ ساری عمرے نے لائی جانے والیا
کول ماہڑے آئی اِک گل وی تہ کری جا
ہسی ہوئی اَگ پہڑکائی جانے والیا
سوچاں تہ خیالاں بچ لنگھنے ساری رات او
راتی نیاں نیندراں چرائی جانے والیا
دوُروں آلہ ماری فِر کیاں چھپی جانا ہیں
اَگ ماہڑے کالجے کی باہی جانے والیا
جان قربان کراں تیریاں اَداواں ور
رونیاں دِلاں کی ہسائی جانے والیا
آپ بیتی دَس نا تو وی کوئی شبنم
دوستاں نے دِتے غم کھائی جانے والیا
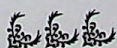
......ذاکر شبنم لون

اوٹھاں ور پھوہلیاں تہ کھلرے نے بال نی
کیہڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی
آجا ماہی چھٹ کیہڑی بہہ جا ماہڑے کول نی
تُگی میں سناساں گُجھ دُکھاں والے بول نی
کھیڈی دسو کیاں تُساں ماہڑے سنگ چال نی
کیہڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی
ماہڑیاں وفاواں نا توں کر اعتبار او
دِل بچوں پہلسی نہ کدے تیرا پیار او
راہ تیرے تکّی تکّی لنگھنے کئیں سال نی
کیہڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی
تیرے بچھوڑے بچ در در رُلیاں
مِلنا تہ مِل ماہی نیہہ تہ مر جُلی آں
ماہڑے پاسے ماہی گُجھ کر توں خیال نی
کیہڑا ماہڑے دُکھاں نا جانسی گا حال نی

ذاکر شبنم لون

پردیسی ٹھولا ٹُری چلیا ، تیرے ہجر کلیجڑا ماہڑا سلیا
مری گیئاں اُو اللہ جی غماں دے نال
اِک واری مُڑی دِکھ سجناں ، کدوں آسیں مِگی دَس سچ سجناں
مری گیئاں اوہ اللہ جی

اک دے جا نشانی میں یاد کرساں
سینے لا کے میں چن کی یاد کرساں
نالے اللہ اگے فریاد کرساں
مری گیئاں اوہ اللہ جی

تیرے باجھ ماہڑا ہُن کیہڑا بنسی
ماہڑے درداں نی گٹھڑی کون چھنگسی
اللہ باجھ نہ کوئی دُکھ بنڈسی
مری گیاں اوہ اللہ جی

کدے یاد آئی سانوں یاد کریاں
چھٹی لکھی ہواواں نے ہتھ تہریاں
ساہڑے دلا نی جاندیاں صدا سُنیاں
مری گیاں اللہ جی اوہ

ذاکر شبنم لون......

میں ہاں تیریاں جدائیاں دی ماری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
مُک گئی ماہڑے گالاں دی لالی ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
جدوں دا تو گیا ماہی جان ماہڑی ٹنگی ہے
دُکھ ماہڑے بنڈن والا کوئی وی نہ سنگی ہے
ساری ساری رات تیری یاداں بچ لنگی ہے
باہج اللہ کون سُنے ماہڑی آہ و زاری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
میں ہاں تیریاں جدائیاں دی ماری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
دلاں دیا محرماں میں ہوئی مجبور نی
کہلمکلی جان ماہڑی چن ماہڑا دور نی
تیریاں و چھوڑیاں نے دل کیتا چُور نی
جند جان تیرے واسطے میں ساہڑی ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
میں ہاں تیریاں جدائیاں دی ماری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
راہ تیرے تکی تکی اکھیاں وی تھکیاں
تیریاں نشانیاں میں سامی سامی رکھیاں
قسم خُدا دی چناں بہوں اُوکھی پھسی ہاں
لمی شبنم مار کے ڈاری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا
میں ہاں تیریاں جدائیاں دی ماری ، چھوہلا کہر آجا سوہنے ماہیا

حاجی علی شیر بشرؔ......

جیہڑے لنگدے حُسن بزاراں تھیں اوہ سودے عِشق بنا جانے
لے جلوے اوہ محبوباں نے بچ سوز دِلاں دے پا جانے

لے سودے عِشق بزاراں نے
اوہ بن کر گولے یاراں نے
جد پیش ہوون سرکاراں نے
اوہ دِل دے تار مِلا جانے
جیہڑے لنگھنے حُسن بزاراں تھیں

اوہ ہر دم بے آرام ہوون
جد یار پُچھے بدنام ہوون
اوہ داماں باہج غلام ہوون
جد دِل نے بچ بسا جانے
جیہڑے لنگھنے حُسن بزاراں تھیں

جیہڑے جوگی عِشق فقر نے نی
اوہ عشق سجن نا کرنے نی
جد پار چنہاؤں ترنے نی
سجناں دا میل کرا جانے
جیہڑے لنگھنے حُسن بزاراں تھیں

......بُدھل۔راجوری

ایہہ سودے عاشق راہیاں نے
نِت ہووّے واہنگ سودائیاں نے
نِت سڑنے بچ جُدائیاں نے
تہ روندیاں عمر نبھا جانے
جیہڑے لگھنے حُسن بزاراں تھیں

ایہہ جوڑ خُدا نے کیتے نی
انہاں جام ازل نے پیتے نی
جد بشر زمانے بیتے نی
میل اچانک پا جاندے
جیہڑے لگھنے حُسن بزاراں تھیں

......حاجی علی شیر بشرؔ

گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے
چُھنگی اندر ڈیرا تہریئے
ککھاں بچ بسیرا کریئے
تہونی لا کر بہیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے

دم دم درد اپیلاں کریئے
دم دم حُکم تعمیلاں کریئے
زور اوہ دم لیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے

سوہنے بچ دربار اُنہاں نے
بن کر خدمت گار اُنہاں
ہر دم حاضر رہیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیئے بیہڑے سجناں نے

تھکن نا کُجھ نام نہ لیئے
خدمت نے کُجھ دام نہ لیئے
جام زیارت لیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے

پی پی جام دیداراں والے
تحفے حُسن بہاراں والے
ناز دِلاں نے لیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے
اَکھیاں نوروں روشن کریئے
سینہ نور دِلاں تھیں بھریئے
راز دِلاں نے لیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے
دم دم عجب نیازاں کریئے
بشر غلامی اندر مریئے
گور سرہانہ لیئے بیہڑے سجناں نے
گولی بن کر رہیے بیہڑے سجناں نے

طارق احمد طارق......

گلاں رَج نہ کیتیاں سحر ہوگئی
کُکڑاں بانگاں دِتیاں سحر ہوگئی

تواہڑی ماہڑی ایہہ جُدائی
پئی تکّے ساری خُدائی
کہر مُڑ جلدی ماہڑیا ماہی
میں تہ جیندی مر گئی

گلاں رَج نہ کیتیاں سحر ہوگئی
کُکڑاں بانگاں دِتیاں سحر ہوگئی

اللہ جلدی میل کراوے
ماہڑا سوہنا یار ملاوے
ماہی جلدی مُڑ کہر آوے
تاں سمجھو میں تر گئی

گلاں رَج نہ کیتیاں سحر ہوگئی
کُکڑاں بانگاں دِتیاں سحر ہوگئی

تواہڑی ہر ویلے نی غلام آں میں
رونی رہنی صبح شام آں میں
تواہڑے عشق اندر بدنام آں میں
توہڑے پچھے وے طارق بدنام ہوگئی

گلاں رَج نہ کیتیاں سحر ہوگئی
کُکڑاں بانگاں دِتیاں سحر ہوگئی

طارق احمد طارق......

تیرے باجھوں میرا دِل نیہہ اوہ لگنا
پانی دِنے راتیں اَکھیاں چوں بگنا

تواہڑیاں ہر سبھی تُہوماں پئیاں
گلی گلی وچ خبراں گئیاں
جے توں میرے دِل چوں لنگھنا
تیرے باجھوں میرا دِل نیہہ اوہ لگنا

مِگی نِت اُڈیکاں تیریاں
تُساں کیوں ہین نظراں پھیریاں
ہِجراں کوئی اے سؤلی ٹنگنا
تیرے باجھوں میرا دِل نیہہ اوہ لگنا

ساہڑی جوڑی اے عرشوں آئی
اپنے ہتھوں اے رَبّ نے بنائی
پانی باء باء ایہہ رشتہ اے سگنا
تیرے باجھوں میرا دِل نیہہ اوہ لگنا
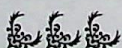
طارق احمد طارق......

چن جی نے دِلوں ہی پُھلا دِتا اے
دُکھاں اِنہاں اندروں مکا دِتا اے

حال ماہڑا تکی تکی سارے لوکی ہَسنے
طعنے معینے ہر ویلے رہنے نی گسنے
پیار نے ایہہ تجربہ کرا دِتا اے

چن جی نے دِلوں ہی پُھلا دِتا اے
دُکھاں اِنہاں اندروں مکا دِتا اے

چین ماہڑا لُٹی اوہ خوش خوش رہنا اے
ساڑ ماہڑے سپنے کی اِسے گلوں باہنا اے
کہلیاں وی رہنا می سِکھا دِتا اے

چن جی نے دِلوں ہی پُھلا دِتا اے
دُکھاں اِنہاں اندروں مکا دِتا اے

جیہڑا مِگی ہر ویلے لوریاں سنانا سی
چنگیاں گلاں ماہڑے کناں باہنا سی
اُسے کچّی نیندروں جگا دِتا اے

چن جی نے دِلوں ہی پُھلا دِتا اے
دُکھاں اِنہاں اندروں مکا دِتا اے

طارق احمد طارق......

شہر تواہڑے رہنا پیأ
دُکھ ایہہ مِگی سہنا پیأ

تُساں ایسے لائی نی لارے
پُھل گئی ہار شنگار میں سارے
غم نا ایہجا گہنا پیأ

شہر تواہڑے رہنا پیأ
دُکھ ایہہ مِگی سہنا پیأ

اوہ اَج کہنے توں ایں کیہڑا
جس نے سِر ہر الزام سی جیہڑا
اپنے سِر اوہ لینا پیأ

شہر تواہڑے رہنا پیأ
دُکھ ایہہ مِگی سہنا پیأ

طارق ہاروں کہلّ جیویں
رات تہیاڑی ہنجو پیویں
اَج ایہہ مِگی کہنا پیأ

شہر تواہڑے رہنا پیأ
دُکھ ایہہ مِگی سہنا پیأ

محمود ریاض......

بدلی چال زمانے' ہائے خائے کہہ ہویا
رُس گئے یار دیوانے' ہائے خائے کہہ ہویا
جنہاں باجھ نہ پل وی کہلیاں رہنے ساں
ملیاں ہوئے زماننے' ہائے خائے کہہ ہویا

بدلی چال زمانے' ہائے خائے کہہ ہویا
رُس گئے یار دیوانے' ہائے خائے کہہ ہویا

کہٹھیاں منجیاں ڈنگر ٹہا کے چارنے ساں
کھیڈ کھیڈنے جتنے تہ کدے ہارنے ساں
رَلی تہ کہٹھے تاڑی سارے مارنے ساں
بدلے کارو بار' ہائے خائے کہہ ہویا

بدلی چال زمانے' ہائے خائے کہہ ہویا
رُس گئے یار دیوانے' ہائے خائے کہہ ہویا

بچ دریا نے لمیاں تاریاں مارنے ساں
ڈوہنگیاں ڈوہنگیاں چھپاں ہائے خائے لانے ساں
کری مذاق اک دُوّے کی ہسانے ساں
دِن کُدھر گئے او یار' ہائے خائے کہہ ہویا

بدلی چال زمانے' ہائے خائے کہہ ہویا
رُس گئے یار دیوانے' ہائے خائے کہہ ہویا

فتح پور۔راجوی

محمد امین ظفر......

اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
دِن راتیں راہ تکّاں کھولی کے میں باریاں
یاد تواہڑی سجناں کدے وی نہ پُھلیاں
کھان ، پپن ، چین پُھلّے ، مینڈھیاں ایہہ کُھلیاں
دَھسی آوے سوہنیاں کی ماہڑیاں اوہ زرایاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
توں ماہڑی جِند جان توں ماہڑا یار نی
توں گیا جِت میں بیٹھی بازی ہار نی
تکّاں نین سوہنے تواہڑے زُلفاں پیاریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
صبرے نا پیالہ ماہڑا پُھریا اے ڈُہلسی
پُھیت ایہہ سارا چتّاں چھپیا نا کُھلسی
تواہڑے پِچھے سوہنیاں میں جُھلیاں خواریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
مُکّی ٹھنڈ سیالی اُڑیا آئی تک بہار نی
مُڑی آئیاں کوُنجاں سبھے بن بن ڈار نی
آئیاں بھلا رانجناں میں کراں انتظاریاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
کاہناں بولے راہ تکّاں اکھ شارے مار نی
روٹی پُھٹہ ظفر ماہڑی کراں انتظار نی
شاید اَج پوریاں ہون آساں سبھے ماہڑیاں
اُڈ جا کبوترا اوہ لمیاں اُڈاریاں
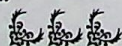
......بڈہ کنہ تھنہ منڈی۔راجوری

شام لال شرما......

یاداں نے کبوتراں کی کِیاں توں اُڈاریا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا
آساں والا دِیا ماہڑے دِلے بچ بلنا
چارے پاسے ہتھ ماراں بس نیہہ اوہ چلنا
بلیں بلیں کِیاں ٹُریں چھلّے بنجاریا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا
دِلے نا توں پہیت کدے کسے کی نیہہ دَہسیا
اَساں چتاں تیرے کُجھ وی نیہہ کھسیا
ڈوہنگی ڈابی بچ مِکی سٹّی تہ توں ماریا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا
دِلے نی حویلی ماہڑی بنی گئی اُجاڑ وے
راہ بچ کھلا دِسّے ہجراں نا پہاڑ وے
محبتاں نے باغ کی کِیاں توں اُجاڑیا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا
راہ تواہڑے تکّی تکّی تھکی گیائیں اَکھیاں
روئی روئی دِنے راتیں دُکھی گیائیں بکھیاں
پھلاں والی سیج کی پیرانچ لتاڑیا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا
ٹُری گیائیں مِکی ماری نظراں نے تیر وے
پیئی گے نے دِلے بچ دُکھاں والے چیر وے
بسی جا توں شام مِکی کِیاں توں بساریا
دَہس کُتھاں چھپی گیائیں لوئی نیا تاریا

......گوہلد، مینڈھر۔ پونچھ

شام لال شرما......

اَکھاں تھکّی گیاں تکّی تکّی راہ ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا
بیہڑے جمّی گیا ہجر نا کہاہ ،ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا

ملّی ، ملّی کپڑے میں ہتّھاں نال تہونی آں
لہوے نے اَتھروں میں چھم چھم رونی آں
رَبا ڈاہڈیا نہ ہور ستا ،ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا
اَکھاں تھکّی گیاں تکّی تکّی راہ ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا

دِل ماہڑا اندروں ہویا لیر و لیر وے
سینے بچ بلنا اَگی نا اکیر وے
میں تہ ہوئی گیاں آں اندروں تباہ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا
اَکھاں تھکّی گیاں تکّی تکّی راہ ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا

بَلّی وروں کاگ شام کہڑی مُڑی بولنا
بجھی تہ آواز اُسنی دِل ماہڑا ڈولنا
کاگا پہیڑیا توں مگی نہ ستا ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا
اَکھاں تھکّی گیاں تکّی تکّی راہ ، ماہی ماہڑا نیہہ مُڑیا
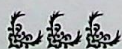
......شام لال شرما

مُڑ مُڑ اَچھے یاد اوہ دور جوانی نا
اک گُھٹ اَمرت ہونا ٹھنڈے پانی نا

بڑیاں کولوں چھپّی دَوڑ نَس جانے ساں
ٹھنڈیاں چھاماں بہیئی تہ عیش منانے ساں
نیہہ دلاسہ پُھلنا دادی نانی نا
مُڑ مُڑ اَچھے یاد اوہ دور جوانی نا

کنڈے عِشق نے ساہڑے سینے چُبنے سے
بدّل پیار نے بیہڑے نے نِچ گجنے سے
مُل نیہہ کیتا جانا ٹور مستانی نا
مُڑ مُڑ اَچھے یاد اوہ دور جوانی نا

چن حُسن نا ہر ویلے لشمش کرنا سا
تکّی کے لشکار تہ ہر کوئی ڈرنا سا
کِسراں مان کریساں چیز بیگانی نا
مُڑ مُڑ اَچھے یاد اوہ دور جوانی نا

ماسٹر عبدالغنی پھلنی.......

ماہڑے سجناں دی آئی نیہہ چِٹھی او
کہ من ماہڑا کنی گیا
ماہڑے ٹھولے ایہہ گگو بولدا او
توہڑی یاداں دے راز پیا پھولدا او
ہُن لِکھ مُکو کوئی گل مِٹھی او
کہ من ماہڑا کنی گیا
دِل دُکھی تہ مَن ہے اُداس او
توہڑے ہجر سن کیتا بے آس او
راتی خاب وی عجب ہے میں ڈِٹھی او
کہ من ماہڑا کنی گیا
پُھل سریاں دے پُھلدے نی پیلے او
ماہڑی آساں دے رُخ اَجاں نیلے او
ساہڑی روح کدوں ہوسی کُھٹھی او
کہ من ماہڑا کنی گیا
پُاہڑے سجنا آ جُل میلے او
تُسیں آیو نیہہ اسیں ہاں اِکیلے او
توہڑی گل وی ہے مِصری دی کَھٹی او
کہ من ماہڑا کنی گیا
ماہڑے ٹھولے بندوق جہیڑی چُکی او
ماہڑِی روئی روئی جِند ہُن مُکی او
غنی دیندیاں گھمانڈناں سِٹھی او
کہ من ماہڑا کنی گیا

پھلنی (کیول) بُدھل۔راجوری

عبدالعزیز پروانہ

چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا
گُجا گُجا راز ذرا کھول کلبوترا

زندگی دا تانا بانا کُرے سُن ٹُکیا
سوہنیاں پیاریاں دا آنا جانا مُکیا
چوُرے بُورے ڈِٹھا جدوں پھول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا

کشتی بچ طوفاناں کیسی نیندر ہے مہانیاں
نِکی جئی گل وی نہ سمجھی سیانیاں
زندگی دا بیہڑا ڈانواں ڈول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا

قبرے کول پُہچ گیاں جنہاں دیاں چاہواں بچ
کنڈے پئے بکھیردے اوہ پیار دیاں راہواں بچ
کوڈی مل منڈی دِتا تول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا

ہک ویلے جنگلاں بچ پھردے کھُلے ساں
وحشیاں دے نال لاندے پیار والے میلے ساں
اَج شہراں بچ جینا نیہہ مخول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا

......اوڑی۔بارہمولہ

ٹھنڈیاں ہواواں ہوئیاں اگ کولوں تتیاں
بدھدے ہنیرے پہاویں لکھ بالے بتیاں
بن دے پھل انگارے باہیئے چھول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا

رَب سوہنا جانے کے انجام کے آغاز ہے
مِٹھے مِٹھے بولاں بچ غماں والا ساز ہے
پروانے سُن ڈِٹھے دل ٹٹول کلبوترا
چُپ رِکیاں لائی ہے کُجھ بول کلبوترا
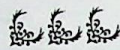
غیاث الدین زیدی......

اِتھا لگی لڑائی جنگ ٹھولا
ہوئی جِند ماہڑی تنگ ٹھولا
کون ایسی ماہڑے سنگ ٹھولا
آ درد اُساں دے بنڈ ٹھولا

کُجھ محل بناندے پتھراں دے
کُجھ ناز دکھاندے عطراں دے
مکو پتراں دی چُھنگی پسند ٹھولا
آ درد اُساں دے بنڈ ٹھولا

نِت رہندیاں تیریاں اڈیکاں
باجھ توہڑے میں کِسراں جیساں
کِیاں کیتی ہیئی اساں تھیں کنڈ ٹھولا
آ درد اُساں دے بنڈ ٹھولا

ماہڑے کوئی نیہہ سُندا ہاڑے
کدوں مُکسن ہجر دے ساڑے
ندی ہنجواں دی کد ہوسی بند ٹھولا
آ درد اُساں دے بنڈ ٹھولا

زیدیؔ خبراں کون لے آوے
کیہڑا شہر سجن دے جاوے
پچ پنجرے ہویا بند ٹھولا
آ درد اُساں دے بنڈ ٹھولا

کیرن۔ کپواڑہ

......محمد صدیق احتشام پوری

مجنون بن کے میں پھراں بچ جنگلاندے
توں تہ بیٹھی موج مناویں بچ محلاں دے
عشق توہڑے بچ ہویاں میں پاگل تہ دیوانہ
بیدردے توں سمجھیں مگو ہر ویلے بیگانہ
رو رو نیر تک گئے ماہڑیاں اکھیاں دے
توں تہ بیٹھی موج مناویں بچ محلاں وے

ہُن مگو توہڑے باجھوں نیدراں نیہہ آندیاں
یاداں توہڑیاں مگومُتیاں جگاندیاں
لگے اندر زخم مگو ڈوہنگے جُدا یاں دے
توں تہ بیٹھی موج مناویں بچ محلاں وے

توہڑے باجھوں حال وے ماہڑا وانگ فقیراں دے
سینہ تُدھ پُرون وے کیتا نال تیراں وے
راہی اکھے مگو تڑفا کے ٹُر گئیں سنگ ہوراں دے
توں تہ بیٹھی موج مناویں بچ محلاں وے
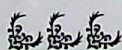
احتشام پورہ،بونیار۔بارہمولہ

.......عنایت اللہ خان

سوہنیاں تُدھ کھس رکھدا دِلدا قرار
ایندیاں یاداں ہین رواں زار و زار
کون سُنسی ماہڑے دل دی ایہہ صدا
اَج ملائیں یار ماہڑا اے خدا
مکو توہڑے پیار کیتا بے قرار
ایندیاں یاداں میں رواں زار و زار
اسیں پھکھے ہاں توہڑے دیدار دے
نہ تیریاں گلاں جندے بسار دے
روندا ہے ایہہ دل ماہڑا نت زار و زار
ایندیاں یاداں میں رواں زار و زار
ہک نگاہ توں پیار دی کر اے صنم
گل پہانویں کر نہ کر نیہہ کوئی غم
کیتیاں عرضاں تکو میں زار و زار
ایندیاں یاداں میں رواں زار و زار
جُھ گئے کنڈے کدے نہ گل ڈِٹھا
چھور دا میں باغ بِچ بُلبُل ڈِٹھا
وصلِ گل ہوندا عنایت وصلِ یار
ایندیاں یاداں میں رواں زارو زار

......سونچھ براہ۔ اننت ناگ

علی جان پرواز

رب ڈاہڈے لِکھیا لیکھ
دُنیا سُودا کر دی ان دیکھ
رب ڈاہڈے لِکھیا لیکھ

نہیہ کریندے سوچ و چار
پاندے گل وچ غم دا ہار
لگا سینے ڈاہڈا سیک
رب ڈاہڈے لِکھیا لیکھ

اساں چھوڑ دتا ہے دیس
اسیں ہوے دیسوں پردیس
دل دا حال جائے کیہڑا دیکھ
رب ڈاہڈے لِکھیا لیکھ

نیہہ بن دی کجھ تدبیر
ڈہڈی ہوندی ہے تقدیر
نت لگی سینے میخ
رب ڈاہڈے لکھیا لیکھ

نیہہ سدھی متھے دی لکیر
ہتھیں پیریں لگی زنجیر
نیکاں مل دا جوڑا نیک
رب ڈاہڈے لکھیا لیکھ

آہرہ بل۔کُلگام

علی جان پرواز......

کوٹھے دی بنّی اُتے بولے کاگ
ماہڑے سُتّے دے نصیبا جاگ
نین سنگ نین مِلا
کہ چنّاں آ مِل جا

ڈوہنگے لگے ہجر دے داغ
کدوں پُھلدے سُکے باغ
جِند کی دُکھیا بنا
کہ چنّاں آ مِل جا

کاگا بنّی اُتے گیت دو گا
کوئی مِٹھڑے بول سُنا
کہ روگ ہجر دا لا
کہ چنّاں آ مِل جا

نِت غم بچ غوطے ماراں
رات گِن گِن تارے گذاراں
ماہڑی بستی آن بسا
کہ چنّاں آ مِل جا

اُچّی نکّی اُتے کوئل بولے
کیاں راز دِلاں دے کھولے
نِت تکدا توہڑے راہ
کہ چنّاں آ مِل جا

تُساں تیر ہجر دے مارے
طعنے دیندے لوک سارے
نہ مچ اُساں تڑفا
کہ چنّاں آ مِل جا

الطاف احمد نظامی......

سوکھیاں نیہہ لائیاں تہ اوہکھیاں نبھائیاں
دردا مارے روندے نی پتراں تہ پانیاں

توں تہ مِگی پُہل گیا ہیں مِگی یاداں تیریاں
سینے نال لائی رکھیاں تیریاں نشانیاں

موسماں نے رنگ بدلے سانگ سینے لا گئے
موڑی کے مہار اپنی آ جا ماہڑے ہانیاں

لکھ لکھ چِٹھیاں میں قاصداں کی ٹوریاں
دُکھیا ہے جان ہوئی آ جا ماہڑے جانیاں

لوکاں نیاں عیداں آئیاں رَلی مِلی بہنیاں
ماہڑی اَکھیں نیر بسدے رونیاں نمانیاں

گل نظامیؔ قِسمتاں نی درد سہنے پے گئے
راتی بہہ کے یاد آون گلاں اوہ پُرانیاں

کھرم بجبہاڑہ۔اننت ناگ # 9906560217

......محمد الطاف نظامی

لے خوشیاں نے تھال بہاراں آ گئیاں
رنگے موسماں نال بہاراں آ گئیاں

دیکے تحفے خزاں نے جیہڑے موڑ لِتے
اوہ فِر لے اِس سال بہاراں آ گئیاں

بُلبُلاں نے شور گلاوے مِٹھے بول
مست ہواواں نال بہاراں آ گئیاں

کوُنجاں ڈیرے چُک پنجالوں لنگھ آئیاں
سوہنی رونقے نال بہاراں آ گئیاں

ہرے پہُرے میدان تہ نیلے تلے وی
کھلے پھلاں دے نال بہاراں آ گئیاں

گُچھاں نے چِٹے پُھل نظامیؔ پُھل گئے
رنگ رنگیلی چال بہاراں آ گئیاں

محمد آزاد خان......

دِن لگدا نیہہ تہ رات لگے سال
اوہ چنّاں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال
دِل کو ماہڑے لیراں لیراں کیتا اِس فراق
فِر بھی سمجھیں پیار ماہڑے کو سجناں توں مذاق
دؤر ہے سوہنی کولوں کِیاں مہیوال
اوہ چنّاں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال
پاگل سمجھے پتھر مارے دُنیا ایہہ دیوانی
لگ گئی ماہڑے دِل کو سجناں ہجر توہڑے دی کانی
جیٖنا بھی ہُن ماہڑا ہویا ہے محال
اوہ چنّاں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال
سجدے کراں مُڑ مُڑ چُماں جاء میں وصلاں والی
رَب دے در توں منگاں تگو بن کے اَج سوالی
مُڑ مُڑ کراں اُس رَب اَگے یارو ایہئی سوال
اوہ چنّاں آ کے توں دِکھ ماہڑا حال

لونٹھا، کرناہ۔ کپوارہ

محمد آزاد خان......

تُوں رِیہن جُل ماہڑا سلام، کہ ماہڑیا طوطیا وے
کریں ادبا نال کلام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے

آکھیں ہجراں مار مکائیاں وے
گلاں چُبھیاں سُتی سُلائیاں وے
دَسیں دِل دا حال تمام کہ ماہڑیا طوطیا وے
کریں ادبا نال کلام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے

آکھیں جَد ساون رُتّ بہردی ہے
ماہڑی چڑھدی جوانی سڑدی ہے
ہویا کھینا پینا حرام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے
کریں ادبا نال کلام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے

آکھیں فوٹو دِکھ دِکھ جیندی ہاں
زہر جُدائی دا پیندی ہاں
توہڑے پیار کیتا بدنام، کہ ماہڑیا طوطیا وے
کریں ادبا نال کلام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے

آکھیں سُک سُک ہویاں تیلا وے
ہُن پیار دا رَبّ ہے وسیلہ وے
کدوں ہوسی زندگی دی شام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے
کریں ادبا نال کلام ، کہ ماہڑیا طوطیا وے

......محمد شریف مڑہوتی

بیساکھے نی رُت اوہ فِضا سوہنی سوہنی
اوہ مِٹھی تہ پیاری ادا سوہنی سوہنی
اوہ گاگر نا سِر ور رکھی مٹکنا
منجیاں نے اَگے اوہ ٹُرنا لچکنا
اوہ شرمیلا مُکھڑا حیا سوہنی سوہنی
اوہ مِٹھی تہ پیاری ادا سوہنی سوہنی
اوہ ماہلاں ور بہِی شوپے وی گانا
بچ مرگاں تہ تلیاں نے منجیاں چرانا
اوہ صورت عجب بے بہا سوہنی سوہنی
اوہ مِٹھی تہ پیاری ادا سوہنی سوہنی
اوہ ٹُھنداں نا شبنم نا چھمراں نا موسم
پنجالاں نے میلے نا سدھراں نا موسم
معتدل ' شفاء اوہ ہوا سوہنی سوہنی
اوہ مِٹھی تہ پیاری ادا سوہنی سوہنی
اوہ انداز بکھرا تہ بکھرا اوہ آنچل
اوہ کوکا تہ مُندری اوہ مہندی تہ کاجل
شریف اَج ستانی ہے چاہ سوہنی سوہنی
اوہ مِٹھی تہ پیاری ادا سوہنی سوہنی

......محلہ مُری لوہاراں، مڑہوٹ۔ سورنکوٹ پونچھ # 8803281431

محمد شریف مڑہوتی......

میلیاں نی رُت نالے شادیاں براتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

آئی پھگنے نی رُت دِل منگنا ہے سنگ وے
تواہڑے بِناں محفلاں نے پھکے پھکے رنگ وے
سوچاں کہنیریاں تہ کہٹ گلّاں باتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

مُندری تہ کانٹے' بنگاں کہڑی نالے گانی وے
سوہنے سوہنے تحفے نالے سوٹ جاپانی وے
دِن پیئے رولنے تہ ساڑنیاں راتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

ٹُھاٹھاں مارے تاہنگاں نِیاں اَج اقیانوس وے
بُجھ چلی خوشیاں نی دِلے تھیں فانوس وے
منگنا اے دِل ماہڑا بس مُلاقاتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

تہ کُٹی قاف پہاڑاں جیئے طوفان نی
حسرتاں ایہہ دِلے نِیاں متے ارمان نی
کدوں ایہہ بچھوڑیاں تھیں ہوسن نجاتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

دردیاں دِلاّں کی دلاسیاں نی لوڑ اے
بچ رونقاں بہاراں نے تواہڑی ہی تھوڑ اے
محفلاں شریف نِیاں ماہڑیاں جائیداتاں وے
آجا وے آجا سجناں ہنی کے سوغاتاں وے

......محمد شریف مڑھوتی

ماحولے نِیاں ضامناں نی کوٗنجاں نی اُڈاری اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے

فِضا اے ماہڑے ہتھ نی ادا نے بچ ایمان اے
تَعلیم ماہڑا فرض اے، رہبر ماہڑا قُرآن اے
رَبّ نی نال ماہڑے، ماہڑی قوت پہاڑی اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے

معاشرہ نہ ڈول جائے ایہہ ماہڑا پیغام اے
راہ میں چلساں بے خطر اُچا ماہڑا مقام اے
تہذیب نی حمایتاں نی جنگ ماہڑی جاری اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے

ثقافتے نے شہر کی بچا بچا کے رکھنا
اے امن آلے باغے کی سجا سجا کے رکھنا
میزبانی تہ سخاوت مِگی بہوں پیاری اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے

ستلُج ماہڑا انداز تہ چناب ماہڑی ٹور اے
دُنیا نے کاروبار نی وی ماہڑے ہتھیں ڈور اے
شیطان نا بند بوہا کرنا نالے کرنی باری اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے

فرض ماہڑا ماء پیو دلیراں نی لج کی پالنا
شرافتاں نا ہر دیوا شریف بن کے بالنا
رَبّ دیوے سب کی خوشیاں ماہڑی اِیو زاری اے
رکھنا اے وقار اُچا ماہڑی ذِمے داری اے
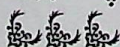
......عبدالکریم رحمتی

کالیاوے کاواں توں منڈیرے ماہڑے بولیا
ٹُر گیا چن کدے دل ماہڑا ڈولیا
چِٹھی آئی سجناں نی پڑھ پڑھ رکھنی آں
دل کی میں دیئی حوصلہ تہ راہ تکنی آں

ٹُر گیا چن اِتھے رون گیاں اَکھیاں
کول ماہڑے درداں نی کون چھولے پکھیاں
آگئی بہار سوہنی رُت مستانی
اوہ سوہنا لا گیا دِل بِچ کانی

جند ماہڑی کھلی تہ روگ تواہڑے کول
دل نیاں محرماں توں مِگی نہ رول
کالیاوے کاواں توں منڈیرے ماہڑے بولیا
ٹُر گیا چن کدے دِل ماہڑا ڈولیا

......راجوری

فدا گلزار......

توں ہک واری نیڑے آ
خالی دل بچ ہے توہڑی جا
دل دیا اوہ محرماں

دور ماہڑے تھیں توں نہ جلیں او
سدھی راہ توں کدے نہ پھُلیں او
نہ دئیں توں مکو ایجی سزا
دل دیا اوہ محرماں

نیڑے آئیں توں ماہڑے کول او
حال دل دساں کھول او
کیاں رہندیں توں جُدا جُدا
دل دیا اوہ محرماں

ٹھُونڈی صبح تہ ٹھونڈی شام او
لوڑ آیاں میں نگر تمام او
چھپسیں جا کے توں کہڑی جا
دل دیا اوہ محرماں

وعدے کیتے تُدھ لکھ ہزار او
ماہڑے نال توہڑے قول قرار او
کیاں گئیں توں زبان بٹا
دل دیا اوہ محرماں

توہڑا ماہڑا پرانہ میل او
کیاں کھیڈیں اوکھڑے کھیل او
نہ لوکاں شریکاں کو ہسا
دل دیا اوہ محرماں

......دارۂ ہارون۔ سرینگر

محمد شریف پونچھی.......

تتّر اُڈن جگنو چمکن برہیا نی رُت آئی ہے
ٹھوکاں مرگاں ماہلاں اُپر پھلاں نی دشنائی ہے
بگو گوش کھبانی پھلی گیاں پھل دریکاں
سنگیاں نے سنگ بیٹھے سنگی کرن علیک سلیقاں
کالے پہاڑاں نیلے کہاہ نی نیلی وردی لائی ہے
تتّر اُڈن جگنو چمکن برہیا نی رُت آئی ہے
جنگلاں اندر گگو بولن ، بُلبُل بولی بیہڑے
سجن آن ملے سنگ سجنا ، بچھڑ گئے سن جیہڑے
شاعر لوکاں غزلاں کارن قلم ہتھ نچ چائی ہے
تتّر اُڈن جگنو چمکن برہیا نی رُت آئی ہے
ندیاں مستی نے نچ آیاں ، گلی برف پنجالوں
ٹھنڈیالے نا ناں نیہہ کدرے ، چھٹی جان وبالوں
تکاں چل کشمیر پیاری ، دینا دِل گواہی ہے
تتّر اُڈن جگنو چمکن برہیا نی رُت آئی ہے
پونچھی پھل گلابی پھلے ، پھلے پھل چمیلی نے
جوڑی بن کے ٹُردے تکّے میں بیلی سنگ بیلی نے
شنگراں پاسے گجھاں لوکاں کیتی تہنا و تہائی ہے
تتّر اُڈن جگنو چمکن برہیا نی رُت آئی ہے

......معرفت سینئر اسسٹنٹ ڈسٹرکٹ اینڈ سیشن جج۔ پونچھ # 9797582801

نذیر بیزار ......

شہر تُساں نے آنی بسیا
تُساں کدے منہ نیہہ دسیا
مندی کھاٹی میں وی پھسیا
پھیت دِلے نا کس کی دساں
نالے رُواں نالے ہساں
پچھاں مُڑی کسراں نساں
جگ سارا فِر میگی ہسیا
شہر تُساں نے آنی بسیا
پھل گلابی باغے کھِلیا
خواب میگی توں نیہہ مِلیا
دِل ماہڑے چوں کیئوں توں نسیا
ماہڑے کولوں کیا نسیا
شہر تُساں نے آنی بسیا
دل ماہڑا کیتا ہے پارا پارا
اتھے ہے نیہہ کوئی تیرا چارہ
کے کرسیں نظیر بیزارا
پُوڑ ہاروں ہین توں کھسیا
شہر تُساں نے آنی بسیا

......ڈوگراں سورنکوٹ، پونچھ

موہن سنگھ مستانہ

توں کاں کاں کیاں لائی کاگا
ماہڑی جند اجاں نہ آئی کاگا

بولی وصلاں نی کیاں نی تو بولنا
ایتے سوچی سوچی ہے دل ماہڑا ڈولنا
مگی کھائی اے گئی لمبڑی جدائی کاگا
ماہڑی جند اجاں نہ آئی کاگا

دل دُکھنا تہ سینے پینے ہول وے
ربا مائی ماہڑا کدوں ہوسی کول وے
چھڑی ہجراں نی ڈہس کس لائی کاگا
ماہڑی جند اجاں نہ آئی کاگا

راتیں اُٹھی اُٹھی تکاں چن وے
پتہ کھڑکے تہ ٹھکنے نی کن وے
مستانے نی اکھ پتھرائی کاگا
ماہڑی جند اجاں نہ آئی کاگا

کھوڑی ناڑ، وارڈ نمبر 8۔ پونچھ

Geet Number (2)

Vol: 41 * Issue: 6 * Year: 2020

Published by:

Jammu & Kashmir
Academy of Art, Culture and Languages

Printed at Government Press, Srinagar